ISSN 1302-6938 32

GÜNEY

32

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

nisan · mayıs · haziran '05
nîsan · gûlan · hezîran '05
3 YTL (3.000.000 TL) · 3 EURO

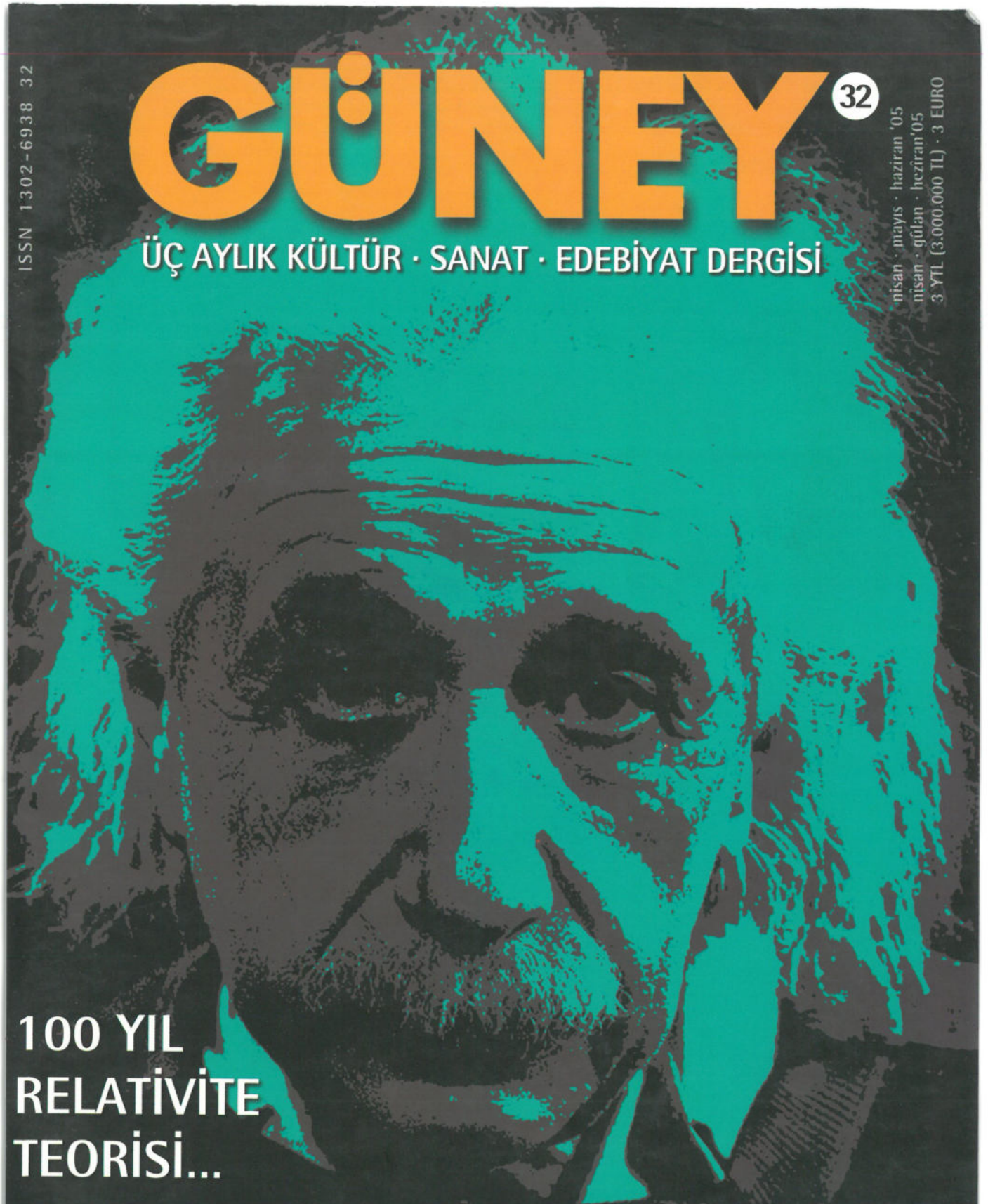

100 YIL
RELATİVİTE
TEORİSİ...

Albert Einstein

▼ Türkiye'den insan manzaraları

▼ Herkesin bir kimliği var: Ayşe topu Rojbin'e at!

▼ Şiirin "vaziyet-i umumiye"si

GÜNEY

Kültür Sanat Edebiyat Dergisi

"Sorunun esası şudur: Ya devrim yolunu seçeceğiz... ya da, bu düzenin baskılarına, haksızlıklarına boğun eğerek, şu ya da bu biçimde teslim olarak yaşamayı seçeceğiz. Bu çeşit bir seçiş, yok olmanın bir biçimidir."

Yılmaz Güney

30. Sayı Kapak

Haberler - Duyurular

** *Barikat: HAVA SU TOPRAK VE ATEŞ (klipler ve müzik için tıklayın)*

** *GKM (Güney Kültür Merkezi) 9 Ocak 2005 Pazar günü düzenlediği **2. Yıldönümü Gecesi**'ne tüm dostları davet ediyor.*

** *meksikalı kitap ve sanatevi: **"İNSAN PORTRELERİ - KARMA RESİM SERGİSİ"** , Ressamlar: Çiğdem İSTANBULLU, Hüseyin TANRIKULU; Tarih: 18 Aralık 2004 Cumartesi, Saat: 14.00, Sancaktepe Mh. 2. Sk. No: 26, Bağcılar/İST.- (212) 435 11 21, Süresi 18 Aralık 2004 - 15 Ocak 2005, Her gün saat 10.00 - 22.00 arası gezilebilir*

◇ İçindekiler
◇ Merhaba
◇ Sizlerden
◇ Çalışma

internetteyiz!

Artık internet üzerinden de proleter kültüre açılan bir pencere var...

Bundan böyle eski sayılarımıza daha kolay ulaşabilir; eleştiri, öneri ve ürünlerinizi internet üzerinden de gönderebilirsiniz...

Ziyaretinizi bekliyoruz!

www.guneydergisi.com

Yeni e-posta adresimiz:
mail@guneydergisi.com

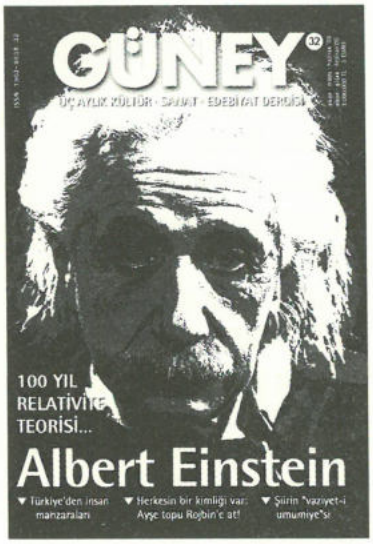

merhaba

Baharı yeni sayımızla karşılıyoruz.

Yine özenle, yine dolu dolu bir dergi hazırlamaya çalıştık...

Bu sayımızın kapak konusu olarak 100. yıldönümünde relativite kuramını ortaya atan Albert Einstein'a ayırdık. Bilindiği üzere bu yıl "Einstein Yılı" ilan edildi. Arkadaşımız Gülfer Uğur Einstein'ın yaşamında öne çıkan noktaları, dönemin koşullarıyla bağıntı içinde ele alıp değerlendiriyor.

İlgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

• • •

Bu sayımızda özel dosya hazırlamadık. Gündemdeki bir dizi soruna tavır takınalım istedik. Bu aynı zamanda sizlerden gelen ürünlere daha fazla yer vermemizi sağlıyor. Bu sayımızda da gerek şiir ve öykülerinize, gerekse gündeme ilişkin yazılarınıza daha fazla yer vermeye çalıştık.

Farkedilecektir sanırız...

• • •

Bu sayımızda yine cezaevlerinden gönderilen mektuplara özel sayfalar hazırladık. "En çok sesi duyurulması gerekenlerin", hapishanelerdekilerin sesini duyurma konusunda duyarlılığımız sürüyor.

Dileğimiz okurlarımızın da F tipi cezaevlerinde devrimci tutsakların tecrit edilmelerine karşı seslerini yükseltmeleri... Tecride karşı, toplumun hücreleştirilmesine karşı seslerini yükseltmeleri...

• • •

Berlinale'ye ilişkin notları arkadaşımız Anuş Pazarcıyan kaleme aldı. Anuş Pazarcıyan arkadaşımız Berlinale dışında "Sinema Notları"nı da sizler için yazdı. Eğer sinemaya ilgi duyuyorsanız, son dönemin öne çıkan kimi filmleri hakkında arkadaşımızın yaptığı değerlendirmeleri ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

• • •

Sizleri daha fazla sıkmadan dergimizin yazıları ile başbaşa bırakıyoruz. Ancak son ve her zamanki talebimizi bir kez daha yineliyoruz:

Güney sizin derginizdir, sizin sesinizdir... Sesinizi sesimizin yanına koyun... Güney sizin kürsünüzdür... Güney'i ürünlerinizle destekleyin... Daha da önemlisi Güney'in aktif birer dağıtımcısı olun; Güney'i geniş kesimlere götürün, arkadaşlarınıza önerin, abone kazanın...

Unutmayın; dergimizin yaşaması gösterilecek bu çabaya bağlı...

Gelecek sayıda buluşmak üzere...

Sağlıcakla kalın...

GÜNEY

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Hüdavendigar Caddesi Saffeti Paşa Sokak,
Nuri Bey İşhanı, No: 11, Kat: 2, Daire: 5
34112 Sirkeci - İstanbul

Tel.: (0212) 519 81 78
Fax: (0212) 519 81 79
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Maya Matbaası (0212) 501 22 99
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel
Tel. : 02305 / 54 28 45
Fax : 02305 / 54 28 45
Cep: 0170 / 18 28 867

Alleestr. 32
42853 Remscheid
Tel. : 02191 / 404 01
Fax : 02191 / 69 46 44 9
Cep: 0170 / 551 78 87

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye aboneliği Abonet üzerinden yapılmaktadır.
Bilgi için: www.abonet.net
e-mail: abonet@abonet.net
Tel.: (0212) 210 0 110 · Fax: (0212) 222 27 10

Almanya: Yıllık (4 sayı) 20 EURO
Almanya dışı: 25 EURO

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 2.000.000.000 TL (2.000 YTL)
1/2 sayfa: 1.000.000.000 TL (1.000 YTL)

İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 500.000.000 TL (500 YTL)
1/4: 250.000.000 TL (250 YTL)
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

Güney dergisinde yayınlanan
tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

içindekiler

	3	merhaba	GÜNEY
	5	HAPİSHANELERDEN	
gündem	8	Şizofrenik durumlar	DERYA GÜMÜŞ
	10	Tabulara dokunmak	DERYA GÜMÜŞ
	12	Sessizliğin sesi olmak	ARMAN MERMERCİYAN
	13	"Halkın sanatçısı" Amed'deydi	H. HÜSEYİN ASLAN
	14	Karikatürist olacağım	ÖKKEŞ DERE
	16	Türkiye'den insan manzaraları	EKREM HAKKI GÜNEŞ
	18	Uçurtmayı vurmasınlar ne olur	MUTLU ŞAHİN
	20	Ökümeniklik	TAHSİN GÖKSEL
	22	Ayşe topu Rojbin'e at!	MUTLU ÖZTÜRK
şiir	25	noel baba'ya yeni yıl soruları	TAN DOĞAN
gündem	26	Sanatsız ve sevgisiz bir gelecek...	LOKMAN ÖĞÜTÜLMÜŞ
şiir	27	Geleceksen böyle gel be kadın	A. KARABAĞ
gündem	28	"Caiz değildir!"	MEHMET BARAN
şiir	29	Suskun	EROL NACAR
gündem	30	Aşk yakalar seni...	TAMER UYSAL
	31	Yüzün karışır aya...	AYDIN DERE
	32	En besili sülün hangi korulukta?	SAVAŞ YETİM
	33	Ağıt yorgunu bir çığlık	SAVAŞ YETİM
kapak	34	Şu savsak profesörü tanımayan var mı?	GÜLFER UĞUR
öykü	42	At olmak isteyen adam	HÜSEYİN SAKLAMAZ
tiyatro	45	Seyr-i Mesel Tiyatrosu ile söyleşi...	GÜNEY
şiir	46	Ferzende	ÖVÜNÇ KAYA ERDEM
tiyatro	47	Tiyatrocu Nesrin Kazankaya ile söyleşi...	GÜNEY
şiire dair	49	Gülseli İnal ile söyleşi	GÜNEY
	50	Uzak mesafeler telefonda yok olur	ERSAN ERÇELİK
	51	Şiir okumayan bir halk	TAN DOĞAN
	54	Şiirin "vaziyet-i umumiye"si	TEMEL DEMİRER
	61	O gün şiir vardı sadece...	AZİZE BENGİSU
	64	ŞİİRİNSANLARI Ozan Öztepe - Vedat Güven	GÜNEY
	65	şiir notları / şiirlere notlar	HASAN ERKUL
şiir	66	Beyti beşer	HIDIR ÇELİK
	67	Önce çocuktuk ağladığımızda	BİNALİ GENÇEL
öykü	68	Bizi rezil ettiler	A. KADİR KONUK
	70	Yuuz pin	H. TUĞRUL ATASOY
şiir	71	Dakikalar içimde yaşlanan zamandı	AKMAN GEDİK
	72	Öfkeler, ihanetler ve ustura	HAMDİN TUTUMLU
	72	Uykucu	ERAY KORKMAZER
	73	Sizce nece - Bizce Felluce	EŞREF YILMAZ
sinema	74	Berlinale 2005	ANUŞ PAZARCIYAN
	82	Sinema Notları	ANUŞ PAZARCIYAN
şiir	95	Seyithan	MAZLUM VESEK
kitap	96		GÜNEY
karikatür	98		MERAY ÜLGEN

+++ HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHAN

Merhaba Güney Dergisi Çalışanları;

Bir sinemacı olarak sizlere Ulucanlar Cezaevi'nden sesleniyorum. 7 Aralık 2004 tarihli Ceza İnfaz Kanunu (CİK) karşıtı eylemi hatırlıyorsunuzdur. Bu eylemi izlerken gözaltına alındım ve tutuklandım. Siz Güney dergisi çalışanlarına tutuklanma sürecimin kısa bir özetini yapmak istiyorum. Son derece antidemokratik olan bu uygulamayı ve birlikte gönderdiğim deneme yazımı değerlendireceğinizi umuyorum.

Sinema çalışmalarımı BEKSAV'da sürdürüyorum ve son belgesel film projem "12 Eylül Sonrası Hapishane Gerçeği" temalıydı. Film, darbe sonrası "tek tip giysi" tartışmasından başlayıp günümüze CİK'e kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Cezaevlerinde dönüm noktası olan çeşitli dönemler, tanıkların anlatımıyla desteklenecekti. Aynı perspektifle konuyla ilgili eylem ve etkinliklerin takibini de yapıyordum. Film Aralık sonunda bitecek aşamadaydı. Çalıştığım projeyle direkt ilgisi olduğundan dolayı Ankara'daki CİK Yasa Tasarısına karşı yapılan eylemi takip etmek için geldim. Son dönemde bir grup "havarinin" "dua" diye tekrarladıkları bir şey var: "Avrupa Birliği kriterleri..." İşte sözümona bu kriterlere tamamen uygun olan basın açıklaması hakkını kullanmak için bir araya gelen ESP'lilere polis izin vermedi. Bundan sonra gazlı-coplu koşuşturmaca başladı. Bir grup basınla olayları görüntülüyordum ve ne olduğunu anlamadan kafama birkaç cop darbesi aldım. Ben onlara derdimi anlatmaya çalıştıkça "havarilerin" polisleri senkron bir şekilde cop-küfür eşliğinde saldırıyorlardı. Kameramı korumaya çalıştığımı farkeden biri "Kamerasını kırın!" dedi. Bundan sonra küfürler bana, coplar-çekiştirmeler kameranın payına düştü. Kameranın vizörünü kırmışlardı. Basının çekimlerinden rahatsız olana kadar kaba dayak işkencesi devam etti. Basın çekim yapmamaları için de tehdit etmeyi ihmal etmediler tabii... Gerek savcıda, gerekse mahkemede ifadem hep aynıydı: "Ben bir sinema yönetmeniyim. Belgesel filmlerim var ve yine bir belgesel film için buradaydım. Üzerinde çalıştığım yeni film projem hapishane konuluydu, çekim yapıyordum. İşkence görerek gözaltına alındım. Polisler önce kafamı, sonra kameramı kırdılar."

Tıpkı "Vatandaş Abuzer"'de olduğu gibi ben ve 45 ESP'liyi mahkeme salonuna bile almaya tenezzül etmeyen hakim, "Hepiniz tutuklandınız!" diyerek kapıdan uğurladı. Aralarında öğrencilerin, İHD yöneticilerinin, muhabirlerin, ESP yöneticilerinin de bulunduğu 45 kişi ve ben 10 Aralık'tan beri tutukluyuz.

Evet, burası 21. yüzyıl ve hâlâ cadı kazanları yakılıyor. Hem de şehrin en görünen yerinde... Hapishane filmi çekmek için Ankara'ya geldim ve şu an hapishanedeyim. Yaşadığım bu sürece duyarlı olacağınızı umuyorum. Ayrıca bir sanatçı olarak, bir aydın olarak, "aydın olma sorumluluğu ve antidemokratik uygulamaları" eleştiren denemeyi de dikkate alacağınızı umuyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Sinema Yönetmeni
Serap KERVANCI
Ulucanlar - Ankara

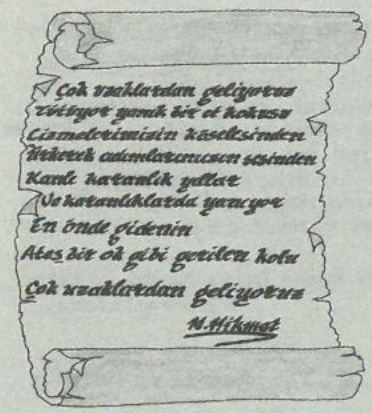

Değerli Dostlar

Yeni kavga yılımız, özgürlük yürüyüşümüze güçlü katkılar kazandırsın diyor, sağlık, başarı dileklerimle yeni yılınızı kutluyorum..

Nihat KONAK

ANELERDEN +++ HAPİSHANELERDEN +++ HAPİSHANELERDEN +++

Merhaba Güney Dergisi Emekçileri;

Öncelikle Güney dergisi olarak kültür-sanat cephesine katkılarınızdan dolayı hepinizi yürekten kutluyorum. Sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Yeni (...) (noktalı yerler cezaevi idaresi tarafından üzeri karalanmak suretiyle sansürlenmiştir! / Güney'in notu) yıla merhaba derken, yeni mevzilerde geleceği kazanma mücadelesine omuz omuza devam edeceğimizin inancıyla, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Yeni (...) yılınızı en içten devrimci duygularımla kutlarken, yeni yılın halkımızın (...), halk demokrasisi (...) mücadelesinde daha büyük başarı ve kazanımların yılı olmasını diliyorum.

Bunun için her mevzide, her alanda (...) omuz verelim, (...) güçlensin! Nice utkulu, sevda tadında onurlu yıllar sizlerin olsun. Sevgi ve selamlarımla.

Haydar SÖNMEZ

TKP/ML davası tutuklusu – Erzurum

Merhaba Sevgili Güney Çalışanları;

Selam. Öncelikle kısaca kendimi tanıtayım sizlere. Ben TKP/ML davasından tutsak düşen ve altı yıldır da tutuklu olarak yargılanan bir dostunuzum. Ürünlerinizi, emeğinizi düzenli (olanak buldukça) takip etmeye çalışıyorduk. Bu yıl sadece bir kez Güney alabildik. Derken başıma bir iş geldi: Posta yoluyla Güney (...) geldi. Başıma gelen bu güzel iş üzerine ben de size hemen yazmak ve başıma bu işi sürekli getirme olanağınız oldukça yapmanızı dilemeye karar verdim.

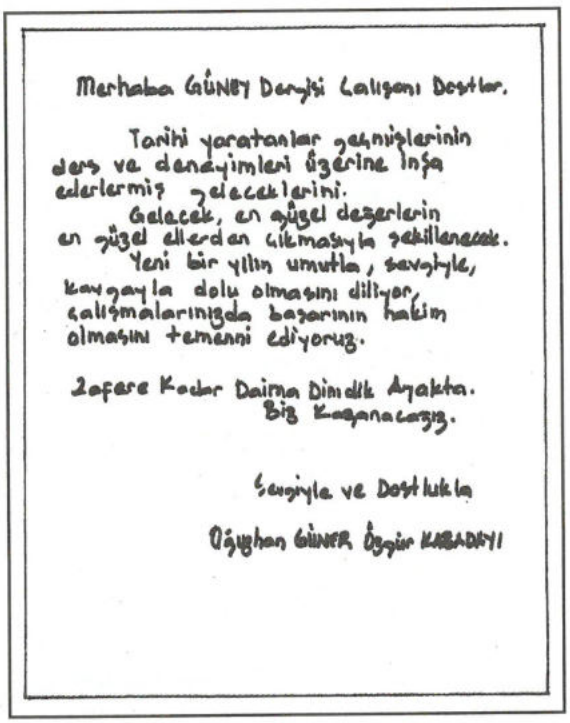
Merhaba GÜNEY Dergisi Çalışanı Dostlar.

Tarihi yaratanlar geçmişlerinin ders ve deneyimleri üzerine inşa ederlermiş geleceklerini.

Gelecek, en güzel dezerlerin en güzel ellerden çıkmasıyla şekillenecek.

Yeni bir yılın umutla, sevgiyle, kavgayla dolu olmasını diliyor, çalışmalarınızda başarının hakim olmasını temenni ediyoruz.

Zafere Kadar Daima Dimdik Ayakta.
Biz Kazanacağız.

Sevgiyle ve Dostlukla

Özgehan GÜNER, Özgür KARADAYI

(...) Güney'e gelirsem... Ben yeni demokratik kültür açısından yaklaşan biri olarak çizginizi bu konuda, mevcut durumda çok beğendiğimi belirteyim. Derginiz bence mevcut durumda kültür dergisi olarak bir "açlığa" hitap ediyor. Özellikle bazı dönemlerdeki (diyelim ki Nâzım ile ilgili tartışmalar sonucu değerlendirmeniz, Güney'in bu sayısında Yılmaz Güney'e dair belge niteliğindeki şeyler ve onun görüşünü yansıtan çalışmalarınız vs.) yazılarda açıkçası kendi coşkumu, bakış açımı yer yer yakalayarak kendimi soluksuz kaptırıyorum. Zaten bu söylemim genel okuyan insanların çoğunda gözlemlenen bir şey. Bu da çabanızın bu anlamda aslında niteliğini gösteriyor. Lenin bir yazısında, "Sanat devrimin ağzıdır" diyordu. Ben bu konuda Güney'in "ağzını" beğeniyorum, en çok düzenli takip etmek istediğim dergi olması da bundan... Çünkü mevcut kultür dergileri içinde kendi kabuğunu zorlayan; insanda tartışma hevesi, bilgisi uyandıran bir dergi. Yeni demokratik kültür açısından yeri olan bir çalışmanın ürünü olan Güney, çizgisiyle yıllardır kendini taşımayı sağlıyor.

Yılmaz Güney adını taşıyan Güney'in, sloganını, duruşunu da Yılmaz'dan alması, onu yaşatma çabası kültür ve sanat açısından ve devrimaçısından önemli. Yılmaz Güney benim açımdan devrimci aydın tanımını en net alan bir duruştur. Yılmaz sanatın/sanatçının anlamını, görevini yaşamında çok önemli bir öğretmenlikle ortaya koymuştur da... Gerek yeni revizyonizme, gerek dönüşlere katılan ideolojik kırılmalara karşı net siyasal-ideolojik tavrını da koymuş bir devrimci sanatçıdır.

Günümüzde özellikle içine girdiğimiz süreçte gerek devrimci proleterler olsun, gerek devrimci aydınlar olsun sanat ve sanatçı noktasında donanım bakımından epey zayıflık taşımakta. Bu anlamıyla Yılmaz Güney'den ve derginizden öğreneceklerimiz olduğu çok açık.

Biraz belki kafa şişirdim ama amacımın sadece "yolladıklarınızı aldım" olsun istemedim. Biraz sohbet, paylaşım ve çalışmanın dışa yansıyışını kısa da olsa taşımış olmaktı. Ayrıca yeni bir yıl nefesini bize katmaya hazırlanıyor. Pek becerikli değilim; yoksa çalışanlarınıza birer yapmak/atmak isterdim. Eh, bunun yerine mürekkeple boyadım ortalığı.

Yeni yılda da mücadelenizde başarılar diliyor, bunu daha da büyütmenizi diliyorum.

Bizler açısından da; bildiğiniz gibi "CİK", "CMK" ile iyice tecrit ortamı iyice derinleştiriliyor. Biz de "Yılmaz'ca" duruşumuzu süreklileştirecek, genç ömrümüzü katarak genişletmeye çalışacağız. Yanımızda olduğunuzu biliyoruz. Çalışmalarınız da sonuçta soluğumuzda...

Sizleri kucaklıyor, başarılar dileyerek öpüyoruz.

CEYLAN

1 No'lu F Tipi Cezaevi – Kocaeli

PİSHANELERDEN +++ HAPİSH

Çelik su almaz güzelim
Kimse de su veremez çeliğe
Senin öyle bellediğin
Terin suyu öptürüşüdür
Kızıl dudaklı demire

Ali Rıza Kars

Sevgili Dostlar

Her yeni yıl yeni umutlara gebe... Umudumuz her daim güzel olandan yana. Ezilenlerin sesinin daha gür çıkacağı bir dünya umuduyla. Mutlu yıllar.

Erol ZAVAR
ODAK Dergisi Yazı İşleri Eski Müdürü

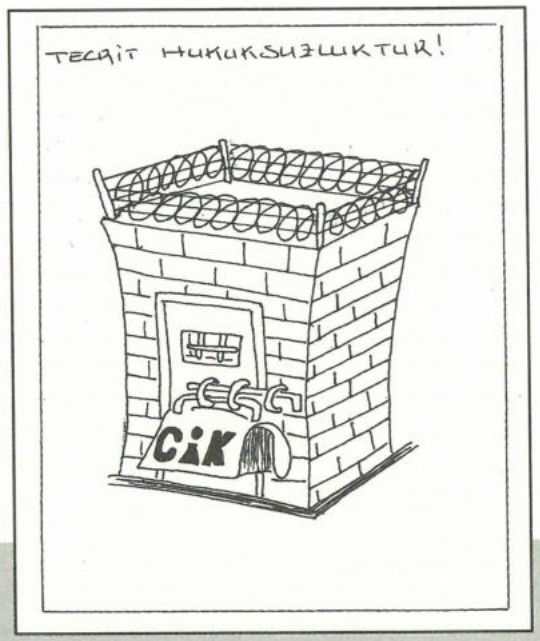

Yeni Ceza İnfaz Kanunu'yla, tutuklu ve hükümlülerin hiçbir hakkı yoktur.

Hapishane idaresi; hem savcı hem de hakimdir. İsterse ceza verir. İsterse tahliye tarihinizi bile erteleyebilir.

Ceza İnfaz Kanunu 1 Nisan 2005'te yürürlüğe giriyor. Bu hukuksuzluğa karşı çıkın!

Merhaba

Nasılsınız? Umarım iyisinizdir. Size bir "F Tipi Kartı" daha getirdik. Bu güne kadar olduğu gibi; F Tiplerini-tecrit ve bunlarla amaçlananları anlatmaya devam ediyoruz. Bundan sonrada anlatmaya devam edeceğiz.

Her türlü hukuksuzluğun yaşandığı bir ülkedeyiz. Bizler de 4 yıldır aşkın zamandır F Tiplerinde tecrit altındayız. Ve yeni Ceza İnfaz Yasası'yla bu koşullar daha da ağırlaşacak.

Yaşanan hukuksuzluklara hep birlikte karşı çıkmalıyız ki, yaşanacak olanlarında önüne geçebilelim.

Kendinize iyi bakın

Selamlarımla
Yunus GÜNAOĞLU

sizlerden güney'e

Merhaba yüreğimden
sıyrılıp gelen dostlar,

İyi ki çok sıkılıp kendini dışarı atmış ve bir kitapçıya girmişim. Yoksa sizinle buluşmak daha geç olacaktı. Dergiyi ilk kez aldım ama çok mutlu oldum. Kapakta Yılmaz Güney'in fotoğrafını görünce hemen dikkatimi çekti ve şaşkın gözlerle incelemeye başladım.

Babamla tanımıştam Yılmaz Güney'i... Ve onun gibi düşünmeyi... Babam koyu bir Yılmaz Güney hayranıve tabii ailemin diğer bireyleri de.

Hâlâ birşeyler için uğraşan insanları görmek beni daha da umutlu kılıyor. Bu Türkiye'de düşünen, birşeylere itiraz eden insanlar hep susturuldu, hayatlarına bir çeşit son verildi. Bilmediler oysa; gömülen bedenlerdir, filizlenen düşünceler değil. Bunun en önemli kanıtları onlar gibi düşünen insanlar olması ve bu dergiyi çıkartması.

Bazı şeylerin bitmeyecek olduğunu hatırlattığınız için TEŞEKKÜR EDERİM.

Özge BAHADIN

Şizofrenik durumlar

DERYA GÜMÜŞ

Yineleme pahasına da olsa tekrar yazmak gerekiyor... Geçtiğimiz dönemde Güney'de yayınlanan bir yazıda "Türk devletinin ideolojik yaklaşımlara son derece bağlı, demokratik açılımlara direnen, zorunlu olmadığı sürece demokratik açılımlar konusunda adım atmaya yanaşmayan bir devlet..." olduğunu söylemiş, şöyle bir belirlemede bulunmuştum:

"Bu devleti şöyle de tanımlamak mümkün: Şizofren devlet! Kimlik/kişilik sorunu olan bir devlet bu devlet... Neden? Bir yanda ideoloji var; diğer yanda ise gerçekler... İdeoloji ile gerçekliğin çatışması devlette bir kimlik bunalımı yaratıyor. Bu bunalım, -burjuva demokrasisisin uygulandığı ülkelere göre- "kalıcı" adımların atılmasını zorlaştırıyor; belirli bir siyasal, sosyal ve kültürel yapıya direnişi getiriyor; ideoloji ile gerçeklik arasına sıkışmış devlet "davranış bozuklukları" gösteriyor; "gel-git"leri yaşıyor." (Güney, sayı 29, sayfa 10 ve devamı)

Son ayların gündemine bir gözattığımızda bu değerlendirmenin ne kadar isabetli olduğunu görüyoruz.

KLASİK AMA HÂLÂ AKTÜEL...

Devlet korkular yaşayan bir devlet... Ve bu korkuların en başında da "bölünme korkusu" geliyor. "Kürt fobisi" temeldeki "bölünme" korkusunun en belirgin göstergesi olarak karşımıza çıkıyor.

Bunun somut göstergeleri mi?

Bu bağlamda kimi örnekleri hemen bir çırpıda saymak mümkün ve işin ilginç yanı bu örneklerin sayısı tam da Avrupa Birliği'ne uyum adına "demokratlaştığımız" bir dönemde artış gösteriyor.

Kürt sorunu konusunda Avrupa Birliği ile yapılacak görüşmeler öncesi bu sorunu da "çözer gibi" yapan, bu yönde bir dizi yasa çıkaran devlet; iş uygulamaya geldiğinde eski yasakçı zihniyetini sürdürüyor.

Devlet bir yanda Kürtçe yayını serbest bırakıyor; dahası resmi radyo ve televizyon kanalları üzerinden "kültürel mozayiğe sahiplenmeyi" gösterme adına Kürtçe şarkılar yayınlıyor ama diğer yandan şarkı yasaklıyor, kaset topluyor.

Bir yanda Newroz'u "Nevruz"laştırıp içini boşaltarak kutlamaya çalışıyor, diğer yanda Newroz'u yasaklıyor, Newroz kutlamalarına saldırıyor...

Milliyetçilik ve şovenizm klasik, ancak içinde bulunulan dönemde Türkiye'de işe yarayan araçlar olarak devlet tarafından "ilaç" niyetine kullanılıyor.

Irak seçimleriyle bağıntı içinde Kerkük sorunu kaşınıyor... Yetmiyor; bu adımların sürdürülmesi gerekiyor ve devreye Newroz etkinlikleri sokuluyor. Mersin'de kutlamalar sırasında birileri bir kaç çocuğun eline bayrak tutuşturuyor ve bayrağı yakmaları isteniyor. Çocuklar bayrağı yakamıyorlar ancak yere atıp çiğniyorlar. Bir provokasyon ortamı böyle hazırlanıyor... Ve ardından bayrak "savunuculuğu" biçiminde görünen bir şizofren durum ortaya çıkıyor... Genelkurmayından İşçi Partisi'ne, Milliyetçi Hareket Partisi'nden Türk-Kamu-Sen'ine kadar bir çok çevre için "hareket" sahası açılıyor, meydanlar bayraklılarla doluyor; şovenizm zirveye taşınıyor; histeriye tutulmuş kalabalıklar "en büyük bayraklar" taşınıyor...

(Bu bağlamda "en büyük bayrak", "en büyük heykel", "en büyük anıt"... gibi "büyüklüğe" vurgu yapılarak bir başka şizofren durum ve kompleks dışa vuruluyor... Kimileri de bu arada bu tür ilkel güdülerle "en büyük başörtü ile yürüyüş" eylemi yapmaya hazırlanıyor; böylece şizofren durumun bu yüzü iktidar dalaşının bir aracı olarak meydanlarda boy gösteriyor.)

Bu süreç hâlâ devam ediyor...

"TARİHTEN GELEN KORKULAR"...

Şizofreninin dışavurumlarından birisi -ve yer yer "tedavisi"- şovenizmin azdırılması... Nisan ayının yaklaşmasıyla devleti de bir korku alıyor. Çünkü devlet, özellikle Nisan ayında Ermeni soykırımı iddialarıyla yüzyüze geliyor. Çünkü her 24 Nisan Ermeni soykırımının başlangıç tarihi olarak anılıyor... Ve her 24 Nisan'da Türk hakim sınıflarının bu soykırımın sorumlusu ve suçlusu olduğu ilan ediliyor... Bu yıl biraz daha özel: Bu yıl 90. yıldönümü... Ve devlet bu sorunla daha fazla karşı karşıya kalacağını biliyor. Biliyor ve bu yüzden daha aylar öncesinden "karşı atağa" geçiyor, konunun gündeme geldiği her yerde, her koşulda yoğun bir tepki örgütlenmeye çalışılıyor.

Orhan Pamuk'un bir röportajda söylediği sözler üzerine kıyametler koparılıyor; bir linç kampanyası örgütleniyor... Öyle bir kampanya ki, "Ülkü Ocakları"nın merkezi açıklamalarında, "Pamuk'un aldığı her nefes haram edilmelidir" şeklinde deniliyor ve Orhan Pamuk hedef gösteriliyor...

Demokrasi ve insan hakları üzerine bir yanda akla

gelebilecek bütün iyi kelimeler sarfedilirken Orhan Pamuk'un sözleri karşısında daha düne kadar onun ne denli iyi bir yazar olduğundan dem vuranlar, "demokrat" geçinenler; "ilericiliği" kimseye bırakmayanlar... "bile" gayet bilinçli tırmandırılan kampanyanın birer uzantıları haline geliyorlar...

Diğer yandan iktidarıyla, anamuhalefetiyle hakim sınıf siyasetçileri Ermeni sorunu konusunda neler yapılacağı üzerine işbirliği arıyor, kararlar alıp veriyorlar... Ve ardından Türk Tarih Kurumu Başkanı şizofren duruma "şok tedaviyi" buluveriyor: "Şok çıkış!" Türk Tarih Kurumu Başkanı'nın "şok" önerisi "Birleşmiş Milletler'e çağrıda bulunmak ve Ermeni sorununun araştırılmasını istemek! Bu arada devletin kimlik sorununun aşılmasına, korkularından arınması çabasına başkaları daha değişik "tedavi yöntemleri" öneriyorlar: "Tarihçilerin sorunu tartışması"... "Ermenilerin Türkleri katlettiklerinin 'belgelerinin' açıklanması!..." Yer yer bu tür belgelerin olmadığına yapılan vurguyu bir kenara bırakırsak, "belgelerin araştırılması"(!) için "tasnif edilmiş" Osmanlı "arşivinin" açılması vs. vs...

Bunların ne kadarının hangi etkiye (ya da etkisizliğe) sahip olduğunu bilen ya da en azından tahmin eden devlet, elini güçlendirmek için düşünedursun anamuhalefetteki parti "kerameti kendinden menkul" bir "şıracı" buluyor, Justin McCarty adlı Louisville Üniversitesinde Öğretim Üyeliği yapan bir Amerikalı "bilimadamı"nı davet ediyor; bu kişi Türkiye "Büyük" "Millet" Meclis'i kürsüsünden milletvekillerine "sözde Ermeni soykırımı üzerine" brifing veriyor...

Tarihle yüzleşme yeteneğinden uzak devletin şizofren yapısı kendisini bu kez tarihi çarpıtma şeklinde gösteriyor... Yetmiyor... Yer yer şizofrenik durum abartılıyor, tarihten duyulan korku bilime saldırıya dönüşüyor...

KORKUNUN MİZAHI...

Evet, yer yer şizofrenik durum abartılıyor, tarihten duyulan korku bilime saldırıya dönüşüyor... Korkunun mizahının "Ancak bu kadar olur!" dedirtecek boyutlarda olduğu görülüyor...

İşte bunun örneklerinden birisi geçtiğimiz günlerde gündeme düşüyordu: Çevre ve Orman Bakanlığı "Türkiye'nin üniter yapısını bozucu, kasıtlı adlandırma yapıldığı" gerekçesiyle, içinde Kürdistan ve Ermeni kelimeleri geçen hayvanların adlarını değiştirdiğini açıklıyordu.

"Kızıl Tilki" olarak bilinen "Vulpes Vulpes Kurdistanica"'nın adı "Vulpes Vulpes"; "Anadolu Yaban Koyunu"nun "Ovis Armaniana" adı "Ovis Orien Anatolicus"; "Capreolus Capreolus Armenius" olan karaca türünün adı ise "Capreolus Caprelus Capreolus" olarak değiştiriliyor; Çevre ve Orman Bakanlığı Genel Müdürü Mustafa Yalınkılıç yapılan uygulama karşısında ciddi ciddi şunları söyleyebiliyordu:

"Türkiye üzerine çeşitli oyunlar oynanıyor. Değişik tür insanlar elini kolunu sallaya sallaya cirit atıyorlar. Bu isimleri, burada Kürt vardı, Ermeni vardı yargısı uyandırmak için özellikle kullanıyorlar. Biz de bunun önüne geçmeye çalıştık."

Her ne kadar Çevre ve Orman Bakanlığı "Değiştirdik!" dediği zaman isimler değişmiyorsa da (değişmiyor, çünkü bu isimler dünya biyoloji literatüründe yer edinmişlerdir; değişmesi/değiştirilmesi zordur!) bu edim bir işe yarıyor:

"Ülkenin üniter yapısı bu yolla korunuyor!!!"

Evet, korkunun nelere kadir olduğunu göstermesi açısından ilginç bir örnek... Bir yandan korku bilime saldırıyı beraberinde getirirken, diğer yandan "mizah kültürüne katkı" sunuyor... Komik oluyor...

Ancak mizah da içinde yaşadığımız süreçte, içinde yaşadığımız Türkiye'deki korkulardan nasibini alıyor...

MİZAHIN KORKUSU...

Bir yandan korkunun mizahı yaşanıyor Türkiye'de; diğer yanda mizaha duyulan korku dışa vuruluyor: Lafa geldiğinde "çook demokrat" olduğunu ilan eden, şiir okuduğu gerekçesiyle tutuklanıp cezaevine konulan ve bu yüzden sık sık yasaklara –sözde– karşı çıkan... AKP hükümetinin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın karikatüristlere açtığı davalara yenileri ekleniyor; Evrensel gazetesi çizeri Sefer Selvi'den sonra Cumhuriyet gazetesi çizeri Musa Kart da "kedili" bir karikatür nedeniyle mahkemeye veriliyor ve ceza alıyordu.

Ancak Başbakanın mizaha saldırı bununla sınırlı kalmıyordu: Musa Kart'la dayanışmada bulunan ve bu yüzden kapağına çeşitli hayvan karikatürleri çizerek altına "Tayyipler Alemi" notunu düşen Penguen dergisi çizerleri de Başbakan tarafından mahkemeye veriliyordu. Mizaha, karikatüre, karikatüriste yönelik

Bakanlıktan 'bölücü hayvan' operasyonu

Çevre ve Orman Bakanlığı, 'Türkiye'nin üniter yapısını bozucu, kasıtlı adlandırma yapıldığı' gerekçesiyle, içinde Kürdistan ve Ermeni kelimeleri geçen hayvanların adlarını değiştirdiğini açıkladı. BM Kalkınma Programı UNDP yetkilisi ise "İsim değiştirilmesi söz konusu olamaz. Gerekliliğin kanıtlaması ve literatürlere geçirilmesi başarılmalıdır" diye itiraz etti.

Adlandırmada 3 yöntem

Tilki savaşı

Çevre ve Orman Bakanlığı, Türkiye'nin üniter yapısını bozucu nitelikte kasıtlı olarak adlandırma yapıldığı gerekçesiyle, içinde Kürdistan ve Ermeni kelimeleri geçen hayvan isimlerini değiştirdi

Bakanlıktan yeni isimler

Önyargıya isimler konulu

Tabulara dokunmak...

Türkiye bir tabular ülkesi... Kırmızı çizgileri var devletin... Bu çizgiler temelinde şekillenen bir siyasal sistemi; bu sistemin şekillendirdiği koca bir Türkiye toplumu... Tabulara, kırmızı çizgilere sesini çıkarmayan; hatta biraz kışkırtıldığında çoğunlukla devlete desteğe hazır bir edilgen toplum...

Ancak tabulara karşı sesini yükseltmeyenler de

yok değil... İşte bunlardan birisi yazar Orhan Pamuk... İsviçre'de yayınlanan bir gazetenin kültür ilavesindeki röportajında Orhan Pamuk, "Kimse söylemiyor, bari ben söyleyeyim; Türkiye'de 30 bin Kürt öldürülmüştür. Bir milyon da Ermeni..."

Röportajda Orhan Pamuk'un söylediklerinin bir bölümü, özellikle de "Kimse söylemiyor, bari ben söyleyeyim; Türkiye'de 30 bin Kürt öldürülmüştür. Bir milyon da Ermeni..." sözleri 9 Şubat tarihli Hürriyet gazetesinde verildi... Bunun üzerine kıyamet koptu! Türk hakim sınıfları, onların sözcüsü basınyayın organları, şoven kesimin sözcüleri, vs. vb. Orhan Pamuk'a yönelik neredeyse linç kampanyası başlattılar. Yer yer çok düzeysiz saldırıların da yapıldığı linç kampanyasında Orhan Pamuk "hain" ilan edildi: "Vatan onlarındı; Orhan Pamuk hainlerin!"; "Orhan Pamuk, fikri yamuk"tu! "Orhan Pamuk'un aldığı her nefes fazlaydı!!!" "Kara yazar"dı... Çıkarcıydı Orhan Pamuk bu çevrelere göre: Nobel Edebiyat Ödülü'nü almak için batıya yaranma çabasındaydı... Kitap satmak için bu tür sansasyonal haberler peşindeydi! vs. vs.

• • •

Bütün bunlar Orhan Pamuk için söyleniyordu... Çünkü Orhan Pamuk Türkiye'nin iki temel tabusu konusunda görüş bildiriyordu... Aynı anda: Kürt ve Ermeni sorunu... Bu iki ulus üzerinde uygulanan katliam ve soykırım konusunda bir gerçeği dile getiren Pamuk tehdit ediliyordu...

Aslında yapılan Türk hakim sınıfları ve onların

açılan bütün bu davalar korku dağlarının büyüklüğünü gösteriyor. Bu alandaki korkunun ilacı olarak bilinen bir "ilaç" devreye sokuluyor: "Sansür"!

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Osmanlı tarihinden ilham alıyor; "çağdaş" Abdülhamid'liğe soyunuyor... Ancak tarih bize "korkunun bu alanda da ecele faydası olmadığını" gösteriyor.

Korku dağlarının karşısına dikilen "sansür"ün ne Abdülhamid'i, ne de bir başkasını kurtarmadığını hatırlatmak gerekiyor mu bilemem ama yakın dönemin "Bir başbakan karikatüristle mahkemelik olmuşsa o başbakanın çöküş dönemine girdiği" tespitine katıldığımı belirtmeliyim.

YENİ SANSÜR YASASI...

AKP hükümeti şizofrenisine çözüm olarak kullandığı "sansür"ün dozunu artırıyor; muhalefeti, özellikle ilerici, devrimci, demokrat ve sosyalist muhalefeti etkisizleştirmenin araçlarından birisi olarak sansürü daha sistemli hale getirmeye çalışıyor. Muhalif basın yayın kuruluşları, ilerici, demokrat, devrimci, sosyalist basın yayın organları çeşitli yollarla, özellikle para cezaları ile sindirilmeye çalışılıyor...

Bilindiği üzere AKP hükümeti yeni bir Türk Ceza Kanunu hazırladı. Yeni kanunla basın cezaları da yeniden ele alındı. AKP hükümeti iktidar dalaşında özellikle sözde "laik", kemalist cepheyi zayıflatmak, onun medyadaki uzantılarını yola getirmek, etkisizleştirmek için de kullanılabilecek olan "iletişim özgürlüğünü kısıtlayıcı" bir dizi yeni yaptırımı ve cezayı öngörüyordu. Yapılan bu alanda varolan baskı ve saldırıların derinleştirilmesiydi. Bunun üzerine Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gibi kurum ve kuruluşlar ile "laik"-kemalist medya kuruluşlarının tepkisi gecikmedi.

(Elbette ki sansüre, basın yayın organları üzerinde-

'KİN VE DÜŞMANLIĞA TAHRİK'

Ülkü Ocakları hakkında Pamuk için suç duyurusu

İNSAN Hakları Derneği İstanbul Şube yöneticileri, Ermeni soykırımına ilişkin sözleri nedeniyle Orhan Pamuk hakkında "Orhan Pamuk'un aldığı her nefes haram edilmelidir" şeklinde açıklama yapan Ülkü Ocakları Genel Merkezi hakkında tehdit ve ırk farkı gözeterek halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek suçundan soruşturma açılması için suç duyurusunda bulundu. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na iletilmek üzere İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na verilen suç duyurusu dilekçelerinde, Ülkü Ocakları Genel Merkezi'nin açıkla-

medyadaki uzantıları açısından sürpriz sayılmazdı. Çünkü o medya daha önce bir dizi insanı Orhan Pamuk örneğinde olduğu gibi "ipe çekmiş", linç emrini vermişti... Var mıydı öyle dokunulmaz konulara dokunmak!!! "Müslüman mahallesinde salyangoz satmak", hem Ermeni'nin, hem Kürd'ün katili olarak Türkleri göstermek?!!! "Aldığı her nefes haramdı!"

Evet, Orhan Pamuk, çıkış noktası ne olursa olsun bir gerçeğin altını çizdi; duyarlı aydın tavrı sergiledi. The Observer gazetesinde konuyla ilgili bir değerlendirnme yazısı yazan Nouritza Motassian'ın dediği gibi "Kördüğümü (Gordion) kesti!", "Türkiye'nin bilincine tırpan attı!"

Liberal Türk aydını, Avrupa Birlikçi yazar Orhan Pamuk'un bu çıkışı elbette olumlu... Ancak birtakım şeyler yerli yerine oturtulmak zorunda: Önce Ermeni veya Kürt meselesinde Türklerin yaklaşımlarını söyleyen Pamuk değil... Pamuk burada ifade ettiği düşünceyi "Kimse söylemiyor, bari ben söyleyeyim" diyerek hem geçmişte hem de içinde yaşadığımız dönemde aynı konuda daha açık ve sistemli olarak tavır takınanlara haksızlık yapıyor. Türkiye'de bir dizi aydın, yazar çizer; bir dizi devrimci düşünür bu gerçeği ortaya koydu... Gerçeğin bir kez de medyanın gözünün önündeki Pamuk tarafından ortaya konulması ve medyanın bunu alabildiğine kullanması da tipik bir özelliktir ve bu sadece Türkiye'ye de özgü değildir. "Star" sisteminin doğal sonuçlarından birisidir; sansasyonal yaklaşımlarla gemisini yürütmeye çalışan burjuva medyanın yaklaşımlarının doğal bir ürünüdür.

Bu durumun aşılması, gerçeklerin daha geniş kesimlerce sahiplenilmesi, tabuların daha kolay çatırdamasının yolunu açacaktır. Gerçeklerle yüzleşmeyen, tarihiyle hesaplaşmayan bir toplum utancını nereye kadar taşıyacaktır? Nereye kadar kendi gerçekliğine yabancılaşabilecektir?!

• • •

Sorun sadece Orhan Pamuk'un söylediğiyle kalmamalı... Sadece ona destek çıkan bir kaç aydınla, yazarla sınırlı kalmamalı tabulara dokunuş...

Toplum, çeşitli ulus ve milliyetlerden işçiler, emekçiler tarihle yüzyüze gelme yeteneğini gösterdiklerinde, bu gerçekleştiğinde ancak o zaman tabular tuzla buz olacaktır... İşte ancak o zaman halklar arasında dostluk köprüleri kurulmasının yolu açılacaktır...

Ve o zaman şovenizm de tabuların çatırdamasını engelleyemeyecektir...

D. Gümüş, Şubat 2005

ki baskı ve sindirme çabalarına karşı çıkmak gerekliydi, gereklidir... Elbette ki, "demokratik hukuk devletinin gerekleri" yerine getirilmelidir, elbette ki, Türkiye

"gazeteci hapishanesi" olmamalıdır; elbette ki, basın üzerindeki baskılar kalmalı, basın özgür olmalıdır, düşüncenin ifade edilmesinin önündeki engeller kaldırılmalıdır vs. vb. Ve bu konuda tutarlı olmak gereklidir. Yeni Türk Ceza Kanunu'na karşı çıkan bu basın yayın kuruluşları ve bunların tepesindeki sahibinin sesi kalemler bu noktada ikiyüzlü bir tavır içindedirler. Onlara göre devrimci-sosyalist basın zaten "teröristtir", "bölücüdür" cezaevlerindeki onlarca yazı işleri müdürü, devrimci-sosyalist gazete ve dergi sahibi, bu gazete ve dergilerde yazanlar "teröristtir", onların hakkı hukuku yoktur; o gazeteler gazete değildir; cezalandırılmaları "normal"dir... vs. vb. Bu tavır, Türkiye'deki mevcut şizofren düzenden beslenen burjuva medyanın, onların meslek kuruluşlarının, bu kuruluşların başındakilerin... en hafif deyimle ne kadar demokrasi özürlü olduklarını göstermektedir.)

Kanun Meclis'te kabul edildi ve öngörüldüğü üze-

re 1 Nisan'da yürürlüğe girecekti. Başta barolar olmak üzere çeşitli çevreler kanunun bu haliyle bir çok yanlışı, çelişkiyi vs. barındırdığını; bu yanlışlardan geri dönülmesi gerektiğini belirtseler de kanunun geçişini engelleyemediler. Ancak özellikle basınla ilgili cezalar bölümüne ilişkin Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gibi mesleki kurumlar ile "laik"-kemalist medyanın yaygara koparmasından sonra hükümet -olayı biraz soğutmak, yumuşak geçiş yapmak vs. için olsa gerek- 1 Nisan'dan bir kaç gün önce kanunun yürürlülüğe girme tarihini 1 Haziran'a erteledi.

Şimdilik bu bağlamda gündem soğutulmaya çalışılıyor. Ertelemelerin fazla bir anlamı yok... Çünkü sorun gündemi soğutma sorunu değil, devletin, hükümetin şizofren yapısı... Ve şizofren yapı derinleşerek sürüyor... Şizofren devlet, kimlik/kişilik sorununu çözmek için çabaladıkça daha da batağa giriyor; ideoloji ile gerçekliğin çatışması varolan kimlik bunalımını daha da derinleştiriyor; ideoloji ile gerçeklik arasına sıkışmış devletin "davranış bozukluklarına" yeniler ekleniyor.

Yazımın başında sözünü ettiğim bölümün ardından devamla şunları yazmıştım:

"Bu bir hastalık... Tedavisi? Bunun tedavisi -bu koşullarda- yok! Bunu aşmak bu sistemde mümkün değil... Ancak ve ancak bir yolla bu şizofren devlet "tedavi edilebilir": Bu devletin devrimci bir tarzda yıkılmasıyla! Bu tedaviyi gerçekleştirecek güç ise bu şizofren devletin hakimiyeti altında yaşamı zehir olan işçiler, emekçiler... Ve onlar er ya da geç bu tedaviyi uygulayacaktır!"

Bugün buna ekleyecek başka bir şeyim yok!

31 Mart 2005

Sessizliğin sesi olmak ya da toplumsal sorumluluk...

5 Mart 2005 tarihinde Almanya'nın Köln kentinde "90. yıl Ermeni soykırımı ve toplumsal sorumluluk" başlıklı bir panel düzenlendi. Yazar Doğan Akhanlı'nın yönettiği panele yazar-gazeteci Demir Küçükaydın, yayıncı-yazar Ragıp Zarakolu ile yazar Recep Maraşlı katıldı. Almanya Ermenileri Merkez Konseyi ve Almanya Ermenileri Kilise Merkezi'nin "24 Nisan Girişim Grubu"nun Katolik Çalışma Grubu-Köln ile birlikte düzenlediği, "Kölner Appel" ve TÜDAY adlı kuruluşların desteklediği panele ilgi yoğundu.

Açılış konuşmasını yapan Doğan Akhanlı, Türk ve Kürt aydınlarının soykırım karşısında takınacakları tavrın önemine işaret ederek panelistlerden Demir Küçükaydın'a ilk sözü verdi. Küçükaydın yaptığı konuşmada soykırımın sosyolojik nedenlerinin pek fazla tartışılmadığını, bunun üzerinde durmak istediğini belirttikten sonra "tarih tarihle, argümanlarla ikna edilemez" tespitini yaptı. Soykırımı bilince çıkarmanın önemini vurgulayan Demir Küçükaydın Ermeni soykırımını anlamanın, suçlamanın, özürün sorunu çözemeyeceğini, bu soykırımın halklar arasında oluşturduğu travmaları ortadan kaldırmayacağını belirtti. Bu tahribatı önlemek için güçlü bir kamuoyunun gerekli olduğunu, başka bir sosyal gücün gerekli olduğunu, görevin bunu örgütlemek gerektiğini söyledi.

İkinci konuşmacı Recep Maraşlı idi. Maraşlı 90 yıldır temel sorunların üzerine gidilmediğini söyledikten sonra bu temel sorunları şöyle açımladı: "Bizi etkileyen birtakım yanlar var. Bölgedeki nüfusun üçte biri ortadan kaldırılıyor; toplumsal yaşam kesintiye uğruyor. Kaç insan öldüğünden çok devletler yok edildi: Batı Ermenistan, Kürdistan, Lazistan..." Kültürel yıkımın sözkonusu olduğunu söyleyen Maraşlı sadece Kürt tarihine bakarak diğer tarihleri bilmeden birşeyleri açıklamanın mümkün olmadığını belirtti. Recep Maraşlı, 1915 olmasaydı çok dilli bir toplum olacağını ama sonucun bir felaket olduğunu söyledi. Maraşlı, günümüz Türkiyesindeki iktidar ilişkilerine de değinerek düşünce özgürlüğünün olmadığını, resmi ideolojinin çatırdadığını, bunun da onları daha da saldırganlaştırdığını belirtti. "Eğer ders almazsanız..." yönlü tavırların, Radikal gazetesinde bir yazarın söylediği gibi "Yüzleşirsek tarihinizle pişman olursunuz!" türünden Nazileri hatırlatan anlayışta olanların bulunduğunu söyledi.

Ragıp Zarakolu ise yaptığı konuşmada yayın politikalarında soruna ilişkin kitaplar yayınladıklarını, bu konuda bir açılım sunduklarını, "sessizliğin sesi olduklarını", "tabulara dokunduklarını" bunun bir bedel gerektirdiğini söyledikten sonra sorunun özünün baskıcı devlete karşı demokrasi mücadelesi olduğunu vurguladı.

Soru ve yanıtlarla geçen panelde izleyiciler arasında bulunanlar da görüş bildirdiler. Bir konuşmacının, "Sorun siyasi sonuçlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu tarihi haksızlık Türk devletinin varlığını sürdürdüğü koşullarda ortadan kaldırılamaz. Sorun ulusal bir sorundur ve Ermenilerin dönme, yerleşme ve isterlerse ayrılma hakkının özgürce kullanılmasının koşullarını da içeren bir temelde ele alınmalıdır. Görevin bunun için çalışmaktır..." yönlü değerlendirmesi izleyiciler arasında ilgi uyandırdı.

Arman Mermerciyan, 6 Mart 2005

"Halkın sanatçısı" Amed'deydi...

H. HÜSEYİN ASLAN

"Diyarbakır 1. Sinema Günleri" etkinlikleri çerçevesinde "Yılmaz Güney Sineması" konulu bir panel düzenlendi. Panele Yönetmen Ahmet Soner, Sinema Oyuncusu Nur Sürer, Sinema Eleştirmeni-Yazar Atilla Dorsay ile Güney Dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir konuşmacı olarak katıldılar. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda yapılan düzenlenen paneli Bağlar Belediye Başkanı Yurdusev Özsökmenler'in de aralarında bulunduğu çok sayıda kişi tarafından izlendi.

Panelde ilk sözü alan dergimizin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir, Yılmaz Güney'in hayatını kısaca özetledikten sonra O'nun sanatıyla, sanatına yön veren siyasi duruşuyla halkların yanında olduğunu, "halkın sanatçısı, halkın savaşçısı" olduğunu, bu yüzden Türk hakim sınıflarının Yılmaz Güney'in devrimci sanatının emekçi yığınlar arasında yarattığı olumlu etkiyi yıkmak için çeşitli çabalar harcadığını, bu çabaların bugün de sürdüğünü, ancak ne kadar çaba harcanırsa harcansın hakim sınıfların bu konuda başarıya ulaşamayacaklarını belirtti. Yılmaz Güney'in sadece sinemacı yanının öne çıkarılmaya çalışıldığının altını çizen Emir, bunun Yılmaz Güney'in sanatına yön veren esas gücün siyasi görüşleri olduğu gerçeğinin üzerini kapatmak amacını taşıdığını, buna izin verilemeyeceğini; Yılmaz Güney'in sanatı ve siyasi görüşleriyle bütünlük içinde savunmanın görev olduğunu sözlerine ekledi. Bugün Yılmaz Güney'in özellikle gençler arasında fazla tanınmadığını, oysa bunun gerekli ve yapılması gereken bir iş olduğunu, bu amaçla yapılacak her türlü çabayı güçleri oranında desteyeceklerini söyleyen İlyas Emir, Diyarbakır'da bir "Yılmaz Güney Kültür Merkezi" açılmasının bu konuda atılacak adımlardan birisi olabileceğini sözlerine ekledi.

Sinema Eleştirmeni-Yazar Atilla Dorsay ise yaptığı konuşmada, Güney'le ilk tanışmasını, yaptığı röportajları ve anılarını anlattı. Güney'in "Çirkin Kral" olarak ünlendiğini, ancak kendilerinin onu hep güzel olarak tanıdıklarını ve tanımaya devam edeceklerini söyledi.

Sinema Oyuncusu Nur Sürer Yılmaz Güney'in Türkiye sinemasında bir dönüm noktası olduğunu, onun bir çok ilki sinemaya taşıdığını, Kürt filmlerinin yapılmasının da bu ilklerden birisi olduğu, ancak Kürt seyircisinin onu geç tanıdığını söyledi. Yılmaz Güney'in unutulması-unutturulması konusunda da Sürer, bunun çok acı olduğunu sözlerine ekledi.

Panele katılan konuşmacılardan Yönetmen Ahmet Soner ise yaptığı konuşmada özellikle Yılmaz Güney'li yılları, anılarını anlattı. Soner konuşmasında Yılmaz Güney'in sanatçı ve siyasal kişiliğine vurgu yaparak, "Yılmaz Güney'in sinema alanında çok şey başarmış olduğunu" vurguladı.

Panelistlerin konuşmalarının ardından Bağlar Belediye Başkanı Yurdusev Özsökmenler, Diyarbakır'da böyle bir panelin düzenlenmesinin kendisi açısından çok anlamlı olduğunu belirtti ve konuşmacılara birer şilt verdi.

Karikatürist olacağım!

ÖKKEŞ DERE

Bu da nereden çıktı diye soru sormayın bana, yasaktır! Üstelik, yazımı okurken acaba görüntüsü nasıl, kim bu diye de düşünmeyin. Böyle şeyleri düşünmek de yasaktır size... Soru sormanın kaynağı düşünmek mi? O zaman düşünmek yasak kardeşim bu memlekette!

Size sormak yasak ama ben yine de iyi niyetimi bozmayıp karikatürist olmaya nasıl ve neden karar verdiğimi –siz soru sorup suçlu konuma düşmeden–, anlatayım size. Yani sizi düşündüğümden ha! "Kendim için bir şey istiyorsam namerdim!"

Doğrusunu istiyorsanız benim karikatürist olmam mümkün değil. Yetenekli değilim. Hiçbir umut yok. Okuldayken pekiyi notu alamadığım tek ders resim işiydi. El yazımı ise kendim bile okuyamıyorum. Yani anlayacağınız "çizgi sanatı" bir yana kalem tutmaya bile elim yetmiyor... İyi ki bilgisayar var da üzerinde harflerin işaretlendiği karelere basıp yazabiliyorum. Yine de karikatürist olmaya karar verdim! Yeteneksizliğimden dolayı karikatürist olmaya karar vermem niye yanlış olsun ki? Ne de olsa bir amaç ilanı... Tutarsa tutar, tutmazsa da kime ne?

Bu kararı ilan etmemin esas nedeni, karikatürün Türkiye'de bir "çizgiyle eleştiri" sanatı mı, yoksa başbakanın geçim kaynağı mı olduğu konusunda kendi kendimle yürüttüğüm tartışma oldu.

Her ne kadar kendim karikatür çizemiyorsam da, karikatürün *"Çizgiyle mizahın sanatı... Bu sanat dalını toplumun çelişkilerini eleştiren; toplumun kendisini gülerek gördüğü bir ayna olarak nitelemek yanlış olmayacaktır.*

Karikatür, çizginin gücü ile söylenmesi gerekenleri bir çırpıda söylemenin sanatı...

Ve karikatür sanatı muhalifliğin de bir aracı..." (Derya Gümüş, Güney sayı 31, sayfa 26) olduğunu düşünen ve savunan biriyim. Bir anlamıyla karikatür, eleştirmek, alay etmek, güldürmek içindir. Bu, aynı zamanda sözkonusu karikatüristin düşüncesini ifade etme aracıdır da.

Düşüncesini ifade etme özgürlüğünün bir ölçüsü de karikatür üzerindeki yasakların, baskıların azlığı, ya da yoğunluğudur. Kısacası karikatür üzerindeki sansürün sınırıdır.

Aslında Türkiye'de sansürün yakın tarihi, "burun", "yıldız", "ihtilal", "hürriyet" gibi kavramların yasaklandığı "Abdülhamit tipi sansür"e kadar dayanmaktadır. "Ön sansür" olarak da kabul edilen "Abdülhamit tipi sansür" yerine, toplumsal gelişmelere, küreselleşmeye uygun olarak sansürün biçimi de değişmiş durumda. Artık herhangi bir yazı, kitap veya karikatür yayınlanmadan önce yasaklanmıyor, el konulmuyor... Daha modern(!) bir yöntem uygulanıyor!

Sözkonusu yazı ya da karikatür yayınlandıktan sonra, *"manevi şahsiyete yönelik, şahsi haklarına tecavüz niteliğindeki tahkir ve tezyif edici, haksız ve hukuka aykırı"* olduğu gerekçesiyle, hem de kişilik haklarını ve şahsiyetini koruma adı altında çıkarılan yasaya dayanarak sözkonusu yazı ya da karikatür sahibi hakkında dava açılır ve mahkemeyle milyarlarca lira (şimdi binlerce YTL) tıpış tıpış cebe atılır! Tabii ki yazının ya da karikatürün sahibi, veya yayın organı da bu kadar parayı verebiliyorsa, aynı mealdeki yazı veya karikatürleri yayınlamakta "özgürdür"! Kapitalizmdeki özgürlüğün sermayenin yayılma, çoğalma özgürlüğü olduğu bu basit örnekte bile ortaya çıkmaktadır. Buna da "düşünce özgürlüğü" diyorlar! Ne büyük sahtekârlık!

Üstüne üstlük, 24 Temmuz 1908'den beri Türkiye'de sansürün kaldırıldığı iddia edilerek, sözkonusu tarih "sansürün kaldırılışının" günü veya "Basın Bayramı" olarak kutlanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Erdoğan, hükümetin başı olarak Türkiye'de kültür, sanat, edebiyat alanındaki emekçilerin ürünlerinin, düşüncelerini ifade etmeleri önündeki engellerin, yasakların kaldırılması

görevini yerine getireceğine, kendisine bir geçim kaynağı sağlamak peşinde ve sağlamış da görünüyor...

Evrensel Gazetesi çizerlerinden Sefer Selvi'nin 5 Nisan 2004 tarihindeki karikatürü hakkında dava açıp karikatüre -tabii ki çizerine ve yayıncısına da- ceza verilmesini sağlaması, başbakanın yeni bir geçim kaynağını keşfetmesinde önemli rol oynamış görünüyor.

Yayınlanan haberlere, çizilen karikatürlere dava aç ve köşeyi dön! biçiminde de ifade edilebilecek tavır, kendisini 9 Mayıs 2004 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde ve Musa Kart'ın çizdiği "kedi" karikatürü ve Seka işçilerinin attığı sloganları haber olarak yayınlayan Evrensel Gazetesi hakkında başbakanın açtığı davalarda da gösterdi.

Musa Kart'ın çizdiği "kedi" karikatürü hakkında başbakan tarafından açılan davada, Ankara 8. Asliye Hukuk Mahkemesi Cumhuriyet Gazetesi yayımcı sorumlusu Yeni Gün Aş, sorumlu müdür Mehmet Sucu ve karikatürü çizen Musa Kart'ı 5 bin YTL (5 milyar türk lirası) cezaya mahkum etti.

Burası Türkiye! "Kedi" sözkonusu olunca kimilerinin aklına "nankörlük" gelir... kimileri de "bir kedim bile yok, anlıyor musun" diye şarkı söyler!

Başbakan Erdoğan yeni bir geçim kaynağı bulduğundan olsa gerek, hem "nankörlüğü" aklına getiriyor, hem de "cebe girecek" YTL'ler için "şarkı söylüyor"... Şarkı söyleyemediği durumlar da yok değil. Sakarya Gazetesi yazarı Önder Baloğlu, "Dokuzuncu Sütun" adlı köşesinde Musa Kart'ın çizdiği "kedi" karikatürünü yayınladı.

Başbakan Erdoğan 10 bin YTL'lik tazminat davası açtı. Eskişehir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen dava, 23 Aralık 2004 tarihinde sonuçlandı. Başbakan Erdoğan'ın şikayeti reddedildi. Davanın reddedildiği kararda şunlar da söylendi:

"Mizah inceliği ile fotomontaj yoluyla hiciv içeren söz konusu karikatürün eleştiri sınırları içinde kaldığı ve bu yüzden hukuka uygun bulunduğu; okuduğu şiir yüzünden cezaevinde uzun süre yatmak zorunda kalan sayın Başbakanın bu tür eleştirilere daha hoşgörülü yaklaşması kanaatiyle aşağıdaki kararı vermek gerekmiştir. Davanın reddine, yargılama giderlerinin davacı taraf üzerine bırakılmasına..." (Hürriyet, 24 Şubat 2005)

Evet, burası Türkiye! Aynı davada ayrı kararlar verilmesi, genelde yasaların karar verenler tarafından nasıl yorumlandığını ortaya koymaktadır. Bir yandan Türkiye'nin alışık olduğu katı, baskıcı, yasakçı yasalar ve yorumları, diğer yandan kendini AB'ye uydurmaya çalışan, giderek katı, yasakçı anlayışı yumuşatan ve yasaları "tahammül" sınırları içinde ele alan ve yorumlayanlar... Anda hâlâ egemen olanlar ise yasakçılar!

Şimdi Başbakan Eskişehir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde alınan karara itiraz etmiş ve ceza davası açmış durumda. Musa Kart ve Cumhuriyet Gazetesi temsilcileri de Ankara 8. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin aldığı kararı temyize göndermiş durumda. Sonucun ne olacağını birlikte göreceğiz. Ama şimdiden açık olan şey, "kişi haklarını, manevi şahsiyeti" koruma adı altında biçimi değiştirilerek düşünceyi ifade etmeye yasak getirilmiştir.

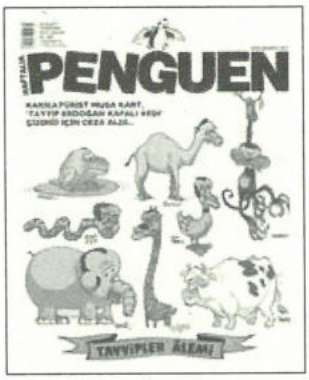

Bu, açıkça düşünceyi ifade etme özgürlüğünün -ki, bu benim için esas olarak kapitalist sömürücü bir sistemde egemenlere karşı ifade edilen, edilecek olan demokratik, devrimci düşünceyi ifade etme özgürlüğünün- kısıtlanması demektir. Başbakan Erdoğan, düzen çerçevesindeki bir eleştiriye bile tahammül edemeyecek kadar "demokrat"tır!

Evet, işte benim karikatürist olmaya karar vermeme yol açan gelişmenin perde arkası budur. Karikatürcü olmaya karar vermem en basit demokratik bir hakka yapılan saldırıyı protesto etmemdendir.

Bence, karikatüristleri, iyi karikatür yapmadığı için, daha usta karikatüristler cezalandırmalıdır! Cezası da, daha iyisini yapana kadar, durmadan karikatür çizmek olmalıdır!

Karikatürün konusuna/içeriğine -genelde sanatta konu ve içeriğe- sınır çizilecekse eğer bu sınır, "seksist/pornocu, faşist/ırkçı, sömürü sisteminin propagandasını yapmamak" olarak çizilmeli.

Şu kahrolası barbar dünyada gülmek, gülebilmek hakkımızı kimseye kaptırmayalım! Kara kara düşünmesi gerekenler egemenler, sömürücüler! Çizgiyle eleştiri silahımızı da sistemin kökünü kazımaya yöneltelim!

Sakın ha, bu arada kendi kendimizle alay etmeyi de unutmayalım!

21 Mart 2005

Karikatür: Latif Demirci, Hürriyet, 23.02.2005

Türkiye'den insan manzaraları...

EKREM HAKKI GÜNEŞ

Yazının en başında bazı sorular soralım. Bu soruların yanıtlarını da irdelemeye çalışalım. Türkiye demokratikleşiyor mu? Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olmak istiyor! Paket paket yasalar çıkarılıyor! Türkiye'nin demokratikleştiği nutukları atılıyor! Bir çok yasa değişiyor, yenileniyor! İnsan haklarına değer verildiği söyleniyor! İşkenceye karşı "sıfır tolerans" söylemlerinin başarıya ulaştığı açıklanıyor!! Acaba Türkiye'de ki manzara resmi söylemlerde ortaya konulduğu gibi mi?

Bu ülkede insan hakları ihlalleri ve sistematik işkence varlığını koruyor. Yargısız infazlar, yerinde infaz etme vakaları sürüyor. Yapılan tüm yasal değişikliklere rağmen Türkiye'nin demokratikleşmediği ve yapılan yasal değişikliklerin makyajdan öteye bir anlam taşımadığı, yaşanan süreç ve uygulamalar bu tezimizi doğruluyor.

Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerini yerinde görmek için kimi zaman yabancı heyetler Türkiye'ye gelmektedir. Mart ayı başında Fikret Başkaya ve Ragıp Zarakolu davalarını izlemek için Türkiye'ye 16 kişilik bir heyet geldi. Kendilerine "Türkiye'deki düşünce özgürlüğü davaları için karma heyet" adını veren yabancı delegasyonlar 1 Mart 2005 tarihinde İstanbul Taksim Hill Otelinde bir basın toplantısı düzenlediler. Heyette şu isimler yer alıyordu:

Beate Slydal (Uluslararası Af Örgütü Norveç Şubesi)
Elisabeth Dyvik (Norveç Pen Yazarlar Birliği)
Eugene Schoulgin (Uluslararası Pen Yazarlar Birliği)
Franca Tiberto (İsviçre-İtalyan kesimi Pen Yazarlar Birliği)
Ole-Gunnar Solheim (Pen Norveç Merkezi)
Rebecca Tinsley (Gazeteci-İnsan Hakları İzleme Örgütü)
Richard McKane (İngiltere Pen Yazarlar Birliği)
Stephen H. Mark (Kürt İnsan Hakları Projesi)
Alexis Krikorian (Uluslararası Yayıncılar Birliği)
Carl Morten Iversan (Norveç Pen Yazarlar Birliği)
Jana Beranova (Hollanda Pen Yazarlar Birliği)
Jean Rafferty (İskoçya Pen Yazarlar Birliği)
Kjell Olaf Jensen (Norveç Pen Yazarlar Birliği)
Phyllida Earle (İnsan Hakları İzleme Örgütü)
Susan Gibson (İnsan Hakları İzleme Örgütü)
Mary Huges (Kürt İnsan Hakları Projesi)

Basın toplantısında; Uluslararası PEN, IPA ayrıca Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü de dahil olmak üzere diğer uluslararası sivil toplum kuruluşları, yazar ve yayıncı Fikret Başkaya ve Ragıp Zarakolu'nun 2 Mart tarihli duruşmalarına gözlemci olarak katılmak için Türkiye'de" olduklarını söylediler.

Basın toplantısına Türkiye Pen, Türkiye Yayıncılar Birliği ve Düşünceye Karşı Girişim İnisiyatifi ev sahipliği yaptı.

Türkiye'de değişmeyen bir resim var. Bu resim ile ilgili basın toplantısında kimi örnekler verildi. Bunları kısaca özetlemek gerekirse;

Dr. Fikret Başkaya, 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta 37 kişinin yakılarak öldürüldüğü katliam ile ilgili olarak, "Laiklik, Atatürkçülük, Dinci Gericilik üzerine" başlıklı makalesi 12 Temmuz 1993 tarihinde, "Enflasyon Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" başlıklı makalesi ise 16 Mayıs 1993 tarihinde Gündem gazetesinde yayınlanmıştı. Bu iki makale Nisan 1995'te "Akıntıya Karşı Yazılar" isimli kitapta yeniden yayımlandı. Ocak 2003 tarihinde kitabın ikinci baskısı yayınlandı. İkinci baskıdan sonra, Adalet Bakanlığı'nın başvurusu üzerine, bu iki makalede ifade edilen düşüncelerin TCK'nın 159. Maddesinde tanımlanan "...Devletin askeri ve emniyet muhafaza kuvvetlerinin manevi şahsiyetini alenen tahkir" suçunu işlediği iddiası ile kitabın yazarı Fikret Başkaya, editör Özden Bayram ve yayıncı İsmet Erdoğan aleyhine dava açıldı.

Fikret Başkaya hakkında dava açılmasına yol açan 'suç' neydi? Fikret Başkaya şunları yazmıştı: "...Sivas katliamı bugüne kadar olduğu gibi düpedüz devletçe örgütlenmiş bir katliamdır..." "...Asıl sözkonusu olan işkence Cumhuriyeti'dir..." "...Ülkeyi kurtarmak üzere gelen generallerin işkenceci iktidarı da bunlara dahildir. Türkiye'de işkence sadece askeri rejimlere özgü bir şey değildir. Bizatihi devlet işkenceci bir devlettir.

IPA (Uluslararası Yayıncılar Birliği) Paris'te 1896'da kurulmuştur. 66 ülkede, 78 ulusal, bölgesel ve uzmanlaşmış yayıncı birliği ile dünya çapında yayıncılık sektörünü temsil etmektedir.

PEN (Uluslararası Yazarlar Birliği) Londra'da 1921'de kurulmuş olup dünya çapında 100'den fazla ülkede, 138 merkezde temsil edilmektedir.

Her iki organizasyon da BM tarafından resmen tanınan ve "danışmanlık" konumuna sahip sivil toplum kuruluşlarıdır.

Siyaset bilimi literatüründe işkenceci devlet diye bir kavram vardır..."

2 Mart 2005 tarihinde Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde Fikret Başkaya'nın duruşması yapıldı. Savcı mütaalasında ceza verilmesini talep etmişti. Mahkeme Başkaya'nın yazılarının, 'eleştiri sınırları içinde kaldığını' belirterek beraat kararı verildiğini açıkladı.

Ragıp Zarakolu, Yeniden Özgür Gündem gazetesinin 8 Mart 2003 tarihli 188. Sayısının 4. Sayfasında "Sana Ne" başlıklı bir makale yazmıştı. Bunun üzerine İstanbul 6 Nolu DGM tarafından gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü hakkında dava açıldı. Bu davanın yargılaması devam ederken, yapılan suç duyurusu üzerine savcılık tarafından Ragıp Zarakolu hakkında ek iddianame hazırlanarak dava açıldı. Böylelikle makale yazarı Ragıp Zarakolu da davaya dahil edildi. Hazırlanan iddianamede; "...Bu yazıda Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkının varlığı ifade edilmek suretiyle ırk ve bölge farklılığına dayanarak halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik suçunun işlendiği..." ileri sürülüyordu.

2 Mart 2005 tarihinde İstanbul Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde Ragıp Zarakolu'nun duruşması yapıldı. Duruşma, gazetenin yayın yönetmeni Mehmet Çolak'ın ifadesinin alınması için ertelendi. Mahkeme Çolak'ın bir sonraki duruşmaya polis zoruyla getirilmesini kararlaştırdı.

Sanatçı Ferhat Tunç ve Yeniden Özgür Gündem gazetesi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Mehmet Çolak, gazetenin 19 Ocak 2004 tarihli sayısında Ferhat Tunç'un "Analiz" isimli köşesinde "Bir devrimci Leyla ve Bir Şarkı" başlıklı yazısı nedeniyle TCK'nın 159/1 maddesini ihlal ettikleri iddiasıyla "adliyenin manevi şahsiyetini neşren tahkir ve tezyif etmek"ten dava açıldı. Bu dava halen devam ediyor.

Ferhat Tunç adı geçen makalede şunları yazmıştı: "...Cuma günü Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen DEP milletvekillerinin duruşmasının sonucunu hiç merak etmedim. Çünkü sonucu baştan biliyordum ve nitekim öyle oldu: Tahliye yok!... ... Sayın "derin" yargımız yapacağını yine yaptı ve yıllardır oynanan pis bir oyunu tüm Avrupa'nın gözleri önünde devam ettirdi. Hem de hukuk "alet" edilerek. Şimdi diyeceksiniz ki "sen hukukçumusun ki böyle ahkam kesiyorsun?" Ama zaten gerçek ve adil bir hukuk işleyişi karşısında söyleyeceğim hiçbir şey olmazdı. DEP davasının trajik ve traji-komik bir vakıa olduğu malum."

Gazeteci-yazar Abdurrahman Dilipak'ın sürmekte olan bir dizi davasına iki yenisi daha eklendi. "28 Şubat Direniyor" ve "İstedikleri Başka" başlıklı yazılarda "Orduya hakaret"ten TCK'nın 159/1 maddesinden dava açıldı.

Karikatürist Musa Kart Cumhuriyet gazetesinin 9.5.2004 tarihli nüshasında yayınlanan karikatüründe bir kedinin kafası yerine Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın başını çizmiş ve kedinin "İmam Hatip Liseleri" adlı yumakla oynarken, çözülmesi güç şekilde dolaştığını ima etmişti. Mahkeme Kart'ı, başbakana hakaret ettiği gerekçesi ile 5.000 YTL tazminat ödemeye mahkum etmişti. Dava yargıtay aşamasında bulunuyor.

Evrensel gazetesi Seka direnişinde işçilerin hükümet ve başbakan aleyhine attığı sloganlara haberinde yer vermişti. Hızını alamayan Recep Tayyip Erdoğan Evrensel gazetesi aleyhine dava açtı.

Savaş Karşıtları 5 Eylül 2004 tarihinde, Ankara Sıhhiye Orduevi önünde yaptıkları eylemden sonra açıklamasını okuyan Levent Duran, gözleri görmeyen üç vicdani retçinin açıklamalarını okuyan İnci Ağlagül ve basın açıklamasını okuyan Mehmet Tarhan "Halkı askerlikten soğuttukları" gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesi"nde ifade vermeye çağrıldılar. Vicdani Redciler basın açıklamalarında "militarizmin tahribat yarattığını, cinsiyetçilikten ve ayrımcılıktan, şehit edebiyatından, tecavüzlerden, yokedişlerden beslendiğini; savaşlarda kazanan tek tarafın silah tüccarları olduğunu biliyor ve görüyoruz. Bu yüzden savaşların tarafı değil, karşısında olacağımızı; kadınlar, engelliler, çocuklar gibi savaşın asıl mağdurlarının; yani hiçbirimizin savaşın ucuz işçisi yapılmasına izin vermeyeceğimizi bir kez de burada ilan ediyoruz. Hiç kimsenin askeri olmayacağız!" şeklinde görüşlerini ortaya koymuşlardı.

Kalan Müzik tarafından piyasaya sürülen ve Aynur Doğan'ın seslendirdiği "Keçe Kurdan" isimli müzik albümü hakkında Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nce 25.02.2005 tarihinde toplatma kararı verildi. Mahkeme, Aynur Doğan'ın Keçe Kurdan albümünde Kürt kızlarının dağlarda savaşmaya davet edildiğini, bu nedenle yasadışı örgüt propagandasının yapıldığını öne sürüp toplatma kararı verdi. Mahkeme sadece toplatma kararı ile yetinmeyerek bu kararı 81 ile duyurdu. Böylece sadece Diyarbakır'da değil, tüm Türkiye'de kaset toplatıldı. Aynı mahkeme 13 Ocak 2005 tarihinde; Şehmuz Kaya'nın "Dewrane", Koma Gula Werzan'ın "Ji Bir Nabin", Pisman-1'in "Doktor Zeki", Koma Çoktar'ın "Welat Xwina Şehidan", Rojda'nın "Koma Azadi Rojda", Gula Serhedi'nin "Roje Sibe Ez Hesirim", Diyar'ın "Tina Roje", Koma Çiya'nın "Dilana Besinor" 4 Şubat 2005 tarihinde ise, Diyar'ın "Cenga Jina", Koma Rojhilat'ın "Mezrabotanım Ez", Kawa'nın "Ava Evine", Aydın'ın "Beje", Heme Heci'nin "Ay Dil" kasetlerinin toplanmasına karar vermişti.

Şu anda tutuklu gazeteciler:

Adalet Bakanlığı ve hükümet yetkilileri sık sık "Cezaevlerinde hiç düşünce suçlusu bulunmadığı"nı söylerler. Cezaevlerindeki gazetecilerin isimleri somut olarak söylendiğinde onların gazeteci değil "militan", "terörist" oldukları söylenir. Şubat 2005 itibarı ile çeşitli hapishanelerde bulunan gazetecilerin adları şöyle:

Uçurtmayı vurmasınlar ne olur!

MUTLU ŞAHİN

"Geldiğimde ilk aklıma gelenlerdendi kaleye bakmak (Ankara Kalesi). Önce yüksek bir duvar dikenli, jiletip tel örgüler. Akabinde gelişi güzel serpiştirilmiş gecekondular, iki tepe ve kale duvarları gördün mü? Kalenin üzerinde güzel bir lacivert ve içine öylesine serpiştirilmiş, gelişi güzel serpiştirilmiş beyaz lekeler. O da ne gördün mü laciverdin içindeki gökkuşağı rengindeki uçurtmayı? Uçurtma da nereden çıktı deme sakın? Barış'ın uçurtması o, küçük bir yüreğin Ulucanlar'da özgürlüğe kanatlandırdığı"...

Bu satırlar yıllar önce Barış'ın mavi yarınlara uçurduğu uçurtmanın kanatlarından geldi bu sabah bana, Ankara kalesinin dizlerinde uyuyan Ulucanlar Hapishanesi'nden Sinema Yönetmeni Sevgili Serap KERVANCI'dan...

12 Eylül sonrası "Hapishane ve Toplum" temalı belgesel film çekimleri için 7 Aralık 2004 tarihinde tecrit karşıtı bir eylemi görüntülemek için çekim yapmaya çalışırken kamerası da kırılarak Ankara'da gözaltına alınarak tutuklanan Sinema Yönetmeni Serap KERVANCI o günden bu yana hâlâ tutsak. Tabiri caizse "Hapishane filmi çekmeye gitti hapishaneye girdi"... Bu yazdıklarım herhangi Türk filminin bir senaryosu ya da konusu değil, gerçeğin ta kendisi. Sevgili Serap 40 gündür Ulucanlar'da tutsak. Suçu mu? Suçu ağır; okul yerine zindanların açıldığı, mavi gökyüzünün tellerle çevrildiği, güneşin kelepçelendiği, uçurtmanın bile semalarında vurulduğu "Hapishane" konulu bir Belgesel Film çekmek!...

Geçen yıl tanışmıştık sevgili Serap' la. Benim de hapishanelerle ilgili bir belgesel film projem vardı. Bizi tanıştıran projelerimizin ortak tema ve noktalarıydı. Belgesel Film çalışmalarımız boyunca sürekli bir araya gelir fikir alışverişinde bulunur, arşiv görüntü paylaşımında bulunuyor ve çalışmalarımızı nasıl tek proje haline getirecebileceğimizi konuşurduk, ta ki 7 Aralık 2004' e kadar...

– "Hapishane belgeseli de yarım kaldı. Benim bu ay tüm işlerim hapishane çekimleri ile ilgiliydi. Eee havasını solumadan olmaz bu işler değil mi. Tutsaklığımın ilk günü yarım kalan filmimin heyecanını çok yaşadım ama kısa sürdü. Neyse sen de üzülme çıkınca bitiririz belgeseli. Gerçi çıkana kadar kim öle kim kala"... diye devam ediyor sevgili Serap Ulucanlar Hapishanesi'nden bana yazdığı mektubunun satırlarına...

Mavi gözlerinde deniz dalgalanırdı Kadıköy sahilinde ey Mezopotamya'nın mavi gülü. Ve mavi gözlerinde hep Newroz Ateşi yanardı sevgili Serap'ın... Bu kara yazgı nedendir ey Mezopotamya'nın eflatun kenti Amed. Aşkların, sevdaların hep sürgün müdür eflatun yağmurlarda? Kırmızı bir elma bölsem, paylaşsam kimliksiz ve yoksul çocuklarınla uyanır mı mavi uykulardan Ape Musa? Söyle ey Amed nedendir bu kara yazgın, nedendir bu eflatun

Memik Horoz- İşçi Köylü Gazetesi (Tekirdağ F Tipi Cezaevi)

Erol Zavar- Odak dergisi sahibi ve müdürü (Tekirdağ F Tipi Cezaevi)

Gülizar Kesici- Ekmek ve Adalet Dergisi Yayın yönetmeni (Gebze Özel Tip Cezaevi)

Mustafa Gök- Ekmek ve Adalet Dergisi Ankara Temsilcisi (Sincan F Tipi Cezaevi)

Şükran Söyleme- Ekmek ve Adalet Dergisi Mersin Temsilcisi (Mersin E Tipi Cezaevi)

Ersin Sedefoğlu- Dayanışma Gazetesi sahibi ve müdürü (Sincan F Tipi Cezaevi)

Veli Görgün- Dayanışma Gazetesi Bursa Temsilcisi (Sincan F Tipi Cezaevi)

Serdar Yiğit- Dayanışma Gazetesi Bursa Panayır çalışanı (Sincan F Tipi Cezaevi)

Hatice Duman- Atılım Gazetesi sahibi ve müdürü (Gebze Özel Tip Cezaevi)

Selver Orman- Atılım Gazetesi Ankara Temsilcisi (Ankara Merkez Kapalı Cezaevi)

Ufuk Han- Atılım Gazetesi Ankara muhabiri (Sincan F Tipi Cezaevi)

Burcu Gümüş- Atılım Gazetesi Bursa temsilcisi (Ankara Merkez Kapalı Cezaevi)

Nuray Kesik- Atılım Gazetesi Eskişehir temsilcisi (Ankara Merkez Kapalı Cezaevi)

Seda Aktepe- Atılım Gazetesi merkez büro muhabiri (Arkara Merkez Kapalı Cezaevi)

Muharrem Cengiz- Tavır Dergisi sahibi (Tekirdağ F Tipi Cezaevi)

Metin Yavuz- Yaşadığımız Vatan Dergisi sahibi (Tekirdağ F Tipi Cezaevi)

Mehmet Yayla- Gençlik Gelecektir Dergisi muhabiri (Kandıra 2 Nolu F Tipi Cezaevi)

yağmurlar yağdıran sürgünlüğün? Her tarafı surlarla çevrili ve Newroz Ateşlerinin hiç sönmediği Amed'de doğmuştu sevgili Serap. "Çıkınca Amed'e, memleketime gideceğim ilk önce" diyor Amed'e olan hasretinden sevgili Serap.

Ve sevgili Serap satırlarına şöyle devam ediyor;

"Demokratikleşiyoruz" diye bağırıp çağıran bir grup havarinin, bir grup polisi son derece "demokratik" uygulamalarla gözaltına almıştı. Gerek savcılıkta, gerekse mahkemede ifadem hep aynıydı; "Ben sinema yönetmeniyim, üzerinde çalıştığım son film projem olan hapishane konulu belgesel film için çekim yaptığım sırada zorla işkence görerek gözaltına alındım". Vatandaş Abuzer romanında olduğu gibi, mahkeme salonuna almaya bile tenezzül etmeyen hakim beni ve 45 kişiyi "hepiniz tutuklandınız" diyerek kapıdan uğurladı. Tüm bu uygulamalar kararın ne kadar "demokratik" olduğunu gösteriyor...

Defalarca hapishane filmi çektiğimi, sinema yönetmeni olduğumu söylememe, çalışmalarımı sürdürdüğüm BEKSAV'dan o tarihte Ankara'da görevli olduğumu belgeleyen resmi evrak da olmasına rağmen itiraz dilekçem de reddedildi... "Türkiye'de işkence yok", "Türkiye Anayasal bir devlet", "Türkiye insan haklarına saygılı", "Türkiye demokratik bir ülke"(!), bir grup havari bir araya gelmiş her gün bu dua ile ayinlerini yapadursunlar, benim bir sorum olacak insanlara: "Hangi Anayasa, kimin için demokrasi?"... Bir sinemacı aydın olarak biliyorum ki bu ülkenin bir çok düşünen beyni, Yılmaz Güney gibi, Nâzım Hikmet gibi yıllarca zindanda yatmıştır. Ama her biri pandoranın kutusunda saklı kalmayan umut ve dirençle aşmıştır hapishane duvarlarını...

Bu ülkenin öğrencilerini, aydınlarını, sanatçılarını, ilericilerini hapishane duvarları arkasına atanlar şunu bilsinki; ne Yılmaz, ne de Nâzım gibilerini bitiremezsiniz. Bin defa daha üretken, bin defa daha düşünen, bin defa daha doğarlar en "demokratik" hapishanelerden!...

Ben de bir Gazeteci ve Sinema Yönetmeni olarak Serap'ın yalnız olmadığını, suçuna ortak olduğumu, bu antidemokratik uygulamayı kınadığımı ve mavi özgürlüklerde kanat çırpması için bir "Uçurtma" gönderiyorum Serap'a güvercinlerin kanatlarında... Tüm gazeteci-sinemacı arkadaşlarımı, aydınları, sanatçıları, ilericileri; "Serap KERVANCI, Merkez Kapalı Cezaevi, Siyasi kadınlar bölümü-15, Ulucanlar/Ankara" adresine mavi yarınlar adına "Uçurtma" göndermeye davet ediyorum!...

– "Bir uçurtma havalandı Ulucanlar'dan, Barış'ın uçurtması, yüksek duvarları, tel örgüleri aştı önce... Sonra dost gülüşlerin saklı olduğu gecekonduları, ardından da kaleyi... Laciverde karışmadan önce son bir kez baktı ardına ve selamladı Ulucanlar'daki kadın tutsakları... Barış'ın uçurtmasını sakın kaçırma, dost selamlarımı iliştirdim kanadına usulca..."

Uçurtmayı vurmasınlar ne olur!...

Hey Gökyüzü!
Koşuyorum bulutlarında, uyuyor musun?
Duyuyor musun her sabah
Teninde yırtılan çığlığımı?
Dalgalar!
Doğdum, kucağınızda buldum kendimi
Köpükleriniz hayallerimi taşıdı
Yeni ufuklara.
Dünya!
Kim derdi bir gün ayrı düşecektik?
Kim derdi artık birlikte batırmayacağız güneşi?
Bir akşam vardı karşısında duramadığın? (!)...

Meryem Özçelik- Gençlik Gelecektir Dergisi muhabiri (Gebze Özel Tip Cezaevi)

Sandra Bakuts- Avusturyalı, Real A.S.B.L. Vakfı çalışanı (İstanbul Paşakapısı Cezaevi)

Alman vatadaşı Mehmet Desde, 24 yıldır Almanya'da çalışıyor ve yaşıyordu. 2002 yılının Haziran ayında ölen babasının cenazesini Türkiye'ye getirdi. Temmuz 2002 yılında gözaltına alınıp tutuklandı. 6 ay sonra serbest bırakıldı. Alman vatandaşı olmasına rağmen yurtdışına çıkmasına izin verilmiyor. Davası yargıtay aşamasında. Ona yüklenen suç düşünce suçu bile değil. Çünkü ortada bir "suç" yok. Başkalarının işkence altında verdiği ve mahkeme aşamasında reddettiği ifadeler dışında bir delil yok.

Yukarıda verilen örnekler 1 Mart 2005 tarihinde İstanbul Taksim Hill Otelinde yapılan basın toplantısında Düşünceye Karşı Girişim sözcüsü Şanar Yurdatapan tarafından açıklandı.

Yukarıda ortaya konulan örnekler yazının en başında sorduğumuz sorulara cevap vermektedir. Bu ülkede devlet bireyin önünde yer alıyor. Devletin bekası her şeyin üstünde tutuluyor. Devletin varlığı ve bekasını sürdürmek için yapılan her tür işlem ve uygulama mübah sayılıyor.

Bu ülkede hak arama mücadelesi yürüten insanlar coplanıyor, üzerlerine biber gazı sıkılıyor. İnsanlar keyfi olarak gözaltına alınıyor. İşkence ve kötü muamelenin mimarları terfi ettiriliyor. Devletin amacı, hak arama mücadelesi yürüten emekçilerin susturulması; ses çıkaramaz, hak arayamaz bir ruh hali içerisine sürüklenmesinin sağlanması ve böylelikle muhalif seslerin yok edilmesidir. Görev örgütlenmek baskı ve sömürüye karşı mücadele etmektir...

10 Mart 2005

Ökümeniklik

YA DA TÜRK ŞOVENİZMİNİN DAYANILMAZ AĞIRLIĞI...

TAHSİN GÖKSEL

Türkiye'de ulusal sorun, ulus veya ulusal azınlıklar üzerine tartışmalar kuşkusuz yeni değil. Resmi devlet siyasetine göre Türkiye Cumhuriyeti devletinin sınırları içinde Türk ulusu dışında ulus ve ulusal azınlık yoktur. Hepsi Türk ulusunun mozaiğinin birer parçası... Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun temeli olarak ele alınan Lozan Anlaşması'na göre "gayrimüslimler" "azınlık" olarak kabul edilmiştir. Sonraki yorumlara veya devlet yetkililerinin tavırlarına göre, sözkonusu azınlıklar Rum, Ermeni ve Musevilerdir. Süryaniler-Keldaniler de Hristiyan dininde olmalarına rağmen "azınlık" statüsünde ele alınmamaktadırlar. Bu bağlamda Türkiye'de azınlıklardan bahsedildiğinde sözkonusu "azınlık" statüsü dini temelde ele alınan bir statüdür. Rumlar, Ermeniler ve Museviler de ulusal azınlık olarak kabul edilmemektedir.

Din temelinde varlığı kabul edilen bu azınlıklar, Lozan Anlaşması'na göre belli haklara sahipler... Örneğin eğitim alanında dini yetkililerin yetiştirilmesi. Kâğıt üzerinde böyle ama yaşamın gerçekliği böyle değil. Türk devleti "azınlıklar" üzerindeki baskılarını değişik yasalarla, uygulamalarla sürekli kılmış, vakıf mallarına el koymuş, mülk edinmeyi yasaklamış, okulları kapatmış -örneğin Heybeli Ruhban Okulu-, kapatmadığı okullara da Türk müdür şartını getirmiş, böylece "azınlıkların" eğitimi kontrol altına alınmış, Türkleştirme çabaları bu alanda da sürdürülmüştür.

Bu sene 82. yılı kutlanacak olan Cumhuriyet tarihinin uygulamalarını tek cümleyle ifade etmeye kalkışırsak, karşımıza: Sürekli ve sistemli bir zorla Türkleştirme, asimilasyon politikasından, ulusal baskıdan, dini baskıdan başka bir gerçeklik çıkmamaktadır. Türk devletinin bu katı, inkârcı politikası, AB'ye üyelik müzakereleri için tarih alma sürecindeki yasal değişikliklerle, Kopenhag Kriterleri'ne uyum çabalarıyla kâğıt üzerinde de olsa belli biçimlerde yumuşamaya başladı... Vitrinin görüntüsü renklendirilmeye çalışıldı.

AB'ye üyelik müzakereleri tarihinin verilip verilmeyeceğinin açığa çıkacağı 17 Aralık 2004 tarihi öncesinde, özel okullar yasasında da değişiklikler yapıldı. Mevzuatta, "Okul müdür başyardımcısı, Türkçe öğretmeni ve Türkçe Kültür Dersleri [bu dersler, Türkçe, coğrafya, edebiyat, sosyal bilgiler gibi dersleri kapsıyor. BN] öğretmenleri Türk asıllı olur." hükmü vardı. Bu hüküm, "Türk asıllı" olması yerine, "Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı" olması biçiminde değiştirildi.

Verilen bilgilere göre "Türk" kabul edilen 42 "azınlık" okulunda bu hüküm geçerliydi. Bu bağlamda yapılan değişiklik "azınlıklar" için belli bir rahatlama anlamına gelmektedir. Devletin atadığı "Türk asıllı" müdür yardımcısı, ya da öğretmen yerine, kendileri "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı" bir Rum, Ermeni veya Musevi'yi görevlendirebilirler. Değişikliğin yorumu böyle olabilir.

Peki ama sözkonusu müdür, müdür yardımcısı veya öğretmenlerin, Türkiye'de yetişmeleri, eğitim görmeleri mümkün mü? Rum, Ermeni, Musevi kökenli öğrencilere kendi anadillerinde eğitimin durumu nedir? Kendi anadillerindeki eğitimlerle öğretmen, doktor, profesör olmaları, akademisyen olmaları mümkün mü? Sözkonusu "azınlıkların" esas olarak dini temelde kabul görülmeleri ve okulların da esas olarak buna göre örgütlendiği gözönüne alınırsa, Türkiye'de -kâğıt üzerindeki haklara rağmen- "azınlıkların" gerçek anlamda kendi anadillerinde eğitim görmeleri, kendi öğretmenlerini, akademisyenlerini yetiştirmeleri durumu sözkonusu değildir. Somut olarak Rum azınlığının kendi ruhbanlarını, dini mensuplarını yetiştirmesi, Heybeli Ruhban Okulu'nun kapatılmış olması nedeniyle mümkün değildir. Ruhban okulunun açılması için yürütülen çabalar da bundandır. AB ile müzakerelerin başlaması için düşünülen 3 Ekim 2005 tarihinden önce bu sorunun da AB'ye uydurulma biçimindeki "Türk usulü çözümü" mümkün olabilir...

Öyle ya da böyle, hem ulusal varlığı inkâr edilenler, hem de dini temelde "azınlık" olarak kabul edilenler üzerindeki ulusal ve dinsel baskı, inkâr, biçim değiştirse de varlığını koruyor.

ÖKÜMENİKLİK TARTIŞMASI...

Fener Rum Patrikhanesi'ne karşı eleştiriler, saldırılar, kışkırtmalar ve evet küfürnamelerin savrulması, Türkiye Cumhuriyeti tarihi kadar eskidir... Buna bağlı olarak "ökümeniklik" tartışması da değişik dönemlerde, değişik biçimlerde gündeme gelmiştir.

2004 Aralık ayı başlarında bu tartışma yeniden gündeme geldi. Tartışmayı gündeme getiren şey, ABD

Büyükelçiliği'nin vereceği bir resepsiyona, Fener Rum Patriği Bartholomeos'un "ökümenik" sıfatıyla davet edilmesi oldu.

Nüfusunun yüzde doksandokuzunun müslümanlığıyla övünen bir devletin "dini bütün başbakanı" olarak Recep Tayyip Erdoğan davetiyeye müdahale etmekte gecikmedi... Başbakan sıfatıyla hemen bir genelge yayınladı. Genelge, tüm kamu kurum ve kuruluşlarına "çok acele" ibaresiyle ve genelgenin alındığına dair imza karşılığı dağıtıldı. Hürriyet gazetesinin aktarımına göre, davetiyede kullanılan "Ekümenlik Patrik Barthalemous'un yüksek himayesinde" ifadesine dikkat çekilerek "Tüm kamu kurumlarındaki görevli personelin söz konusu davetlere katılmamaları hassasiyetle istenmektedir." biçiminde tavır takınıldı.

Başbakan'ın genelgesinin yanısıra AKP'li 110 milletvekilinin imzaladığı bir protesto mektubu da ABD Büyükelçiliği'ne gönderildi. Kimi "liboş" köşe yazarları dışındaki sahibinin sesi kalemşorlar da şovenizm ağusunu kusmaktan geri kalmadı.

Statükocular Fener Rum Patrikhanesi'ne "ökümeniklik", ya da Patriğe "ökümenik" sıfatını reddetme tavırlarını sürdürürken, bu tavırlarının esas kaynağının "vatan ve milletin bölünmez bütünlüğü" yaklaşımı olduğunu da ortaya koydular. Bunlar esas olarak soruna, "ne sorun çıkarır?" sorusu temelinde yaklaşmakta ve karşı çıkmaktadırlar. Bunlara göre eğer Türkiye Patrikhane'nin "ökümenik" sıfatını kabul ederse, İstanbul bir nevi Vatikan gibi dini merkez niteliğini alacak ve bu da "ülkenin bütünlüğünü" tehdit eden bir unsur olacaktır. Patrikhane'nin Türkiye'de ikinci bir iktidar olmasından korkuluyor açıkçası...

İşte bu "bölücülük" tehlikesini başından bertaraf etmek için de Patriğin "ökümenik" sıfatıyla davet edilmesine bile karşı çıkmak, "bölücülere" dersini vermek gerekiyordu... Bu sefer "bölücü" olan ise ABD Büyükelçiliği idi. ABD yönetimi, Kongresi, ya da Temsilciler Meclisi 1997'den beri resmen Patriği "ökümenik" sıfatıyla tanımakta, hâtta Patriği üzerinde Patriğin resmi olan altın madalya ile ödüllendirmiş durumdadır. Bu somutta AKP hükümeti ABD emperyalizmiyle karşı karşıya gelme durumundaydı.

"Vatan ve milletin bölünmez bütünlüğü"ne "dini bütünlük" de karışıyordu aslında. Statükocu, tutucu, ırkçı kemalist kesim, Rum, Ermeni ve Musevileri dini azınlık olarak gördükleri için, onlara verilecek herhangi bir hakkın -ki gerçekte yazılı düzeyde sahip oldukları hakları bile uygulamada ellerinden alınmış-, Müslüman dinciler tarafından da kullanılacağı gerekçesini öne sürerek bu temelde de "irticaya karşı" olma adına Rum, Ermeni ve Museviler üzerindeki baskıları sürdürmüştür.

AKP hükümeti somutunda da "İslamı korumak" adına "dini azınlıkların" haklarına karşı çıkılması eklenmektedir. Ökümeniklik tartışmaları sözkonusu uygulamaların sadece bir görüntüsüdür. Örneğin "din elden gidiyor" adı altında Hristiyanlara karşı düşmanlık kışkırtılmakta, misyonerlik -İslam dininin misyonerliği değil- yasaklanmakta, bedava İncil dağıtanlar tutuklanırken bedava Kuran dağıtılmaktadır.

Camilerin sayısının okullardan fazla olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde "misyonerliğe karşı mücadele"nin Kuran dağıtmakla olmayacağını düşünen kimi AKP milletvekilleri, çözüm olarak "13 bin 717 din adamı ile 13 bin 600 din adamı ve ahlak kültürü öğretmeni açığının kapatılması"nı önerdi... Bu, aslında "Hristiyan misyonerlere karşı Müslüman misyonerlerin" sayısının artırılması önerisinden başka bir anlama gelmiyor. "Vatan ve milletin bölünmez bütünlüğü" ile "dini bütünlük" üstüste binince, nüfusunun "yüzde doksandokuzu Müslüman bir devletle" büyüklük taslayanlar, nüfusun "Müslüman olmayan yüzde birinin sadece bir bölümünün" dini faaliyetleri karşısında "korkmaktadır!"

Ökümenikliğe karşı çıkanlar "vatan, millet, sakarya" naraları atarken, kimi kesimler de işin ticari yanının hesabını yapmaktadır. Bu kesimin yaklaşımı da esas olarak "ne kadar yararlanabiliriz?" sorusu temelindeki bir yaklaşımdır. Örneğin eğer Patrik Türk devletinin çıkarları temelinde hareket ederse -ki, Patrikhane Vatikan'ın statüsü gibi bir statü istemediğini ilan etmiş durumda-, o zaman Türkiye tarafından kullanılabilir. Örneğin değişik dinlerin birarada, "sorunsuz" yaşadığı "demokratik" bir Türkiye'nin propagandası, Türkiye'nin AB'ye entegre edilmesi vb. vb. temellerde kullanılabilir. İşin bir de "turistik" yanı var tabii ki.

Ökümeniklik sıfatına karşı genelgeyle müdahale eden ve ABD Büyükelçiliği'nin davetine kamu görevlilerinin katılmamasını isteyen Başbakan Erdoğan, vitrin değiştirme ve turist çekme sözkonusu olunca "Dinler Bahçesi"nin açılışını yapmaktan geri kalmıyor. Aralık'ta açılan "Dinler Bahçesi"ni iki ayda 25 bin kişinin ziyaret ettiği bilgisi basına yansıdı. Bunların %90'ının ibadet için değil, gezi için ziyarette bulunduğu da verilen bilgiler içindedir.

Patrikhane için "sadece bir ünvan" olan ökümeniklik, Türk devlet yetkilileri ve medya mensuplarının önemli kesimi için "bölücülük"tür... Ya da en azından bu yönde tehlike arzeden bir potansiyele sahiptir. Bu da Rumlara karşı baskıların, haklarının postal altında çiğnenmesinin gerekçesi yapılmaktadır.

Dini baskıların ulusal baskıların üzerini örtmesine karşı mücadelenin gerekirliği gibi, Türkiye'de egemen din ve mezhebin, Müslümanlığın-Sünniliğin başka dinlere ve mezheplere mensup insanlara karşı baskılarına karşı da mücadele etmek gerekiyor.

Kuşkusuz ki, gerçek bir laikliğin sağlanması için ve bütün dinlerin idealizm olduğu anlayışı ve bütün dini gericiliklere karşı olma yaklaşımı temelinde...

Mart 2005

HERKESİN BİR KİMLİĞİ VAR:

Ayşe topu Rojbin'e at!

GÜNEY'İN NOTU: Dergimize gönderilen bu iki yazıyı, değişik tarihlerde yayınlanmış olmalarına rağmen, Türkiye'de eğitim sorununa ve bu bağlamda Türkiye'de varlığını sürdüren önemli bazı noktalara dikkat çektiği noktada yararlı gördüğümüz için olduğu gibi yayınlıyoruz.

MUTLU ÖZTÜRK

Müjdeler olsun, ilköğretimde nur topu gibi bir müfredatımız oldu. Konuya uzak okurlar için tanımlamak gerekirse, müfredat veya yeni adıyla "öğretim programı", ilk elde çok basit görünen şu üç soruya yanıt verir: Okulda neler öğrenilsin, bunlar nasıl, hangi yol yordamla öğrenilsin, ve nihayet, bunların öğrenilip öğrenilmediğini hangi yolla anlayalım? Başka bir değişle, müfredat hazırlamak, eğitim kurumlarında gelecek kuşaklara hangi bilgi, hangi pedagojik yöntemlerle aktarılacak ve bu sürecin başarısı nasıl ölçülüp değerlendirilecek sorularını yanıtlamak demektir. Bu tanımın bize söylediği ise şu: Eğitim alanında sözü ve iddiası olan herhangi bir toplumsal/siyasal güç için, temel kavga alanlarından biri, müfredattır.

* * *

Bilinir: Şeytan ayrıntıda gizlidir. Ayrıntıyı, yani yeni müfredatın hangi kurumlara danışıldığını, hangi isimler tarafından hazırlandığını, bazı danışma toplantılarının -epeyce eksik, gedik ve yanlış içerse de genel bir fikir veren- tutanaklarını, dayandığı prensipleri ve hayat bilgisi, matematik, fen ve teknoloji, Türkçe ve sosyal bilgiler müfredatının diğer ayrıntılarını merak edenler, internetten, *http://programlar.meb.gov.tr* adresinden öğrenebilirler. Bu yazının konusu, mutlaka tartışılması gereken bu ayrıntılar değil: Hem henüz tüm ayrıntılara hakim değiliz, hem de derli toplu tüketici bir değerlendirme için biraz daha zaman ve bir gazetenin sütunlarından daha geniş bir yere ihtiyaç var. Burada ancak bazı ilk izlenimlerimizi paylaşacağız.

* * *

Soru şu: Konuyla biraz ilgili herhangi bir gazetecinin rahatlıkla "müfredatta devrim!" başlığını atabileceği bu son reformla, kim kazanmış kim kaybetmiş oldu?

Bu müfredat, kendi ifadesiyle "dünya ile entegrasyon ve AB standartlarını... dünyada yaşanan tüm değişim ve gelişmeleri... referans noktası olarak almaktadır" ve "Uzakdoğu, Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinde peş peşe gerçekleştirilen ve çıkış noktası, sanayi toplumuna özgü eğitim modellerinin bilgi toplumunun rekabetçi yapısını kaldıramaması olan program hareketlerinin" bir parçasıdır. Demek ki Amerikan radikal öğretmen hareketinin önde gelen teorisyenlerinden M. Apple haklıymış: "Artık küresel güçlere atıfta bulunmaksızın eğitimi anlayabilmek giderek daha zor bir hal almaktadır." Gerçekten de bu reform, AB ve Dünya Bankası'nın fonladığı ve teorik arka planını kurduğu Temel Eğitim Projeleri'nin çocuğudur; bu müfredat, küreselleşmenin müfredatıdır. Artık, ilk gölü kimin attığını yazabiliriz: Ulus-devlet mümini izolasyoncu kanat sıfır, "küresel güçler" ve müttefikleri bir.

Ancak, AB normlarının, uluslararası hak belgelerinin, "küresel prensiplerin" de nüfuz edemediği yerler var. Talim Terbiye Kurulu Başkanı ve bu reformun arkasındaki isim Ziya Selçuk'tan alıntılıyorum: "İlk ve orta öğretim, ulusal savunma mekanizmalarının, kültür direnç hatlarının kurulması gereken yerlerdir... Türkçe'nin iyi konuşulamadığı yörelerde Türkçe'nin öğretimi, projenin bir parçasıdır." Şu da danışma toplantılarındaki birkaç akademisyenden: "Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulamadığı yöreler için programda ayrı bir bölüm olmalı. O yörelerin insanları oralarda öğretmenlik yapmamalı; ben özellikle ana dil öğretimi yerine Türkçe öğretimi ifadesini kullanıyorum, çünkü yanlış anlaşılabilir."

Gördünüz değil mi, "o zihniyetin" nasıl herşeyi sıfırlamak için pusuda beklediğini? Tam da, ne güzel, yeni müfredata göre 4. sınıf çocuklarının ilk sosyal bilgiler dersinde karatahtada "Herkesin Bir Kimliği

Var" başlığını göreceği, ders yılını "Uzaktaki Arkadaşlarım" ünitesiyle bitirecekleri 5. sınıfa "haklarımız var" diye başlayıp, arada "toplum için çalışanlara" değinerek "hepimizin dünyası" ünitesinden sonra karne alacakları zamanda! Tamam, yine Atatürk'ün Kemal adını nasıl aldığını, "Bir Ülke Bir Bayrak" ünitesini de okuyacaklar ama, müfredatın tümüne rengini veren şey, endoktrinasyon olmayacaktı. Ne gam, her şeyin bir sınırı, bir "kırmızı çizgisi" var! MEB'inki de bir zamanlar RTÜK ve TRT'ninkiyle aynı yere çiziliyor: Çok-kültürlülük! Önümüzdeki süreçte, aynı filmi bir daha izleyeceğiz: "Tamam, istediğiniz her şeyi yaparız, yeter ki ders kitaplarına Berfinler, Agoplar girmesin, yeter ki Ayşe topu Rojbin'e, Aras topu Miran'a atmasın, kimse kimseye rojbaş demesin!"

* * *

Toparlarsak, görebildiğim kadarıyla, yeni müfredat, en az üç noktada "kördür": Bir, çokkültürlü (multikültürel/interkültürel) eğitim; iki, kadın perspektifi; üç, toplumsal eşitlik...

Farklılıklara saygı ilkesi müfredata girmiştir, ama çocuklarımız, sözgelimi Kürt sözcüğünü tüm öğretim hayatı boyunca ders kitabında sadece bir tek yerde görmeye devam edeceğe benzemektedir: "Zararlı cemiyetler" başlığı altında geçen "Kürt Teali Cemiyeti"! Keza, Çerkez sözcüğüyle "Çerkez Ethem'in İhaneti" başlığı altında, Ermeni kavmiyle "1915 ihaneti" vesilesiyle tanışacaklar. Dahası, müfredat ne toplumsal cinsiyet ve sınıfsal ve küresel eşitsizlik ne de "mıntıka temizliği" zihniyetinin ötesine geçen bir ekoloji bilinci konusunda özel bir duyarlılığa sahip görünüyor.

Ancak, yeni müfredat, tüm "kırmızı çizgilerine" rağmen, önemli bir ileri adımdır. "Eski müfredat öylesine berbattı ki, ne olursa olsun bundan daha kötü olamazdı" argümanı bir yana, yeni müfredat nispeten daha katılımcıdır ve daha geniş bir toplumsal mutabakat arayışı mevcuttur. Vygotski'den Freire'ye, pedagojinin evrensel birikimine sırt çevirmeyen bir yeni paradigma önerilmektedir ve en önemlisi, alternatif/muhalif söylemin manevra alanını genişletmektedir; öğretmen ve öğrenci daha özerktir.

Ve, bilinen bir formülü bu bağlamda tekrarlarsak, tüm demokratikleşme adımlarında olduğu gibi yeni müfredat için de temel sorun, uygulamada çıkacaktır. Derin devlet, MEB bürokrasisi ve her türden gericiler ayak direyecektir; öğretmen etiğini her an çiğneyen, öğrencisine ders vermekten arlanmayan bazı öğretmenler, daha kötüsü, genel muhalif söylemlerin ve büyük lafların arkasına saklanarak kendi sınıf pratiğinin ne denli "gerici" olduğuyla yüzleşmekten kaçan azımsanmayacak sayıda muhalif öğretmen ayak direyecektir. "Tarihsel ve toplumsal şartların zaruri neticesi" olarak karşımızda bulduğumuz bu yeni müfredata alternatifler üretmeye üşenip "istemezük" tavrının rahatlığına sığınmayı seçenler ayak direyecektir.

Yine de ben iyimserim. Eğer gerekli sabır, metanet ve yaratıcılıkla üstünde düşünürsek, bu müfredatı, değiştire dönüştüre, 21. yüzyılın demokratik cumhuriyetinin müfredatı için bir basamak haline getirme şansımız, mevcuttur.

(Ağustos 2004, Ö. Gündem-Ek Gündem)

Ufukta köklü bir eğitim reformu görünüyor. Lamı cimi yok, yapılmak zorunda. Er geç yapılacak. Dahası, bazı iyimserlere göre, yapılmaya başlandı bile. Baksanıza, DİE verilerine göre, daha şimdiden eğitim harcamasının milli gelire oranında, "ABD'yi, Kanada'yı, İngiltere'yi geçtik, 7.3'le OECD birincisiyiz". Ya Dünya Bankası'nın konuya ilgisine, eğitim projelerine akmaya başlayan ciddi uluslararası kaynaklara, yeni ilk öğretim müfredatına ne demeli? AB müzakerelerinin temel başlıklarından birisinin eğitim olacağı ise zaten sır değil. Kaderden kaçış yok: Eğitim Reformu, mukadder. Başladı ve derinleşerek gelişeceğe benziyor.

Eğitimde reform –ya da radikal değişim, neden mukadderdir? Bu ülkede bu soruyu yanıtlamak, bakarkör veya vicdansız olmayanlar için, hiçbir zaman zor değildi. Eğitimde reform, bizler için, hep mukadderdi. Mukadderdi çünkü çocuklarımız sıfır çekiyor, dahası, çünkü çocuklarımız ölüyordu: babası katkı payını ödeyemediği için evine en yakın okula gidemeyen Atalay kar altında, diğerleri, gecekondu okullarda yalıtımsız elektriğe kapılıp ölüyordu; daha yavaş ama kati başka şekillerde, mesela cahil kalmaya mahkum edilerek ölüyordu çocuklar; "bir lisan bir insan, hiç lisan hiç insan" demiş atalar, cebren "hiç insan" derekesine indirgenerek "öğrenme güçlüğü çeken öğrenci" ilan edilerek, sokağa mahkum edilerek ölüyordu; çocuklar tinere, fuhşa, hapa, toza mahkum edilerek ölüyordu. Mukadderdi çünkü Türk milli eğitiminin temel esaslarında, bu "filler mezarlığına dönüşmüş talim terbiye" dünyasında, kadının da, yoksulun da, kürdün de lazın çerkezin de adı yoktu; hak değil görev vardı, daha rahat gütmek için adı yok insan sürüleri yetiştirmek vardı, ve bizim için bu: Olmazdı. Ve çünkü, muktedirler dışında, şikayetçi olmayan hiç bir kesim yoktu.

Buraya kadarında ilginç bir şey yok, bizim cenahın yıllardır "değişmeli, değişecek, değiştireceğiz" dediği bilinmez değil. Oysa bugün, bizimle beraber, bizzat bu manzaranın müsebbipleri, on yıllardır bu manzaradan utanmayanlar da, yeryüzünün efendileri de yani, "eğitim reformu zorunlu" diyor, artık acil bir Eğitim Reformu'na ihtiyaç duyuyor, tıpkı bizim gibi, "değiştir-

mek zorundayız" diyorlar. Dünya Bankası, Avrupa, TÜSİAD, eğitimde reform diyor. "Demografik verilere göre orta vadede Avrupa'nın gereksineceği işgücünü nicel olarak karşılayacak en uygun kaynak olan" Türkiyeli yığınların "nitelikli işgücüne" dönüştürüleceği seri üretim tezgahı, reforme edilmiş okullardan başka ne olabilir ki? Soğuk savaş bitti, "Prusya ekolü" aşıldı, sistem artık "sen ben yok biz varız/gözlerimi kaparım vazifemi yaparım" kuşaklarına, bekçi Murtazalara değil, küresel emek pazarında işe yarar "kalifiye" elemanlara gereksinim duyuyor. Emir bu sefer hakikaten yüksek yerden: Türkiyeli muhalif öğretmen ve öğrenci hareketinin on yıllardır bedel ödeyerek yükselttiği talepler, tıpış tıpış -ama içeriğine yabancılaştırılarak-, yerine getirileceğe benziyor. Ne güzel, ilkokullarda demokrasi meclisleri kuruluyor.

* * *

Geçen hafta sonu Başkent Öğretmenevi iki gün boyunca Eğitim Sen'li öğretmenleri ağırladı. Duymuşsunuzdur ama, bir de ben söylemiş olayım, sendikamız Aralık ayında bir kere daha (çünkü Eğitim Sen 1998'de, 1968 TÖS'ü ve 1978 TÖB-DER'inin izinden giderek bir Demokratik Eğitim Kurultayı düzenlemiş, "toplumun tüm bireylerinin kendi ana dilinde, demokratik, laik, bilimsel bir eğitimden eşitlik içinde ve özgürce yararlanabilmesini savunmak" için çözüm önerileri sunmuştu) "Demokratik Eğitim Kurultayı" düzenliyor. Katılımcı bir süreç düşünülmüştü ve hep olduğu gibi, işe hızlı başlandı. Tüm şubelerden, iki binden çok öğretmen çeşitli alt başlıklarda çalışma grupları oluşturup mesela küreselleşme ve eğitimi, mesela çok-dilli çok-kültürlü toplumlarda eğitimi, öğretmenin değişen rolünü, eğitimde etiği, örgütlenmeyi, barış, çevre, insan hakları ve eğitimi, eğitim ve sanatı, toplumsal cinsiyeti tartıştılar; finale gelindiğinde komisyonlarda sayı azalmıştı ama yine de hatırı sayılır sayıda rapor merkeze yollandı; raporlar merkez komisyonlarınca birleştirilip geri yollandı ve, işte geçen hafta sonu, memleketin hemen her köşesinden hocalar Ankara'da buluşup bu raporlara atölye çalışmalarıyla son halini vermeye çalıştılar.

Kıyasıya tartışıldı, Adıyaman'dan genç tarih hocası, Mehmed Ali, "bilim adamı değil, bilim insanı demeliyiz" diye ısrar ediyordu ve haklıydı, 3 noludan arkadaş "Milli Güvenlik dersi müfredatta ne arıyor" diyordu, Amed'den İsmet Hoca, "bölgede OHAL ruhu bitti mi sanıyorsunuz" sorusunu, İstanbul'dan Yıldız cinsel tacizi gündeme getiriyor, "toplumsal cinsiyet raporunu niye bir erkek sunsun ki" diyordu. Denizli'den bir hoca "Eğitim Senli öğretmen etik ilkelerini" sıralıyordu. Bartın'dan Şai, Zonguldak'tan Mustafa, Antep'ten Ali, İstanbul'dan Rıza Hoca... onlarca öğretmen, iki gün boyunca, eğitimin kaderine bizim müdahalemizi tartışıyordu.

* * *

Aynı esnada, Kilis'te bir öğretmen halı sahadaki futbol maçında İlçe Milli Eğitim Müdür Vekili'ne faul yaptığı gerekçesiyle açığa alınıyordu. Aynı esnada, memleketin her köşesinde, subay elbiseli öğretmenler dünyanın muhtemelen hiçbir yerinde görülmeyen bir biçimde, "dikkaaat" komutuyla girdikleri sınıflarda "milli güvenliğimize yönelik tehditleri" anlatıyordu. Aynı anda, on üç yaşındaki çocuklar İnsan Hakları dersinde, dersin adıyla dalga geçercesine, "milli güç unsurlarını" öğrenmekteydi. Aynı anda Niğde'de 'Sayın Valim' genelgesi uygulamadaydı: amirle el kol hareketleri ile konuşulmaz, el kol kaldırılmaz esas duruşta durulur, amirin odasında bacak bacak üstüne atılamazdı. Aynı anda güzel yurdumun kutsal eğitim yuvalarında beden eğitiminin işgüzar hocaları çocukları "her Türk asker doğar" diye bağırta bağırta koşturuyordu. Aynı anda bir "sendika" ve bir "tüketiciler birliği", mesela Alevilerin ders kitaplarındaki yokluğunu değil, bu toprakların dinsel sanatının o muhterem doruklarından biri olan Siyer-i Nebi'deki peygamber suretlerinin ders kitaplarında yer almasını protesto edebiliyordu.

* * *

"anlayabilmek gideni / ve gelmekte olanı"

Şekspiryen bir çağda yaşıyoruz diyorlar, doğru. Bir şeylerin hızla gittiği ve yerini hızla yeni bir şeylerin doldurduğu apaçık ama, gideni de geleni de anlamak kolay değil. Yine de en azından şu yukarıdaki "aynı esnada" faslının geçmişe ait olduğu öyle açık ki. Foucault'nun deşifre ettiği yeni iktidar tekniklerinin yanında, bu ilkel stratejileri artık çürümüş geçmişin mirası değil de ne? Küreselleşmenin okulunda bunlara yer yok. Direnecek, ama neticede defolup gidecekler. Ve kavga, esas o zaman başlayacak. Marx'dı değil mi, "yalnız yaşayanlardan değil, ölülerden de çekeceğimiz var; yaşadığımız çağın dertlerinin, acılarının yanında, geçmişin mirası bir sürü derdi ve acıyı da yüklenmek zorundayız" diyen? Velhasılkelam, enseyi karartmayalım: "Amirim"ler, dikkaaatler, hazrol'lar, "andımız"lar, "yaassah hemşerim"ler yolcu... Ne mi geliyor? Amerikan okullarındaki iktidar mekanizmaları hakkındaki fikir sahibi olunması açısından, Bakanlık bürokrasisine cnbc-e'de oynayan -ve ABD'deki bir devlet okulunu anlatan- "Boston Public" dizisine bir göz atmalarını ve Niğde ve Kilis'teki yetkililere hizmet-içi eğitim babında zorla seyrettirmelerini öneriyorum.

(Ö. Gündem-Ek Gündem, 16 Ekim 2004)

noel baba'ya
yeni yıl soruları

tan doğan

'acının çocukları'na

soru bir:

iyi kalpliysen **noel baba**
geri getirir misin
ölen çocukları **ırak**'ta

soru iki:

top-tüfek arasında
görür müsün
tek tomurcuk ***gül***üm açtı mı toprağımda

soru üç:

bir meleğin kanadına takılan kardeşime çam sakızı
çoban armağanı uzatır mısın
son dileği olan şu ***arap kız***ı

soru dört:

kızağında oyuncağımın yerine
yer verir misin
ölen ***anneme***

soru beş:

parayı-pulu petrolü-suyu alırlarsa alsınlar
bize söyler misin
şeker de yiyebilecek mi er-geç çocuklar

Sanatsız ve sevgisiz bir gelecek mutlaka kurtarılmalıdır

Akıl, gelişmesi için uygulanması gereken bir yetidir; parçalara bölünmez. Burada nesnellik yetisinin, doğa bilgisinin gösterdiği ölçüde insanı, toplumu ve insanın kendisini tanımasını da kapsadığını belirtmek istiyorum. İnsan yaşamın bir kesiminde yanılsama içinde yaşıyorsa, akıl yetisi sınırlı ve zedelenmiş, bu nedenle yaşamın tüm öteki kesimleriyle ilişkisi açısından aklı kısıtlanmış durumda kalır. Bu bakımdan akıl sevgiye benzer. Sevgi nasıl tüm nesneleri içine alan yönelmeyse, akıl da insanın karşılaştığı dünyayı bütünüyle kucaklaması gereken bir insan yetisidir.
ERICH FROMM – *Sağlıklı Toplum* –

LOKMAN ÖĞÜTÜLMÜŞ

Toplumsal ve tarihsel olarak en hızlı gelişen çağ olarak 20. yüzyıl görülmektedir. Bu çağ ulusların uyandığı, toplumların bilinçlenme sürecinde hız kazandığının yanı sıra, kavgaların savaşların, afetlerin etkisi ile dengelerin alt üst olduğu, bilinçlenmelerin, kargaşaların ve safların daha net görünür olmasından dolayı, bilimin, tekniğin ve sanatın doruğa çıktığı dönemdir. Bu anlamda; 20. yüzyıl bizde de önemli bir yer almaktadır/almalıdır.

Zor bir süreçten geçiyoruz, bireyden topluma toplumdan bireye kadar etkilenen tüm değer yargıları ortadan kaldırarak kişilerin ve toplumların yaşam biçimlerine saldırıp tek sesli bir koronun yaratılması çabası içerisindedirler. Ülkemizde baş gösteren yozlaşmanın, çürümenin ve orta öğrenim kapılarına kadar dayanan fuhuş batağının korkunç boyutlara gelmesi başta tüm etnik gurupların kültürel ve sanatsal olarak çok ciddi bir tehlikenin içerisine sürüklendiğinin bir yansımasıdır.

Hasretin yüreğimizde nasır bağladığı, korkunç sarsılmaların üzerimizden eksik olmadığı bu sürgün yaşantımızın ağırlığını artık göz kapaklarımızda hissediyoruz. Umursamazlığımıza rağmen ve aynalardan uzak yaşayarak kırılmanın eşiğine geldiğimizin dahi farkında olamıyoruz. Politik ilticacı olarak ülkesini terk etmiş olan bir yığın insanın gerisinde ciddi bir karma kuşak bırakıldığının dahi farkında değiliz.

Geriye baktığım zaman, çok yol katettiğimiz ancak hiçbir şey yapmadığımızı görüyorum. Avrupa'da yaşamanın avantajlarından dolayı, kendimize iğnenin ucu kadar açtığımız ekseni geniş sanarak rahatlık sarhoşluğuna kapılıp burada yaşadığımız parçalanmayı görememekteyiz. Geride bıraktığımız jenerasyonun burada çok ciddi sorunları vardır. Kültürel sorunu, kimlik sorunu ve kendisini ikinci vatandaş kimliğinden kurtarma sorunu vardır. Küreselleşmenin etnik azınlıklarla birlikte, iki kültür arasında sıkışmış bizleri de içine alan yeni kuşakları ciddi bir şekilde yok etme ve yozlaştırma süreci yaşanmaktadır.

Bazen, çocukluğuma dönmek, siyah beyaz resimlerde kalan bana dönmek istiyorum. Duygularımla baş başa olduğum anlarda, belki aç kalan insan zor ölür ama sevgisiz yaşadığımız zaman çabuk öldüğümüzü düşünüyorum. İnsanlar sevgisiz yaşarken içi boş bir cisim gibi dolaşıp durmaktadırlar. En çarpıcı en gerçek biçimiyle siyah beyaz resimlerime dönmek, o temiz duygularımla kalmak istedikçe belki de olmayacak bir çağrı ile gözlerimi kapayıp boşluğa bırakıyorum kendimi. Ve içerisinde bulunduğum sevgisiz yaşamın korkunç kabuslarını yaşıyorum. İşte bu kıskaçlar arasında, kendimi o eski siyah beyaz resimlerime atmak istiyorsam. İçimdeki volkanın, kırılmaların önüne geçebilmek, kendimi o yılların temiz saf ve dürüst duygularını az da olsa yaşamak içindir.

İnsanların birbirlerine saldırdığı, güvensizliğin hat safhaya geldiği şu ortamda sevgiye o denli ihtiyacımız var ki, benliğimizi, kendi duruş noktamızı bu sevgisiz ortamdan çekip çıkartacak "bize" ihtiyacımız var. Geldiğimiz yerin onurlu kavgasının sevgisizliğe itilişini önleyecek "bize" ihtiyacımız var.

Ülkemizden uzak, ülkemizden yoksun ve ülkemizin üzerinde oynanan oyunların tezgahlandığı, başta insana olmak üzere sanata, sanatçıya, aydına ve ilericiye karşı yürütülen saldırı kampanyalarına rağmen, sanat ve insanlık için çarpan yüreklerin umut dolu duruşları ise bu yozlaşmaya, bu çürümüşlüğe ve ihanete rağmen bizlere umut vermektedir.

Yıllardır mücadele verilerek, ağır bedeller ödemiş, bir halkın sanatına ve kültürüne karşı başlatılan yok etme politikaları, insanı yok etme politikalarından daha ağırdır.

Zor bir süreçten geçiyoruz. Ezilen halkların kurtuluş mücadelesi, ulusal kimlik mücadelesi, açlık grevleri, işkence ve yoksulluk! Emperyalizmin işgal politi-

Geleceksen böyle gel be kadın

A. KARABAĞ

Bu adam bir ateş delisi yanmaktan bahsediyor
Ama yakmıyor bir hoş yanıp tutuşuyor gönül alıcısına

Bu adam komşumuz Mestan ateş pahasına geçiniyor
Bir kayıp aşk bir yaşlı anne ve beş çocuk
Nasıl doyurabiliyor aynı sofrada bunca boğazı
Nasıl giydirebiliyor aynı parayla onca bedeni
Ki beşlerin ikisi delidolu liseli âşıklar

Bu adam balıkçımız Mestan delidir deniz delisi
Aynı zamanda yaşamı destan işi uğruna herkesi yakar
Yakmaz bir başka gönülden yanar gönül avcısına
Ah! o kadın mı der delidir deli balıktan deli
Ve dizer balıksırtı teknesine el yazısıyla

Canım ciğerim eşim duygudaşım arkadaşım
Artık postacı kapıyı iki kere çalmıyor
Telefonlar çalıyor telefonlar yerli yersiz
Geleceksen telefonla mektupla gelme
Yıldızımızda gözün olsun gökyüzü yine güzel
Nasıl ki ay ışığından kırılıyorsa deniz
Çağrıdır sesim sana ve yağmurdur tenine
Soyun çöz saçlarını uzan yağışına
Tanrı aşkına
G e l e c e k s e n böyle gel be kadın!

kalarının saldırganlaşarak Ortadoğu halklarının üzerindeki yok etme politikaları başta sanatı ve etnik kültürleri hedef almaktadır. Yıllarca sürdürülen asimilasyon politikalarının başında yine etnik kültürler ve sanatlar hedef alınmış/alınmaktadır.

İnsanların kendilerini yenileme, görüş açılarının mesafelerini sonsuza bakmak için ne yazık ki hiç çaba harcama gereği duymayan çöle dönüşmüş düşüncelerinin buharlaşması ile eleştiri oklarını küfüre dönüştürerek sevgisizliği de geleceğe aşılamaktadırlar.

20. yüzyıl gelişmişliğine rağmen halen çağ dışı kafaların ortada dolaştığı şu ortamda, uzlaşmanın, hoşgörünün ve sevginin olmadığı, ancak: barıştan ve özgürlüklerden dem vurarak, geleceğimize, teknolojimize, sanatımıza, kültürümüze, en önemlisi; mücadelemize engel olan bu kafaların artık değişmesi gerekmektedir. İşte bu anlamda, dünyaya hep tek pencereden bakmış, sanatın ve teknolojinin gerisinde kalmış zihniyetlerin, gelecek kuşaklarımızın önünde engel olacağının bilincinde olan bu kuşakların önünü açmak için yönümüzü sevgiye dönmemiz gerekmektedir. Yaratılan/yaratılmaya çalışılan sevgisiz bir toplumu sevgiye döndürmemizi düşünüyorum.

Paris

"Caiz değil"dir!

MEHMET BARAN

Birçok uluslar arası gün vardır... 1 Mayıs, 8 Mart, 1 Eylül... Bunlar mücadele günüdür. Ne alışveriş, ne bayramlık günlerdir. Burjuvazi bunları engelleyemediği yerde, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü örneğinde olduğu gibi, onu "kadınlar günü" yapıp "kadınlar gününüz kutlu olsun" diyerek sıradanlaştırmaya çalışıyor. 8 Mart'ı bir mücadele günü değil de, kutlanacak bir bayram seyran günü yapmaya çalışıyor. Anneler günü, babalar günü, sevgililer günü gibi... Bunlar alışveriş günleri olarak gündeme oturtulmuş durumdadır.

Bu tarihi günlere ilişkin allah ve din adına yetkili kimselerin de söyleyecek sözü oluyor bazen. Neyin yasak, günah veya "caiz" olup olmadığını açıklarlar. Onlar dini ahlâk açısından yaklaşırlar.

14 Şubat Sevgililer Günü X tarihinden bu yana tanınıyor, kutlanıyor. Günümüzdeki anlamı ve alışılagelmişliği bakımından artık ilk ortaya çıktığı temelden farklıdır. Artık o gün tüm sevgililere özel bir gün olarak tanımlanıyor bugün.

Bu özel günde sevgililer birbirlerini hatırlar, sevgilerini tazeler, birbirlerine hediyeler alırlar. Cinsel sevgi/aşkı yaşayan iki kişi arasındaki bir tür ilişki... Evli veya nişanlı olmaları gerekmez. "Sevgili" arkadaşlığı yapmaları yeterlidir. Günümüz toplumunda sevgili denince en çok akla gelen tanım evli olmayanların, hatta nişanlı olmayanların ilişkisidir. Evli ve nişanlı olmayan ilişkiye genelde iyi bakılmaz. Daha yakın zamana kadar devlet katında bu ilişki "gayri meşru" ilişki olarak yer alıyordu. Devletin "ahlâk polisi" gerek gördüğünde devreye giriyordu. El ele tutuşan iki sevgiliye müdahale edip namus bekçisi kesilebiliyordu.

Sevgililer Gününe "dinimiz"in ne dediği de merak konusu tabi. Diyanet kurumu akla geldiği gibi değil, dinin gereği gibi düşünür, taşınır ve neyin ne olduğuna karar verir. İcap ettiğinde bir fetva bile yayınlar. Allah ve din adına konuşmuş olur. Haram, farz, caiz olan ya da olmayan hakkında tabular belirler.

Sevgililer Gününe ilişkin olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan bir fetva çıkarıldı. Fetva Kurulunca 14 Şubat Sevgililer Günü nedeniyle o haftaki Cuma camilerde okunmak üzere hutbe verdi. Diğer şeylerin yanında fetvada şöyle denmiş:

"İslâmda Sevgililer Günü kutlaması olmadığı gibi, böyle bir günün dinle ilgisi de yoktur. Sevgililer Günü kutlaması dini içerikli bir olay değildir. (...) Ancak, sevginin sunulacağı kişinin eş ya da nişanlı olması gerekir." (13 Şubat 2005, gazetelerden).

14 ŞUBAT SEVGİLİLER GÜNÜ TARİHÇESİ

Rahip Valentine'ın kilise arşivlerinde yer alan hikâyesi şöyle: Roma İmparatoru II. Cladius (tarih kitaplarında Gaddar Cladius olarak geçiyor) zamanında imparatorluk birçok cephede savaş halindeymiş. Cladius ordusuna katılacak asker bulmakta güçlük çekiyormuş, çünkü evli erkekler, ailelerini bırakarak savaşa gitmek istemiyorlarmış. Bu yüzden Cladius olağanüstü durum ilan etmiş ve tüm evlilikleri belirsiz bir tarihe ertelemiş. Cladius'un emirleri kesinmiş ve bu emirlere karşı gelenler, sorgusuz sualsiz en ağır şekilde cezalandırılıyormuş. Evliliklerin ertelenmesi nikâhsız beraberliklerin artmasına yol açmış ve Rahip Valentine, zina büyük bir günah olduğu için, Cladius'un yeni yasasını çiğneyerek, evlenmek isteyen çiftleri gizlice evlendirmeye başlamış. Cladius'un bunu öğrenmesi uzun sürmemiş ve Valentine'ın taşa tutulmasına, sonra da başı kesilerek idamına karar verilmiş. Valentine'ın idam tarihi 14 Şubat 270 olarak belirlenmiş ve o tarihte de infaz edilmiş. Tabii önce uzunca bir süre taşa tutulmuş. Galasius, bu olaydan 200 yıl sonra festival tarihinde idam edilen Valentine'ın, ileriyi görebilmesinden dolayı olacak, "aziz" olduğunu ilan etmiş ve bu güne Aziz Valentine Günü adını vermiş. Fakat gençler yine de bu günü aşkın ve sevginin günü olarak kutlamaya devam etmişler.

1969 yılında Aziz Valentine Günü Roma Kilisesinin özel günler listesinden çıkartıldı.

Diyanet 'dinle ilgisi yoktur' diyorsa bu şu anlama gelir: Caiz değildir, kutlamayın! Öyle ya, 'dini içerikli bir olay' olmadığına göre, ona özel bir gün atfetmek doğru olmasa gerek. Çünkü dini bir olay olsaydı, haydi haydi caiz, hatta farz olurdu! Sevgililer günü kutlanmasın... Sevgi sunulacaksa eğer, bu eş ya da nişanlıya olmalıymış...

Yani iki sevgilinin " seviyoruz" demesi yetmez, dememeli de! Ancak önce devletten "resmi belge", imamdan "olur" sözü, akrabaların ve cümle âlemin "oldu da bitti" icazeti alındıktan sonra sevgi sunulabilir! Sevgililer Günü diye bir gün, dinen olmadığına göre, sevgi o gün adına da sunulmaz pek tabi! Böyle olmasaydı, normalinde dinen caiz bir konu olurdu ve bu konuda belki bir fetva yayınlamaya gerek kalmazdı. Ama öyle değil. Konu fevkalâde önemli görülmüş olmalı ki, fetva vermek gerekmiş. Dindarların en kalabalık olduğu gün olan Cuma namazında camilerde mesaj en geniş kesimlere ulaşsın diye özel çaba harcanmış.

Bir zamanlar Osmanlı döneminde olduğu gibi Diyanetin elinde kanun hükmünde kararname gibi işleyecek yaptırım gücü olsaydı bugün, " yasak!" diye fetva çıkarırdı. Nerde o günler! Diyanet bu fetvasıyla bir bakıma Roma Kilisesiyle aynı tanrının yolunda buluşmuş oluyor. Roma Kilisesi de 1969 yılında günümüzde Sevgililer Günü olan Aziz Valentine Günü'nü listesinden çıkarmıştı. Onlar da "dinen caiz değil" diye düşünmüş olmalıydı.

Nasıl olur da "modern" ve "muasır medeniyet"in savunucusu "lâik" devlet sisteminde, normalinde birbirini seven iki kişiyi ilgilendiren son derece özel bir konuda dini fetva veren bir kuruma sahip olunur?!

Olunuyor işte... Halkın, "din ahlâkı"yla sıkı sıkıya kontrol edilmesi içindir. Uyutulması, avutulması içindir. Bu dini gericilik örneğinde görülebileceği gibi, bu yapılan, devletin " yüksek çıkarları"yla çelişmiyorsa, burjuva devlet yetkilileri bu fetvaya karşı çıkarak burjuva ilericiliğine soyunmayabiliyorlar. Kendilerine sorulsa devlet din işlerine müdahale etmez derler meselâ... Meselâ, ordu kurumundan sonra bütçenin en büyük ikinci payını bu gibi görevleri yerine getirmesi için(de) verilir Diyanete.

Fetvaya rağmen aynı burjuva yaklaşım diğer yandan, dünyadaki tüm diğer ülkelerdeki burjuva yaklaşımda olduğu gibi, tüketim çılgınlığını körükleyip kârına kâr katmak için 14 Şubat Sevgililer Gününü pohpohladı. "Seviyor, bana hediye alıyor. Koçbank Kredi Kartı kullanıyor" reklamında olduğu gibi, "hediye almıyorsa sevmiyor demektir"i bilinçlere kazıdı.

Al birini vur ötekine!

Dinlerin, feodal gelenek-göreneklerin ve burjuva kâr dürtüsünün bulaşmadığı bireysel cinsel aşk ve sevgi, insan ilişkisi gerek bize.

15 Şubat 2005

Suskun

EROL NACAR

Yangında
En son kurtarılacak olan
Hatta
Kurtarılmayan;
Belki de
Tek ceza almayan
Cinayetin faili...

Şimdi
Bütün trenler istasyonsuz,
Çocuklar annesizdir.

Yaz tarifesi,
Saat 09, 17...
Halen gecedir!...

Lapinada ağ,
Ağda sandal özlemi...
Olur mu?
Olur!...

Yine Akdeniz!...

Kavga, küfür dilimde;
Elimde değil
Közün koru bende.

Hakkında iyi şeyler düşünmüyorum!

Aşk yakalar seni

TAMER UYSAL

Her şey bitti dediğimiz zamanlar olmuştur; aşktan elimizi eteğimizi çektiğimiz her gün aynı gökyüzüne bakıp iç geçirdiğimiz dar vakitler yorgunuyuzdur mutlaka hayatımızın bir bölümünde. Her şey birbirinin aynısıdır: Deniz bildiğimiz maviliktedir, güneş ısıtmaz artık içimizi Temmuz sıcağında bile. Her gün bildik yüzlere aynı selamlar verilir. Ve sabah üşenmeden taktığımız maskelerle yeni bir güne daha başlarız. Yeniden... Yeniden... Yeniden...

Oysa hiçbir şey yeni değildir; hatta aksine her gün hayatımız bir parça daha eskimektedir. Heyecansız, dingin, suspus bir hayatın sürgününde geçmektedir artık günlerimiz ve içimizden kimseye ne şikayet etmek gelir, ne de buralardan çekip gitmek...

El ele tutuşmuş her sevgili bir parça daha içimizi burkar, her ayrılık şarkısı içimizi bir kez daha kanatır... Biten aşklarımızın hepsine bir türkü yakarız, artık geçmiş oldu hepsi diyerek.

Ve tam da her şeyden ümidi kesmişken çıkageliverirsin, özür dilerim geç kaldım dersin. Başlarsın anlatmaya kendini. Hiçbir şey ses vermez olur, zaman durur; ama sen akmaya başlarsın içime doğru bir çağlayan gibi...

İşte o an aşk yakalar seni...

TATLI TESADÜFLER...

Aşk her zaman büyük olaylarla çıkmaz karşınıza. Bazen küçücük tesadüfler bile tahmin edemeyeceğiniz büyüklükte aşkların doğmasına neden olur. Yeter ki, o anı yaşadığınızda bunun farkına varın.

AŞK KAÇAKLARI...

Aşk, ayaklarınızın ucuna kadar geliyor; ama kaçırıyorsunuz. Çünkü görmüyorsunuz. Korktuğunuz için görmüyorsunuz. Çünkü "acıların tiryakisi olmuşsunuz". İçinizdeki acılarla yaşamak kolayınıza geliyor.

AŞK KARAR İSTER...

Aşkın en büyük düşmanlarından biri de kararsızlıktır. En kötü kararın bile kararsızlıktan daha iyi olduğunu bilenler için bir sorun yok. Ama ya med-cezirler yaşayanlar? Ya bugün söylediğini yarın unutanlar?

AŞKIN İLETİŞİMİ...

Aşkı birkaç kelimenin içine sıkıştırıp eksik yaşamak insanın kendisine yaptığı en büyük haksızlık. Aşk, insanı bütün varlığıyla ister. Bir yanın bir yerde, diğer yanın başka bir yerdeyken yaşayamazsın aşkı.

AŞK YAKALAR SENİ...

Sen kaç istediğin kadar. Sınırlar koy, duvarlar ör. En kuytu köşelere saklan. Kapat gözlerini, bakma hiçbir yere. Şiddetle karşı koy sana uzatılan ele. Kazanamazsın bu savaşı. Aşk gelmişse bir kez, ele geçirecektir seni.

KISKANILMAK İHTİYACI...

Kıskançlığın aşırısı hepimizin canını sıkar; ama, ya hiç kıskanılmasaydınız? O zaman daha mı mutlu olacaktınız? Oysa kıskanılmak da bir ihtiyaçtır. Tabii ki aşırıya kaçmamak şartıyla...

AŞK BİR ADIM ÖTEDE...

Göz göze geldiğiniz an o insanın hayatınızın insanı olduğunu düşünmeye başlarsınız. Kanınızın akışı hızlanır, yüreğiniz deli gibi çarpar. Ve sıra işin en zor kısmına gelir: İlk adımı atabilmek...

AŞK BAŞTAN ÇIKARIR...

Biri bir diğerini baştan çıkaracak ki; aşk başlasın. Biri, baştan çıkaracak ki; o aşka karşılık versin. Aslında aşk yoksa baştan çıkarma da yoktur. Çünkü her ikisini de baştan çıkaran aşkın kendisidir.

AŞK ŞARAP TADINDADIR...

İlk yudumu gözlerinden içtim, ikincisini dudaklarından. Ellerinden içtiğim son yudumun tadı yıllarca gitmedi dudaklarımdan. Ve ben hiç korkmadım şarabın gazabından...

AŞKI KUCAKLAYIN...

Herşeyden çok kolay vazgeçer olduk. Direncimiz mi azaldı ne? En ufak bir tartışmada aşkı bitiriyoruz. Oysa hayatla mücadelemizde en büyük direnç kaynağımız aşk. Bunu bir anlayabilsek...

Yüzün karışır aya

AYDIN DERE

Tanrının bir armağanı olarak masallar ülkesinden gelmiştin bir seher vakti. Bana acılarımı, öfkelerimi unutturan seni yeniden doğmuş hissiyle karşılamıştım.

Kendimizi ve tarihimizi sorgularken "Biz kimiz ve niçin yaşıyoruz?" sorusuna doğruya yakın cevabı bulma çabamızda, ruhumuzun gelişip bilincimizin kuvetlenmesinde "farkındalığın" önemini bilince çıkararak, kendimiz olmayı esas alarak, gerçeğe giden yola girilebileceğini söylemiştin.

Sonra geceler boyu süren diyaloglarımızda, halklar ilişkisinde doğa karşılaştırması yaparak, farklılıkların birarada kendi renkleriyle eşit tutulmasıyla, yaratılacak harmoninin güneş ışıkları ve bir Van baharında peysajın renk cümbüşüyle doğru bir öğretiye varılabileceğini söylediğinde ölüme dayanıklı sözlerin kendiliğinden çoğalıyordu mavi gecede. Bir de emeğe saygı diyordun.

İçindeki ırmak, insan düşüncesinin bir dönüm noktası olan Sokrates'in doğru ve eğriyi birbirinden ayrıt etme çabasıyla buluşuyordu. Evet Sokrates'i demokrasi öldürmüştü.

Aynı zihniyet binlerce yıl sonra Kürt halkını bir kaşık suda boğmak istiyordu.

Her şey bir devinim içindedir kuşkusuz, ancak binlerce yıl sonra tarihin tekerrür etmesi de tarifsiz acıdır.

Herkesin demokrat geçindiği çağımızda demokrasinin kriterleri de bilinmez oldu.

Oysa emeğe ve insana saygının olmadığı bir sistemde demokrasi olur mu?

Özgürlüğün dışındaki doyum, düşünceyi, arzuyu ve hayalleri sınırladığını, korkunun ise bilgisizlikten, kaynaklandığını çözümlüyor, bilgiye sığınıp aydınlanarak hayata dair korkularını yendiğini söylediğinde bulutlardan süzülüyordu dolunay.

Şimdi sana soruyorum Sin:

– Halkımızın barış, özgür ve aydınlık günler özlemi nasıl gerçekleşir?

– Bilgiye ulaşmakla.

– Peki bilgiye nasıl ulaşılır?

– Önce kim olduğumuzu, geçmişimizi öğrenip ve niçin yaşadığımız sorusuna doğru cevaplar bulmakla sadece bilgiye giden yola girmiş olacağız.

– Peki doğru cevaplar nasıl bulunur?

– Aynaya bakıp, alnımızdaki çizgileri okuyup gözlerimizdeki gizi çözerek başlamalıyız.

– İçimizdeki ihaneti ne yapacağız Sin?

– İhanet kanser gibidir, kesilip atılmazsa insanı öldürür. Bir halk ise içindeki hainlerle tarihten silinebilir. İhanet rehabilite edilmez, mutlaka kesilip atılmalı.

– Peki gözleri hiç ışık saçmayan apoletlilere ve cellatlara ne demeli?

– Onlar zaten yaşayan birer ölüdürler, güzel olan herşeyden yoksundurlar. Kimbilir kaç yaşındayken başlarına neler geldi? Sevgi, ışık ve merhamet mi görmediler ya da bilemediğimiz başka şeyler mi...? Velhasıl güzel insan olmak düşmedi paylarına.

Bunların ki talihsizlik, yani beyin zehirlenmesi hem de kahrolası ırkçılıkla...

İşkenceci olmak, cellat olmak zaten ölümden beter bir varoluş. Bir cellat kimbilir kaç can almış elleriyle nasıl yiyip içebiliyor, çocuğunun başını nasıl okşayabiliyor ya da eşinin yanağına ellerini nasıl sürebiliyor? Duygusal zekadan yoksun ve empatileri gelişmemiş. İşte yaşarken her gün ölmek budur. Yaşamadıklarına itiraz etseler de pespaye bir yaşam onlarınki yani ölümden beter.

Oysa onurlu yaşam ve gerçek her zaman yalındır, pir u paktır mutlu ve erdemli kılar insanı.

– O halde güçlü bir ses olmalıyız, karşı durulmaz bir fırtına Sin! Ve her tarafı temizleyecek ve yıkayacak yeni bir tufan ya da aydınlatacak birer ışık seli olmalıyız. Işığa ihtiyacımız, hava su ve toprak kadardır.

– Evet yeni bir tufan yıkayabilir coğrafyamızdaki ihaneti ya da karanlıkları aydınlatacak birer ışık demedi olmayı başarırsak.

– Fränklin, "İnsan her zaman kahraman olmaz ama her zaman insan olabilir" diyor Sin.

– Evet ama erdemsizleri, hayinleri zaten insan saymıyordu Benjamin Franklin.

– Peki bizde ihanet nasıl katmerleşti?

– Halklarımız binlerce yıllık değerleriyle Lozan'da inkâr edilince.

– İnkârcılar silebilecek mi bu ihanetin işaretlerini alınlarından?

– Aynaya bakıp alınlarındaki çizgileri okuyup gözlerindeki gizi çözebildikleri ve kendilerine hak gördüklerini başkalarına da hak gördükleri zaman.

– Peki ya yarimiz, kızımız, anamız ve insanlığın yarısından fazlası olan ve bizi doğuran kadın asıl değerine nasıl kavuşacak Sin?

– Erkek kadına ihanet etmekle ruhu, beyni dumura uğradı ve mutsuzlaştı.

Erkek kendisini doğuran kadına ihanet etmekle

En besili sülün hangi korulukta?

SAVAŞ YETİM

İletişim için, en temel tanım olarak belki de "tüm canlı varlıklar arasındaki ilişki ve etkileşimler" diyebiliriz. Ama hayvanlar için bir toplumsallık kavramından bahsedemeyeceğimiz ve onların, gelişmek, örgütlenmek, zamanla da ulusları ve devletleri oluşturmak gibi bir kaygıları olduğunu söyleyemeyeceğimiz için iletişim kavramını insan üzerinden ele almak gerekiyor.

İletişim kavramı, gerçek anlamını insanda bulur. Çünkü iletişim,bir bütün olarak, duygu, düşünce ve bilgi birikiminin (deneyimler) aktarılmasıdır. Ve insan oğlunun yaratıp ürettiği her şey gibi iletişim kavramı da, bu tanımsal yalınlığını çoktan kaybetti. Günümüzde bu terimin önüne ya da ardına 'çağ', 'devrim' gibi görkem içeren sözcükler eklenmeye başlandı. Bu da bize, iletişimin artık karmaşıklaştığını ve vazgeçilmezleştiğini gösteriyor.

Belki insanlığın ilk çağlarında iletişim, hangi korulukta daha besili av hayvanları olduğunu 'ilkel biz'in birbirimize sorması ya da anlatmasından ibaret olan masumane bir gereklilikti. Oysa bu masum gereklilik bugün, -her konuda olduğu gibi- insanlığın gelişiminin dayatmasıyla (ve aynı zamanda gelişimin ön koşulu olarak) yaşamımızın haniyse her anına sızmış bir 'yine de!' vazgeçilmezliktir.

Bir zamanlar aşıklar; hasretin kavurucu ateşini ve O'nu görmezse yaşayamayacağını anlatırlardı mektuplarla. Ama aynı iletişim aracı, bir komşu devletin, ötekine ilan ettiği savaşı da bildiriyordu. Çünkü onu biz yaratmıştık ve 'masum' ya da 'şeytani' olması da bizim elimizdeydi. Tıpkı yine aynı şeyin bir kâr kaynağına dönüştürülmesi gibi.

Evet, bazı 'türdaşlarımız' anladı bu işin 'para getirdiğini'. Çünkü insan, iletişim yoluyla iletilen şeyin kendisini etkilediğinin bilincine vardı. Sonra bununla kalmayıp yönlendirdiğine tanık oldu. Kıyasıya bir rekabet başladı ardından. Kim daha fazla bilgiyi elinde tutar ve bunları kullanarak kitleleri istediği yöne yönlendirebiliyorsa daha fazla kazanır oldu. İşte o vakit, yalanı -fazla kötümser olmaya gerek yok; bazen de gerçeği- kitlesellikle tanıştırdık. Çünkü bu, ekonomik ve siyasi tahakkümü ellerinde bulunduranlar için vazgeçilmez bir pazar ve silahtı artık. Yani artık, iletişim kavramı, yalınlığını, birkaç binyıl geride bırakmıştı. Gün, iletişimden doğan 'dezenformasyon', 'manüplasyon', 'medya', 'bilgi ve haberin metalaşması' gibi kavram ve olguların günüydü.

Belki yüzlerce sayfa daha yazılabilir ama buna ne gerek var? Çünkü artık biliyoruz ki, biz, 'iletişim'i izliyoruz televizyonlarda, radyoda onu dinliyoruz, gazetelerde okuyor ya da bilgisayarımızda 'tık'layıp 'meşgul'e düşürüyoruz cep telefonlarımızda. Ve artık, en besili sülünün hangi korulukta olduğunu yalnızca iflah olmaz av tutkunları soruyorlar birbirlerine. Ama akşam vakti eve geldiğinde ekranlardan, şu iletiliyor ona; 'Irak' diye bir ülke var ki, 'demokrasi' götürmek gerekiyor oraya... hemen... ve F-16'larla!

22 Ekim 2003

mutsuzluğun girdabına kadını da sürükledi. İktidar hırsıyla erkeğin gözleri gerçeği görmez oldu. Erkek cinsi, önce pozitif düşünce sistemini geliştirmeli, ruhunu temizlemeli, nefsini terbiye etmeli ve doğru yaşamasını öğrendiğinde sadece mutluluğa giden yola girmiş olur. Unutmayalım ki köleci olmak köle olmak kadar lanetlidir.

Edindiğin tek sermayenin bilgi oldugunu, ilkeli ve onurlu yaşam anlayışının yükselmesiyle gurur duyuyor, yüce ideallerini ve onun uğruna sarf ettiğin eforu görüyorum Sin. Kolonyalistlerin pespaye ettiği kişiliğe öfkeleniyor, korkulu uzun dehlizlerde yürümeye benzeyen yanlızlığını bir peygamber sabrıyla ve bilgiyle çoğalttığını biliyorum. İliklerine kadar sömürülmüş bir halkın içindensin ve yaralı yurdumuz insanlığın suratında hâlâ bir leke gibi duruyor.

Özgürlük kervanlarıyla yollara çıkanlara bin selam.

Özce, emekte, kadında ve kimlikte somutlaşan varoluş kavgamız sürüyor ve sürecek, dipten gelen dalgalarla bizi biz yapan değerlerimiz yükselecek sen aldırma Sin.

Bir sonbahar günü çekip gittin rüyamın yarısında ve öfkeli bir kış dayandı kapıma.

Şimdi yüzün karışır aya, kırgın yüreğime bir de hüzün çöktü üşüyorum.

Gülüşler paylaştık şiirler ağlaştık geceler boyu... Şimdi süzülüp giden bir bulut olsa, kıraç bir dağa ya da bir ormana yağsa ömrümüz. Yıpranmış yüreğime dokunur bıraktığın resmin. Duraksız yollara düşüyorum, yağmalanmış kentlerden geçiyorum, yanık ezgiler dinliyorum, resimler çizdim, şiirler yazdım içinde hep sen varsın birde yitik ülkem Sin.

Ağıt yorgunu bir çığlık

SAVAŞ YETİM

Gece gürültülendi.
Ardından da...günler.
Ve ağıt yorgunu bir çığlık, yol bulup cansız bedenlerden... koptu. Saplanıp kaldı, gündüzle gecenin zamanı üleştiği o vakte.

Ve işte..
günler ağırlaştı.
..ne yazık dostlar,
ah.. ne yazık;
insanlar...
ölüm haberleriyle gelen günlere alıştı.

Acısını, bir pranga gibi taşır durur artık yüreğinde bu topraklar. Taşır taşımasına ya, alışılan ölüm, bir mevsimin, zamanı işgali gibi yayıldığı vakit hayata, ne yana vurur kendini insanlar? Çünkü bir mevsimin zamanı işgali sessizdir ve sebepsiz, karşı konulmazdır ve amansız.

Dostlar, soluklanın hele! Ve sorun kendinize. Havaya asılıp kalan ve asla bir cevap bulamayan sorulardan olmasın ama sorularınız. Her soru, içinizden bir şeyleri koparsın ve yeni ve taptaze duyarlılıklar koysun kopan parçaların yerine. Sorun haydi;

"Alıştık mı ölüme?"

Durmayın, bir soru daha sorun;

"Nic'oldu duymayalı, yanarken etleri dökülen bir vatanın çığlıklarını?"

Sahi, duymuyor musunuz, ölümü kucaklayan bir ülkenin ve gözlerine kan oturmuş o çocukların çığlıklarını? Çocuklar ki, hayata sunulan birer çiçektirler. Ve hangi utanmaz eller... koparıyor şimdi onları? Hangi iğrenç, hangi hayasız çelik yığınlarının önüne koparılıp dökülüyor yaprakları? Ve düşünün, hangi gerçek, acı vermeden saplanır ki ete?

Geldiler işte!
Hayata sunulan çiçeklerimizi koparmaya geldiler.
Bir irin seli gibi akıyorlar içimize...
ve kara bir hüküm gibi çöküyor nükleer bulutları.

Geldiler... geldiler işte!
Kanatmak için gün batımlarımızı
ve kusmak için soysuzluklarını taze sabahlarımıza.

Şimdi biz...
yani elimizdeki nasırın acısıyla uykuya dalanlar
yani beş vaktinde bir günün, içten bir inançla -Bağdat'da- secdeye varanlar
ve bir turna göçü gibi Kerbela'da döne döne semaha duranlar...

...bundan böyle...
bellek mi yaşayacağız beynimizin içinde, bir halkın mezarlığını mı yoksa?
Hangi ipin ucunda sallanacak ömrümüzü güzelleyen o en genç düşlerimiz?
Nasıl bir sabaha açacağız kapımızı? Her sabah, çöpçülerimiz, şeker kağıtları yerine cesetlerini mi toplayacaklar çocuklarımızın?

Yani biz... bundan böyle... sızım sızım çığlıklar mı saplayalım göğsümüze sevdalar yerine? Ya da... "Made in U.S.A" yazan aşklar mı taşıyalım kalbimizin o en saf yerinde?
Ve yani, yağmurun serinliği değil de kanın sıcaklığı mı dolansın tenimizde?

Ama hayır...
Korkutmuyor bizi bunlar.
Korkmuyoruz gelenlerden.
Ve bir dalganın en hırçın vuruşu kadar kesindir sözlerimiz... Tankların gölgesine inat dikeceğiz çiçeklerimizi... ve onlar... emin olun ki, bu çelik duvarı aşacaklar.

Ve ey... Her çığlığına tutsak ölümler toplaşan halklar! Enginleşen yataklarında akan ırmakların, çağlayan bir akışla denize koşması gibi ölümün çukurlarına itilenleri unutma e mi? Tarih denen şey, senin belleğindir çünkü.
Unutma e mi, alaz alaz yanan o Bağdat gecelerini...
Biz'i...

Bir ölüm topu daha düştü çocukların gülüşüne...
Bir çığlık koptu.
Öyle bir çığlık ki bu, teni tırmalıyor sanki.
Ve zamana saplanıp gömülen, ağıt yorgunu ama ille de hırçın bir çığlık bu!
Duydunuz mu?

25 Mart 2003

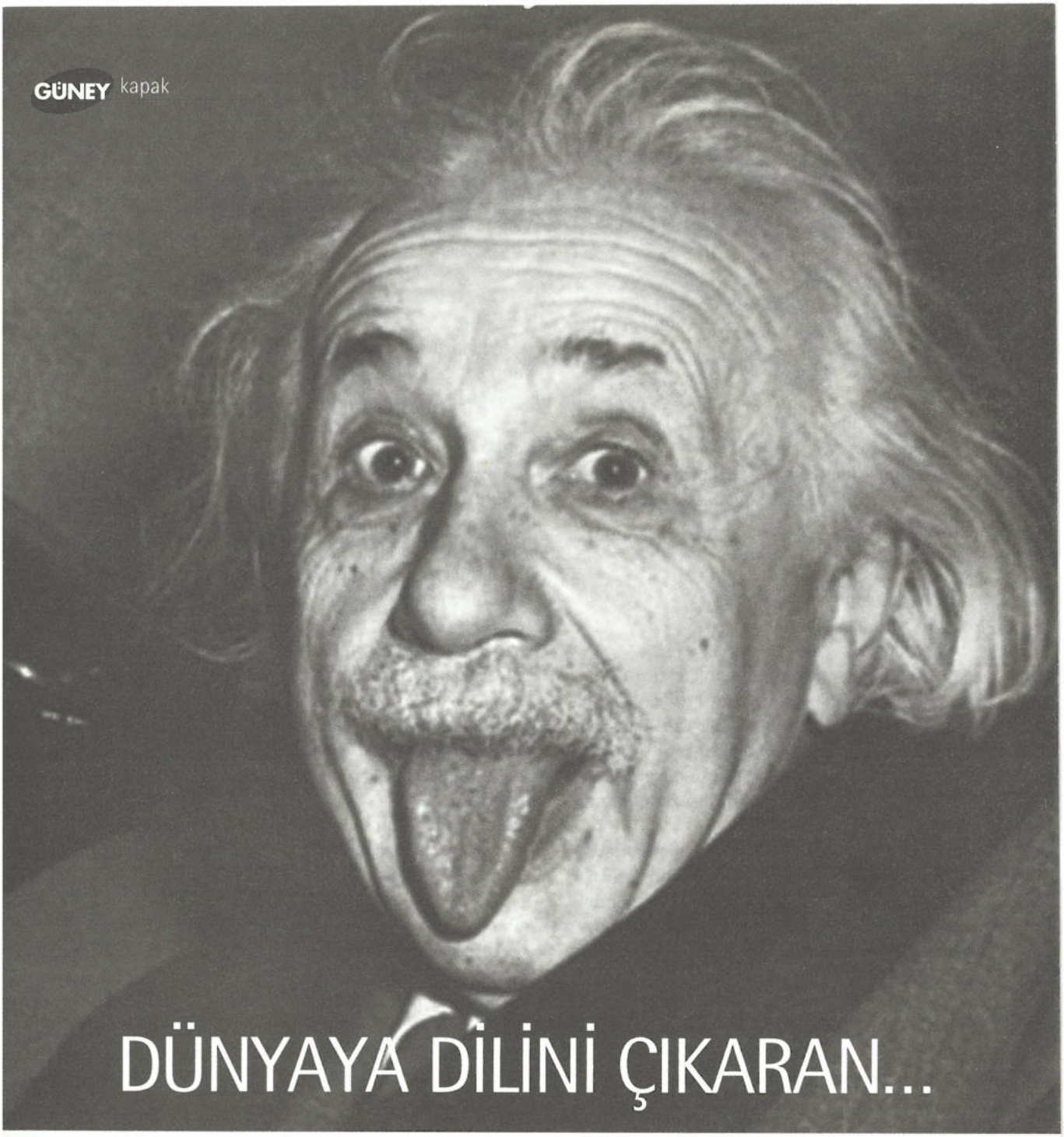

DÜNYAYA DİLİNİ ÇIKARAN...

Şu "savsak profesör"ü

GÜLFER UĞUR

Büyük fizikçi, relativite teorisinin yaratıcısı, dahi sıfatlarıyla anılan Albrecht Einstein'in özelliklerinden biri şüphesiz, kendinden önceki hiçbir fen bilimi adamının ulaşamadığı üne kavuşmuş ve hayattayken efsaneleşmiş bir bilim adamı olmasıdır. Onu böylesine büyük üne kavuşturan şey yalnızca, kendi dalında çığır açan ve ama büyük çoğunluğun anlamadığı– anlayamadığı fizik teoremleri değildi mutlaka... Einstein'in popülerliği biraz da onun politik duruşundan, kendi başına buyruk-asi kişiliğinden ve insanlık hallerine dair şaşırtıcı, kimi zaman komik, ama isabet-

li açıklamalarından geliyordu. Bir defasında örneğin, "Önyargıları parçalamak, atom çekirdeğini parçalamaktan daha zordur!" diyor, insan davranışlarını eleştirirken fizik dünyasından örnek veriyordu. Ya da, "Hep aynı deneyi yapıp da farklı sonuçlar almayı bekleyen insanlar aptaldır!" yorumunu yapıyordu.

Sözünü sakınmayan, popülerliğini politik duruşu ve kişisel görüşlerinin propagandası için kullanmaktan da çekinmeyen Einstein'in ünü biraz da "kitlesel fabrikasyon" dediği basının kazanmaya başladığı yeni gücün ürünüydü. Bütün bunlar birleşince Einstein 'Kız da bir fizik var abi, Einstein yanında halt etmiş' türünden erkek şakalarına kadar nüfuz edebilmiş bir bilim adamına dönüşüyordu.

Deha mı, yoksa sıradan bir yaşam mı?

Albert Einstein, 1879 yılında Almanya'nın Ulm kentinde orta halli bir Yahudi-Alman ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. "Hayatım boyunca çingene yaşamı yaşadım" diyen Einstein'ın göçmenliği daha ilk çocukluk yıllarında başlar. Aile önce Münih'e, daha sonra İtalya'ya, daha sonra da İsviçre'ye taşınır. Okul öğrenimini de değişen şehirlerde/ülkelerde sürdüren Einstein, lise öğrenimini İsviçre'de tamamlar ve Zürih'te üntiversite eğitimine başlar. Fen bilimleri öğretmeni olma hedefiyle "Polytechnikum"a kaydını yaptırır.

Einstein hakkında doğru-yanlış bir dizi şey söylene gelmiştir. Söylentilerden biri de onun başarısız öğrenci olduğudur. Bakkaldan ekmek aldığında, paranın üstüne bakıp bir türlü ekmeğin kaç para ettiğini hesaplayamayan bir matematikçi olduğu iddia edilir, falan fişman... Tabii ki bunlar, doğru değil ve sadece bir "dahi" hakkında anlatılan küçük uydurma hikayeler...

Küçük yaşta matematiğe ilgi duymaya başlayan Albert Einstein özellikle fen bilgileri alanında oldukça başarılı bir öğrencidir. Bir röportajında "12 ile 16 yaşım arasında diferansiyal ve entegral matematik de dahil olmak üzere matematiğin temel unsurlarını öğrendim." demiştir. Fakat hakkında anlatılan bir şeyin doğru olduğunu Einstein'ın bizzat kendisi de ifade etmiştir. O da çocukluğunda oldukça geç konuşmaya başladığı için ailesinin bir dönem doktorlara başvurmuş olmasıdır.

Einstein'a yakıştırılan hikayelere malzeme sunan şey, sonradan dahi ilan edilmesine karşın okul çağında çok zeki, çok başarılı bir öğrenci olma özelliğini pek göstermemiş olmasıdır. Matematik ve fizikteki sağlam bilgisine ve başarısına rağmen, özellikle üniversitedeki notları pek de iyi değildir; 6 üzerinden 4 alan, orta düzeyde bir öğrenci durumundadır. Hatta pratik fizik dersinde en kötü not olan 1 almıştır. Kötü not almasının nedeni dersi kavramayışı değil, kaytarması ve -öğretmenlerinin sözüne bakılacak olursa- "tembelliği"dir.

Okul dönemi boyunca öğretmenlerin bağnaz otoriter tavırlarıyla sorunu olmuş olan Einstein, en gecinden üniversitede "dahiliğiyle" değil ama, "uyumsuzluğu" ve otorite tanımaz asiliğiyle göze batmıştır. Einstein bir öğretmeninin kendisine, "Sizin salt varlığınız sınıftaki saygıyı yitiriyor." diye bağırdığını, üniversitedeki bir hocasının ise, "Akıllı bir gençsiniz. Fakat büyük bir hatanız var: Kendinize birşey söyletmiyorsunuz." dediğini anlatıyor. (Spiegel'den 3/2005, s.139)

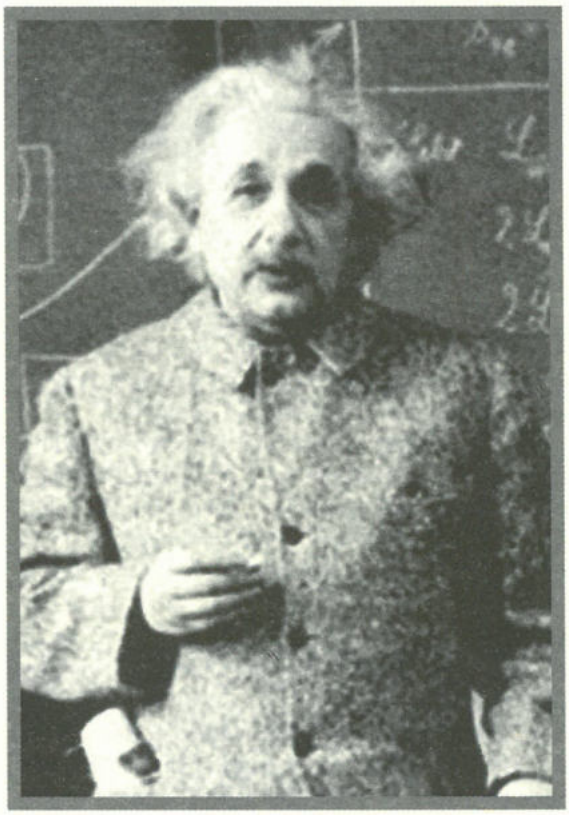

Einstein, üniversite hocalarıyla çekişmekte, derse girmek yerine, odasına çekilip kendisini ilgilendiren fizik problemleriyle uğraşmaktadır. Kısacası üniversite hakkında pek iyi şeyler düşünmemektedir. Bunu

tanımayan var mı?

sonradan da çeşitli vesilelerle ifade etmiştir: "Esasen, modern öğretim işletmesinin araştırma merakını hâlâ tamamen boğup öldürmemiş olması bir mucizedir." (Jürgen Neffe, Einstein Biyografisi)

Üniversitedeki uyumsuzluğunun üstüne notlarının çok iyi olmaması da binince, Einstein'ın diplomayı aldıktan sonra üniversiteye öğretim görevlisi olarak alınma çabası da boş çıkıyor. Doktora yapmak için çeşitli Üniversitelere başvuruları da kabul görmeyince parasızlık ve işsizlikle dönemi başlıyor.

Bu arada kendi sınıfındaki tek kız öğrenci olan fizikçi Mileva Maric'le gönül arkadaşlığı sürüyor. İki genç evlenmek istiyorlar, ancak Einstein'ın işi olmaması nedeniyle kızın ailesi -Mileva gebe olmasına rağmen- buna onay vermiyor. Sırbistan'a ailesinin yanına dönmek zorunda kalan Mileva bir kız çocuğu dünyaya getiriyor. Fakat bu kızın akibeti tam olarakbilinmiyor, hakkında öldüğü ya da evlatlık verildiği tahminleri yürütülüyor.

Einstein'ın babası iflas ettiğinden oğlunu maddi olarak daha fazla destekleyebilecek durumu kalmıyor. Bunu ailenin yaşadığı hastalık ve ölüm sarsıntıları izliyor. 1902'de Einstein'ın babası ölüyor.

Babasının desteği kesilince, para kazanma zorunluluğuyla Einstein Ünitersite öğrencilerini bitiş imtihanına hazırlamak üzere özel ders vermeye başlıyor. Ancak bu da geçimini sağlamaya yetmiyor.

Sonunda 1902 yazında, bir arkadaşı aracılığıyla Bern'de patent dairesinde "3. sınıf teknik eleman" olarak bir memuriyet ediniyor. Einstein bu işi bulduğu için çok mutlu oluyor. 1902 sonunda Mileva Maric yanına geliyor ve evleniyorlar. Mayıs 1904'te de ilk oğlu Hans Albert doğuyor, daha sonra ikinci oğlu Eduard dünyaya geliyor. 2,5 odalı dar bir evde ve çok da iyi sayılamayacak maddi koşullarda yaşıyor genç çift ve çocukları...

Gündüz yeni patent başvurularını inceleyen Einstein işten çıktıktan sonra kendi dünyasına, fizik alemine dalıyordu. Dergiler üzerinden gelişmeleri inceliyor ve "Olimpiyat Akademisi" diye adlandırdıkları okuma ve tartışma çevresinde arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunuyor. Eski Üniversite arkadaşlarından Michel Besso ve Marcel Grossmanm'la yazışıyor; "Olimpiyat Akademisi"nin üyeleri Maurice Solovine ve Conrad Habicht'le gece yarılarına kadar fizik ve felsefe kitaplarını okuyup tartışıyorlar ve Einstein, "Annalender Pysik" adlı bilim dergisine çeşitli makaleler yazıyordu. Bu genç entellektüel çevre çağın sorunlarıyla olduğu kadar edebiyatla ve sanatla da ilgileniyor Sophokles, Cervantes ve Racine'in kitaplarını tartışıyor ve hatta birlikte müzik yapıyorlardı. Einstein çocukluğundan itibaren keman çalmaktaydı.

Bern'deki bu önemli yıllar hakkında sonraları bir mektubunda şunları yazmıştı Einstein: "Biz o zevkli akademimizi yürütürken, Bern'deki dönem çok güzeldi... Bu, adının uyandırdığının aksine ciddi bir şeyden çok, çocuksu bir çevreydi." (Einstein, Bild der Wissenschaft, 2/2005, s.38)

Bern'deki cüretkâr buluşlarının bu çocuksu merakla da yakından ilişkili olduğunu Einstein'ın bizzat kendisi ima ediyor: "Yetişkin insan zaman-mekân problemi üzerine düşünmez. Ben ama o kadar yavaş geliştim ki, zaman ve mekân hakkında hayretlere düştüğümde artık bir yetişkindim." (Spiegel, s.133)

1905 - Relativite kuramının doğuşu

Albrecht Einstein'ın adıyla anılan büyük fizik devrimi, işte Bern'deki bu ortamda gerçekleşir. 1905'te Einstein Görelilik Kuramının temeli olan beş makale yazar. Mayıs 1905'te arkadaşı Conrad Habicht'e yazdığı mektupta çalışmaları hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"... bana doktora çalışmanızı neden hâlâ göndermediniz? ... Bunun karşılığında size dört çalışma sözü veriyorum, birincisini yakın zamanda gönderebilirim... Konusu ışınlama ve ışığın enerjetik özelliğiyle ilgili, sizin de görebileceğiniz gibi son derece devrimci bir şey. ... İkinci çalışma gerçek atom büyüklüğünün ... hesaplanmasıyla ilgili. Üçüncüsü, moleküler ısı teorisi koşullarında bir sıvı içinde eritilen 1/1000 mm büyüklüğünde bir maddenin dahi altta -ısı hareketinden kaynaklanan- farkedilir bir hareketinin olması gerektiğinin kanıtlanması; küçük, sıvı içinde yüzen

maddelerin 'açıklanamayan' hareketleri, ki bunlar gerçekten de fizyologlar tarafından tespit edilmiş ve bu harekete "Brown moleküler hareket" deniyor. Dördüncü çalışma henüz tasarım olarak var ve zaman ve mekân öğretisinin yenilenmesi temelinde hareket halindeki maddelerin elektrodinamizmi ile ilgili; bu çalışmanın saf kinematik olan bölümü sizi eminim ilgilendirecektir."

Ve birkaç ay sonra arkadaşına beşinci çalışmasını müjdeler:

"Elektrodinamik çalışmanın bir sonucu olarak bir şey daha aklıma geldi. Maxwellci temel denklemlere bağlı kaldığımızda görelilik ilkesi, kütlenin bir madde içindeki enerjiye eşit olmasını talep ediyor; ışık kütleyi taşıyor. Bu durumda radyumda kütlenin belirgin bir şekilde azalması sözkonusu olmalı. Bu düşünce oldukça eğlenceli ve kışkırtıcı; ama belki de tanrı beni kandırdığı için yukarda bana gülüyordur, artık bilemem." (Einstein, Bild der Wissenschaft'tan, s. 38)

Böylece, 'kütle enerjiden başka birşey değildir'i ifade eden ünlü $E=mc^2$ formülünün temeli atılmıştı.

Fizikteki bu devrimin asık suratlı, kalıpçı üniversite kurumlarında değil de, Einstein'ın 'çocuksu' dediği hoş, eğlenceli olduğu kadar yoğun ve tabu tanımaz bir ortamda gerçekleşmesi hiç de rastlantısal değildi şüphesiz. Şaşırtıcı olan ve Einstein'a "dahi"lik ünvanını kazandıran şey, henüz 26 yaşında, üniversite ve dolayısıyla kanıksanmış bilim dünyası dışında birinin, tek bir kişinin o zamana kadar genel kabul görmüş fizik kuramını altüst eden buluşu/buluşları gerçekleştirmesiydi.

Einstein, topu topuna beş altı hafta içinde ortaya çıkardığı ve daha sonra "Özel Görelilik Kuramı" olarak formüle ettiği "Hareket halindeki maddelerin elektrodinamizmi" adlı çalışmasını 30 Haziran 1905'te Bern'de çıkan "Annalender Physik" dergisinde yayınlanmak üzere teslim etti. Bu dönemde daha hâlâ Bern'deki patent dairesinde memur olarak çalışıyordu, artık ama "2. dereceden teknik eleman" mevkiine yükselmişti.

Nihayet 1908 yılında Einstein'ın meslek yaşamında istediği değişiklik gerçekleşti. Bern Üniversitesi'ne doktora başvurusu bu sefer kabul edilen Albert Einstein, bundan kısa bir süre sonra özel görevli doçent olarak üniversitede ders vermeye başladı. 1911'de profesörlük ünvanını kazandı ve Zürih Üniversitesi'nde özel bir kürsü sahibi oldu. 1914'te Berlin Prusya Bilim Akademisinden kendisine ders verme yükümlülüğü olmaksızın araştırmalarını sürdürme teklifi geldiğinde bunu kabul ediyor, fakat "Berlinli baylar bana yumurtlayan bir tavuk gözüyle bakıyorlar, fakat yumurtlayabilir miyim onu ben bilemiyorum." yorumunu yapmayı da ihmal etmiyordu. Einstein'ı Berlin'e gitmeye ikna eden şey, kendisine sunulan çalışma koşulları ve paraydı.

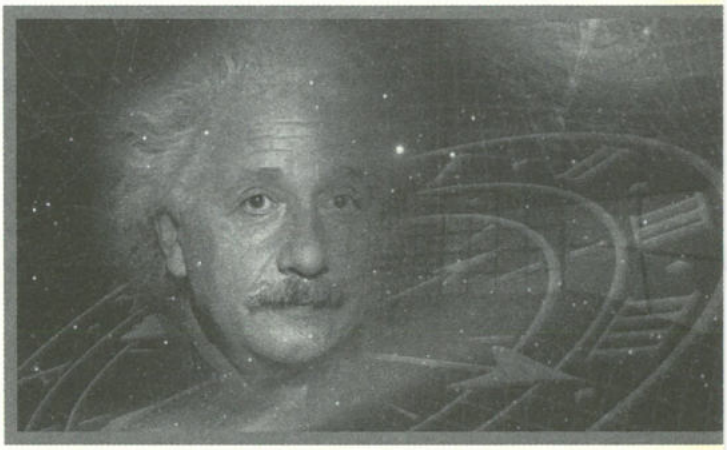

Albrecht Einstein 1 Nisan 1914'de, Birinci Dünya Savaşının arifesinde Berlin'e taşınmıştı. Bir yandan fizik çalışmalarını yürütüyor, üniversitede ders veriyor, diğer yandan anti-militarist savaş karşıtı politik tavrıyla göze batıyordu. "Genel relativite Teorisi"ni 1915'de formüle etmişti. Fakat, henüz o büyük üne kavuşmuş değildi. Fizik dünyasının dar çevresinde tanınan ve kabul edilen biriydi. Berlin'in Schöneberg semtinde, herkes gibi o da savaş yıllarının yokluğu ve yoksulluğuyla belirlenen bir yaşantı sürdürüyordu. Kış başlamıştı, insanların büyük çoğunluğu aç ve yakacaksızdı. Başkente dörtbiryandan evsiz-barksız savaş mağdurları akın ediyor, insanlar başlarını sokacak bir çatı için çırpınıyorlardı. Büyük evleri olanlar yasa zoruyla odalarını evsizlere açmaya mecbur ediliyordu. Einstein ailesi de odalarını kiralamak zorunda kalmıştı. Eylül 1919'da annesine bir mektubunda şunları yazıyordu Albrecht Einstein: "Bir odamızı kiralamak zorundayız. Yarından itibaren asansör çalışmayacak... ve ayrıca önümüz kış ve bizi büyük üşüme-donma bekliyor."

Einstein'ın popülerliği 7 Kasım 1919'da Londra'da yayınlanan Times dergisinin "Evrenin yeni teorisi" "Bilimde devrim" başlıklarıyla yayınladığı dosyanın uyandırdığı yankıyla başlar. Ardından "New York Times" "Gökyüzündeki yıldızların hepsi yamuk" başlığıyla yeni teoriyi müjdeler. Dergi, bir taraftan bu bilimsel teoriyi kitleye yayarken, bu teorinin anlaşılmaz olduğunun propagandasını yapmayı da ihmal etmiyor, bu teorinin sadece "11 alim tarafından anlaşıldığı"nı ileri sürüyordu. Artık start verilmiş, gazeteler dergiler bu "muazzam" teoriyi, "bilimde devrim"i "anlaşılmaz deha"yı sansasyon haberleriyle yaymaya başlamıştı. Einstein'ın teorisini anlamak gerçekten de zordu. Çünkü, özellikle zaman ve mekâna ilişkin relativite teorisi, insanların günlük yaşantılarından edindikleri izlenimlere ters düşen sonuçlar ileri sürmesiydi. Biz örneğin, günlük yaşamımızdan çıkarak zamanın akışını sabit, ölçülür bir fenomen olarak algılarken, relativite teorisi zaman akışının hıza bağlı olarak değiştiğini ileri sürüyordu. Işık hızının sabitli-

ği ile relativite teorisini birleştiren Einstein, böylelikle zaman ve mekan hakkındaki sezgisel fikir ve kabullenişlerimizin yanlış olduğunu kanıtlıyordu. Ve bunun kavranması gerçekten de zordu...

Kendisine yönelik ilginin "anlaşılmazlık"ın gizemliliğiyle de pompalandığının farkında olan Albert Einstein bunu da şu sözlerle dışa vuruyordu: "İnsanlar beni ne kadar az anlıyorlarsa, o kadar çok seviyorlar." "Işığın eğiminin duyulmasından sonra benimle öyle bir kült yarattılar ki, kendimi bir put gibi görmeye başladım." (mobil, s.74) Ve bundan oldukça rahatsız oluyordu.

Einstein rahatsızlığını arkadaşı Heinrich Zangger'e yazdığı bir mektupta dile getiriyor ve "Tanrı'nın yardımıyla bu da elbet geçecek" diye ümitleniyor. Fakat hiç de öyle olmuyor. Einstein'ın popülaritesi giderek – belki de "ışık hızıyla" demek gerek!– artıyor. Einstein'in evine her gün çamaşır sepeti dolusu mektup yağıyor, herkes onunla görüşmek istiyor. Yaşamı boyunca en çok yalnızlığı ve rahat bırakılmayı sevmiş olan Einstein için bu bir azap oluyor. Popülaritenin onun üzerinde yarattığı boğucu baskıyı bir dörtlükle dile getiriyor:

"Posta hergün yüzlerce şey getiriyor
her dergi ağzını açmış bekliyor
İnsan böyle bir darlıkta ne yapar?
'Beni kendi halime bırakın' der ve susar."
(Jürgen Neffe, Einstein'in dörtlükleri...)

Fakat susmuyor Einstein... Daha ilerki dönemde medyanın ve kamuoyunun ilgisini görüşlerini açıklamak için kullanıyor.

Ve Almanya'ya elveda...

Einstein önce Amerika ve İngiltere'de ünleniyor... Almanya'da isminin duyulması ancak bundan sonra oluyor. Bu arada Almanya'da Hitler'in Nasyonal Sosyalist Partisi tırmanışa geçmiş bulunuyor... Almanya'da Yahudi düşmanlığı giderek daha agresif bir hal almaya başlıyor. Hem antifaşist-antimilitarist olması ve hem de Yahudi olması nedeniyle Einstein'da öğrenci çevrelerinden düşmanca tavırlarla karşılaşıyor. Hatta günlük gazete Berliner Zeitung'da iki defa kendisine yönelik katledilme tehdidi yeralıyor. Almanya'daki hava haklı olarak onu korkutuyor. Hitlerin 1923'teki darbesinden ve NSDAP'nin 1932'deki seçim zaferinden sonra bir süre Berlin'den ayrılıyor. 30 Ocak 1933'te Hitler iktidarı ele geçirdiğinde Einstein Pasedana'da bulunuyor. Almanya'ya geri dönmemeye karar veriyor. Prusya Akademisindeki görevinden istifa ediyor ve ABD'ye göç ediyor. ABD'de Priceton'da (New Jersey) İleri Bilimler Enstitüsünde profesörlüğü başlıyor ve ömrünün geri kalan kısmını ABD'de geçiriyor.

O, asi, her türlü otoriteye şüpheyle yaklaşan, kalıplara sokulmaktan nefret eden kişiliğini sonuna dek koruyor. 70 küsür yaşındayken kendisini fotoğraflamaya çalışan gazeteciye dilini çıkarıyor. Sistemle, kendisini kullanmaya çalışan basınla, kendisini çok önemseyen herkesle hep alay ediyor.

Albert Einstein, bundan 50 yıl önce, 18 Nisan 1955'te aort damarının yırtılmasıyla aniden yaşama veda ediyor. Daha yaşarken kült haline getirilmesinden duyduğu rahatsızlıkla ölümünden sonrası için tedbirini almış bulunuyor... Albrecht Einstein'ın cesedi, vasiyetine uygun olarak yakılıyor ve külü bilinmeyen bir yere serpiliyor.

Anti-militarist ve hümanist Einstein

Albert Einstein, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından kısa bir süre önce Berlin'e taşındığında Almanya'da militarizm çoktan almış başını gidiyordu. Almanya'da "Tüm Almanya Birliği", "Alman Filo Derneği", "Sosyaldemokrasiye Karşı İmparatorluk Birliği" gibi açık militarist örgütler ve çeşitli tabelalar altında gençlik örgütleri açıktan savaş ve militarizm propagandası yapıyorlardı. Sosyalşovenizmle zehirlenmiş sosyaldemokrasi buna karşı durma yerine boyun eğme yolunu seçmişti. Ve sonuçta tarihe sosyaldemokrasinin ihaneti olarak geçen olay yaşanmış, Almanya parlamentosundaki sosyaldemokrat fraksiyonun büyük çoğunluğu savaş kredilerine onay vermişti. Militarizm ve savaş çığırtkanlığının aldığı boyutlar Almanya'nın entelektüellerinin yayınladığı bir "Manifesto"da da açığa çıkmaktadıydı. Aralarında Nernst, Ostwald, Planck, Haber, Röntgen, v. Laue gibi adların bulunduğu 93 bilimadamı, yazar ve sanatçının imzaladığı manifestoda Almanya'nın savaşan taraf olarak haklılığının, yani "Anavatan savunuculuğu"nun propagandası yapılıyordu. Manifestoda her paragraf savaş suçunu reddeden bir başlıkla başlıyordu:

"Almanya'nın bu savaşı başlattığı doğru değildir... Belçika'nın tarafsızlığını arsızca çiğnediğimiz ve işgal ettiğimiz doğru değildir... Bizim savaş yöntemimizin milletler hukunu çiğnediği doğru değildir... Düşmanlarımızın sahtekârca iddia ettiğinin tersine, militarizme karşı mücadelenin bizim kültürümüze karşı mücadele olmadığı doğru değildir. Alman militarizmi olmaksızın Alman kültürü çoktan yerle bir olmuş olurdu." (www.tu-harburg.de)

Yaşamı boyunca politikayla yakından ilgilenen ve kendi çapında aktif olmaya çalışan Einstein'ın tavrı yukarda adı geçen kimi meslektaşlarından kökten farklıydı. Ve o, savaşa ve militarizme karşı kesin tavrıyla Alman entellektüelleri içinde bir istisna oluşturuyordu. Bu manifestonun yayınlanmasının hemen ardından Albert Einstein, C.F.Nicolai, W. Förster (diğer manifestoyı imzaladıktan sonra bundan pişmanlık duymuş biri) imzalı bir "Karşı Manifesto – Avrupalılara Çağrı" kaleme alınıyor, fakat ne yazık ki daha

fazla imzalayan çıkmıyordu. Bu karşı manifestoda Avrupa'nın bilim adamları halkların katliamını bir an önce sonra erdirmek için tavır almaya ve siyasetin bir aracı olarak savaşın ulusların yaşamından sökülüp atılması için tavır takınmaya çağrılıyordu. Tekniğin ve taşımacılığın ilerlemesinin halkları birbirine yakınlaştırdığı, onların barış içinde yaşamasının imkânlarını yarattığı, bütün taraflara yıkıntı getiren savaş barbarlığı yerine barışa sarılınması gerektiği düşüncesi işleniyordu. (agy.) "Avrupalılara" çağrısı Einstein'ın kaleme aldığı ve imzaladığı bir tavır olarak onun politik duruşunu ortaya koymaktaydı.

Einstein, kendisini antimilitarist ve **tutarlı** pasifist olarak görmekte ve açıktan bunun propagandasını yapmaktaydı. Ancak, 1933'te Almanya'da Hitler faşizminin iktidarı ele geçirmesinden sonra, pasifizme ilişkin görüşlerinde belirli bir değişiklik olduğunu da açıklıyordu: "1933'e kadar ben askerliği reddetme tavrının savunucusu oldum. Ama faşizm geldiğinde, eğer iktidar insanlığın en kötü düşmanlarının eline geçmemesi gerekiyorsa, benim bu pozisyonumun ayakta tutulamayacağını gördüm. Örgütlü güce karşı ancak örgütlü güç olabilir; üzgünüm ama başka bir araç göremiyorum." (www.tu-harburg.de)

Einstein, dünya barışı için tek yolun bir dünya hükümeti kurulmasından geçtiğine inanan, yaşamı boyunca dünya barışının propagandasını yapan bir hümanist olarak değerlendirilebilir.

Einstein marksist değildi, fakat gün gelmiş kendisini "duygusal sosyalist" olarak adlandırmış biriydi. Geleceğin toplumuna ilişkin şu görüşleri savunuyordu:

"Bugünkü kapitalist iktisadın anarşisi sosyal kötülüklerin gerçek kaynağıdır, görüşümce. Üretim kâr için çalışıyor, yoksa kullanım için değil. Bütün çalışabilir ve çalışmak isteyenlerin bir iş bulmasının gerekleri sağlanmıyor; her zaman bir işsizler ordusu olacak. İşçi sürekli işini kaybetme korkusuyla yaşıyor... Ben, bu kötülüklerden çıkmanın bir tek yolunun olduğundan eminim, o da sosyalist iktisat ve sosyal hedefleri olan bir eğitim sistemidir. Böylesi bir iktisatta üretim araçları topluma aittir, ve o da bunları belirli bir plana göre kullanır. Böyle bir plan iktisadında üretim toplumun ihtiyaçlarına göre ayarlanır ve iş çalışabilir durumdaki herkes arasında, erkek, kadın, çocuk bölüşülür ve böylelikle geçim sağlanır. Eğitimde ise, herkesin kendi yeteneklerini sonuna kadar geliştirmesinin yanısıra, diğer insanlara karşı sorumluluk duygusu güçlendirilir, yoksa şimdiki toplumumuzda olduğu gibi iktidar ve başarı yüceltilmez."
(www. tu-harburg.de)

Burada söylenenlerden Einsteinn'ın sosyalizmi savunduğu söylenebilir. Ancak, onun sosyalizme ilişkin görüşleri ve tavırları değişken ve çelişkili olarak kalmıştır. Ekim Devrimi'nin ardından Lenin'e hayranlığı ve sempatisini dile getirmiş, sosyalizmden-komünizmden yana tavır takınmıştır. 1920'li yıllarda Almanya Komünist Partisi'nin (KPD)

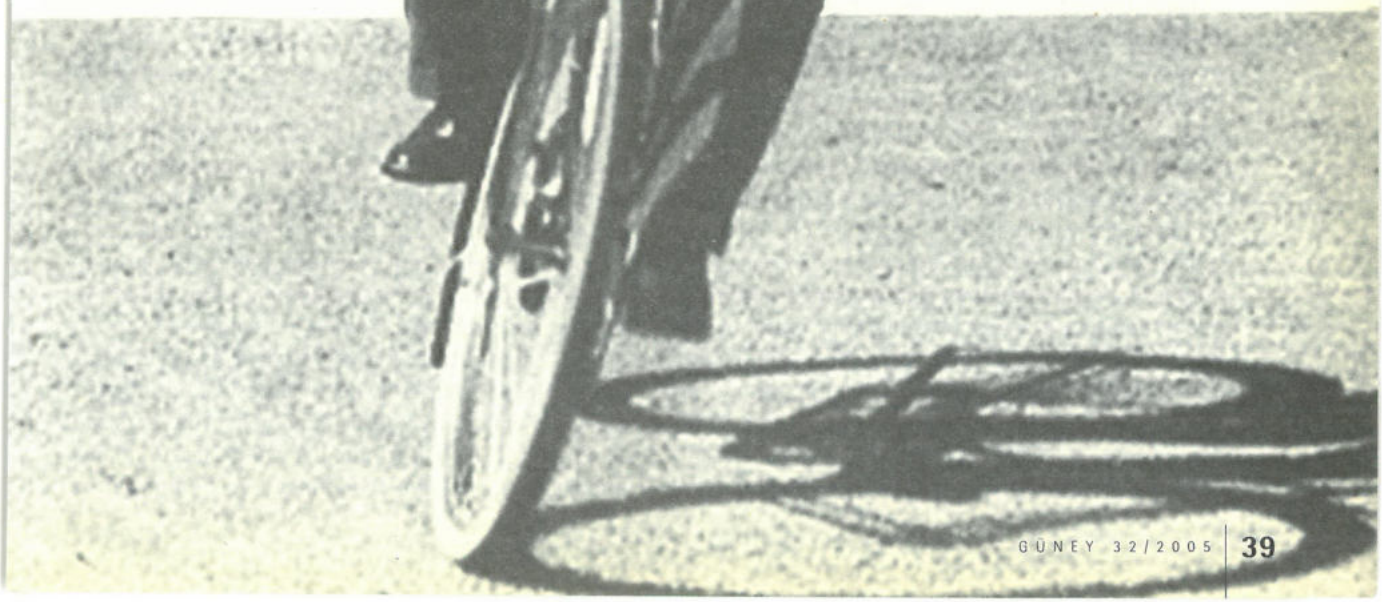

parti okullarında "İşçilerin neden relativite teorisine ihtiyacı vardır?" gibi konularla konferans vermiştir. 1921'de İşçi Yardımı (Arbeiterhilfe) komitesinin Rusya'da açlığa karşı yardımlaşma kampanyasının çağrısını imzalamış ve 1923'de Yeni Rusya Dosluk Örgütüne üye olarak girmiştir. Bu dönemlerde özellikle kültürel ve bilimsel alanda Almanya ile Sovyetler arasındaki kültür alışverişi ve işbirliğini teşvik etmeye çalışmıştır.

Yaşamı boyunca Sovyetler Birliği'ne ve sosyalizm düşüncesine "dostça" yaklaşmasına karşın, Almanya'yı terketme kararı verdiğinde tercihini ABD'den yana yapmıştır. Bu bir anlamda, burjuva parlamentarizminin sosyalist demokrasiye tercihi anlamında da gelmektedir.

Onun en önemli özelliği, bir bilim adamı olarak çağının toplumsal sorunlarına gözünü kapatmaması, tam tersine aktif müdahalede bulunmaya çalışmasıdır şüphesiz. Bu tavrıyla sistemin doğrudan uzantısı olan bir dizi burjuva bilim adamından oldukça farklı, olumlu bir tavır içinde olmuştur.

Albert Einstein'ın bir diğer özelliği kendisini iyi tanıması ve kendisi hakkındaki değerlendirmelerini de açıklamaktan çekinmemesidir, Toplumsal görüşleri ile kişilik yapısı arasındaki çelişkiyi şu sözleri ifade etmektedir: "Benim sosyal adalete ve sosyal sorumluluğa son derece düşkünlüğüm ile insanlara ve insan topluluklarına doğrudan ait olma isteğimin eksik olması daima garip bir karşıtlık oluşturdu. Ben tek atlı arabayım... Hiçbir zaman ne devlete, ne yurduma, ne arkadaş çevreme, hatte ne de dar aileme gerçek anlamda ve kalpten ait oldum." (www.tu-harburg.de)

Einstein ve atom bombası....

Atom bombasının geliştirilmesinde Albert Einstein'ın doğrudan bir katkısı olmamıştır. Böyle bir bomba üzerinde çalışıldığından da oldukça geç haberdardır. 1939 Temmuzunda arkadaşı Macar fizikçi Szilard ve Wigner kendisine $E=mc^2$ formülünün savaş için kullanılabileceğini, Uran atomunun parçalanması ve zincirleme reaksiyonla o zamana kadar görülmemiş bir patlama yaratılabileceğini yazdığında, ilk tepkisi: "Bunu hiç düşünmemiştim." oluyor. Ve bunun ardından da Almanların böyle bir bomba yapabilecekleri korkusuyla ABD Başkanı Roosevelt'e yönelik bir mektuba imza atıyor. Bu mektupta Almanların atom bombası icat edebilecekleri ve böyle bir bombanın tehlikesine işaret ediliyor ve Almanlardan önce atom bombasına sahip olabilmek için yeterli para kaynağının ayrılması ve araştırma koşullarının yaratılması talep ediliyor. Albrecht Einstein'ın, sonradan "hayatımın en büyük hatası" dediği bu mektup, onun atom bombasının yapılmasına olan tek katkısıdır. Atom bombasının geliştirilmesi yönündeki bilimsel araştırmalara Einstein katılmamıştır. Zaten o dönemde "komünist dostu" olarak damgalıdır ve ABD'de pek güvenilir kişi olarak görülmemektedir.

6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya yapılan atom saldırısı çağının tüm duyarlı insanları gibi Einstein'ı çok etkilemiştir.

1953'de Japon Shinohara'ya yazdığı bir mektupta kendisini açıklama gereği duymaktadır:

"Ben kararlı pasifistim, ama mutlak pasifist değilim. Bu, benim her şart altında şiddet uygulanmasına karşı olduğum anlamına gelmektedir. Bunun bir tek istisnası vardır, o da eğer yaşamı yoketme amacına sahip bir düşmanla karşı karşıyaysam. Ben Japonya'ya karşı atom bombasının kullanılmış olmasını her zaman red ve mahkum ettim. Fakat, bu korkunç kararı engelleyebilecek hiçbir gücüm yoktu. Ve bunda benim hiçbir sorumluluğum yoktur, nasıl ki sizin Japonların Kore ve Çin'e yönelik davranışlarında sorumluluğunuz yoksa... Ben hiçbir zaman, Almanya'ya karşı atom bombası kullanılmasını onaylarım demedim. Ben, Hitler elindeki Almanya'nın tek başına bu silaha sahip olma imkânının engellenmesi gerektiğine inandım. O zaman bu gerçek bir tehlikeydi. Ben sadece Rusya'ya karşı savaşa karşı değilim, ben bütün savaşlara karşıyım -bir tek yukardaki şerhimle." (www.tu-harburg.de)

Bu mektup, büyük bir sorumluluk duygusuna sahip bir bilim adamının yaşanan olaylar karşısındaki çaresizliğini göstermektedir. Doğrudan silahlanma sanayii için çalışmasa da, tamamen barışçıl amaçlarla ya da "ilgisiz" bir konuyla haşırneşir olsa da bilim adamlarının kendi araştırmalarının, kendi buluşlarının sonuçta nasıl ve nereye kullanılacakları hakkında kontrol gücü yoktur. Bu güce sahip olanlar iktidar sahipleridir. Ve maalesef, denize düşen yılana sarılır misali, Hitler faşizmini durdurmak için bir diğer emperyalist gücü -ABD emperyalizmini- "müttefik" görmenin ne denli bir saflık olduğu, ehven-i şer yaklaşımının ne kadar tehlikeli olduğu bu örnekte de görülmüştür.

Einstein ve Kuantum fiziği

Yaşamının son yıllarında Einstein bilim dünyasından izole olma ve kendi içine kapanma eğilimi içinde oluyor. Bunun başlıca nedeni Einstein'ın kuantum fiziğinin amansız karşıtı ve eleştirmeni olmasıdır. Katı cisimlerden yayınlanan ışınların davranışıyla ilgili olan kuantum teorisinin ilk açıklamasını Alman fizikçi Max Planck yapmıştı. Buna Niels Bohr ve daha sonra Schrödinger eklendi. Kuantum fiziğindeki atomun davranışlarına ilişkin olasılık hesapları Einstein'ın evren düşüncesine tersti. Bilinen inatçılığıyla "Tanrı zar atmaz!" diye tutturuyordu. Burada Einstein'ın tesadüfleri değil, şeylerin diyalektik ilişkisi ve bütünlüğünü temel alan dünya görüşü dile geliyordu. Herşeyin sebep-sonuç ilişkisi içinde olacağına ilişkin inancı onu kuantum fiziğini reddetmeye ve bunun yerine

bütün evreni açıklamaya yönelik bir formül bulma çabası peşinde koşmaya yöneltmişti. Einstein "dünya formülü"nü bulamadı. Fakat günümüzde onun reddettiği kuantum fiziği genel kabul görmüş durumda. Elbette burada da son söz söylenmiş değil ve günümüzün kabul gören fiziği de yadsınarak yenilenmeyi bekliyor...

Zaman ve mekân.... Fizik ve sanat....

Einstein 1905 yılında Bern'de zaman ve mekân hakkında o zamana kadar kabul edilen yaklaşımı altüst eden relativite teorisini geliştirirken, bir başkası daha zaman ve mekân sorularına yanıt arıyordu: Paris'te Montrmatre'deki atölyesinde "Les Demoiselles d'Avignon" yağlı boyası üzerinde çalışan Pablo Picasso...

Fizikçi ve tarihçi Arthur Miller, biri fizik diğeri sanat alanından olan bu iki insanın benzer sorunlar üzerine çalışmasının tesadüfi değil, her iki alana da yansıyan toplumsal gelişmenin bir sonucu olduğunu iddia ediyor. (Bild der Wissenschaft)

26 yaşındaki Pablo Picasso, "Les Demoiselles d'Avignon" (Avignonlu Kızlar) yağlıboya tablosunda Rönesans'tan bu yana resim dalında yerleşmiş olan "merkez perspektif"ten vazgeçiyor, bu anlayışı yıkıyordu. Pablo Picasso tabloda beş kadını bir merkez perspektif yerine beş ayrı perspektiften resimlemeye karar veriyor. Artur Miller'e göre bu olgu, Einstein'ın fizikte, Picasso'nun da resimde "eşzamanlılık" sorusu peşinde olmasının ürünüydü.

Resimde büyük değişim esasen Paul Cezanne'le başlamıştı. Cezanne son eserlerinde klasik perspektiften uzaklaşmaya başlamıştı. Pablo Picasso onu daha da aştı, nesneleri geometrik biçimlere böldü ve onları aynı yerde -eş zamanda farklı perspektiflerden göstermeye başladı. Arthur Miller'e göre modern resime doğru tayin edici adım burada gerçekleşti.

Arthur Miller Picasso ile Einstein'ın bir başka ortak yönünün, her ikisinin de belirli bir başlangıcı yapmalarına karşın bu yöndeki gelişmeyi izlemeyi reddetmeleri ve eksi klasik düşünceye takılıp kalmaları olduğunu düşünüyor. Kübizmle birlikte her türlü nesneden ve dolayısıyla perspektiften arınmış soyut resim gelişiyor. Picasso soyut resime ilgi göstermiyor o, "ilk ve tek ustam" dediği Cezanne'a bağlı kalıyor. Einstein'ın ise kuantum fiziğini reddetmesi ve "hiç kimseye olmadığım kadar bu adama hayranım" dediği Hendrik Antoon Lorentz'i örnek alması, onun klasik düşünce tarzına saplı kalması şeklinde yorumlanıyor. Onların bir ortaklığı daha var, her ikisine de "dahi" sıfatı yakıştırılıyor.

Almanya Einstein'a sahip çıkıyor!

Relativite teorisinin bulunmasının 100. yılı olması nedeniyle 2005 Einstein yılı ilan edildi. Einstein'a sahip çıkma yönünde Almanya, İsviçre ve ABD olmak üzere üç ülke birbiriyle yarışıyor. Einstein'ın üçünü de yurdu görmediğini ve kimseye, hiçbir yere ait olmadığını açıklamasına rağmen yapılıyor bütün bunlar. Kendisini enternasyonalist gören Einstein "millileştirilme"ye çalışılıyor. Nazi Almanya'sından nefretle çekip giden ve savaş sonrasında da yeniden Almanya'ya dönme niyeti göstermeyen Einstein "Alman kültürü"nün parçası olarak kutsanmaya çalışılıyor. Ama ikiyüzlülük bununla bitmiyor.

Bugün Almanya'da "Ajanda 2010" adı altında işçi ve emekçi kitlelerin sosyal haklarına en büyük saldırı gerçekleştirilirken Einstein kullanılıyor.

Einstein'ın $E= mc^2$ formülü reklam amacıyla

"Ajanda 2010

$D= mc^2$" olarak değiştiriliyor.

"Sosyal devlet" denilen hilkat garibesinin son pulları da dökülürken ve devlet sağlık-eğitim-sosyal hizmet alanlarından birer birer elini çekerken Berlin'deki başbakanlık binasının üzerine kocaman harflerle Einstein'ın "devlet insan için vardır, insan devlet için değil!" sözü yazılıyor.

İşte böyle... Almanya, utanmazca Einstein yılını kutluyor!

28 Mart 2005

KAYNAKLAR:

Jürgen Neffe, Einstein, Eine Biographie, Rowohlt
Bild der Wissenschaft dergisi, 2/2005
Der Spiegel dergisi, 3/2005
Mobil dergisi, 2/2005
ve internet; örneğin: www.tu-harburg.de

At olmak isteyen adam

HÜSEYİN SAKLAMAZ

Bu gece acil nöbetçisiyim. Savaşa hazırlanan bir ruh halindeyim. Şu anda kendimi bu savaşı kazanacak güçte hissettiğim de söylenemez. Herkes mesai bitimi giyinip hastaneyi terk ederken, servis odasında suskun oturuyorum.

Gülsüm hemşire akşam tedavileri için koşuşturuyor. Tepsiler dolusu ilaçları, serumları yüklenip hasta koğuşlarına gidip geliyor. Onu seyrederken acıma duygusuyla karışık bir takdir duygusu yaşıyorum: İleri yaşına rağmen üçüncü çocuğuna hamile. Karnı burnunda. Kocaman gövdeyi incecik, kırılacak gibi duran bacakları nasıl taşıyor, bu kadar işin, nöbetlerin içinde çocuk yapma azmi, bu ağırlıkla hemşirelik görevini de aksatmadan yürütme gayreti taktir edilmeyecek gibi değil.

Bir gelişinde bakışlarını bana dikip gülümsedi:

"Haydi gözün aydın... erkek koğuşunda iki boş yatağın vardı, birine yine bir 'Meçhul Erkek' getirip attılar." Yüzünü buruşturdu: "Çok fena kokuyor!"

Bu durum devlet hastanelerinin ezeli sorunudur. Sokakta yatan düşkün, çoğu zaman sarhoş, akıldan veya bedenden hasta insanları, polis veya acıma duyguları kabarık vatandaşlar getirip acil kapılarından içeri atarlar. Konuşamayacak halde ve çoğu zaman üzerlerinde kimlik de olmadığı için 'Meçhul Erkek' olarak yatış dosyası çıkarılıp yatırılır. İyileşseler bile sahip çıkacak kimseleri, evleri olmadığı için bir türlü taburcu edemezsiniz, aylarca yatak işgal ederler.

Gülsüm hemşire ikinci gelişinde bana çatmak istercesine konuştu. Beni konuşturmak, dalgınlığımdan kurtarmak istiyordu:

"Bunca yıllık hemşireyim, hiç 'Meçhul Kadın' diye bir hasta yatırıldığını görmedim. Niye hep erkekler meçhul olurlar ki?"

Bu şakaya uygun bir cevap bekledi; veremedim. Gülümseme iştahım bile yoktu. Erkek koğuşunda tek bir boş yatak. Gece boyunca bir sürü yatması gereken hasta gelecek. Yatacak bir hastayı evine göndermek, hekimin başından savıp rahatlayacağı bir davranış olamaz. İster vicdani duygu deyin, ister mesuliyet duygusu deyin -ki bu iki duygu hekimin istese de üzerinden atamayacağı, kanına işlemiş duygulardır- hastayı gönderdikten sonra bu defa da, acaba ne oldu düşüncesi içine saplanır, günlerce uykusunun kaçmasına, günlerinin zehir olmasına yeter. Zaten son haftalarda servisçe böyle bir olayın stresini yaşıyoruz: İntihar kastıyla babasının bir kutu tansiyon ilacını içtiği söylenen bir genç kız getirilmiş. Asistan arkadaş midesini yıkatmış, ilaç çıkmamış. Üç dört saat müşahede altında da, sinirinden ayılıp bayılma dışında zehirlenme belirtisi olmadığından, belki ilacı döküp içtim numarası yapıyor kanaatına varıp evine göndermiş. Yolda annesinin, babasının elinden kurtulup kendini yolun ortasına atıp sıyrıklarla atlattığı bir kaza geçirmiş. Baba, kızım zehirlendiği için kendinde değildi, bu kazadan hastane sorumlu diye hem bakanlığa, hem savcılığa şikayet etmiş. Müfettişler doktor arkadaşla beraber şefi de sorguladı. Şef, vizitelerde barut fıçısı, yüzü gülmüyor. Doktor arkadaş bir ara, "Efendim, servis de yer yoktu, acil de tıka basa doluydu." diyecek oldu. Şef, koğuşun ortasındaki betona bir tekme çaktı: "Oğlum, burası yer değil mi? İşte sana yer. Serin bir battaniye, yatırın üzerine, takın koluna bir serum, annesi mi, babası mı, onları da yanına bağdaş kurdurup oturtun; yatırmadılar demesinler de betona yatırdılar desinler." dedi. Şef bulduğu bu çözümle rahatladı, yüzündeki gerginlik çözüldü, yıkık kaşları yerlerine yayıldı. Biz asistanlar da, yine bize yüklenen bu zor görev için birbirimize bakarak zoraki gülümsedik. Kalkıp Meçhul Erkeğin başına gittim: Saç sakal birbirine karışmış, sokağın bütün kirine, çamuruna bölenmiş, kirden rengi seçilemeyen ceketi, dizine kadar yırtık pantolonu ile yatağa atılmış; orta yaşlı biri. Mevsim kış olmasına rağmen yaz meyvelerinin şırası, çekirdeği kızıl sakalına yapışık duruyor. Gözleri sıkı sıkıya kapalı. Yüzünün görünen yerlerinde acı çeken bir insanın kırışıklığı maske gibi donup kalmış. Çorapsız ayakları, dizine kadar bacakları, etrafı kızarık, iltihaplı sıyrıklarla kaplı. Hırıltılı da olsa ritmik bir solunumu var; nabız da fena değil, dolgun. Hastalıktan ziyade açlık, bakımsızlık ön planda gibi. On yedi yataklı koğuşa dayanılmaz bir koku yayılmış. Kokuşmaya başlamış bir ceset kadar tiksindirici bir görünümde. İnsan oğlunun yaşarken düşebileceği bundan daha iğrenç bir hal olamaz.

Gülsüm hemşire uzaktan seslendi:

"Dur, dur" dedi. "Dur, kaloriferci Ahmet Efendiyi çağırayım aşağıda yıkasın, bir de pijama giydirsin; sonra muayene edersin."

Acile, yani savaş alanına indim. Dünya durdukça ateşkesi, barışı olmayacak savaş alanı. Gece boyunca şu koca şehrin bin bir türlü hastasına, bin bir huyda hasta sahiplerine cevap verilecek. Son günlerde bazı gazeteler ve bazı televizyon kanalları acile nöbetçi muhabir göndermeyi adet edindiler. Onların gözetimi altında hasta bakıyor gibi bir halimiz var. Hele yeni bir delikanlı geldi ki çekilir gibi değil. Önceden oto-

büslerde muavinlik yapıyormuş. İdeali gazetecilik olduğu için, böyle bir teklif gelince, kendi tabiri ile, havalara hoplamış. Omzuna bir kamera verip yollamışlar. Sedyede bir hasta, yüksek sesle konuşan hasta sahipleri görmesin, basıyor deklanşöre. Çok da yılışık. Hasta muayene ederken başımızda bekliyor, teşhisi soruyor. Her karşılaşmamda bir yakınının şikayetlerini sayıp hastalığının ne olabileceğini öğrenmek istiyor. Diğer arkadaşlar ne yapıyor bilemem ama ben, yalan yanlış bir şey yazmasın diye işi gücü bırakıp sabırla cevap vermeye çalışıyorum.

Yine son günlerde Hızır Servis hekimleri, ölüleri ambulansa atıp acile getirmeye başladılar. Bu durum seyrek olarak her zaman vardır ama son zamanlarda çok arttı. Hani kelli felli bir televizyon kanalının, kelli felli spikeri, öldükten üç saat sonra hayata döndürülen bir çocuktan bahsetti ya, bu haberden sonra bu olaylar komik bir hal aldı. Tıp istediği kadar öldükten beş dakika sonra bile yaşatmak mümkün değil desin; kelli felli spiker günlerce bu haberi işledi. Telefon bağlantısı kurduğu mucizeyi yaratan doktor da haberi doğrulayıcı laflar geveledi de, bu haberin yanlış, hiç olmazsa eksik olduğunu ne söyleyen, ne de yazan bir Allah'ın kulu çıkmadı. Bu yanlış haber kelli felli spikerin ününe ün katmasıyla kaldı.

Ölüleri ambulansa atıp getiren hekim arkadaşlara kızamıyoruz. Ölüm raporunu yazmada baskı altında olduklarını biliyoruz. İnsanların hekimlere güveni sarsıldı. Öldükten üç saat sonra hayata dönüyor da henüz ölmüş biri niçin dönmesin. Bir telaş, bir ümit, acı sireni ile kalabalıkları kenara itip şehri yarıp gelen ambulansın içindeki ölüyü muayene edip bunu boşuna getirmişsiniz diyemeyiz ya. Bir odaya alıyoruz. Elektro çekiyoruz, ölüye serum takıyoruz, ölüye oksijen koklatıyoruz. Çıkıp dışarıda ümitle bekleyen yakınlarına, "Başınız sağ olsun, bütün çabalarımıza rağmen kurtaramadık." diye acı haberi vermek için bir süre geçmesi, biraz uğraşmış olmak lazım. Ben, on dakika kadar ölünün başında bekleyip, ondan sonra çıkıp acı haberi vermeyi prensip haline getirdim.

Hastadan hastaya koşarken kaloriferci Ahmet Efendi de peşim sıra dolaşıyor. Bir punduna getirip saygılı bir şekilde önümü kesti:

"Efendim, yukarda ki hastayı yıkamamı istemişsiniz de... durumu da hiç iyi görünmüyor. Elimizde kalmasın sonra." Boynunu büktü, yüz ifadesi acımaklı oldu: "Gasil hanede soğuk su ile yıkıyoruz da..."

Bir kaç kere yutkundum, yüzümü kaşıdım. Yetmedi, salonun içinde biraz dolaşıp tekrar karşısına geldim. Baktı ki bir cevap bulamıyorum, kendisi gayret gösterdi:

"Tamam efendim" dedi, "tamam, fazla incitmeden yıkarım. İnce bir hortumla su serperek, biraz da deterjan serperek..." Yıkayıp, sağ selim yatağına getirmeyi vaat eden kararlı bir yürüyüşle uzaklaştı.

Bir saat kadar sonra acilden bir fırsat yakalayıp bir soluk servise koştum. Meçhul Erkek sağ selim yatağındaydı. Kızıl saç ve sakalı temizlenip kızıllığı daha da artmıştı. Dil paslı, dudaklar kuru ve çatlak, pörsük cildinin çul çaput gibi örttüğü kemikleri sayılacak kadar dışarıda, çizgili pijaması içinde hareketsiz, geldiği yüz ifadesi ile dalgın yatıyordu. Soğuk su ile yıkanması bile gözlerini açamamış, titreme gücünü bile gösteremişti. Yaralarını pansuman ettirip antibiyotikli, besleyici bir serum taktırıp İsmail'e teslim ettim.

İsmail, on beş yaşlarında, insüline bağımlı diyabeti olan bir hastamız. Şekerini ayarlayıp evine göndeririz, birkaç hafta sonra koma halinde getirilir. Günleri evinden çok hastanede geçtiğinden çok iyi bir hasta bakıcılık kültürü edinmiştir. Fenalaşan hastaları, biten serumları, akmayan serumları koşup hemşireye bildirir. Düşkün hastalara yardım eder. Acil yatması gereken bir hasta geldiğinde yatağını ona verip kendisi bir koltukta yumulup uyumayı kabul eder. Yalnız hastanedeki tedavi ile gücünü toplayıp yaşına uygun hareketliliği kazandığı için hastanede mutludur. Servisteki mühim bir görevi üstlendiği için de kimse onun taburcu edilmesinde acele etmez.

İki hafta kadar bir zaman geçti; Meçhul Erkek kimdir, kimin nesidir hala öğrenemedik. Gece gündüz hep horlayarak uyuyor. Muayene esnasında, sarsma ile gözlerini birkaç saniye açıp, boş boş bakıp tekrar derin uykuya dalıyor. Soru sorulunca kaba kaba solumaya başlıyor. Ama bu solumaları anlaşılır sözler haline getiremiyor. Bir müddet sonra da yorulup derin uykuya dalıyor. Arkasına yastık yığıp yemeğini yedirmeye çalışıyorlar; iki kaşık alıp uykuya dalıyor. Başta İsmail olmak üzere bütün hastalar onun kimliğini öğrenmek için gayret gösteriyorlar. Yanındaki hastaların dediğine göre bir ara isminin Recep olduğunu mırıldanmış. Soy adı sorulduğunda da, onu kaybettiğini söylemiş. Espri mi yapmış yoksa hafızasını mı toparlayamıyor onu da kestiremiyoruz.

Hastanede 'sosyal hizmetler uzmanı' denen görevliler olduğunu duyuyoruz. Arayıp soranı olmayan hastaların sahiplerini bulma, sahip bulamadıklarını belediyenin bakım evlerine yerleştirmekle görevliymişler. Bunu Gülsüm hemşireye söyledim. Ümitsiz konuştu: "İş onlara kalmışsa Allah'a kalmış demektir." dedi. O görevde iki bayan varmış ama başhekimin sekreterliğini yapıyorlarmış.

"Tanırsın be" dedi. "Görsen tanırsın. Süslü püslü, havalı bayanlar. Her zaman başhekimin hatırlı hastalarını senin şefine muayeneye getirirler. Şefinin onları şen şakrak bir karşılaması, espriler dizerek şakalaşması var; görmelisin. Şefler bile onlara iş buyurmaya çekinirler."

Yani benim bir asistan parçası olarak onlara iş buyuramayacağımı ima etti. Ama yine de ilgileneceğini söyledi.

Bir hafta daha geçti. Bir öğlen vakti, hasta bakıcılardan biri, saç baş yapılı, şık giyimli bir bayana, "Doktor Vedat beyin hastası." diyerek beni gösterdi. Bayan, ahenkli topuk sesleri ile yanıma geldi. Sanki tarafımdan kandırılmış gibi, sitemle karışık bir tavırla:

"Doktor, senin hastan daha kendine gelmemiş. Hiçbir soruma cevap veremedi. Adam yalnız bön bön yüzüme bakıyor. Bu durumda sahiplerini bulmak mümkün mü?" diye sert konuştu.

"Belediyenin bakım evleri filan..." demeye çalıştım; sözümü yarıda kesti:

"O hiç olmaz. Onu geç. Belediye heyet raporu istiyor; tek tabip raporu da değil. Bulaşıcı bir hastalığı olmayacak, devamlı tedavisi gereken bir hastalığı olmayacak, günlük işlerini kendi kendine yapacak aktivitede olacak. Adamlar düşkün insan değil, sanki artist istiyor. Bunun yüzüne bile bakmazlar." dedi.

Hani bir söz vardır: "Söylediğime, söyleyeceğime bin pişman oldum." diye. Ben bu bin defa pişmanlığın ağırlığı ile aptallaşarak, güzel bayanın karşısında ne kadar dikilip sessiz kaldım bilemiyorum; ahenkli topuk sesleri ile dönüp gittiğini fark edip kendime geldim. Güzel bayan beş on adım sonra dönüp birkaç söz daha fırlattı:

"Onun saçını sakalını tıraş ettirseniz iyi olur. Ne o öyle? Araları bit kaynıyordur."

Çok doğru. Şimdiye kadar bunun yapılması gerekirdi bile de, bunun için kimlerin peşinden koşacağım onu bilemiyorum.

Aradan bir ay geçti bizim Meçhul hala meçhullüğünü koruyor. Esasında sağlığında düzelme var. Tahliller fena gelmiyor. İç organlarının yeterli çalıştıklarını gösteriyorlar. Yatakta rahat edeceği şekle dönebiliyor. Hatta birinin yardımı ile bacaklarını sürüyerek, sendeleyerek de olsa tuvalete gidebiliyor. Ama hala meçhul biri. Yalnız devamlı, İkiçeşmelik semtinde bir hamamdan bahsediyormuş. Ne sorulsa, izah etmeden bu iki ismi tekrarlıyormuş. Hep aynı semtten, aynı hamamdan bahsetmesi bize bir ip ucu verdi gibi geldi. Bunun üzerine asistan arkadaşlarla oturup bir akıl düşündük: Hastanenin, dışı kırmızı yazılarla ambulansa benzetilmiş, dolmuştan bozma kırık dökük bir arabası var. Bu arabayla oraya göndereceğiz. Orda bir tanıyan çıkar veya oraya varınca kendisi birilerini, eğer varsa evini hatırlar diye düşündük. Bir mesai bitimi, nöbetçi şefi de bilgilendirip yanlarına kaloriferci Ahmet efendiyi de vererek hastane şoförü ile gönderdik.

O gün yine ben nöbetçiyim. Erkek ve kadın koğuşlarında toplam dört boş yatak oldu. Nöbetim rahat geçecek diye çocuklar gibi seviniyorum.

Fakat bu sevincim çok sürmedi. Aradan bir saat geçti geçmedi servis koridoruna çıktığımda, bu saatte alışık olmadığımız bir kalabalık gördüm. Doktorlar, hemşireler, hasta bakıcılar servis odası önüne toplanmışlardı. Beni görünce gülmeye başladılar. Doktor arkadaşlardan biri, "Adamımız gerisin geri geldi." dedi. Meçhulün kapı arkasındaki yatağını işaret etti.

Başımı servis odasına uzattım. İçerisi de tıklım tıklım insan doluydu. Hastane şoförü servis odasındaki divana uzanmış, hemşire tansiyonunu ölçüyordu. Şoförün üstü başı çamur içinde, yanağında el ayası genişliğinde morluk, üst dudağı, kaşı patlamış, yüzü kan içindeydi. Kaloriferci Ahmet Efendinin de galiba parmağı kırılmış. Onun da radyolojide film çektirdiği konuşuluyordu. Ben, kazanın nerde, nasıl olduğunu öğrenmeye çalışırken, bu sorumu safça bulup önce kahkaha ile gülüştüler. Sonra da, kırk yıl düşünsen insanın aklına gelmeyecek olayı, biraz da nazlanarak, bölük parça anlatmaya başladılar.

Bizim Meçhulü hamamın yanına götürmüşler. Bir seyyar satıcı arabanın içinde adamı görüp tanımış. Adam o hamamın duvarı dibinde, sıcak suyunun aktığı lağımın üzerinde yaşıyormuş. Betonun o kadarcık sıcağından faydalanıp, naylonlara sarılıp orada yatıp kalkıyormuş. Ora esnafı da yiyecek yardımında bulunuyormuş. Bunları gören tüm esnaf, adamın o duvarın dibine bırakılmak üzere gönderildiğini sanıp soru bile sormadan, fırıncılar küreklerini, kasaplar satırlarını kapıp, "Bu adama devlet bakmayacak da kim bakacak?" diye bağrışarak, bizim iki garibanı devlet sanıp üzerlerine yürümüşler. Tekme tokat girişmişler. Arabanın camlarını kırmışlar. Bizimkiler çareyi, Meçhulü alıp kaçmakta bulmuşlar. Şoför, "Efendim, bir trafik polisi yetişmeseydi bizi linç edeceklerdi" diyor, ucuz kurtulduklarına şükrediyor.

Gece yarıları idi; acile inerken İsmail, sevinçten havalara hoplar gibi koşarak arkamdan yetişti. Sevinçli bir haber verecek gibi neşeliydi, ağzı laf doluydu.

"Efendim konuştu, vallahi bu defa tam bir adam gibi konuştu!" dedi.

"Ne konuştu?"

"Bu defa tam konuştu. Allah belamı versin tam bir adam gibi konuştu! 'At olmak istiyorum' dedi. 'Beni götürüp bir çayıra bıraksınlar, çayır bedava, su bedava, yatacak yer derdi de olmaz; çünkü atlar yatmaz.' dedi."

Bunları heyecanla, telaşla, bir çırpıda sayıp aynı hızla tekrar Meçhulün yanına koştu.

Gerçekten bu haber sevindirici bir haberdi. Acile doğru yürürken, İsmail'in söylediklerini içimden tekrar ederek, bu sözleri yerli yerine oturtarak, adamın düşüncelerini tahlil etmeye, psikolojisini çözmeye çalıştım. Kendi kendime artık bu adam kurtardı, bu adam artık postu yırttı diye içimden söylendim. Meçhul Adamın kafası çalışmaya başlamıştı. Bu adam çok yakında taburcu olup yürüyerek hastaneden çıkabilir. Seni gidi uyanık seni! Kim istemez böyle çayırlara hakim, ekmek elden su gölden misali, kimseye muhtaç olmadan, kimseyle dalaşmadan karın doyurmayı. Hele şu acil nöbetlerini tutmaktansa. Bu son cümle de kendiliğinden gönlümden gelip geçti.

SEYR-Î MESEL TİYATROSU:

"Kürt kültürünü gün yüzüne çıkarmaya çalışıyoruz!"

GÜNEY: Tiyatronuz ne zamandır faaliyette?

SEYR-Î MESEL: 2002 yılının Kasım ayında 24 kişiden oluşan bir grup tiyatrocu tüm kalıplardan, başlardan uzak kendi sanatını üretebilmek için bir araya geldi. Seyr-î Mesel'in "Seyr-î" seyretmekten gelir, "Mesel" ise mesele, söylence, hikâye anlamında kullanılır. Bir meselenin, masalın ya da hikâyenin izlencesi denilebilir. Birçok dilde de ortak anlama sahiptir. Farsça, Kürtçe, Türkçede böyledir. Mesel aynı zamanda Brecht'in tiyatro anlayışında kullanılan bir yöntemdir. Bir oyunun sahneye koyma sürecinin ilk aşamasıdır. Bu aşamada tüm ekip oyuncu, yönetmen, ışıkçı, yazar, dekorcu vb. karşılıklı fikir alış verişinde bulunur. Metinler çözümlenir, olayların birbirileriyle olan ilişkileri çözümlenir. Yani bir oyunun toplumsal anlamını keşfetme çalışmasıdır.

GÜNEY: Seyr- î Mesel'in kurulması nasıl oluştu? Bildiğimiz kadarıyla tiyatronuz kendine has bir özellik de taşıyor. Bu özelliği nasıl tanımlarsınız?

SEYR-Î MESEL: Şu an çalışmalarımızı sürdürdüğümüz ve daha öncesinde harabe bir halde olan bu mekânı kiraladık ve burayı bir tiyatro atölyesine dönüştürebilmek için aylarca çalıştık. Her şeyi kendi çabamızla yaptık, atölyenin boyacısı, sıvacısı, ustası olduk. Bir taraftan inşaat çalışmaları sürerken, diğer taraftan da sanatsal çalışmalarımız yavaş yavaş başladı. Böylelikle kendimizi ve sanatımızı özgürce ifade edebileceğimiz bir mekâna sahip olduk.

Her şeyden önce hayatlarımızı bu tiyatroya sığdırmaya çalışıyoruz. Amacımız bir oyunun sadece çıkma aşamasında bir araya gelmek değil. Burada rollerimiz sadece sahneyle sınırlı değil. Bununla birlikte bu yapının kendini idame ettirebilmesi için gerekli olan finans, organize, kurumsal ilişkiler vs. gibi ihtiyaçlarda da rol alıyoruz.

Kürt tiyatrosu Türkiye'de başlı başına bir farklılıktır. Gündeme geldiği an itibariyle de farklı özelliklerde, farklı kanallarda kendine yer edinmek mecburiyetindedir. Seyirci faktörünü, ele alması gereken konuları, teknik dizaynları en ince detayına kadar düşünüp ondan sonra harekete geçmesi gereken bir yapıya sahip olmalı. Dünyada var olan rönesans, reform hareketleri, modern tiyatronun kuramları üzerine inşa edilmiş diğer halkların köklü sanat gelenekleriyle aynı kefede tartışılamaz. Bunun içindir ki başlı başına bir farklılık olmasının yanında kendi özgünlüğünü seyircisiyle, oyuncularıyla, yazarlarıyla, yönetmenleriyle pekiştirecek özgür ve bağımsız topluluklara mal etme ihtiyacı duyar. Kürt kültürü henüz işlenirliğini tamamlamamıştır. Yeni ve işlenmemiş bir olguyu ele alıp işlemeye başladığınızda bu zaten kendiliğinden bir özgünlük kazandıracaktır size. Seyr-î Mesel, Kürt Tiyatrosunun kurumlaşması adına bir çabadır. Kürt sözlü edebiyatı ve kültürü çeşitli şekillerde yıllarca varlığını sürdürüp günümüze kadar gelebilmiştir. Ancak şöyle bir benzetmeyi de yapabiliriz: Yıllar öncesinden üretilmiş ancak toprak altında kalmış bir sanat eserini düşünün, onu gün yüzüne çıkarabilmek için toprağı kazmak, bu esere zarar vermeden, onun yapısını bozmadan üzerindeki tozu silerek gün yüzüne çıkarmak gerek. Yani bu halkın yarattığı, ürettiği, biriktirdiği bir kültür var. Biz bunu gün yüzüne çıkarmaya çalışıyoruz. Önce kendi köklerimizden beslenmek... Masallar, seyirlik oyunlar, sözlü edebiyatın her türlüsü bizim için birer kaynak, malzemedir. Böylesi bir çaba sonucunda masallardan ortaya çıkarılan "Sayê Moru (Şahmeran)", "Sêva Perîyan" (Perilerin Elması), seyirlik oyunlardan oluşturulan "Qal û Qir" (Şamata), mitolojik söylencelerden ortaya çıkarılan "Kemero Bask" (Geyiklerin Ahı) oyunlarını örnek verebiliriz.

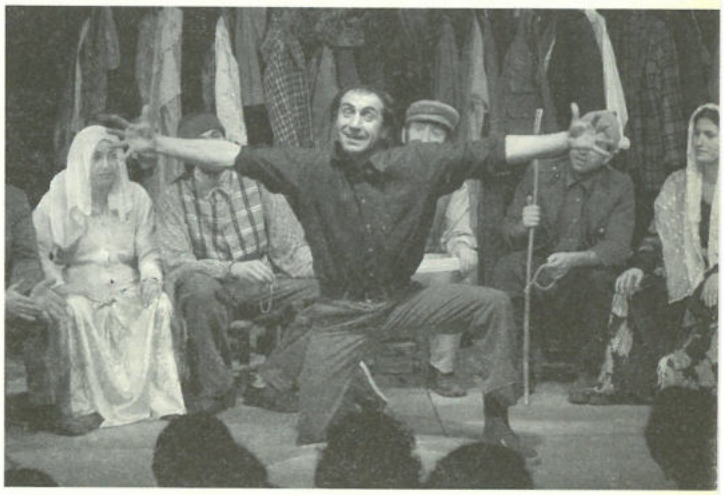

GÜNEY: Sergilediğiniz oyunlarda konu seçimi, oyun tarzı, dil, müzik gibi öne çıkardığınız bir tarz var mı?

SEYR-Î MESEL: Yukarda da söylediğimiz gibi Kürt

Ferzende

ÖVÜNÇ KAYA ERDEM

Ferzende Diyarbakır'da
Günlüğü beş milyoncuk
On beş saatçik çöp topluyor:
Teneke kutu, plastik şişe
ve kağıt ve karton.

Gece oldu mu
bir bankta
belediye parkında
kıvrılıp uyuyor.

On dörtlük genç,
Beş milyoncuk para
On beş saatçik emek.
Emek!

Oğlan çocuğu demek 'ferzende'.
Diyarbakır'da yaz sıcağında
Akşama kadar çöp başında
Sabahın en erkeninden yolunda.

Ağustos 2003'ünde
Ekmeğini çöpten çıkarıyor Ferzende.

kültür ve sanatı adına yapılacak tüm yaratımlar size bir özgünlük kazandıracaktır. Kürtlerin yazılı bir tarihi olmadığından, yararlanabileceğimiz ve tiyatromuza konu edineceğimiz sosyal, toplumsal, kültürel her türlü malzemeyi sözlü tarihten alırız. Bu da gösteriyor ki şu an Kürt tiyatrosunun en büyük eksikliği tiyatro yazarlarının olmayışıdır. Bu da bizi bir şekilde doğaç yöntemiyle oyunlarımızı var etmeye ve aynı zamanda bunu artık bir tercihe dönüştürmeye zorunlu kılıyor.

GÜNEY: Kendinizi, tanımladığınız biçimiyle bir tiyatro akımına dahil ediyor musunuz, evetse hangisi?

SEYR-Î MESEL: Şimdiye kadar gelmiş geçmiş tüm tiyatro dilleri, kuramları, akımları bir şekilde oyunlarımızda görülebilir. Var olan birikimlerden yararlanırız, fakat aynı zamanda hepsini ret ederiz. Dolayısıyla şu tarz bir tiyatro yapıyoruz deme gerçekliğimiz yok. Daha çok deneysel diyebiliriz. Arayışçı; kendi dilini, tarzını arayan, bulduğunu yeniden sorgulayan, hep yeniyi arayan bir tiyatrodur. Var olanı yıkan, altüst eden ve yeniden kuran. Kurduğunu reddeden dolayısıyla kendini reddeden bir tiyatrodur. Dolayısıyla bir şeyleri ret etmek, alt-üst etmek, yeniden üretmek, oyunlarımızda bunu yapmak bizi yani Kürt tiyatrosunu bir yapılanmaya zorluyor. Ürettiğimiz her oyun sahneleme biçimi olarak, tarz olarak, oyunculuk biçimi olarak, felsefe olarak, görsellik olarak bir arayıştır ve hepsi kendi çapında bir örnektir. Bunun yanında oyunculuk bizim tiyatromuzda önemli bir unsurdur. Yani oyunların üretim sürecinde oyunculuk belirleyicidir. Genellikle yazılı metinlerden yola çıkarak oyun kurmuyoruz. Her şey sahne üzerinde olur ve bunun sonucunda bir metin çıkar.

GÜNEY: Bir kültür dalı olarak tiyatronun halka/insanlara sunacağı bir işlevi var mı sizce?

SEYR-Î MESEL: Eh tabiî ki bu yadsınamaz bir durum. Tiyatro her sanat dalı gibi seyircisiyle buluşur ve bir etkiyi mutlak bir şekilde sağlar. Bu halkın diline, fikirlerine, yaşamına, kültürüne etki eder şüphesiz. Fakat şöyle bir kafa karışıklığına yol açmamalıyız: Bunu kimin için yapıyoruz? Bu aynen "yumurta mı tavuktan çıkar, tavuk mu yumurtadan çıkar' sorusuna benzer. Ucu açık bir tartışmadır sadece bu.

GÜNEY: Tiyatronuzu nasıl tanımlarsınız?

SEYR-Î MESEL: Seyr-î Mesel Tiyatrosu profesyonel çalışan fakat amatör bir ruha sahip bir yapılanmadır, diyebiliriz.

GÜNEY: İzleyicinizin profilini tanımlayacak olursanız, izleyenlerin yaş, cinsiyet, mesleki ve etnik kökeni açısından durum nedir?

SEYR-Î MESEL: Her yaştan, her cinsten, her sınıftan çok renkli bir seyirci profiline sahibiz. Genellikle Kürtçe oyunlar oynadığımız için izleyicilerimiz de daha çok Kürtlerden oluşuyor. Ancak tiyatronun olanakları bizim farklı bir izleyici profili ile buluşmamızı sağlıyor.

GÜNEY: Yaşadığınız belli başlı sorunlar nelerdir?

SEYR-Î MESEL: Ekonomi ve seyirci sıkıntısı başta olmak üzere tiyatronun genel sorunlarını biz de yaşıyoruz.

GÜNEY: Bundan sonraki oyunlarınız nelerdir, bu yılki planınızda neler var?

SEYR-Î MESEL: 26 Mart'ta prömiyerini yapacağımız "Mesela ne kadar ozağ" oyunuyla gösterimlere devam edeceğiz. Bu oyun Türkçe ağırlıklı bir oyundur. Bunun dışında yeni projeler araştırmaya devam ediyoruz. Elimizde var olan oyunları şehir içi ve şehir dışında, ayrıca tiyatronun ulaşamadığı yerlerde de sergilemek istiyoruz. Buna dair turne planlarımız var. Davet edileceğimiz festivalleri de değerlendireceğiz.

SEYR-î MESEL Sanat Atölyesi
İstiklal Caddesi, İmam Adnan Sokak,
Nane Sokağı No: 5, Kat: 4 - Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0212 - 244 80 46 · Faks: 0212 - 244 97 89

TİYATRO PERA'NIN KURUCUSU NESRİN KAZANKAYA:

"Sadece gişeye bakan tiyatrolarla hiç bir benzerliğimiz yok!"

GÜNEY: Kendinizi tanıtır mısınız? Tiyatronuz ne zaman ve nasıl kuruldu?

NESRİN KAZANKAYA: Ankara Devlet Konservatuvarı mezunuyum. İstanbul Devlet Tiyatrosunda oyuncu ve yönetmen olarak çalışmaktayım. Tiyatro Pera'yı 2000 yılında kurdum. Dramaturg Şafak Eruyar ve ilk oyunumuzda oynayan üç oyuncu da Devlet Tiyatrosu çalışanıydı. Şafak'la kesintisiz yolumuza devam ediyoruz. Onbeş yıl kadar Ankara Devlet Tiyatrosunda çalıştım. Bir yıl Ankara Sanat Tiyatrosu'nda oynadım. Devlet Tiyatrosunda oynarken kurduğum inisiyatif gruplarla her yıl en az bir çalışmayı da birlikte yürütürdüm. Bugün dördüncü yılını dolduran "Tiyatro Pera"yı kurmamdaki itici güç bu olsa gerek. !998/2000 sezonlarında İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun müdürlüğünü yaptım. Devlet Tiyatrolarının neredeyse " sen arada bir oyna ya da oyun sahnele, sonra evinde otur, ben seni angaje ederim ama fazla bir şeyler yapma" der gibi bir yaklaşımı var. Oysa sanat uzun, yaşam kısa ve de yapılacak çok iş, söylenecek çok söz var. 2001 yılında, Ariel Dorfman'ın "Ölüm ve Kız" adlı oyununu sahneleyerek "Tiyatro Pera"yı başlattım. Boş vakitlerimizi dolduracak bir alan açmak değildi bu. Gerçekten inandığımız, söyleyecek sözü olan, estetik tercihlerinde iddiası olan bir tiyatro kurmaktı. Dördüncü sezonumuzu sürüyoruz, her yıl yeni bir erişkin oyunu yaptık. Her yıl ödüllere aday olduk, ödüller aldık. Başarı tartışmalı bir konudur sanatta. Kimse garanti edemez. Ama kalitede iddialı olmak, kaliteyi garanti etmek zorunludur ve biz bunu söylüyoruz. Başarı kendiliğinden geldi, o da ayrı.

İki de çocuk oyunu sahneledim. Ben aynı zamanda Pera Güzel Sanatlar Okulu Tiyatro Bölüm başkanıyım. Oyunculuk ve sahne dersleri veriyorum. Okuldan yetişen öğrencilerimizle çocuk oyunları yapıyoruz. Tiyatromuzun genç oyunculara bir alan yarattığını söyleyebilirim. Bu da beni çok mutlu ediyor.

GÜNEY: Şimdi oynadığınız "Dobrinja'da Düşün" oyununu neden seçtiğiniz sorulsa cevabınız ne olurdu?

NESRİN KAZANKAYA: Seçtiğimiz bütün oyunlarda insana, insanlığa dair bir 'dert' oluyor. Tiyatroyu yalnızca bu derdi söylemek için bir alan olarak görmüyoruz tabii. Tiyatro, estetik algılayışı içinde o derdi anlatmak zorunda. Bu bazan bir dansla olur, bazan bir şarkıyla. Sosyal insan olarak taşıdığımız dertleri oyunlarımızda unutmuyoruz. İlk oyunumuz Ariel Dorfman'ın **"Ölüm ve Kız"**ı, Şili'de, faşist general Pinochet döneminde işkence görmüş bir kadının, yıllar sonra işkencecisiyle yüzleşmesini anlatıyordu. İkinci oyunumuz Coline Serreau'nun **"Bir Çöküşün Güldürüsü"**, globalleşmiş dünyamızda vahşi kapitalizm içinde parçalanan bir aileyi anlatan bir komediydi. Geçen yıl oynadığımız **"Seyir Defteri (Julia)"** adlı oyunu ben yazdım. 20'li ve 30'lu yılları anlatan, iki dünya savaşı arasında geçen oyun; iç savaştan direnişlere, Nazizmden McCarthy komisyonuna uzanıp, bir anlamda faşizmin yükselişinin seyir defteriydi. **"Dobrinja'da Düşün"** gene benim yazdığım bir oyun. Yugoslavya'da, Saraybosna kentinde, İç Savaş'ın ikinci yılında 1993'de geçiyor. Oyun güneşin doğuşuyla başlayıp, sabaha karşı yeniden güneş doğarken bitiyor. Tam bir günde geçiyor. Yanyana bahçeli iki evde yaşayan iki aileyi anlatıyorum. İki günlük ateşkes ilan edilmiş, gece bahçede bir düğün yapılacaktır. Savaşın tetiklediği tutkuları, öfke, aşk, ihanet ve insanı kahreden acıları anlatıyorum oyunda. Müzikle, dansla, Balkan ruhunun peşinden gidiyoruz oyuncularımla. Canlı müzik yapıyoruz sahnede. Oyunu yazdıktan sonra reji ekibiyle Saraybosna'ya gittik. Hala delik deşik duvarlarıyla, dirençli insanlarıyla Saraybosna, yazdıklarımın bir sağlayı oldu benim için. Oyunda savaşı anlatmıyorum. Savaşı broşürde anlatıyoruz. Çünkü tiyatro, belgesel filmler gibi anlatamaz olayları. Anlatmamalı da.

GÜNEY: Oyun türleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

NESRİN KAZANKAYA: Son oyunumuz gerçekçi bir oyun. Seçilmiş gerçekçilik. Dram sanatının tüm türlerini, komediden kabareye, iyi yapıldığı takdirde, severim.

Hepsi tiyatro sanatının paletindeki renklerdir. Benim tiyatromda, türü ne olursa olsun, insana dair bir derdi aktarmak için değişik anlatım biçimlerini, estetik dışa vurumları arıyoruz. Provalar oldukça uzun sürüyor bu yüzden. Geçen oyunumuzda dans tiyatrosuna yakın duruyorduk; bu yıl titizlikle 'seçilmiş gerçekçiliğin' peşine düştük. Gelecek yıl sürreal bir anlatım olabilir.

GÜNEY: Profeyonellik tiyatronuzda ne kadar var, ne kadar amatör oyuncular barındırıyor?

NESRİN KAZANKAYA: Hepimiz konservatuvar mezunuyuz. Çoğumuz yıllardır Devlet Tiyatrolarında oyuncu ve yönetmen olarak çalışıyoruz. Çocuk oyunlarında tiyatro okulumuzdan mezun oyuncular oynuyor. Onlara amatör değil, genç oyuncular diyorum. Çünkü hepsi eğitimli, eğitimin her türlü aşamalarından geçmiş okullu oyuncular. Tiyatromuz Türkiye'nin en yüksek profesyonel tiyatrosudur diyebilirim. Oyunculuk yaklaşımında belli bir üslubu olan, tiyatroya yaklaşımını bir eğitime dönüştüren bir tiyatrodur bu. Tiyatromuzdaki çalışma heyecanımız, prova süresinin bu kadar uzun olması amatör bir yaklaşım taşır ki, bu da bizim dirim kaynağımız.

GÜNEY: Oyunlarınızın seyirciyle buluşması ne kadar memnuniyet verici?

NESRİN KAZANKAYA: Biliyorsunuz, Türkiye'de 1980 darbesiyle tüm değerler sarsıldı ancak en büyük yarayı güzel sanatlar aldı. Resmiyle, dansıyla, tiyatrosuyla alay edilen, ahlaksızlıkla suçlanan; oyuncuların hapse atıldığı, seyirci varken tiyatrolara baskınlar yapıldığı bir dönemi miras aldık ve seyirciyi, bir anlamda Türkiye'yi yeniden yaratıyoruz. "Sanat toplumun önünde gider" sözünü, topluma önerecek bir şeyi, söyleyecek bir sözü vardır sanatın diye anlıyoruz ve televizyonlarda kültür diye aktarılan seviyesizlikle mücadele ediyoruz. Giderek kendi seyircimizi oluşturmaya başladık. Sayısal açıdan seyircimiz, her yıl bir öncekinden daha iyi. Kalite açısından zaten çok iyi. Sayının artması beni çok mutlu ediyor.

GÜNEY: İzleyenleriniz hangi kesimlerden oluşuyor? Cinsiyet, yaş, köken...

NESRİN KAZANKAYA: Kendi izleyici kitllesini oluşturmak her tiyatronun hedefidir. Zaten bir dereceye kadar her tiyatronun kendi seyircisi vardır. Bizim seyirci kitlemiz dört yıldır oluşum sürecinde. Giderek netleşiyor. Aydın insanlar diyebilirim. Öğrenciler. "Dobrinja'da Düşün"le Balkan kökenli izleyicilerimiz oluştu. Hedef kitlemizin içinde üniversite öğrencileri çok önemli bir yer tutuyor. Tıpkı çocuk oyunlarının çocuklarla buluşması gibi, gençlerle buluşmak geleceğimizi şekillendirecektir. Küçücük bir tiyatroyuz ama oyunlarımızla ödenekli tiyatroların yaptığının neredeyse eşdeğerini başarıyoruz.

GÜNEY: Tiyatronun kültürel işlevi konusunda ne düşünüyorsunuz?

NESRİN KAZANKAYA: Çok geniş kapsamlı bir konu. Tiyatronun işlevini şablonlara dönüştürmeden açıklamak gerekir. Yalnızca "öğretici" ya da "eğlendirici" bir işlevden sözedilemez. Evet Tiyatro, özünde sanat, bir "haz" konusudur. Öğretmek, eğlendirmek hazla buluşmalıdır. Haz almadığınız bir şey aklınızda kalmak. Hiç bir şey söylemeyen bir şey de haz vermez. Bu ikisinin buluştuğu, seyircinin oyuncu kadar heyecan duyabildiği, oyuncunun neden orada bir şey aktardığının bilincinde olduğu bir yer tiyatro. Seyirciyi düşündürebilmek, yaşamı değiştirip dönüştürebileceğini hissettirmek. Hedefler bunlar. İnsanla, nabız atışını duyabildiğiniz o sahnedeki insanla yapıldığı için etki gücü çok yüksek.

GÜNEY: Tiyatro oyunlarınızda özel bir eğiliminiz var mı?

NESRİN KAZANKAYA: Oyunlarımızla "derdi" olan konuları anlattık şimdiye dek ve anlatacağız. "Aman Aman" adlı çocuk oyunumuz, çocuk haklarını işliyordu. İşte bu söylenecek "dert" ya da "söz"ün nasıl söylendiği çok önemli benim için. O zaman en önemli eğilimimin "estetik arayışlar" olduğunu söyleyebilirim. Gerçekçi oyunculuktan, danslı anlatıma, müzikten soyutlamalara; akademik eğitimden gelen tüm estetik arayışlar, algılama, aktarım ve anlatış biçimi "Tiyatro Pera"nın üslubunu oluşturuyor. En büyük çabayı bu alanda gösteriyorum. Provalarımız doğaçlamalarla bireysel yaratım alanlarını geliştirmek; ortak bir aktarımı oluşturmak için çok yoğun geçiyor.

GÜNEY: Diğer tiyatrolardan farkınız var mı?

NESRİN KAZANKAYA: Pek çoğundan farklı, pek çoğuyla hedefi aynı olan tiyatrolardan biriyiz. Bilimsel olmak, işinde titiz ve profesyonel olmak, oyunculuğu asal kabul edip araştırmaya, yaratıcılığa alan tanımak gibi yaklaşımlarla, derdi olan pek çok tiyatro ile aynı görüşteyiz. Sadece gişeye bakan tiyatrolarla hiç bir benzerliğimiz yok. Gişenin kendiliğinden iyi bir konuma gelmesi her tiyatroyu mutlu eder ama onu hedef almayan bir tiyatroyuz biz.

GÜNEY: Önümüzdeki döneme ilişkin planlarınız nedir?

NESRİN KAZANKAYA: "Dobrinja'da Düğün" ile Balkanlarda dolaştık. "Seyir Defteri" ile Amerika ve Avrupa'nın önemli kentlerinde yolculuk yaptık. Gelecek yıl Türkiye'ye geliyoruz. 1950'leri anlatan bir oyun hazırlığı içindeyiz. 55-60 arası İstanbul'da geçen bir konu üzerinde çalışıyoruz. Günümüzdeki yozlaşmaların, haksızlıkların, kirli politikaların başlangıcı, yönlendiricisi 'o yılları' anlatmak heyecan verici bir çalışma.

şiire dair sorular

*21 Mart Dünya Şiir Günü... 21 Mart'ın Dünya Şiir Günü ilan edilmesinin elbette bir öyküsü var. Bu sayımızda **Sayın Gülseli İnal** ile yaptığımız söyleşiyi yayınlıyoruz. Bu söyleşide Dünya Şiir Günü'nün öyküsünü bu düşünceyi ilk ileri sürenden dinliyoruz...*

GÜLSELİ İNAL:

"Amacımız deformasyona son verilmesiydi."

GÜNEY: Dünya Şiir Günü'nün ilan edilmesinin fikrini Tarık Günersel ile birlikte ilk olarak ileri sürenlerden birisiniz. Dünya Şiir Günü fikri ne zaman ve nasıl ortaya çıktı?

GÜLSELİ İNAL: 1996'da Tarık Günersel ile birlikte ŞİİR UZAYI LABORATUVARINI kurduk. Bu bağlamda birçok edebiyat etkinliği gerçekleştirecektik. Aynı yıl dünyada kutlanan özel günleri düşünerek bir DÜNYA ŞİİR GÜNÜ ilan etmeyi uygun bulmuştuk. Böyle bir gün kuşkusuz ki uluslararası olmalıydı. Tarık'la ikimiz en uygun tarihin 21 NİSAN olduğuna karar vererek bunu çevremize ilan edecektik. Yakın çevremize, şairlere ve dostlarımıza bildirerek çalışmalarımızı hızlandırmıştık. Böylece her yıl 21 Nisan günü küçük bir grupla değişik yerlerde kutlamalar yapmaya başladık. Ve yabancı ülkelerden de bazı yazar derneklerine e-mailler atarak bu günü duyurmuştuk. Bizim yaptığımız kutlamalarda en az altı yedi dilde şiirler okunuyor, bildiriler sunuluyordu. Kısa sürede böyle bir kutlama şairlerin ilgi duyduğu bir etkinlik haline gelmişti. Bunun ardından 1997'de Dünya Şiir Günü'nü Türk Pen'ine bir dilekçeyle sunmayı düşündük ve bunu uyguladık. Türk Pen başkanı ve yetkililer öneriyi çok beğenerek bünyelerine kabul ettiler. Bu aşamadan sonra Uluslararası Pen Derneği'ne bu öneriyi taşıma hazırlıkları başladı. Sonuçta benim o tarihlerde önemli bir uğraşım olduğu için Uluslararası Pen genel toplantısına Tarık katılmaya karar verdi. Bu toplantı 1998'de Edinburg'da düzenleniyordu. 1998 Haziran'ında Tarık Günersel Uluslararası Pen toplantısında DÜNYA ŞİİR GÜNÜNÜ orada bulunan üyelere hitaben bir konuşma yaparak savundu ve bunun ardından şiir günü genel kurulda oy birliğiyle kabul edildi. 1998'de Pen Yazarlar Birliği ve Yapı Kredi Sanat Kurumu'nun sponsorluğunda Atatürk Kültür Merkezi'nde 21 Nisan günü büyük bir kutlama gerçekleşti. Bu toplantının organizasyonunu Tarık ile ben üstlenmiştik. O gün beklenenin çok üstünde bir izleyici grubu AKM'ye akın etmişti. Bu ilgi bizim açımızdan olağanüstüydü. Salon tıklım tıklım dolmuş şairler şiir okumak için kalabalığın arasından sahneye çıkmakta bir hayli zorlanmışlardı. O günü hiç bir zaman unutmayacağım. Yapı Kredi Yayıncılık da bu kutlama gününde orada okunan şiirleri küçük bir kitapta toplayarak günü kataloge etmişti.

GÜNEY: UNESCO'nun Dünya Şiir Günü ilan etmesi nasıl gündeme geldi?

GÜLSELİ İNAL: Bunun ardından UNESCO'nun talebiyle gündeme alınan DÜNYA ŞİİR GÜNÜ UNESCO tarafından ilgiyle benimsenerek kabul edildi ancak bir farkla ki; o da, günün tarihinde küçük bir değişiklik yapılarak 21 Mart'a bir ay geriye alınmıştı. Daha sonra UNESCO bütün dünyaya şiir gününü ilan edecekti.

GÜNEY: Önerinizin kabul edilmesi, Türkiye ve Türkiye dışında nasıl karşılandı? Siz GÜNEY'in 27 Mart'taki Dünya Şiir Günü etkinliğinde panelistlerden birisiniz, tüm bunlar sizde ne gibi bir duygu uyandırdı?

GÜLSELİ İNAL: Buraya dek anlattıklarım işin gerçek boyutu. Ancak Dünya Şiir Günü'nü ilan etmemizin baş nedenlerinden biri şiiri yaygınlaştırmak, sevdirmek, popüler tavır altında ezilmeye çalışılan yüksek değerlere sahip çıkarak toplumun gündemine taşımak, şiirin yaygınca okunmasını sağlamak gibi hedeflerdir. Amacımız yitip gitmekte olan yüksek değerlerin korunması ve yüksek dile sahip çıkarak deformasyona son verilmesiydi. Şimdi günümüzde bütün dünyada şiir günü kutlanıyor, şiirler okunuyor ve şiir için toplantılar düzenleniyor. Bu beni çok heyecanlandırıyor, çünkü şimdilik ülkemizde ve dünyada çapı küçük de olsa o gün herkes şiirle haşır neşir oluyor. Şiir dilini duyuyor, imgenin gücünü duyumsuyor ve imgenin gücünü hissediyor. Artık şiirsel imge yavaş yavaş popülerleşmenin açtığı uçurumların üzerinden vakarla süzülerek uçuyor. Bu da beni hedefe biraz daha yaklaştırıyor.

Uzak mesafeler telefonda yok olur...

ERSAN ERÇELİK
ersanercelik@hotmail.com

60'lara değin telgraf ve telefon sinyalleri, verici ile alıcı arasına çekilen yalıtılmış bakır kablolar aracılığıyla taşınır...

19. yüzyılın ikinci yarısında telgraf ağının yaygınlaşması çok daha uzun menzilli haberleşme olanaklarının aranmasına yol açar. Karada, direklerin arasına çekilen kabloların yardımıyla bağlantı kurulabilmektedir, ama birbirinden denizle ayrılmış iki yer arasında bağlantı kurmak çok zordur. Sualtına döşenecek olan kabloların çok iyi yalıtılması, suyun büyük basıncına ve kablo üzerindeki gerilim etkilerine karşı çok dayanıklı olması gerekir.

İlk denizaltı kabloları 1850'lerde döşenmeye başlanır. Avrupa ile Amerika arasındaki ilk denizaltı telefon kablosu 1858'de İrlanda ile Newfoundland arasında döşenir...

Telgraf ve telefon mühendislerinin uzak mesafelere kablo döşerken karşılaştıkları en önemli sorun, sinyallerin kat ettikleri yol boyunca zayıflamalarıdır. Bu güç kaybını önlemek için kablo hattı boyunca belirli aralıklarla 'yineleyici' denilen yükselteçler yerleştirilir. Bunun sayesinde uzun menzilli iletişim olanaklı duruma gelir! Arada parazitlerden, elektrik akımı kaybından ve başka bir takım nedenlerden dolayı sinyaller gene bozulsa da...

Bu sorunlar 20. yüzyılın ikinci yarısında, geleneksel kablo sistemi ile radyo ve mikrodalga kanallarının uygun bir biçimde birleştirilmesiyle çözümlenir. Bugün telefon ve benzeri aygıtlarda iletişimin bir bölümünde hâlâ kablolardan yararlanılır, ama mesajları taşıyan sinyaller yolculuklarının büyük bölümünü uzayda gerçekleştirir.

Ülkemizde halen telefon direkleri kalabalığı olsa da birçok ülkede teller toprak altından geçirilmektedir.

Sunay Akın, 'Serçe ve Kedi' şiirinde buna değinir:

Toprağın altından bağlanıyor
artık telefon telleri
ve bir telaş
yüreğini sarıyor serçelerin
gördükçe kedileri

UZAKLARDA BİR TELEFON ÇALAR DURUR

Uzaklarda çalan telefonlardan biri de 'Sarhoş Çal Piyanoyu / Vurmalı Çalgı Gibi / Parmaklar Biraz Kanamaya Başlayana Dek' gibi çok iyi bir şiir kitabının da şairi olan **Charles Bukowski**'ye aittir:

...
ve radyodaki müzik bitti
ve telefon çalıyor ve kadın
"Bu gece serbestim" diyor, iyi bir
parça olduğu söylenemez ama
ya bana ne demeli;
bir zamanlar gençlik ateşiyle
hiçbir yerin sokaklarında
at koşturacağımı sanmıştım,
ama hemen vurdular altımdaki atı,
"Sigaran var mı?" diye soruyor
hatun. "Evet," diyorum,
"Sigaram var." "Kibritin?" diye
soruyor. "Roma'yı yakmaya yetecek
kadar." "Viskin?" ' 'Acıların
Mississipi Nehri'ni doldurmaya
yetecek kadar viskim var."
"Sarhoş musun?" "Henüz değil."
gelecek: mükemmel: incir
yaprağı ve küçük bir asa, ve
yamamaya çalıştığım şiire bakıyorum:

öğlen Salinas'lı rençberlerin
üstüne çöktüğünde
arka sokaklar da
kanlı berduşların
üstüne çökecek
derim...

2000 yılında Om Yayınları'ndan çıkan kitaplarında-

Şiir okumayan bir halk!

TAN DOĞAN
tandogan61@mynet.com

Kimsenin derdi değil **'şiirsizlik!'** Eskimeyen tutumlar yenileniyor yine: Birileri birilerini **şair**(!) kılarken, başkaları da başkalarını yok sayıyor... Bunu böyle yazıyor **anamalcı düşüngü** ve oynatıyor (parmağında) nicelerini. Ve bu oyuna şaşkın mı şaşkın –bir o kadar da üzgün– bakıyor hiçbir suçu olmayan **şiir**; üstelik de sonunu kestiremiyor...

'Şair yok' şimdilerde. Değil bir **şiir**, bir dize bile bulmak güç, usa kazılacak/yüreğe yazılacak... Hemen hemen, kimse durmuyor **şiir olgusu/sorunsalı** üzerinde de, yiyip bitirmenin yolunu yöntemini arıyor birbirini bir biçimde, **şiir yeryuvarımız**da!...

Sorun: 'Şiirsizlik.' 100'er 100'er **şiir kitabı**nın(!) yayımlandığı son yıllarda, –çoğun– ne bir **şair**(!), ne bir yayıncı(!), ne bir aydın(!), ne bir yazın-erki(!) **okur**un haykırışına kulak veriyor: **'Şiirimiz öldürülüyor!...'**

Tatsız, beğenisiz, coşkusuz şiirimsiler tıka basa dolduruyor/boğuyor (sanat, yazın, ekin) **şiir** dergilerini, **yıllık**ları ve **şiir kitaplarını**(!) **Okur,** insansal, güzelduyusal, ussal-yüreksel duygularla ve düşüncelerle **('öğrenci, öğretmen, işçi, memur... dişinden tırnağından artırdığı parayla')** alıyor onca **şiir yüklü yayını**(!), ne var ki, düş kırıklığıyla, dahası **'pişmanlık'**la (verdiği paraya da acıyarak) mutsuz, umutsuz, **şiirsiz** kala kalıyor... (Bu bağlamda, **nitelik-nicelik, satılırlık-okunurluk** olgularına girilmeli mi dersiniz er-geç?...)

Şiiri 'matarada su / torbada ekmek' bilen ve **'şairleriyle değerlenen bir halk'** için, **şiirsizliğin ne olduğu**nu söylemenin anlamı var mı? Ve bunu kime/kimlere anlatmalı ki, anlasın/anlaşılsın, **'şiirin, insanımızın yaşamındaki yeri'** bir kez daha?...

Ve de, şairimsiler, tatlı su şairleri, mahşerin atlıları, şiir erkleri, anamalcı düşüngünün sözcüleri sonunda başardı: **Halkımız şiir okumuyor artık.** Bıktırdılar, kaçırdılar, **soğuttular halkı şiirden!**

Oysa bu halk şiirsiz yapamazdı, şairi el üstünde/baş üstünde tutardı. Herkesin bir şairi, zulasında bir şiiri olurdu hep.

Sevginin, sevdanın, aşkın; kavganın, savaşımın, başkaldırışın; dostluğun, kardeşliğin, barışın; umudun, direncin, muştunun; dünün, günün, yarının adıydı şiir, yüzyıllar boyu Anadolu topraklarında...

Şimdi birkaç kişi kopmadıysa **şiir**den, **eski/ eskimeyen şairleri** okuyuşundandır yeniden...

Şimdi birkaç kişi kopmadıysa **şiir**den, umudunu yitirmediğinden...

Şimdi birkaç kişi kopmadıysa **şiir**den, **tarihini şiirle yazan bir halk**ın/**bir ulus**un bireyi olduğunun bilincini ve duygusunu sürdürdüğünden...

Şimdi birkaç kişi kopmadıysa **şiir**den, **Homeros**'un, **Yunus**'un, **Nâzım**'ın, **Pir Sultan**'ın... **'şairlerin yüzü suyu hürmeti'**nden...

Şimdi birkaç kişi kopmadıysa **şiir**den, -her şeye karşın, her şeye... -**'insan'** kalabildiğinden...

ki biyografisinin son cümlesi "Bukowski ile aralarındaki tek fark, yatak odaları" yazan **Küçük İskender**'in, iki yıl sonra görüşleri tamamen değişmiştir.

Bir söyleşide "Insectisid adlı kitabınızın çıkışı şerefine insanlara şarap göndermeniz bir mesaj mıydı?" sorusuna şöyle yanıt vermiştir: "Ben mesaj olarak görmüyorum. Öyle algılayan da algılasın. Gocunmam yani. Şampanya, viski ya da benzeri lüks ürünleri insanlarla paylaşmak isteyen bir kitlenin asla altkültürle ilişkisi olamaz. Bu yüzden de Bukowski'yi reddediyorum. Adam bir roman yazmak için arabasına benzini çekip otel odasına kapanıyor, altı koli viski, yirmi kutu puro alıyor ve altkültürden bahsediyor!!! Murathan'da da bu bir parça var.

Okurunu aldatmayan yazar önemlidir. Altkültüre ait olup da, üstkültüre ait görünmek, tırnak içinde söylersek bu travesti kişilikler, politikada da sanatta da toplumun dokusuna zararlı. Ortadoğu'nun temel sıkıntısı da bana göre bu zaten. Neysek öyle gözükmeye cüret etmeliyiz. Ben mesela şiirlerimi yazmak için çalışıyorum ve akşamları gay kulüplerde dolaşıyorum ya da uyuşturucu kullanıyorum. Madem kullanıyorum o zaman söylemekte hiç de sakınca görmüyorum. Çünkü bu benim yaşam biçimim. Çünkü bu yaşam biçimim benim o ürünleri yazmamı sağlıyor. O ürünler sayesinde de okurum diyemeyeceğim, çete arkadaşlarım dediğim o kitleye ulaşıyorum. Çünkü ben

büyük bir soyguna hazırlanıyorum. Eski çete arkadaşlarımı toplamak zorundayım. Çok büyük bir vurgun, son soygunum olacak. Bu ülkenin değil tüm Ortadoğu'nun, dünyanın altkültür edebiyatını değiştirebilecek bir soygun bu! Ben hayattan anlam çalmaya gidiyorum."

"Size Bukowski'nin olanakları yayınevleri tarafından sunulacak olsa direnecek güçte misiniz?" sorusunaysa şu karşılığı verir: "Bukowskivari bir şey ya da onun purosu olmaktansa Burroughs'un arkadaşı ya da karısının kafasına koyduğu tekila bardağı olmayı, kurşun bana değsin değmesin her zaman tercih ederdim. Kendisi Beat kuşağının en önemli insanlarından biridir ve onun yapmak istediği şeyi ben de Türk edebiyatında, Ortadoğu kültürü içinde yapmaya çalışıyorum. Biraz eğlenceli, biraz hüzünlü ve her ikisinin barındırdığı tehlikeyle ayakta kalmaya çalışıyorum. Travestilerle arkadaşım. Torbacılarla arkadaşım. Sıradan insanlarla arkadaşım. Ama kendilerini ve içinde bulunduğum kültürü burjuvaziye peşkeş çeken insanlarla arkadaş olmamaya çalışıyorum. Çünkü beni de kendi aralarına almaya çalışacaklardır."

Şu an 41 yaşında ve 41 tane kitabı olan küçük İskender, söyleşinde, şiirlerin de olduğu gibi 'Evarkadaşı' olarak sokakları seçtiğini söyler gibidir:

Ölü kuşlara attığın yem
suladığın kırık dal
hatırlayamadığın telefon numarası

Sonrasında 'Bis' yapıp dönecektir:

Gelmeyeceksin...
beklemiyorum da....
telefon etme sakın...

TELEFON KULÜBESİNDEN...

Telefonun başlı başına bir tema olduğu filmler son zamanlarda hızla artmaya başladı... Bu artışta, cep telefonu kullanımındaki artışın esas etken olduğunu belirtmek gerek.

Ama eskilerden öyle bir film vardır ki, telefon kulübesi sahnesi benim için çok önemlidir. Çocukken izlediğim gazeteci kılığındaki Clark Kent, birinin yardıma ihtiyacı olduğunu görür görmez telefon kulübesinde jet hızıyla **Superman** kıyafetlerine bürünürdü!

Cemal Süreya'nın 'öpüşmek için' dediği telefon kulübeleri, Superman'de bir soyunma kabinine dönüveriyordu!...

Superman filmlerinin unutulmaz yıldızı **Christopher Reeve**'in, 9 yıldır felçli olarak sürdürdüğü yaşam mücadelesi, geçtiğimiz günlerde kalp kriziyle noktalandı. Şu şansa bakın ki, dünyayı kurtaran 'uçan' adam Superman'i canlandıran Reeve'in, 9 yıl önce attan düşerek boynundan aşağısı felç olmuştur...

Gazeteci bir anne ile İngilizce öğretmeni bir babanın oğlu olarak dünyaya gelen Reeve, 10 yaşında sahneye çıkar. Cornell Üniversitesi'nden mezun olan Reeve, 1976 yılında Broadway'de 'A Matter of Gravity' oyununda rol alır ve 1978 yılında 200 aday arasından 1.93'lük boyuyla ilk **'Superman'** rolü için seçilir...

Beyazperdede tam 4 kez canlandırdığı **'Superman'** ile zihinlere kazınır.

Felçlilerin tedavisi için kök hücre araştırmalarına verdiği destekle gündeme gelen Reeve, bu alanda bir vakıf kurarak uzun süre mücadele eder. "Herkesin kök hücrenin kendisini nasıl iyileştireceğini sorduğunu" belirten **Reeve**, "Mesele kök hücrenin bir birey için ne yapacağı değil, asıl önemli olan yasayı çıkartmak ve bilimsel araştırmaların önünü açmak" demiştir.

Reeve'in desteklediği kök hücre araştırmaları, Bush ile Demokrat Parti adayı John Kerry arasında, Kasım ayında yapılacak başkanlık seçimlerinin kampanyasında başlıca tartışma konularından biri olmuştur. Kök hücre araştırmalarına, cenine ait dokunun kullanılması nedeniyle kürtaj karşıtı gruplar ve Katolik kilisesi şiddetle karşı çıkarken, ABD Başkanı George W.Bush da etik kaygıları nedeniyle bu araştırmalara parasal desteği kısmıştır.

İnsanları kurtaracak bir bilimsel araştırma için 'para muslukları'nı sıkan Bush, 'petrol muslukları'nı' açmak için Irak'a savaş açmakta hiç tereddüt etmez! Ne de olsa masum insanların kanıyla sulanan topraklardan çıkan petrol, çok para getirmektedir!...

ABD'nin '41.' Başkanı olan Baba Bush, 1990 yılının Ağustos ayında da Irak üzerine kara ve hava harekâtı kararı almıştır... Dört gün içinde Irak'ın işgal ettiği Kuveyt kurtarılınca, Bush, en kısa zamanda savaş kazanan (!) lider olmuştur!

Askeri başarısını (!) ekonomide gösteremeyen Bush, 1991 Başkanlık Seçimini Bill Clinton'a karşı kaybetmiştir.

Onlar baba-oğul 'İki Başkan' olurlarken, aynı yıl bir radyoda sürekli çalınan 'Two Princes' ('İki Prens') adlı şarkıları nedeniyle bir anda ünlenen bir grup vardır! Bu şarkıyı sürekli çalan dj, sonunda dinleyicinin dikkatini çekmiş ve MTV'nin de gazıyla **Spin Doctors** adlı grup bir anda yıldız oluvermiştir!...

İşin ilginci albümün kapak fotoğrafıdır: Gece yarısı bir sokakta boş bir telefon kulübesi ve kulübenin önüne tebeşirle yazılmış **'Kriptonit Dolu Cep'** (Pocket Ful Of Kryptonite) yazısı vardır! Albümün ilk şarkısı olan 'Jimmy Olsen's Blues'daki mevzu ise Superman'dir! Şarkıda **'Clark Kent'** ve âşık olduğu halde bir türlü duygularını açıklaya-

madığı gazeteci **'Lois Lane'** anlatılmaktadır:

İyi, buna el sürmeyi düşünmem
Metropolde bulutlu bir gün
Analistimle konuşmayı düşünürüm
Bu küçük gazeteci için çok kötüyü hazırladım
Beni duvarın üstüne sürer, çatının içinden
Lois ve Clark bir telefon kulübesinde
Sanırım aklımı kaçırıyorum
Lois Lane'i biraz özlemek için
çok kötüyü hazırladım

Lois Lane lütfen planını bana ifade et
Evet, Lois Lane senin Superman'e ihtiyacın yok
Şehir merkezine gel, benimle kal bu akşam
Bir paket dolusu kriptonitim var!

O binalardan atlıyor tek bir sıçrayışta
Ben şehir merkezindeki yerimde
Shakespeare okuyorum
Şehir merkezine gel, seviş benimle
Ben Jimmy Olsen bir titan değilim, görürsün
O bir kurşundan hızlıdır ve bir trenden
O tektir, pelerini getirdi mi şanslıdır
Bayan Lois Lane'in etrafında
Çıkmazım gerçektir inanamam
Çelikten adamla rekabet ediyorum!

SUPERMAN KIYAFETLERİ GİYEN BİR ÇOCUK DOKTORU

Adam Sanat'ın ilk sayısı eline geçtiğinde büyük bir olasılıkla başarısız geçmiş bir farmakoloji sınavından çıkmış, Hisar'daki Ali Baba'nın çay bahçesine doğru giden bir otobüsteydi. Evet, son teorik dersti bu. Bir verebilse, artık pratisyen doktor olacak, klinik koridorlarında beyaz önlüğünü gururla savura savura yürürken, seçeceği uzmanlık alanını düşünmeye başlayacaktı: Cerrahi, çocuk ya da psikiatri. Solaktı, elleri küçüktü: Cerrahiye yatkındı. Çocukları seviyordu, çocuklarla ilgilenir, belki ilerde Süperman kostümleri giyen bir çocuk doktoru olurdu. Muayenehanesi hayvanat bahçesini andıran bir çocuk doktoru. Şüphesiz, akıl hastalarıyla da uğraşabilirdi; çünkü seviyordu onları. Bir katlanış biçimi olarak da değil, bir varoluş tarzı bakımından. İster istemez tedavisini bozduğu insanlar vardı klinikte. Ölmek isteyenler, bütün gün şarkı söyleyenler, bütün gün mutluluk ifadesiyle dolaşanlar, bütün gün yalnızca cinselliğiyle ilgilenenler, bütün gün hiç konuşmadan oturanlar. Bu bir kaostu ve kaosun dumanı ardında biçimi arayan biri vardı.

Bir Mektup yazdı 'Adam Sanat'a; şiir çok sevdiğini, şiirlerini yayımlamasalar bile inatla bu uğraşı sürdüreceğini, biraz da sitemle ifade eden. Edip Canseever'in masasında iskemlesi olabilir miydi?! Cemal Süreya'nın kısrağına binebilir miydi?! İlhan Berk'in ormanından ağaç çalabilir miydi?! Hayır.

Evet. Hemen bir yanıt geldi Maslak'tan. Paşabahçe'nin üstünden. Okulları tamamen kapatacak bir kış arifesinde. 1985 Aralık ayında. Yazdıklarımla ilgilenmişler. Tanışmak isterlermiş. Altında bir imza: Memet Fuat.

Aylarca bir köşede durdu o zarf. Korktu genç şair. Arayamadı, gidemedi. Yeniden aşağılanmak, yeniden kendini o usta tahtına çıkartmış kişilerce ikaz ışıkları altında yargılanmak çekincesinden kurtulamadı. Geçti zaman. Mart oldu. Annesinin temizlik yaptığı bir gün, yere düşen zarf!... Annesinin, insanlar sana değer vermiş, bir ara, hem de şimdi ara!, ısrarları karşısında telefonun numaralarını çevirdi genç şair. Nereden bilebilirdi ki, M. Fuat yalnızca çarşambaları gelirdi Adam Yayınları'na ve o gün büyük Çarşamba'ydı.

Telefondaki ses tatlı tatlı kükredi: Nerdesin sen, derhal çıkıp geliyorsun!

O güzel yayınevinin kapısından girip Memet Fuat'ın odasını sorduğumda dizlerim titriyordu; Memet Hoca, ayağa kalktı, ceketinin önünü ilikleyip elini uzattı: Hoş geldin, dedi. Yer gösterdi, iliştim. Sen önemli bir şair olacaksın. Ama karar ver. İskender Över mi, küçük İskender mi? Bana kalırsa küçük İskender. Çünkü herşeyle dalga geçiyorsun, kendinle bile."

Bazen bir telefon insanın hayatını değiştirir... **Memet Fuat**'ı geçen yıl yitirdik. Ama yüzü aşkın kitabı, edebiyatımıza kazandırdığı onlarca şairle, hep varolmaya devam edecek...

Superman ve telefon kulübesi mi? 'Her şey için İskender Över'e' adanan ve 41 bölümden oluşan (evet, yine 41!!!) 'Güldüğü Tabirleri'nde şöyle diyecektir küçük İskender:

ömrüm, kefaleti dudaklarının, demişin. ve atının bordo ye-
lelerinde süperman'in telefon kulübesi.

Bu yazı Kasım'ın 14'ünde yazıldı... Rakamı ters çevir sevgili okur...

14 Kasım 2004

KEŞİFÇE:

- *Larousse des Juenes, Telefon, Cilt 13, Sayfa 3949-3950, 1993*
- *Temel Britannica, Cilt 17, Telekomünikasyon, Sayfa 125-129, 1992*
- *Charles Bukowski, Sarhoş Çal Piyanoyu.., Parantez Yay., Ocak 2001*
- *Küçük İskender'le söyleşi, Milliyet Sanat, Temmuz 2002*
- *Sinema Dergisi, Haziran 2003, Sayı 98*
- *Küçük İskender, Adam Sanat dergisi, Şubat 2003, Sayı 205*
- *Spin Doctors, Yazan S.D., Çeviri Ersan Erçelik, Sony Music, 1991*
- *Küçük İskender, Erotika, Adam Yay., Kasım 1991*

Şiirin "vaziyet-i umumiye"si

TEMEL DEMİRER

"Şiir, bir uçurumun ağzıdır;
o ağızdaki yüzleşmeler toplamıdır."[1]

Şiirin "vaziyet-i umumiye"sine dair ne denebilir... mi? En iyi yanıtı, Nihat Behram'ın "Ayaklanma Çağrısı"ndaki dizeler veriyor -bana göre-: "Sihriydi tutkuların. Şiir bitti!/ Solunarak süzülen tılsımı kalmadı gönlün.../

Şiir bitti! Kurudu esin çağlayanı umudun/ Dindi suların tendeki çılgın uğultusu/ Öpüşlerden düşlerin filizleri yolundu/ Kimse ağlamıyor özlerken.../

Şiir bitti! Uçukladı dudakları sevginin/ Bakışlar yapayalnız, yalnızlık çırılçıplak/ Gülüşler kuşsuz, kıvılcımsız/ Can bitkin, dil tutsak.../

Şiir bitti! Bulandı yüreğin özgür sesi/ Teslimiyet başıboş/ Yiğitlik evcil/ Onur sessizce köreldi gözevlerinde/ Dişlerin arasında bilendi küfür: paslı, keskin/ Oyuncu arsız, seyirci bezgin/ Ne dövüş soylu ne seviş/ Çığlığı duyulmuyor sevincin.../

Şiir bitti! Söndü güvenliğin içten ateşi/ Sevgilin zehir kılabilir gizemli anıları/ Dostun katilin olabilir/ Nefret hırçın, şefkat uyuşuk, merak sinsi/ Acının sırdaşı ayrılıklar uluorta kudurgan.../

Şiir bitti! Tozlandı hançeresi sezginin/ Susan da ikiyüzlü konuşan da/ İhanetin sinmediği giz unutuldu/ Yalan doruklarda çığırtkan.../

Şiir bitti! Bozuldu ışıktan büyüsü duyguların/ Korkunun da ucuzları türedi coşkunun da/ Erdem sığlaşıp özüne yabancılaştı/ Dal kuru, dalga uysal/ Herkes herşeyin sahtesine alışkın.../

Şiir bitti! Soldu içli sesin beslediği tomurcuk/ Alaycı çalgıcılar dökülüyor şarkılardan/ Hüzün sürgün, aşk yılışık.../

Şiir bitti! Dindi rüzgârı tükenmez gücün/ Ağıtlar yetim, türküler öksüz/ Zalim yaradana pervasız, mazlumlar ölümüne çaresiz.../

Şiir bitti! Soğudu tezcanlı yüreğin yanardağı/ Ne dövüşün külhanı kaldı ne sevişmenin/ Suskunluk kanıksadı, kalabalık azgın/ Ne Dadal'a sadık halk ne Karacaoğlan'a/ Sokakta sabrın tiryakisi ruhsuz bir kalabalık.../

Tek umut ki -yaşam bitti demeye varmıyor dilim-/
O da çocukların sesleri...
İsyan edin isyan edin isyan edin!"[2]

Evet, evet Avner Ziss'in, "İnsanlar kendi öz yaşamlarının, kendilerini çevreleyen dünya karşısındaki tavırlarının ve toplumsal çalışmalarının bilincine sanat yoluyla varır. Bu bilinçlenme de daha iyi bir toplum uğruna toplumsal adaletin ve insanlık ilkelerinin zaferi uğruna verdikleri savaşımda onlara yardımcı olur," deyişinde yer alan bir altbaşlık olarak şiirin (ve şairin[3]) durumu bu denli vahim...

HÂL VE GİDİŞİAT...

"Üzerinde düşünülmeyen bir hayat,
yaşanmaya değer bir hayat değildir."[4]

Özkan Mert'in, "Şairlerin yüzde 99'u, 'unutulacak şiirler' yazdıklarını unutmak için şiir yazarlar"; Mehmet Y. Yılmaz'ın, "Türkler nasıl insanlardır" diye bir soruyla karşılaşsam ilk söyleyeceğim şey şu olur: Türkler şair millettir! (...) [Ancak şiiri-b.n.] Yazan çok, okuyan yoktur..."[5] dedikleri koşullarda Ülkü Tamer ekliyor: "Şiir dergisi yayımlayan bir arkadaşım, 'Ne biçim iştir bu, anlamıyorum,' diye yakınıyordu geçenlerde. 'Bizim dergi 500 basılıyor, ama her ay 1500 şair şiir gönderiyor!' Evet, akıl erdiremiyorum. Madem bu milletin en az 50 milyon şairi var, niye şiir kitapları bu kadar az satılıyor? Herhalde herkes sadece kendi şiirini okumakla yetiniyor..."[6]

Hem de "Farklı şiir anlayışlarından iyi şairlerin, şiirlerindeki farklılığın altını çizdikleri ya da en iyi örneklerini verdikleri bir yıl oldu 2003..."[7] denilirken...

Gerçekten de verili tabloda, durum neden böyle?[8] Ya da şiirdeki bu yalnızlaşmanın nedeni ne? Bu konuda Carl Jung'un, "Hayat hem anlamlı, hem de anlamsızdır. Ben, bu konuda kaygılı da olsam, anlamın baskın çıkacağını ve savaşı kazanacağını ummaktan yanayım," sözlerindeki vurguyla duruma ilişkin net yanıtlarımızı sıralarsak:

i-) "Şiirimiz bugün yeniden belli bir düşünsel derinliğe kavuşmayı özler gibi duruyor..."[9]

ii-) "1980'den bu yana şiiri hayatın dışına itmeye çalışanlar büyük başarı kazandılar. Şiir okunur, konuşulur bir şey olmaktan çıktı..."[10]

iii-) "Son yirmi yıldır şiirin toplumsal hayattaki yerini neredeyse tümüyle yitirdiği, kıyıda, köşede kalmış bir uğraş durumuna düşürüldüğü bir sürece de hepimiz tanık olduk.

Şiir okuyan, konuşma arasında dizeler söyleyen bir toplumken şiirden yüz çevirmiş bir topluma dönüştük.

Bu süreçte şiirde anlam aramayan, sözcük oyunlarıyla ilginçlikler yaratmaya çalışan, söyleyecek sözü

olmadığından kapalı, ne dediği anlaşılmaz dizeler kurarak; üstelik şiir budur diyerek bu anlayışın savunusunu da canını siper edercesine yapan şairlerin büyük payı oldu..."[11]

iv-) "Şiirin hüzün veren bir şekilde inişe geçtiği, toplumsal ve edebi ilginin, bambaşka, popüler alanlara kaydığı, ülkenin şiirini, romantizmini, ruhunu yitirme tehlikesini yaşadığı son dönemde edebiyatın bu en yüce alanını savunmak her 'pür' edebiyatçının kaygısı olmalıydı. Çünkü inkıraz dönemlerinde ortaya çıkan, çözülüş, çürüme ve sapkınlık sonucunda edebiyatçı geçinen bir takım kurnazlar, işbilirler, faydacılar edebiyatın kadim gailelerini hiçe sayarak 'küfelerini doldurma' yoluna girebilirler ve bu yanılsama toplumun büyük kesimlerini tutsak alabilir.

Doğrusu, şiirin en büyük terkediliş ve yadsınış dönemini yaşadığımız, yayıncıların şiir kitabı basmayı reddedip şairleri kapılarından kovduğu, dağıtımcıların şiir kitabı dağıtmayı reddettiği, kitapçıların şiir kitabı bulundurmayı akılsızlık olarak gördüğü, okurların şiir okumayı aklına bile getirmediği, şiir okumaya devam eden son üç-beş kişinin de alay konusu edildiği dönemlerden geçip geldiğimiz acı ve keder veren yılların ardından, tuhaf bazı şeyler olmaya başladı..."[12]

v-) "Şiir artık 'kara kamu'ya seslenmiyor. Hatta şiir artık hiç kimseye 'seslenmiyor'...

Şiirin sesi kısık. Şiir bulmacaya ve sözcük oyunlarına kilitlendi. Şairler kendi aralarında anlaşabildikleri özel bir dilin sınırlarını aşmadan günlerini gün ediyorlar. İçinde bulundukları toplum, dünya... umurlarında değil.

Şair görev kaçağı. Şiir işlevsiz. Cemal Süreya 'Şiir geldi kelimeye dayandı,' diyeli elli yıla yaklaşıyor. Şiir, dayandığı 'kelime' sınırını bir türlü aşamadı. Harfleri denese, muammaya dönüşse de; o sınırda gezinip durmaktan kurtulamadı.

Birey? Elbette!... Bütün varlığıyla insan demektir o! Onu olanca canlılığı ve değişkenliği içinde, dünden yarına giden yoldaki halleriyle, imge katına çıkartılmış sözcüklerin, söz öbeklerinin özgün sanat parıltılarıyla sunmak... Onun toplumun bir parçası olduğunu ve toplumu oluşturduğunu unutmadan... Yani, toplum derken bireyi, birey derken toplumu es geçmemek. Elbette, diyalektik!

Dünya, gerçekler... Güçlüler, zorbalar, hainler, alçaklar ve güçsüzler, zavallılar, namuslular, onurlular... Karşıtlar... Onların çatışmaları ve çelişmeleriyle bütünleşen yaşam... Sömürü, paylaşım, savaş, barış... Karşıtların birliği, iç içeliği...

Nerde bunlar?

Şiir, dünya dışı yaratıklar için üretiliyor sanki. Dünyadan, insandan (toplumdan ve bireyden) kopuk; sorumluluğunu anımsamaktan uzak.

Şairler susuyor; halka sırtını dönmüş, mızmız mırıltılarla oyalanıp duruyorlar.

Şiir, sanki hâlâ 'göklerde uçan nazenin bir balon'!

Efendiler, artık farkına varmamız gerekiyor: Şiir geldi sorumluluğa dayandı!"[13]

O halde şunu söyleyebiliriz: Şiir onu var eden kaynaklara yabancılaştı, yabancılaştırıldı...

Hem de; "Sanatta yabancı yoktur," diyen Constantin Brancusi'nin; "Gerçek kitap bizim okuduğumuz değil, bizi okuyandır," diyen W. H. Auden'un uyarılarını göz ardı ederek...

ŞİİR NEDİR?

"Yanardağın üstündeki kuştur şiir."[14]

Öncelikle belirteyim: "Özgürlük de şiir gibi tanımsız bir mesele[dir]. Herkes kendinden ya da içinde bulunduğu ortamdan, toplumdan yola çıkarak bir tanım getirebilir özgürlüğe. Fakat dedim ya, şiir gibi bir şey, kimse anlaşamaz ortak bir tanım üzerinde,"[15] diyenlerden değilim...

Benim için de "Şiir susmayı ve utanmayı öğretir" insana; Aydın Şimşek'in dediği gibi...[16]

Ya da Ülkü Tamer'in dizelerindeki gibidir şiir: "Şiir cambazların dengesidir/ hokkabazların seyircisi./ sihirbazların rüyasıdır şiir./ (...)/

Şiir ölümün gölgesidir,/ yaşamın örtüsü./

Çocuğun savunmasıdır şiir./ (...)/ Şiir ateşin habercisidir,/ yangının kundakçısı"...

Aslı sorulursa "Hayatın bozulduğu yerde, hayatı savunacaktır şiir (belki de doğumundan bugüne kadar, ömrü hep bu çabayla geçmiştir.) Çünkü: ne derlerse desinler, şair, acıyla sevdanın, coşkuyla sezginin insanıdır; çürüyen ve doğmakta olanı ilk gören ve (eylem insanı da olabileceği gibi) bir eylemci olmaktan öte (hatta daha önce) isyankâr bir düşkurandır; uzun mu uzun yıllar önce, Baba Tahir Üryan gibi, her zaman, adalet ile iyiliği arayandır. Üstelik, şair de, diğer insanlar gibi hayatın içinde yaşadığına göre, arka planda, cinsiyetine, etnik kimliğine, inancına, ön planda da, hemen hemen bütün devletlerin yönetimlerince, uzun vadeli toplum mühendisliği planlarıyla üstü örtülmeye çalışılan sınıfsal yapısına göre, mutlaka bir ideolojiye sahiptir. Bu ideoloji (bazen sapmalar olsa bile), onun yaşama bakışını ve biçimini belirler. (...)

Şiir,

- inadına, inadına isyankârdır.
- direnmeyi ve umudu içinde taşır.
- aşkın, her anlam ve alandaki yansımasıdır.
- hüzün ve acıdan beslenir ama sevinç ve coşkuyu arzular.
- dağlarda, kırlarda dolaşsa da aslında gerçek bir kentlidir.
- nesnelere de canlılara baktığı gibi bakar, ayrımcı değildir.
- bilinmezleri bilinir, sorulmazları sorulur kılmaya

adamıştır kendini.

- ulusal tatlar taşısa da her zaman evrenseldir.
- yoğun bir bilinçaltı savunmasıdır.
- müzikle, resmin birleştirici ve en vefakâr kardeşidir.
- şair ve okuru için, içinde yaşanan sisteme karşı verilen özgürlük ve bağımsızlık savaşıdır
- sözcük doğurur
- tarih deşen sorgucu, bağışlamaz kayıtçıdır.
- damarlarda, bilim ve felsefe yuvarlarıyla gezen ama onlara benzemeyen anlaşılmaz bir sıvıdır.
- iktidar olmayı ve iktidarları hiç sevmez.
- sadece sevilmek isteyen bir çocuktur.
- sadelikle, karmaşıklığı aynı tencerede pişirir.
- silahtır, silahları yakar; serçedir, zulmün gözünü oyar.
- kıldan ince dil ipinde yürüyen, usta bir cambazdır.
- mürekkebin uçacağını, kağıdın eriyeceğini bilse de, hep sonsuzluğu hedefler.
- yoksullara serum, zorbalara zehirdir.
- sürekli gençliktir.
- hem yazan hem okuyan açısından zor iştir.
- kültürel birikimsizliği, dil düzeysizliğini sevmez.
- geçmişin hiç yaşanmamış sayılmasını hoş karşılamaz..."[17]

Bu bağlamda şiir dediniz mi;[18] "Şiirden yana olmanın, insandan ve onun geleceğinden yana olmak anlamına geldiği görülecektir. 'Şiirin dışında üşürsünüz' derken vurgulamak istediğimiz de budur. Çünkü şiir toplumların tarih burcudur. Toplumlar uykuya daldığında, uyandırıcıdır şiir, örgütleyicidir, derinliğine bilinçlendiricidir daha çok. Uygarlaşmak, daha duyarlı bir insan, daha aşkın bir toplum yaratmaksa, bunun temel taşlarını kesinlikle şiir oluşturacaktır. İşte şiire olan böylesi bir inanç, buluşturucudur aynı zamanda. Eylemsizliğin eylemli kılınmasıdır..."[19]

"İnsanın aşağılanmasına; sevginin küçümsenmesine dayanamaz şiir; asaleti tutar, orda mağrurluğunu takınır, kibirlenir bile, insanı yüceltmek için ve doğaya ters düşmeden... İster Yedi Askı Günlerinde olsun, ister anti-faşist Fransız Direnişçilerinin dilinde, isterse Karacaoğlan'ın ya da Homeros'un, her zaman hayatın anlamının ordaki Olimpos'undan uzanmış olur... O da ancak canı istedikçe, gönlünü edecek kadar zeki insanların içine doğar... (...)

İnsanlaşmamızın ilk gününden beri bin bir rengiyle akıp giden hayatın şiire, şiirin hayata gereksinmesi ve birbirlerini karşılamaları hayatın şiirin kalbinde, şiirinse hayatın anlamına komşu oluşunu gösterip açıklıyor. Demek istiyor ki, şiirsiz hayatlar eksiktir... (...)

Şiir kendini sizden esirgemişse, ondan yoksunsanız, dilinizin ve düşüncenizin üçüncü boyuttan ötesini yok bilin... (...)

Aşkın bir durumudur şiir ve aykırı bir duruş"tur.[20] Yani Veysel Çolak'ın deyişiyle, "Şiir, şairin (insanın) doğal bir uzantısı"dır, olmalıdır..."[21]

"Şiir adlandırır, tanık olur, ancak şairin kendisinden başkasını özgürleştirebilir mi? Şair bunu başardığında sözcüklerin atası mı olur? Şair bireyin özgürlüğüyle 'kişiliğini' özgür kılabilir mi veya bu 'kişiliği' şair olunca, işgal altındaki toprakta tek kutuplu bu dünyada sömürülerek özgür olabilir mi? Şair ve siyaset arasındaki doğal imgeler ayrı olur mu? Şair veya siyasetçi olarak bir insan ikiye bölünebilir mi? Evet ve hayır. İnsan her şeyiyle bir bedendir bölünmez. Ancak, verdiği mücadelede yollar değişiktir, her bir yolun ve uğraşın doğallığı farklıdır. Ama bunlar dünyayı görüş açısında bir yerde kesişirler ve bu dünyanın görüşünü belirtince ayrılırlar.

Ancak, şairin mutlaka bir siyasi görüşü olmalıdır ve bu dünya görüşünün doğrultusunda yol alır. Ondan istenilene karşı vefalı olmak zorunda. Çünkü o topluma mal olmuş biridir. Ondan vazgeçilmez bir şey daha isteniliyor ki o da muhalifliktir; her konuşmasında bu sıkı sıkıya iç içe dokulu düzene karşı olması bekleniyor. Şiir söyledikleriyle nesneleri tarif etmiyor, söyledikleri keyfi düşler olsa bile..."[22]

Bu bağlamda "Şiir, öteki sanat dallarıyla karşılaştırırsak, ayrıcalıklar bir yana, sanatçının kendisini çok daha rahat, çok daha kolay, çok daha öznel yansıtabildiği bir tür. Bu biraz da şiirin özelliklerinden geliyor. Şiir daha çok duyguya dayanır. Şiir daha içtendir. Şiir izlenimler yaratır. Şiir kısadır, 'bir oturuşta' okunur. Şiirin alıcısı azdır; yazarının satış beklentileri yoktur; bu yüzden belirli kurallara uyma zorunluluğu bakımından geniş özgürlükler sunar.

Bunlar, şairin, sizin deyiminizle 'şiirin öznesi ve nesnesi' olabilmesine yol açan, kolaylıklar sağlayan nedenler. Ama daha önce söylediğimi yineleyeyim: Şiir bir hatıra defterinden alıntılara dönüşmemelidir. Bunu yapanlar var. Özellikle aşk şiirlerinde. Bazen adres şaşırılıyor. Zarfın üstüne sevgilinin adresi yazılacak yerde bir derginin adresi yazılıyor..."[23]

Ve nihayet "Şiir yazıyorsak, 'kendiliğinden söylenmiş'in sınırı aşmakla başlar, birçok şeyi içine alarak, genişleyerek sürüp gider. Bir başka deyişle, görevler yükleyerek..."[24]

ŞİİRİN YAPISI

"Şiir, bir ünlemin geliştirilmesidir."[25]

Bir taraflılık, duyarlılık ve dil sorunu ekseninde değerlendirilmesi gereken "Şiir kendi içinde bir gelişme ve gerçekleşmedir. Yaşam kendinde olanaklı olup, gövde ve imge denizidir de ona. Şair çalkalanarak mayasına akışır özünün. Söz içseldir. Bizimle dış dünyada, toplumsal, ekonomik, sosyal, ekinsel ve iradi doyumla, eylemde vardır. İnsanla derinleşen varlıkbilimsel (ontolojik) gömüde: Şiir: Şair nerdesin al beni? Şair: Şiir bıraktın mı ki beni? Şiir, içimdeki doluluğu, şair, hayır hayır, boşluğu dolduramı-

yor o... Diyerek söyleşe-geliyorlar.

Şairi konumlandıran, ona anlam veren, yazdıklarının, ilişkinlik, yani ait olma durumudur. Bu belli bir varolma hakkı ve dilin sağaltımındaki özün değerleridir. İşlevi, insanı ve doğasını, sevisiz, sevgisiz, ışıksız, havasız komayıp, olduğunca soluk aldırmaya çalışmaktır. Zira uzam ve zamanın cisim biçemi, kendisine sığmazlık gerçeğiyle taşan ayrıntıların da özdeğinin somut ya da soyutlanışının tümüdür bir bakıma.

İki yol belirir söz ustasının önünde. Biri, kitlelerin zevkine seslenmek, verili olana onu getirip, yeni yol ve araçlarla gitmeyi öngörür. Diğeri daha ışınsaldır. Bir kesimin gereksinmelerinin savunmasını yaparken, sevi şiirlerinde bile, yaşamın en ayrıntısından da söz ederek, toplumcu bir dünya görüşüyle, sevinin, toplumsal bağlam içinde ele alınmasını ister, estetik kaygıları gidererekten... Tutucularsa apayrı bir dolayım ve çağdaş olmayan edilgin hayranlık içinde durağandırlar.

Yenilikçiler olsun, toplumcu gerçekçiler olsun,[26] yeni insana ulaşabilmenin önünü açarlar. Zamanla bu oluş halleri de yetmeyebiliyor. Devrimci atılım ve sıcaklık gerekiyor..."[27]

DİL SORUNU...

"Dil, düşüncenin giysisidir..."[28]

Bu bağlamda "Şiir sanatı, bir yaradılış gücü olarak yetenek gerektirdiği gibi, varolması için gerekli sanatsal yöntemleri belirleyen bir kurallar bütünlüğü de gerektirir. Şiir, çeşitli katmanlardan oluştuğundan her okunuşta değişebilen ve zenginleşen bir örgüdür. Her okuyucuyla da değişkenlik gösteren şiir, bu yanıyla düzyazıdan nerede ayrıldığını tartışırken, düzyazı yürüyüşle, şiir de dansla bağdaştırılır; 'Düzyazı, yürüyüş gibi en az hareket gerektiren yolu, yani düz hattı izler. Şiir ise dans gibi hiçbir yere gitmez. Kendi içinde son bulur.'[29] (...)

Şiir, bir yanıyla bireyin tüm yaşantısını, diğer yanıyla onun toplum içindeki görüntüsünü yansıtır. Bu durum, şairin ve okuyucusunun hem bireysel yönden, hem toplumsal açıdan kucaklaşmasını sağlar. Şairin yaşamı yakalaması, bunu belleğe, belleği anlatıma dönüştürmesinde dilin diğer yazın türlerinden çok daha belirgin bir ağırlığı vardır. Tartışma götürmez bir gerçektir ki, şiir bir dil serüvenidir. Ne roman, ne öykü, hiçbir düzyazıda dil, şiirde olduğu kadar önemli olamaz. Çünkü dil, şair için bir araç olmanın çok ötesinde bir işleve sahiptir. Paul Valery; 'Şiir dil içinde dil yaratmaktır' demişti. Edip Cansever de benzer bir yaklaşımla: 'Şiir kullanmalık dilin aracılığıyla, yeni bir dil kurma uğraşıdır' diyordu.

Gerçekten de her şairin şiirde kullandığı bir dili vardır. Bu dilin sözcükleri ve bunların şiir yükleri şairden şaire, şiirden şiire değişkenlik gösterir. Eray Canberk; 'Şairlerin şiirsel yüklerini belirleyebilecek bir sözcük yapılabilir mi?' diye sorar, 'Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler' başlıklı yazısında.[30] Böyle bir durumda belki her şair, hatta her şiir için bir sözlük gerekeceğini vurgulamak için sorar. Üstelik şiir her okunuşta değişebilen, kişiden kişiye farklılıklar gösterebilen bir imgeler dünyasıdır. Her şair, bir anlamda dili kendi duygu ve düşüncesinden biçimlendirir, kendi yağmurunda yıkayarak kişileştirir ve kendi üslubunu (biçimini) oluşturur. Şairin özgünlüğünü oluşturan da bu durumudur.

Octavio Paz; 'Her şiir eşsiz bir nesnedir ve tam yaratılış anında ölen bir teknikle yaratılır. Şiir tekniği denilen şey aktarılamaz. Çünkü formüllerden değil, sadece yaratıcısına hizmet eden buluşlardan meydana gelir' diyor[31] ve devam ediyor; 'Şiir gerilimin içindeki dildir. Varlığın en uç noktasındaki dil ve dilin en uç noktasındaki varlık... Sözcüklerin içinden doğan şiir sözcükleri aşan bir biçimde ortaya çıkar.'

Şiir dili mantığın dışında bir dildir..."[32]

"Dil"... dedik burada uzun bir parantez açarak nakledip, anımsatmalıyız:

Arthur Koestler'in, "Gerçek yaratıcılık, çoğu zaman, dilin bittiği yerde başlar..."

Yaşar Kemal'in, "Dünya yalnız görmekle, yaşamakla değil, asıl sözle gerçekleşiyor..."

Karl Marx'ın, "Dil, bilinç kadar eskidir,- dil, öteki insanlar için de var olan ve o halde benim için de var olan ilk, pratik, gerçek bilinçtir..."[33]

Doğan Özlem'in, "Dil, kendisiyle oynanmaya en elverişli insani fenomendir...";[34]

Thomas Carlyle'nin, "Dil düşüncenin giysisidir, denir; oysa, dil düşüncenin tenidir, bedenidir, denmeli..."

Percy Bysshe Shelley'in, "Dil düşünceyi yarattı, evrenin ölçüsü olan düşünceyi..."

Mevlana Celaleddin Rumî'nin, "Biri Hindli biri Türk -gönüldeş yine./ Gönül birliği üstün gelir dil birliğine..."[35]

Elias Canetti'nin, "Her dilin kendine özgü suskunluğu vardır..."[36]

Ralph Waldo Emerson'un, "Hangi dili konuşursan konuş, ne isen onu söylersin..."

E. M. Cioran'ın, "İnsan bir ülkede yaşamaz, bir dilde yaşar. Ülkemiz, anayurdumuz dildir, başka bir ülke yoktur..."

Ludwig Wittgenstein'in, "Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır..."

Jean-Paul Sartre'ın, "Ozanlar dili kullanmayı reddeden kişilerdir; (...) Onlar dünyayı adlandırmazlar, çünkü adlandırma, adlandırılan şeyin sürekli olarak adlandırma uğruna harcanmasını gerektirir. (...) Ozan konuşmaz, susmaz da. (...) Ozan araç dilden bütünüyle kurtarmıştır kendini; dilin dışındadır, sözcükler sanki insani durumun içinde değilmişler ve insanlara

doğru yaklaştıklarında ilk engel olarak söze rastlıyorlarmışcasına onları tersinden görür. Nesneleri önce adlarıyla tanıyacağına, sanki nesnelerle önce sessizlik içinde karışmakta, sonra kendisi için başka türlü birer şey olan sözcüklere doğru yüzünü çevirdiği, onları tuttuğu, yokladığı, değdiği zaman, onlarda kendilerine özgü bir ışık ya da yaratılmamış şeylere özel bir yatkınlık bulmaktadır. (...) Sözcükten dünyasal bir görünüşün im'i gibi yararlanamadığı için, onda bu görünüşlerden birinin imgesini bulmaktadır..."[37] dediği dil konusunda...

ANLAM, BAĞLAM VE ANLAŞILABİLİRLİK

"Gerçek sanat ölümün
ulaşamadığı tek şeydir."[38]

Şiirin çok önemli olan (ama sadece bir oyuna dönüştürülmemesi gereken) dil sorunu yanı sıra, anlam, bağlam ve de anlaşılabilirlik alt başlıklarında irdelenmesi gereken yanları da vardır...[39]

Bu konuda Ülkü Tamer, "Şiirde yalınlığı seviyorum. Söz cambazlıkları, dil oyunları beni ilgilendirmiyor,"[40] derken; şiirini olabildiğince yalınlaştırmaya çalıştığını söyleyen Güven Turan, "Çok söz beni boğar. Şiire kendimi koymamaya özen gösteririm" diyerek ekliyor: "Şiiri şairinden kurtarmalı..."[41]

Bununla bağıntılı olarak İlhan Berk de, "Şiirde anlam, benim hep sorunum olmuştur. Türk şiiri anlam illetine bağlıdır. Anlamsa, şiirin dörtte üçünü yıkar. Türk şiiri hep, nasıl anlatacağından çok ne anlatacağıyla yüklüdür. İlk okunuşta anlaşılıveren şiir, beni hiç ilgilendirmemiştir. Anlamdan çok şiirin sezdirmesini, duyurmasını, imlemesini isterim. Her şiir çeşitli anlam katkılarıyla donansın isterim. Şairler sözcüklerin gölgeleriyle yazarlar,"[42] der...

Ve nihayet Şavkar Altınel'in yerli yerinde saptamasıyla, "Gerçek şiir, moda tezlerin aksine, 'sözcükler'den, 'gelenek'ten ya da biçimsel 'deneme' ve 'arayışlar'dan değil, ancak şairin şiirin ötesinde yatan gerçekliğe, yani kısacası yaşadığı hayata gösterdiği tepkiden kaynaklanabileceği şeklinde özetlenebilir."[43]

Evet, "Şair için kural koyamayız."[44] Çünkü "Bir şairin şiiriyle gerçekleştirilen düşünce temelli diyalog, açıklığa kavuşturmayla irdeleme arasındaki karşılıklı ilişki içinde durur. Şairin şiiriyle gerçekleştirilecek sahih diyalog, ancak şairane olabilir: Bu şairlerarası şairane söyleşidir."[45]

Toparlarsak: "... 'Şiir ifade edilmez, ifade eder' diyor Octavio Paz. Şair, şiirini yayınlattıktan sonra, söylediğini söylemiş ve bunu okuyucunun imgelemine sunmuştur. Okuyucunun o şiirden ne anladığı, ne çıkardığıdır önemli olan. Bu yüzden olacak, R. Graves, 'Şair, şiirini elden çıkardıktan sonra artık onun alınyazısıyla ilgilenmemelidir,' der. Tahsin Yücel daha da ileri giderek; 'okura ulaşmış bir yapıt tümüyle yazarın değildir artık. Bir bakıma aynı yapıt da değildir,' diyerek bu görüşü pekiştirir.

Şairin en sık karşılaştığı ve en çok rahatsız olduğu 'Bu şiir de neyi anlatıyorsun?' sorusunun havada asılı kalmasının nedeni de bu durumdur. Çünkü bu sorunun yanıtı yoktur. Yanıt okuyucunun ne anladığıdır.

Edebiyat türleri arasında şiirin baş köşeye oturtulması boşuna değildir. Sayfalar dolusu yazdıklarımızı, günlerce konuşup bitiremediğimizi bazen bir şiir birkaç dizeyle dile getirebilir. Alain; 'Şiir sanatı bütün sanatların en zoru, en heyecan vereni, en gizil olanıdır' diyor.

Şiirde verilen şairin kişisel gerçeğidir. Bu gerçek başkalarının da gerçeğidir. Okuyucuda karşılık bulması, onunla kucaklaşması da bu yüzdendir.

Şairin görevi doğadaki, yaşamdaki bir olguyu kanıtlamak değildir. Bu noktada şairi bilim adamıyla karıştırmamak gerekir. Bilim akla, şiir duyguya yöneliktir. Şiir bilimsel bir tez değildir. Bu nedenle somut olanı bir fotoğraf gibi saptaması beklenemez. Şiir bizi bir yargıya götürebilir ancak şairin amacı, bilim adamı gibi bir olguyu ispatlamak değildir.

Geçmişte kimi edebi akımlar şiiri belli görüşler içinde tutmak istemişlerse de, şiirin çerçevelere sığmayan bir haylaz olduğu artık anlaşılmıştır.

Özdemir Asaf'ın 'Şiirin okulu yoktur, okul dışıdır' demesinin nedeni de budur. Neyin ve nasıl yazılırın tek adresi şairin kendisidir. Her şiirin kendi kuralları, vardır ve biraz da bu yüzden her şiir tek başına bir eserdir.

Şair duygu ve düşüncelerini sözcüklere yüklenerek bize duyurmaya çalışır. Elinin altında sözcüklerden başka bir araç yoktur. Herhangi bir cümlede yalnızca sözlük anlamı düzeyinde anlaşmayı sağlayan bir sözcük, şiirdeki sözdizimi içinde anlam değişikliği ve zenginliğine uğrayarak; yeni izlenimler, yeni açılımlar ve yeni çağrışımlar yaratır. Malarmé'nin, 'Şiir sözcüklerin dilidir,' demesinin nedeni de bu olsa gerek. Yine Octavio Paz'ın, şiiri dile saldırarak başlatması bundandır; 'Sözcükler önce tahrik edilir, şair onları alışılmış bağlantılarından koparır alır... Konuşma dilinin dünyasından ayrılan sözcükler sanki yeni doğmuşçasına biricik hale gelirler, ikinci aşama sözcüklerin geri dönüşüdür. Şair böylece sözcükleri doğalarındaki zenginliğe geri gönderir.'

Yaşamda olduğu gibi şiir de ayrıntılarda saklıdır. Gerçekliğin gizli boyutu çoğu kez ayrıntının sıradan görüntüsünde ele verir kendini. Şairin tekilliği bütünsel bir bakış açısıyla yoğrulur, zenginleşir ve çoğalır. Bu da yoğun dikkat, titiz bir çalışma iyi bir gözlem, zengin bir imge ve sözcük seçimi gerektirir. Ancak bu sayede Aragon'un dediği gibi şiir fırtına ya da tufana dönüşebilir.

Şiir okuma tutkusu geliştikçe, insan ve doğa sevgisi de gelişir. Kendini 'öteki'nin yerine koyabilmek, onun acısını duyabilmek insan olmanın anlamıdır, or-

da da şiir vardır. Başkasının, acısıyla üzülüp, sevinciyle mutlu olabilmek biraz da hayal gücüyle gerçekleşir.

Robert Lynd; 'Hayal gücü olmayan yerde fenalık ve bencillik vardır.' diyor. Şiir hayal gücüyle yazıldığı gibi, hayal gücünü besleyen bir özelliğe de sahiptir. Okuyucunun zihninde zengin çağrışımlar yaratır, insan hayal gücüyle kendini keşfettiği gibi başka insanların varlığını da fark eder. İlgisi kendi dışındaki varlıklara da yönelir, sevmeyi öğrenir. Çünkü sevmek dediğimiz şey, kişinin kendi varlığı dışında bir başka varlığa yönelmesi ve onun kendi varlığı gibi önemsemesidir.

Şiir sevgi üretmek ise okumak da bu üretime ortak olmaktır. Bu ortaklıkta ve paylaşımda ise hayatın şiiri vardır..."[46]

"BİR SONDEYİŞ YERİNE"

"Güneş, ışık ve sıcağından yarar sağlamak için
kendine yalvarılmasını beklemez.
Sen de güneş gibi ol,
beklenilen iyiliği istenilmeden yap."[47]

"Sanatın 'şahsi ve muhterem' bir şey olmadığını sıkça yineleyerek, 'Şiir de kalmaz efendiler! Kalmamıştır da!' diyen Ece Ayhan şiire belli bir toplumsal misyon yüklediğini açıklar"ken;[48] kuşkusuz çok ama pek çok haklıdır... Nihayetinde "Şairin genel tavrı, insanın metalaşması karşısında yer alan tavır olmalıdır."[49]

Çünkü Dinçer Sezgin'in deyişiyle, "Şair iki ayrı öbekte yer alan 'ateş' ve 'haberci' sözcüklerini yan yana getirerek yepyeni bir anlam çıkarmıştır ortaya..."[50]

Bu bab'da; "Aşk... Aşksız hiçbir şey yoktur, sanat da yoktur... Büyük işin olduğu yerde mutlaka aşk vardır... Enerjinin dönüşümü mü? Belki! Ama hayır... İnsan'ı kurtarmayı amaçlamış her büyük işin ardında koca bir aşk vardır. Eğitim, ilgi... bunlar, pedagojik terimlerdir ancak. İnsanlığı büyük işlere iten, zorlayan, yönlendiren... aşktan başka bir şey değildir. Ama, o işin içinde eriyip yok olmamıştır aşk; yine öylece duruyordur, olanca başatlıkla... Ve elbet, her gün büyüyerek!"[51] diyen Hasan Hüseyin[52] ya da Nâzım Hikmet[53] gibi şairler de bunun için yeterli kanıttır...

Yani "Şair, bize yaşadığını, duyduğunu, düşündüğünü paylaşmayı önerir. Şiirin, 'ben'i arada yaşayan insanların dünyalarınca bir 'ben'dir. Bireyden bize yönelirken seslendiği insanları kucaklar. Şair, kimilerinin sandığı gibi insanı gerçekdışı bir dünyaya, giz dolu bir düşe götüren değildir. Çoğu bize giz ya da düş gibi gelen şeyler, yaşam gerçekliğimizin çok dışında şeyler değil; aksine yaşamın kolay (sade) görünürlüğüyle, içimizin karmaşıklığı arasındakinin bütünlük kazanmasıdır. Anver Ziss'in değişiyle; sanatta imge, nesnel ile öznelin organik bütünlüğünden doğar. İmgenin nesnelliği deyince doğrudan doğruya gerçeklikten kaynaklanan her şeyi anlıyoruz; özneldense, sanatçının yaratıcı düşüncesinin imgeye kattığı şeyleri. 'Nesnel yapıtta yeniden üretilen gerçeklikteki olaylar, yaşam tablolarını, karakterleri, çatışmaları, durumları, kısaca yazarın bilinci dışında varlık gösteren her şeyi kuşatır. Öznel ise sanatçının duyguları ve düşünceleriyle olaylar karşısında takındığı tavırla ve bunların değerlendirilmesiyle ilgilidir.

Sanatsal imge dediğimiz, insanın doğayla, toplumla olduğu kadar kendisiyle ilişkisinin zenginliği içinde estetiksel olanın damıtılması biçimidir. Bu durum, gerçeği sadece bilincimizle değil, duygusal yoldan da algılamamıza hizmet eder.

Şairi ilk bakışta toplumsal gerçeği soyutlamış gibi görürüz, oysa soyutlanan gerçekler değil, öznel yaşantılardır. İmge yalnızca tekil olana değil, genel olana da yöneliktir. Sadece genel olana yönelen de kötü bir ayna olma ötesine geçemez. 'Şiir daha çok genel olanı akla getirmeksizin, ona başvurmaksızın bir özel olandan söz eder,' der Goethe. İnsan 'şair' salt bireysel amaçları (kendi duyumu) için yazmaz kişisel bir rahatlamayı amaç haline getiren şairler bile, içten içe yazdıklarının okunmasını kabul görmesini ve yaygınlık kazanmasını isterler.

İnsanın salt kendi doyumu için şiir yazmaya kalkışmasıyla, toplumsal amaçlar içine bireysel duyumu da katarak şiir yazması arasındaki fark, bireycilikle toplumculuğun, parçalanmışlıkla bütünlüğün arasındaki farktır. Sartre: 'İnsanın kendisi için yazması diye bir şey yoktur. Böyle bir şey tam bir bozgun olurdu, yazma işleminin karşısında diyalektik bir bağlaşık terim, yani okuma işlemi vardır. Sanat ancak başkası için ve onun aracılığıyla vardır,' diye belirtir. Lautreamunt da bu görüşü paylaşır; 'Şiir herkes için yazılmalıdır, bir kişi için değil.' Sanatsal yaratımın (üretimin) öznesi olarak şair, sanatsal alımlamanın öznesi olarak okurla karşılaştığı andan itibaren devreden çıkar..."[54]

13 Nisan 2004, Ankara

DİPNOTLAR:

1) Ersan Erçelik, "Uçurumu Kucaklayan Şairler", Eski Dergisi, No:29, Mart 2004, s.60.

2) Nihat Behram, "Ayaklanma Çağrısı", Ünlem Dergisi, No:4, Mart-Nisan 2004, s.31.

3) Bkz: Metin Cengiz, Şiirin Gücü, Yön Yay., 1994; Metin Cengiz, Toplumcu Gerçekçi Şiir 1923-1953, Tümzamanlar Yay., 2000; Metin Cengiz, Modernizm ve Türk Şiiri, Telos Yay., 2002; Özgen Seçkin, Şairin Hayat Eğrisi, Damar Yay., 2004, ["Şairsin Bir Zamanın İpe Çekildiği An",] s.7-9; Veysel Çolak, "Şair Öldü, Yaşasın Şiir", Ünlem Dergisi, No:3, Ocak-Şubat 2004, s.26-32; Özgen Seçkin, Geleceğe Yazılmıştır, Damar Yay., 2003, ["Bugünün Şairleri Ne Yazıyor?",] s.143-148; Vecdi Erbay, "Kadınlar Şiir de Yazar", Yeniden Özgür Gündem-Özel Ek, 11 Ocak 2004, s.1; Ender İmrek, "Kraliçe Nişanı'nı Reddeden Şair: Benjamin Zephaniah", Evrensel, 29 Kasım 2003, s.6; Turgay Fişekçi, "Çok Okunan Şairler", Cumhuriyet, 11 Şubat 2004, s.14; Turgay Fişekçi, "Şairlerin İstanbul'u", Cumhuriyet, 24 Aralık 2003, s.14.

4) Sokrates.

5) Mehmet Y. Yılmaz, "Türkler Şair Millettir", Milliyet, 28 Mart 2004, s.2.

6) Ülkü Tamer, "Evet, Türkler Şair Millettir", Radikal Cumartesi, 3 Nisan 2004, s.2.

7) Haydar Ergülen, "Kötü Geçen Yılın, Şiiri İyi Olur", Radikal Kitap, Yıl:3, No:154, 26 Aralık 2003, s.6-7. Ayrıca bkz: Haydar Ergülen, "2003 Şiirine Devam...", Radikal Kitap,

Yıl:3, No:156, 2 Ocak 2004, s.4-5.

8) Bkz: Veysel Çolak, "2003'te Türk Şiiri", Edebiyat ve Eleştiri Dergisi, Yıl:11, No:73, Ocak-Şubat 2004/01, s.25-34; Ersan Erçelik, "2003 Yılında Türk Şiiriyle Yüz Yüze", Eski Dergisi, No:28, Şubat 2004, s.28-31; Bülent Güldal, "Sosyal Yapı ve Şiir", Damar Dergisi, No:156, Mart 2004, s.43-45; Adnan Satıcı, "Türkiye Şiiri Nereye?", Ülkede Özgür Gündem, 17 Mart 2004, s.14; "Dünya Şiir Günü'nde Dört Bir Yan 'Şiir'...", Cumhuriyet, 21 Mart 2004, s.15; Ülkü Tamer, "Acının ve Umudun Kuşu", Radikal Cumartesi, 21 Mart 2004, s.2; "Dünya Şiir Günü Şiirlerle Kutlandı", Ülkede Özgür Gündem, 23 Mart 2004, s.14; Mustafa Şerif Onaran, "Şiir Her Zaman", Cumhuriyet Kitap, No:737, 1 Mart 2004, s.20.

9) Afşar Timuçin, "Şiirimizdeki Felsefe", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.33

10) Turgay Fişekçi, "Şiiri Öğrenmek İsteyenlere", Cumhuriyet, 26 Kasım 2003, s.14.

11) Turgay Fişekçi, "Şiirde Bir Dönem Kapanırken", Cumhuriyet, 10 Eylül 2003, s.14.

12) Hikmet Temel Akarsu, "Şairler Kralı Verlaine...", Radikal Kitap, Yıl:3, No:158, 27 Mart 2004, s.12.

13) Hüseyin Yurttaş, "Şiir Geldi Sorumluluğa Dayandı", Ünlem Dergisi, No:3, Ocak-Şubat 2004, s.80.

14) Ülkü Tamer, aktaran: Konur Ertop, "Ülkü Tamer'in Şiiri", Kızılcık Dergisi, No:19, Ocak-Şubat 2004, s.76.

15) Haydar Ergülen, "Özgür müyüz?", Radikal, 3 Mart 2004, s.21.

16) Bkz: Umut Ünalan, "Şiir Neye Benzer?", Eski Dergisi, No:27, Ocak 2004, s.33-34; Afşar Timuçin, "Benim Şiir Dünyamdan Aşk Şiirleri", Eski Dergisi, No:27, Ocak 2004, s.21-23; Ersan Erçelik, "Şiiriniz Sizi Kurtarıyor mu?", Eski Dergisi, No:26, Aralık 2003, s.29-31; Enver Ercan, "Şiir Hayatımı Kuşattı", Ünlem Dergisi, No:2, Kasım-Aralık 2003, s.34-39; Doğan Aksan, Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, Bilgi Yay., 2004; Sabri Kuşkonmaz, "Bir Şiiri Çoğaltmak, Bir Şairi Çoğaltmak", Berfin-Bahar Dergisi, Yıl:10, No:72, Şubat 2004, s.19; "Sovyet Şiirine Kısa Bir Bakış", Ateşi Çalmak Dergisi, No:4, Aralık 2003-Ocak 2004, s.29-30; Evrim Alataş, "Şiirin Sonu, Yaşamı Ölümle Test...", Yeniden Özgür Gündem-Ek Güncel, 28 Şubat 2004, s.3; Veysel Çolak, "Dayanakları Olmayan Öznelliklerin Şiirleri", Eski Dergisi, No:29, Mart 2004, s.16-22; Erdal Alova, "Antik Çağ Anadolu Şiiri", Kızılcık Dergisi, No:18, Kasım-Aralık 2003, s.75-76.

17) Fergun Özelli, "Hayalet Dolaşıyor Hâlâ, Yoksa Görmüyor musun?", Ünlem Dergisi, No:3, Ocak-Şubat 2004, s.74-75.

18) Yoğun bir eleştiri ve değerlendirme nesnesi olan şiir (ve şair) konusunda çok dikkatli olunması gerek. Hem de; Anton Çehov'un, "Biz yazarlar ve şairler birer atız, eleştirmenlerse birer atsineği, o sinekler uçuşurlar, atlar yoluna devam eder..."; İris Murdoch'un, "Kötü bir eleştiri yazısı, Patagonya'da yağmur yağıp yağmadığından bile önemsizdir..."; Aldous Huxley'in, "Kötü bir kitap yazmak, iyi bir kitap yazmak kadar emek ister; kötü bir kitap da yazarın ruhunun içten ürünüdür..."; Halim Şafak'ın, "Şiir üzerine yazmak ise ciddi bir bilgi birikimi, konuyla ilgili sürekli okumayı, dünyada neler söylendiği konusunu bir takip etmeyi, şiire yakın disiplinleri en azından kendini besleyecek düzeyde bilmeyi vb. gerektirir..." (Halim Şafak, "Modernleşmenin Tarihi, Bireyleşmenin Tarihi Olarak da Okunabilir", Cumhuriyet Kitap, No:727, 22 Ocak 2004, s.12-13.) uyarılarını unutmadan...

19) Veysel Çolak, aktaran: Ülkü Tamer, "Şiirin Dışında Üşürsünüz", Radikal Cumartesi, 27 Mart 2004, s.2.

20) Hayri K. Yetik, "Yokluğunu Bırakıyor Şiir", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.71.

21) Veysel Çolak, "...Şiir Ötesi'ne Geçmek", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.23.

22) Mahmud Derviş, aktaran: Metin Fındıkçı, "Şiir Söylediklerini Nesneleri Tarif Etmiyor, Söyledikleri Keyfi Düşler Olsa Bile", Cumhuriyet Kitap, No:725, 8 Ocak 2004, s.14.

23) Ülkü Tamer, "Şiir Üstüne...", Radikal Cumartesi, 13 Mart 2004, s.2.

24) Kemal Özer, "Şiir ve Sorumluluk", Evrensel Dergisi, No:148, Nisan 2004, s.13.

25) P. Valery.

26) Kimilerinin "pür şiir" adına toplumculuğa yer yer itirazları da vardır... "Mehmet H. Doğan şiir yıllığında yayımlanan dergilerle ilgili değerlendirmesinde, 'Edebiyat ve Eleştiri, Kum ve Agora, toplumculuk savlarını ve tercihlerini şiirin, edebiyatın önünde tutan bir havaya büründüler,' diyor" (Hasan Özkılıç, "Toplumculuğu Savunmak", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.2.)

27) Müslim Çelik, "Şiirde İlişkinlik ve Nâzım Hikmet", Cumhuriyet, 3 Haziran 2003, s.15.

28) Samuel Johnson.

29) Şiir Nedir? Öteki Yay., 1993.

30) Eray Canberk, "Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler", Sesler Dergisi, Ekim 1992.

31) Octavio Paz, Yay ve Lir, Armoni Yay., 1991.

32) A. Hicri Özgen, "Şiir Notları", Yeniden Özgür Gündem, 8 Şubat 2004, s.11.

33) Karl Marx, Alman İdeolojisi, Sosyal Yay., s.55.

34) Doğan Özlem, "Hermeneutik ve Şiir Sanatı", Cogito Dergisi, No:38, Kış 2004, s.149.

35) Mevlana Celaleddin Rumî, Mesnevî, Cilt: I, beyit 1205.

36) Elias Canetti, "Notlar'dan", Cogito Dergisi, No:2, Güz 1994, s.142.

37) Jean-Paul Sartre, Edebiyat Nedir?, çev: Bertan Onaran, Payel Yay., 1985.

38) Oscar Wilde.

39) Bkz: Veysel Çolak, "Şiir ve İçtenlik", Agora Dergisi, No:35, Ocak-Şubat 2004, s.38-40; Bülent Güldal, "Sosyal Yapı ve Şiir", Damar Dergisi, No:155, Şubat 2004, s.8-9; Rudolf Hagelstange, "Lirik Şiir Üzerine", Yaba Edebiyat, No:26, Ocak-Şubat 2004, s.41; Gülseli İnal, "Şiir ve İlişkilerin Muhteşem Denklemi", Varlık Dergisi, No:2004/02-1157, Şubat 2004, s.40-43; Doğan Hızlan, "Şiirin Darası Hafiftir", Hürriyet, 25 Şubat 2004, s.19; Cogito Dergisi, No:38, Kış 2004; Samih Rifat, "Nikias: Şiir ve Felsefeciler Üzerine Söyleşi", s.64-73; Kemal Atakay, "Dante ve Lirik Şiir Geleneği", s.74-83; Mahmut Erol Kılıç, "Sûfî Şiirin Poetikası", s.84-97; Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004; Kemal Özer, "...Şiir ve Toplumsal Kavrayış' Üstüne Gözlem, Tanı ve Notlar", s.25-29; Arife Kalender, "1940 Sonrası Şiirimizin Uçları", s.35-41; Hüseyin Yurttaş, "Şiir ve Tarih", Ünlem Dergisi, No:4, Mart-Nisan 2004, s.34-38; Doğan Aksan, Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, Bilgi Yay., 2004; Zafer Berke, "Şiir ve Öykü", Yaba Edebiyat, Mart-Nisan 2004, s.26-27.

40) Ülkü Tamer, "Söyleşi", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.14.

41) Orçun Türkay, "Şiiri Şairinden Kurtarmalı", Radikal, 15 Aralık 2003, s.25.

42) İlhan Berk, "Uyandırdım Hudson'ı...", Cumhuriyet, 14 Mart 2004, s.14.

43) Şavkar Altınel, Soğuğa Açılan Kapı, Yapı Kredi Yay., 2003.

44) Enis Batur, "Umutsuz Olmayan Şairler", Cogito Dergisi, No: 38, Kış 2004, s.110.

45) Martin Heidegger, "Şiirde Dil: Georg Trakl'ın Şiiri Üzerine Bir İrdeleme", Cogito Dergisi, No:38, Kış 2004, s.152.

46) A. Hicri İzgören, "Şiir Notları", Yeniden Özgür Gündem, 16 Kasım 2003, s.11.

47) Epictetos.

48) Ferda Keskin, "Kötülük Toplumu ve Biçimin Muhalefeti: Ece Ayhan'ın Şiirini Okumak İçin Kavramsal Bir Arkaplan Taslağı", Cogito Dergisi, No:38, Kış 2004, s.235.

49) Raif Özben, "Şairin Etkin Tavrı", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.51.

50) Dinçer Sezgin, "Şiir Tiryakiliği", Agora Dergisi, No:36, Mart-Nisan 2004, s.43.

51) Hasan Hüseyin, aktaran: Hatice Akdoğan, "Yaşayan Hasan Hüseyin", Berfin-Bahar Dergisi, Yıl:10, No:73, Mart 2004, s.35-36.

52) Bkz: "Kavganın Şairi Hasan Hüseyin", İşçi Köylü Gazetesi, Yıl:1, No:2004-4 (28), Şubat 2004, s.14; M. Sadık Aslankara, "Hasan Hüseyin Kaç Yaşında?", Cumhuriyet Kitap, No:732, 26 Şubat 2004, s.14.

53) Bkz: Memet Fuat, A'dan Z'ye Nâzım Hikmet, Yapı Kredi Yay, 2002; Abidin Dino, Nâzım Üstüne, Yapı Kredi Yay, 2002; Antonina Sverçevskaya, Nâzım Hikmet ve Tiyatrosu, Cem Yay, 2002; A. Sverçevskaya-S. Utugari, Kardeşim Nâzım, Cem Yay, 2002; Orhan Karaveli, Tanıdığım Nâzım Hikmet, Pergamon Yay, 2002; Sevda Şener, Nâzım Hikmet'in Oyun Yazarlığı, Kültür Bakanlığı Yay, 2002; Nâzım Hikmet Bibliyografyası, Hazırlayan: Bahriye Balkan, Kültür Bakanlığı Yay, 2002; Emin Karaca, Sevdalınız Komünisttir, Gendaş, 2002; Nedim Gürsel, Dünya Şairi Nâzım Hikmet, Can Yay, 2002; Atilla Coşkun, Nâzım'ın Siyasal Yaşamı ve Davaları, Cem Yay, 2002; Saime Göksu-Edward Timms, Romantik Komünist Doğan Kitap, 2002; Vera Tulyakova Hikmet, Nâzım'la Son Söyleşimiz, Everest Yay, 2002; Zekeriya Sertel, Nâzım Hikmet'in Son Yılları, Remzi Kitabevi, 2002; Şükran Kurdakul-Sennur Sezer, Nâzım, Dünya ve Biz, Evrensel Basım Yayın; Sanat ve Edebiyat Üstüne Nâzım Hikmet, Haz: Aziz Çalışlar, Evrensel Basım Yayın; Kuvayı Milliye (Çizgi Roman), Nuri Kurtcebe, Leman Yay, 2002; Hikmet Akgül, Nâzım Hikmet-Siyasi Biyografi, Chiviyazıları, 2002; Türkkaya Ataöv, Nâzım Hikmet'in Hasreti, Literatür Yayın, 2002; Ekber Babayev, Nâzım Hikmet Yaşamı ve Yapıtları, İnkılâp, 2002; Ahmet Kabaklı, Nâzım Hikmet, Türk Edebiyatı Vakfı Yay, 2002; Afşar Timuçin, Nâzım Hikmet'in Şiiri, Bulut Yay, 2002; Güzel Günler Göreceğiz Çocuklar-Nâzım Hikmet Panelleri, Nâzım Hikmet Kültürevi Yay, 2002; Radyo'da Nâzım Hikmet, TSTAV Yay, 2002; "Nâzım'ın Kaleminden Barış Mücadelesi", Evrensel, 13 Ocak 2004, s.12; Alaattin Bilgi, "Nâzım'ın 'Stalin Hayranlığı ve Vurgunluğu'...", Edebiyat ve Eleştiri, No:66, Mart-Nisan 2003, s.21-22; "Nâzım Hikmet'in Dipnot'u", Devrimci Demokrasi, Yıl:1, No:8, 1-16 Ocak 2003, s.12; Mustafa İri, "... 'Vertigo', Hindistan ve Nâzım Hikmet!", E Dergisi, No:48, Mart 2003, s.85-86; Sunahan Devlioğlu, Nâzım'ın 'Macar Toprağı', İletişim Yay., 2004; Ataol Behramoğlu, "Bir TV Programının Ardından", Cumhuriyet, 23 Ağustos 2003, s.6; Dinçer Sezgin, "Nâzım Hikmet: Ben Bir İnsan", Radikal, 14 Aralık 2002, s.17; Hakkı Devrim, "Beş Arkadaş: Vâlâ Nurettin, P. Safa, Necip Fazıl, N. Nazif ve Nâzım Hikmet", Radikal, 8 Aralık 2002, s.7; Hasan Pulur, "Şiir Okumanın Şiir Yazmanın Faturası...", Milliyet, 29 Kasım 2002, s.3; Miyase İlknur, "Başı Dik Bir Türk'ün Belgeseli", Cumhuriyet, 4 Aralık 2002, s.9; "İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu: Nâzım'a Vatandaşlık İçin Düzenleme Gerekir", Cumhuriyet, 13 Mart 2003, s.4; Sennur Sezer, "A'dan Z'ye Nâzım Hikmet", Cumhuriyet Kitap Eki, No:672, 2 Ocak 2003, s.9; Arif Damar, "Memet Fuat'ın Dev Çalışması", Cumhuriyet Kitap, No:674, 16 Ocak 2003, s.10; Barış Tut, "Nâzım'ın Bitmeyen Çilesi", Radikal, 10 Temmuz 2003, s.19.

54) A. Hicri İzgören, "Şiir Notları (II)", Yeniden Özgür Gündem, 23 Kasım 2003, s.11.

O gün şiir vardı sadece...

AZİZE BENGİSU

27 Mart Pazar günü İstanbul Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü'nde, **21 Mart Dünya Şiir Günü** dolayısıyla **GÜNEY Dergisi Şiir İnisiyatifi** tarafından organize edilen bir etkinlik yapıldı. Etkinliğe ulaşılabilen tüm şairler yazılı ve sözlü olarak davet edilmeye çalışıldı. Şiir kitapları yayınlayan kimi yayınevlerine stand açma ve şairleriyle imza saati düzenleme imkanı sunuldu. Sanat-edebiyat dergilerinin büyük bir bölümü davet edildi ve stand açma imkanı sunuldu.

Etkinliğin temel sloganı **"Şiir sokağa iniyor, şair-okur-yayınevi buluşuyor"** idi. Buna uygun davranıldı.

Davetli çok sayıda şair etkinlikte yer aldı. Ulaşılan bir bölüm şair ise başka etkinliklere katılması nedeniyle vb. katılamadı. Toplam katılım doksanbeş kişiyi buldu.

Programın bir parçası olarak ilan edilen Pablo Neruda, Bertolt Brecht ve Nazım Hikmet'in hayatı ve şiire/sanata yaklaşımlarını yansıtacak olan sinevizyon gösterisi ortaya çıkan bir teknik sorun nedeniyle yapılamadı. Bunun dışında etkinliğin programı planlandığı şekliyle yapıldı.

- **Açılış ve sunu**: Dergimizin yazarlarından şair **Hasan Erkul** açılışı, sunumu yaptı. Panelin bir konuşmacısı olarak yer aldı ve paneli yönetti.

- **Müzik**: Müzisyen **Ekrem Ataer** sazıyla şiirlerden derlenmiş şarkıları ve türküleri ile etkinliğimizde yer aldı. Şiir gününe ilişkin olarak Erem Ataer etkinliğin **"Şiir sokağa iniyor!"** sloganına atıfta bulundu ve "*Bence şiir güzel bir yerde. İster sokakta ister evde, ister kırda, ister bayırda olsun, gerçekte şiir hep sokakta oldu. Ama sokakta nerede durduğu, hangi caddede durduğu önemli*" dedi ve "*şiirin hep doğru bir yerde olduğunu ve olması gerektiği*"ni belirtti.

Panel, paneli yöneten **Hasan Erkul** dahil olmak üzere tümü aynı zamanda şair olan **Gülseli İnal, Tarık Günersel, Orhan Kahyaoğlu ve Sezai Sarıoğlu**'nun katılımıyla yapıldı. Bir saat on beş dakika olarak belirlenen panelin süreci, ihtiyaç doğrultusunda yaklaşık iki saate çıkarıldı. Panel **"Popüler kültür ve şiir"** başlığı altında **"Kitle kültüründe egemen olan anlayış ve şiirin yeri"**, **"Popülist kültür ve toplumcu şiirin yeri"**, **"Sanat ve edebiyat çevrelerinin görevleri"** alt başlıklarını içeriyordu. Panele katılan şairler bu konularda yer yer farklı görüşler savunan pozisyonlarını ifade ettiler. Değişik açılardan da olsa, zaten tartışılmakta olan bu konunun dile getirilmesi ve biraz daha derinleştirmesine hizmet

Panel

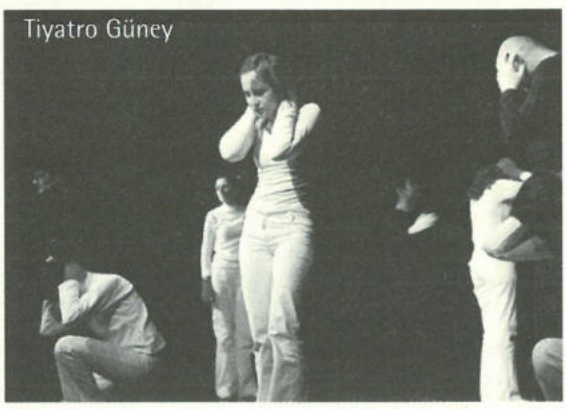
Tiyatro Güney

etmesi, önümüzdeki dönemde bu konudaki tartışmanın sürdürülmesine katkı sunmayı amaçlamıştı. Panelin konusu kapsamlı bir tartışmayı gerektirmesine rağmen, panelde yapılan konuşmalar bu amaca ulaşmaya katkıda bulundu. Önümüzdeki sayılarda gerek panelde üzerinde durulan konularda ve gerekse genel olarak bu konuda yürütelen tartışma ve yaklaşımları ele almaya çalışacağız. Panelin konusu olan **"Popüler kültür ve şiir"**, genel olarak sanatın yeri/durumu hakkında görüşlerimizi yayınlayacağız.

- **Şiir okuyan şairler**: Halil İbrahim Özcan, Kadir Aydemir, Sennur Sezer, Hasan Sağlam (Dimilice/Zazaca), Ayten Mutlu, Sezai Sarıoğlu, Bilal Kayabey, Latif Hepözbilir (Kurmanci), Kemal Özer, Tarkan Ragıpoğlu, Adnan Özyalçıner şiirler okuyarak etkinliğe renk kattılar.

- **Tiyatro**: Tiyatro yönetmeni **Osman Genç**'in hazırladığı ve **Güney Kültür Merkezi**'nden **Tiyatro Güney**'in oynadığı **"Parça parça ben"** adlı oyun, beğeniyle izlendi. Oyunda değişik yaşam zorlukları tiplemelerle, şiirlerle ve ritmik danslarla bütünleştirilerek sergilendi.

- **Onur Plaketleri ve Teşekkür**: **Şükran KURDAKUL, Kemal ÖZER** ve **Gülten AKIN**'a verilmek üzere hazırlanan plaketler takdim edildi. Plaket verilen şairlerin seçimi hakkında şairlerimizin görüş ve önerileri alınmış, o doğrultuda şeçilmişlerdi. Dergimizin Onur Plaketi vermede belirlediği şairlerin bunu gerçekten hak ettiklerini ve doğru bir seçim yapıldığı görüşündeyiz.

- **Kokteyl**: Kokteylde içecek ve kurabiye ikram edilirken, katılımcılar ve izleyenler tanışma ve sohbet etme fırsatı yakaladı.

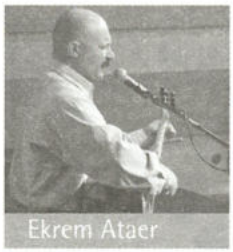
Ekrem Ataer

Ayten Mutlu

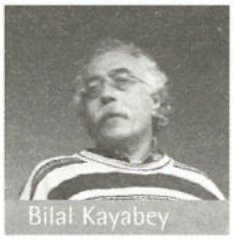
Bilal Kayabey

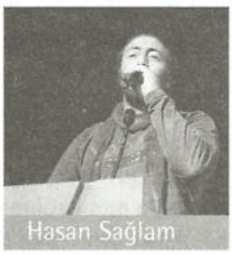
Hasan Sağlam

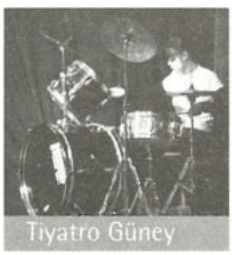
Tiyatro Güney

Latif Hepözbilir

Tarkan Ragıpoğlu

Gülseli İnal

Yazıişleri Müdürümüz **İlyas Emir** Diyarbakır Belediyesi'nin düzenlediği Film Festivali'nde Yılmaz Güney Sineması konulu etkinlik ve panele konuşmacı olarak davet edildiğinden bu etkinliğe katılamamıştı.

Edebiyatın bir alanı olan şiire ilişkin yapılan bu etkinliğin, kimi eksikliklerine rağmen, amaca uygun ve başarılı geçtiğini söyleyebiliriz. Kuşkusuz bu başarıda birçok şair, kişi ve kurumun katkısı ve desteği vardı.

Şiir Onur Plaketleri

GÜNEY Dergisi'nin düzenlediği ve ilk olan **Dünya Şiir Günü** etkinliğinde uzun yıllarını şiire adamış, toplumsal gerçekçi şiir akımına önemli katkılar sunmuş, yeni ve genç kuşak şairlere örnek ve ilham kaynağı olan, olması gereken; şiirin güçlü olduğu dönemlerdeki kadar şiirin zayıf dönemler geçirdiği dönemlerde de duruşundan vazgeçmeyen, kendi içinde tutarlı şairlerimizin arasından üçüne **Şiir Onur Plaketi** ve **Teşekkür** sunmayı uygun gördü.

Selma Kurdakul

Hasan Erkul GÜNEY Dergisi'nin sunduğu Şiir Onur Plaketlerine ilişkin olarak *"Yılların emeğine duyulan onur"* olduğunu vurgulayarak plaket alacak ve takdim edecekleri sahneye davet etti.

Uzun yaşamı boyunca toplumcu gerçekçi şiirde tutarlı ve kararlı bir şair hayatı olan **Şükran Kurdakul** fiziken hayatta olmadığından, plaketi **Adnan Özyalçıner** eşi adına Selma hanıma takdim etti.

Selma Kurdakul plaketi alırken yaptığı konuşmada *"hem hazin, hem de onur verici bir mutluluk yaşadığını"* söyleyerek eşi Şükran Kurdakul adına teşekkür ederek sözlerine başladı.

Selma Kurdakul, emperyalizme karşı savaşta, hem siyasal yönüyle çabalar harcamış, militan olmuş, hem de toplumcu gerçekçi şiire katkı sunmada çaba harcamış 44 yıllık hayat arkadaşı Şükran Kurdakul ile birlikte çok sıkıntılı günler geçirdiklerini ve bütün bunlara

Tiyatro Yönetmeni Osman Genç (önde)

değdiğini, bu etkinlikte olduğu gibi anıldığını gördüğünde ve anılmaya devam edeceğini düşündüğünde memnun olduğunu belirtti.

Kurdakul konuşmasında Güney Kültür Merkezi tiyatro oyuncularının sunduğu ve şiirlerden parçalar içeren oyunu beğeniyle izlediğini söyleyerek ayrıca memnuniyetini dile getirdi.

Adnan Özyalçıner ise *"ben bu ödülü popülizme düşmeden, şiirlerimizi kitlelere ulaştırmış ve toplumsallaştırmış bir şair olan Şükran Kurdakul adına veriyorum"* dedi.

Kemal Özer'e plaketini **Güney Kültür Merkezi** adına genç bir kadın arkadaşımız takdim etti. Kemal Özer plaketi alırken *"çok anlamlı bir değerlendirme karşısında kaldığını"* belirtti ve *"hem gün olarak şiir günü toplantısında verilmesi, hem verilen arkadaşlarımın bugüne kadar ortaya koyduğu değerler ve hem de veren derginin kurucusunun bir sanat insanı olması ve onunla birlikte sanata başladığı Yılmaz Güney'in adını taşıması, bu ödülü benim için her şeyden daha önemli, güzel bir ödül olarak hatırlamamı sağlıyor ve bu ödülü layık gören arkadaşların hepsine teşekkür ediyorum"* dedi.

Kemal Özer

Gülten Akın etikinliğe gelecek durumda olmadığından, kendisine bizzat ulaştırılmak üzere şair olan **Sennur Sezer** PEN adına yine şair **Halil İbrahim Özcan**'a ödülü takdim etti. Sennur Sezer Gülten Akın'a ilişkin şu değerlendirmeyi yaptı: *"Bugüne kadar yaptığı hiçbir işi savsaklamadı. Ne analığı, ne eşliği, ne şairliği... Ne 12 Mart'ta, ne 12 Eylül'de... Hepimiz biliyoruz, Mamak'ta hem ana olarak vardı, hem avukat olarak... İtilip kakılanlar arasındaydı. Ama bunu da yazdı, belgeledi, tarihe bıraktı. Onu hep yüzyılımızın en önemli isimlerinden biri olarak anacağız. Tıpkı Şükran Kurdakul gibi, tıpkı Kemal Özer gibi O da hem tanık, hem de savcısıdır yaşanan hayatın".*

"SUNU"dan...

Şiir bu!
İcabında ne iş olsa yapar!
Uygunsuz haliyle bilem!
İşinizi bitirir "abiler"...

Beykoz'da Sinema Günleri Yapılıyor

Beykoz Belediyesi Kayra Sinemaları'yla birlikte 68'inci doğum yıldönümü nedeniyle Yılmaz Güney Toplu Film Gösterimi yapıyor.

Sinema Günleri 1 – 29 Nisan arasında gerçekleşiyor. 31 Mart 2005 Perşembe günü saat 19.00'da Kayra Sineması'nda bir kokteyl ile açılış yapıldı. Açılışa GÜNEY dergisi olarak biz de katıldık. Kokteylde Fatoş Güney ve Beykoz Belediye Başkanı Muharrem ERGÜL birer kısa konuşma yaptı.

Fatoş Güney, Yılmaz'ın filmlerinin yasaklıyken videolar üzerinden filmlere bir şekilde ulaşılıp izlediğini, daha sonra da sinemalarda izlenebildiğini, aradan geçen uzun yıllara rağmen Yılmaz'ın filmlerinin gösterildiği alanlarda ilgiyle izlenmeye devam ettiğine vurgu yaptı.

Muharrem Ergül, Amerikan sinemasının egemenliği ve birtakım imkânsızlıklar nedeniyle sıkıntılar yaşayan Türk Sinemasına destek olmak amacıyla Beykoz Sinema Günleri'ni düzenlediklerini, başlama tarihi olarak uluslar arası ödüllere sahip Yılmaz Güney'in doğum günü'ne denk gelen 1 Nisan tarihini seçtiklerini söyledi. Başkan Ergül, Türkiye'deki dar gelirli kimselerin yaşadıkları sorunları anlatan filmler olmasından dolayı Yılmaz Güney'in filmlerini tercih ettiklerini vurguladı.

Kokteylin ardından SÜRÜ filminin gösterimine geçildi.

Gösterilecek filmler:
SÜRÜ: 1 – 7 Nisan
DUVAR: 8 – 14 Nisan
ARKADAŞ: 15 – 21 Nisan
YOL: 22 – 29 Nisan tarihleri arasında gösterilecek.

şiirin sanları

Bu sayımızdan itibaren şiire gönül verenleri tanıtmayı amaçlayan yeni bir bölüm açıyoruz. Çeşitli nedenlerle kendisini tanıtamamış, ya da yeterince tanıtamamış şiir insanlarının kısa hayat öykülerini ve şiirlerinden birer-ikişer örnek sunmak, okurla tanıştırmak istiyoruz. Bu bölümde kendisini tanıtmak isteyenlerin ürünleriyle ve birer kısa yaşam öyküleriyle dergimize başvurularını bekliyoruz...

Ozan Öztepe

Ozan Öztepe. 1976 İstanbul doğumlu. Mimar. Halen özel bir şirkette çalışmakta, aynı zamanda İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde doktora öğrenimime devam etmekte. Şiire, fotoğrafçılığa, klasik müziğe ve modern resime ilgi duymakta. Şiirleri çeşitli dergilerde yayınlanmış.

Dergimize, üzerinde son 2-3 yıldır çalışmakta olduğu "Ölüler Bandosu" isimli özenle hazırlanmış şiir dosyasını göndermiş. Ozan Öztepe dosyasının bir tanıtımını da yapmış... Şöyle yazmış "Ölüler Bandosu hakkında:

"Yüzyıllardır hayatta olan Bacchus, Ölüler Bandosu'nun şefidir. Kendisi de bir bakıma ölü olan Bacchus, yaşarken de parça parça ölünebileceğinin bilincindedir. Ölüler Bandosu Ara'da hayat sürer. Ara; dünya ile "öteki" alemlerin arasında bir mekândır. Ölüler Bandosu'nun karakterleri, dünya hayatına belirli bir mesafede durmakta ve onu yorumlamaya, algılayabilmeye uğraşmaktadırlar. Bacchus her sevdalanışında dünyaya döner. Bu durum yüzyıllar boyunca engellenemez bir devinim halini almıştır.

Ölüler Bandosu'nun bir çok müzisyeni (karakteri) vardır; Kazımzan, Cengiz Çal, Abdülmenap Tul, Emre, Melina, Islak Bey, İncir Teyze, Nihatzan, Nigarsoy, Lades Hanım, Kireççi Niyazi vs... Herbirinin farklı bir çalgısı vardır ve sürekli yeni senfoniler bestelerler. Bu karakterlerin çeşitli ölüm sebepleri vardır. Ortak paydaları ise aşkın ve sevginin geçici birer yanılsama olduğunun bilincinde olmalarıdır. Onlara göre aşkta gurur olmalıdır. Acı, ölmeyenlere mirastır; ölenler ise rahattır. Bacchus sürekli olarak hayatı, sevgiyi ve aşkı, ölümü, varolma sebeplerini ve varolanları sorgular. Bacchus'a göre gösterilenlerin ardında farklı bir öz vardır. Görünen vardır. Gösterilen vardır. Göstergeler vardır ve gösterilmeyenler... Bacchus yaşam ve öbür yaşam arasında ya da Dünya ile Ara arasında bir bakıma dans etmektedir. Yaşayanlar tarafından anlaşılmadığını düşünür. Aşk varoldukça insanların, yaşarken dahi, defalarca ölebileceklerini, bu durumun son derece doğal olduğunu savunur."

E-posta: ozanoztepe@yahoo.com)

Suskun Bando

Her sabah kedi kedi aşındırılan caddelerin söylemek istedikleri var.
Altlarından geçtiğimizde , sürekli yanıp sönen sürekli yanıp sönen
sönmeden yanmasını hiç öğrenemeyen buğulu sokak lambalarının...
Kapalı pencerelerin açık perdelerinden seyredilen renk renk avizelerin
söylemek istedikleri var.
Karanfil satamayan bir çiçekçinin...
Yıllardır karanfil satamayan bir çiçekçinin...
Kırmızı karanfillerle bezeli bir bahçe önünde
yıllardır karanfil satamamış bir çiçekçinin...
söylemek isteyip de söyleyemedikleri var.
Kırık bir tahterevalli önünde bekleyen sessiz çocukların...
Fabrika önünde bekleyen sessiz babaların...
Ekmek kuyruğunda bekleyen sessiz annelerin...
Saat kulesi önünde bekleyen sessiz
sevgililerin söylemek isteyip de söyleyemedikleri var.

Vedat Güven

Dergimize gönderdiği "Yüreğimde Köpüren Deniz" adlı kitabı üzerinden tanıdık Vedat Güven'i...

16 Aralık 1969, Ankara doğumlu. İlk şiirini 9 yaşında yazmış; köy hayatını anlatan pastoral bir şiir... İlk sevda şiiri 11 yaşında yeşermiş yüreğinde. İlk şiirlerimi Süheyla ablasına okumuş. Onun çoğunlukla çok acımasız eleştirileri heykeltraşın taşa indirdiği çekiç darbeleri gibi gelmiş Vedat Güven'e. İlkokul, ortaokul, lise, üniversite'de yazmış hep. Makina Mühendisi olmuş, makina resimleri üzerine bile şiirler yazmış.

"Şiir benim için, kafamın içinde kendimi duymak gibi. Kendime sesleniyorum şiir yazdığımda. Mono-loguma delice bir tutkunluk. Öyle ki çok severek yaptığım resim çalışmalarını bile yaşam koşturmacasında kenara bırakmak zorunda kaldığım halde şiiri asla bırakmadım, bırakamadım." diyor.

Yine Vedat Güven'in anlatımına göre yeni yayınladığı kitaptaki her şiirin bir öyküsü var ve başka hayatların kurgulandığı bir kaç şiirin dışında tamamına yakını yaşanmış, yaşattırılmış.

Şair "Ucu bana bir şekilde dokunmamış hiç bir şeyi yazmak istemiyorum. Kurgulanmış hikâyelerse onları yaşayanların tamamen gerçek hikâyeleri..." diyor...

Güven'in bir şiirini okurlarımıza sunuyoruz.

Ölüler Bandosu

(Ölüler Bandosu ve Bacchus...)

– Gösterilenler ne?
Varolanlar nerede?

Hangi cümlesindeyiz kitabımızın?
Çok mu ürkütüyor "ö l ü m" dediğimiz?

Ne zaman sona ereceği değil hayatımızın,
O'na nasıl yeniden başlayabileceğimiz...

Ne zaman sona ereceği değil hayatımızın,
O'na nasıl yeniden başlayabileceğimiz...

İnternet'te Telepatik Sevda –Elçin

yüzüne değmedim.
nasıl tutulmak sesine.
hani resmin de var bir yandan.
dokunmak saçlarına içimde tutku kocaman.
bu,
işte mıknatısı gözlerimin.
bundandır,
beni tüm kuyruklarda upuzun yürek edişin.
bundandır İstanbul'unu bekleyişim,
telefonlarını belleyişim hep bundan.

sesinde bambaşkası bahardan,
Pasifik meltemleri,
koşturan saçlarımın arasından.
eminim...
sen mutlaka perisin,
sarı saçların cennet yemişi
yüreğin,
başı çiçekli kızların koşup durduğu,
tropikal orman
kocaman.

bilsen,
devasa bir hasrettir kökünde serpilen yüreğimin.
bilmem ki o sen misin...?
yıllardır durmuş saatim
yıllar olmuş meğer
beklermişim.
kadife bir dokunuş bu Elçin,
tüm cennet kızlarını toplayıp yanına
hep küçük harf...,
düşüme ışık hızında seslenişin..... .

Kasım 98 – Ankara

*(Yüreğimde Köpüren Deniz, Vedat Güven,
Umut Matbaası / İstanbul, Temmuz 2004,
ISBN 975-98778-0-5;*

*İletişim Adresi: Başak Farmasötik Aykosan Sanayi Sitesi
C Blok Kat. 2 No: 161 İkitelli Organize sanayi sitesi
Küçükçekmece-İstanbul;*

E-posta: vguven@yahoo.com)

şiir notları şiirlere notlar

HASAN ERKUL

Binali Gençel 18.2.2005 tarihinde Buca/İzmir'den yazmış. 2 Nolu F-Tipi Cezaevi'nde kalıyor. Mektubu birkaç sayfadan oluşuyor. Her sayfasında "görüldü" damgası var. Mektubunda "Salt tüketen bir okuyucu pozisyonunda kalmak istemediğim için kendi çapımda bu alanda yürüttüğüm çalışmalarımı sizlerle de paylaşmak istedim" diyor. 2004 yılında yazdığı onbir adet şiir çalışmasını yollamış. Hapistekilerin önceliği var demesem de elim önce onun çalışmalarına gitti.

"Anafor" adlı şiir çalışmasını buraya aktarıyorum:

"buğulanan camlarda / aradım yüzünü / her seferinde - bir belirip, bir silindi gözlerin / üşümüş bir tomurcuk damlaydım / usulca kayan üzerinden / uzaktan dokundum sana giderken / terli bir kabusun ardından / menekşe kokan / leylak kokan / kanmıştık bir kere / yağmur yağdığında / arap kızının camdan baktığına / buğulanan camlarda / aradım gizlice yazılmış yazıları / ve çatlamış dudaklarında çırpınan / bülbül sesini / esti rüzgar, oldu hazan / çarpıp çarpıp düştü kelimeler / parçalandı, kırıldı camlar / kan gölüne döndü yüreğim / bir gözlerin kaldı geride / bir de gaipten sesler"

Bu şiir 25 satırdan oluşmuş. ierine önerdiğim dizeler şöyle:

Buğulanan kokunda aradım yüzünü / bir belirdi / bir silindi gözlerin / çatlamış dudağında çırpınan sesin / arap kızının camdan baktığına kanmıştık ya! / sır oldu yel / ne gaip kaldı, ne sözcükler...

25 yerine 7 dize! Şiir, gündelik hayat içinde bazen düşük düzeyde, bazen de olağanüstü bir halde sezilir, söylenir, yapılır, yazılır, kurulur. şiir, insanda ve evrende bir haldir. Düşünemediğimiz kadar kısa bir ‚an'a sığabileceği gibi, düşünemeyeceğimiz kadar uzun bir salınımla bile yetinemeyebilir.

Bu kavrayışın pratik ifadesi; anlamdır, imgedir, sestir, sözdür, müziktir, dizedir, diziliştir, biçimdir... Sonsuza getirilen bir sınırlamadır. İşin içine sınır girince, sınırlanan şeyde sonsuz ne kadar korunabilmişse, o kadarıyla "olmaktan - olgunluktan" söz edebiliriz. Dolayısıyla bir şiirin başlangıcı, devamı ve bitişi ne kadar kendine yeterliyse, şiir o kadar yetkindir. Mesele, kısa ya da uzun söylemek değil; ‚kararı kadar'ı tutturabilmektir. Zaten bunu tutturunca, alt öğelerin hepsi; hatta ‚doğru' dil halinin aranışı, keşfi, icadı vs., yani bunların her biri, bir bardak suda fırtına koparma konusu olmaktan çıkar. Öte yandan şiir, bize ‚kararı kadar' kararlı olmanın, sinsi bir yorgunluğa sebep olacağını da söyler. En kararlı şey, kararsızlığın şafağıdır. Kararsızlık sayesinde şiir, yeni bir olağanüstülüğün peşine düzer. Tuhaf ve böyle...

Binali Gençel'in aşağı yukarı bütün şiirlerinde, şiir bitmemiş gibi duruyor. Özlem ya da hapislik halinden

---

Beyti beşer

HIDIR ÇELİK

kayıt tutan geceye sordum
hali nicedir evren-nin
adresi meçhul sokakların
everest şatoları kanrevan
zemberegi kırılmış yay
yüreğime inen kol
ağını ören örümcek
bu devama gecede
her cürüm ayakta
çakal tininde uyuyan çocuk
yene girmiş kol
iliğe çimlenmiş gece
dili lal körpe menekşe
bir dem ay dönmekte kızıl
yelesine gemlenmiş ejderha
kanlı not düşüren it
şafağın feri sönmüş
nicedir çekilmiş yatağından nehirler
düetti sırrı deniz ve sis
gecede kaç haydut
bölmekte uykularımı
ay göğsümü egiren kevgir
kaçıncı miladıdır deminde bu kan
sabır karıyordu derviş
aynı eyfel tepede
beyti beşer dönüyordu

08.01.2005

dolayı mı? Bilemiyorum... Kısa tuttuğu şiirlerinde daha verimli. Sonu da oturmuş bir şiirini aktararak, Binali Gençel'e iyi voltalar dileyelim.

"YURTSUZ / yurdu yok bu rüzgarın / bu kızıl saçlı güneşin / bu ay'ın / yurdu yok akşamların / o akşamlarda açan yıldızların / mavi göğün altında yatan / çocukların / ve vakitsiz gelen ölümlerin / yurdu yok".

Aydın Altunöz Antakya'dan "Sarsamadı Çelik İnancımızı" adlı çalışmasını göndermiş. Henüz şiir değil. Ama hoş bir kinaye yakalamış. "Yeminler ettik / Diyalektik materyalistli yeminler."

"Lı" ve "sız" ekleri üzerinden Aydın Altunöz'ün esprisini derinleştirebiliriz sanırım. Eşik'li - eşik'siz, kapı'lı - kapı'sız, kılıç'lı - kılıç'sız, usta'lı - usta'sız, tabu'lu - tabu'suz, tanrı'lı - tanrı'sız, materyalist'li - materyalist'siz yeminler.

Mehmet Girgin iki adet çalışmasını yollamış. "Elli Bin Lira" başlığını taşıyan, eğer yoksulluğa ilişkin bir hikaye yazacak olursa, o hikayenin bir bölümünü oluşturabilir. "Kardeşiz" başlığını taşıyan ise, şiir olma yolunda. Karşıtlık ve yanılsama vurgusu üzerinden bir yol tutmuş. Epeyce yaz - boz yapması lazım.

Veysel Otunç "Aralık On Dokuz" adlı şiirini yollamış. Fazlalıklarından arındırıp, bazı bölümlerinde söyleyiş ve okunuş kolaylılığı sağlayarak, bu şiiri daha iyi hale getirebilir. Finalini basmakalıp olmaktan mutlaka çıkartmalı. Üçüncü kıtanın sonunu, ‚yirmi birinci asrın hatırası' yapabilir. "Yalanlarla da saklanamadı ölüm" yerine, "yalanlara saklanamadı ölüm' diyebilir.

Hıdır Çelik "Beyti Beşer" adlı bir şiir yollamış. ‚Kararı kadar'a değmiş bir şiir. "Kayıt tutan geceye sordum / hali nicedir eren-nin" diyor. Güzel söylüyor.

Bir dahaki sayıda, kayıt tutan ışığa sordum hali nicedir şairliğimizin diyerek, Sinan Tanrıverdi'nin şiiriyle kaldığımız yerden devam edeceğim.

Bir de ricamız var: Mail haricinde bize şiirlerini/yazılarını gönderenlerin, tabii ki hapishanedekiler hariç, şiir/yazılarını temiz ve okunaklı daktilo/bilgisayar yazısıyla göndermelerini rica ediyoruz.

Sağlıcakla kalın.

Güney'in bu sayısına şiirleri ulaşanlar:

Binali Gençel • Eşref Yılmaz • Mutlu Şahin • İsimsiz "Siyahım" şiiri • Aydın Altunöz • Veysel Otunç • Sinan Tanrıverdi • Mehmet Girgin • Tan Doğan • A. Karabağ • Erol Nacar • A. Dümrül • Vedat Güven • Mehmet Söğüt • H. Habip Taşkın • Hamdin Tutumlu • Eray Korkmazer • Müslüm Aslan • Sunay Er • Zeynel Çok • Akman Gedik •

Önce çocuktuk ağladığımızda

BİNALİ GENÇEL

Doz içinde bir yangına kapılmış
Ürkek ürkek ses vermekte yüreğimiz
İnen her kamçının kan şölenine
Davetidir bir sonraki
Önce çocuktuk ağladığımızda
Baldıran tadında gece
Asumana kaza süs verilmiş
Nerede Venüs
Faili meçhule gitmiş
Öyle ya aşıksan güneşe
Sen de yanacaksın bir parça
Önce çocuktuk ağladığımızda
Fırtınada, boranda
Yedi iklim ayazda
Ve yerin göç almaz
En dip kuytusunda
Kim bilir bu kaçıncı
İnkar edilişimizdir
Önce çocuktuk ağladığımızda
Bir kız, bir oğlan kadar gerçek
Varsın bir gün daha geciksin özgürlük
Çoktan isyana kalktıktan sonra
İçimizdeki çocuk
Firariye tüm bunların toplamı
Durma
Koş, kötü bir serap bu geçici
Yüzünü dön
Yürü sırılsıklam
Bu ülke gelecektir arkandan
Önce çocuktuk ağladığımızda
Ölüm vardı ağladığımızda
Bu yüzden yatmayız
Derin vadilerde
Namludan ayrılan kurşun
Kötü bir düştü sadece

11.06.04

Bizi rezil ettiler

A. KADİR KONUK

Üzerinde görenleri iğrendirebilecek beyazlıkta köpükler oluşturan yağıyla, yarısı satılmış, kalan yarısı yer yer sıcaktan çatlamış kıyma Döner; "Ağam niye ağlıyorsun" diye sordu Lahmacun'a.

Caddenin karşısındaki tavukçunun vitrininde, döner ızgarada kızaran tavukları seyrederken duymuştu Lahmacun'un hıçkırıklarını. Bir an için kendini o tavukların yerinde hissetmiş, nedense sevinmişti. Tavuk tavuk gibi yeniliyordu bu memlekette. Gerçi Almanlar tavuğu Türkiyeliler gibi bir sepet ekmekle değil, "Pommers" dedikleri ketçaplı, mayonezli patates kızartmasıyla birlikte yemeyi yeğliyorlardı, ama hiç olmazsa tavuğu sülalesi belli olmayan bir yığın yedek malzemeye kurban etmiyor, eti et gibi yutuyorlardı.

Döner ve lahmacunun satıldığı "imbis" denilen küçük lokantada, soğutuculu vitrinde ıspanak, havuç, taze yeşil fasulye, kırmızı toz biber, yoğurt ve Almanların Quark dedikleri çökelekliğini yitirmiş, Avrupalılaştırılmış taze çökelekle karılmış "ön yemek" anlamına gelen, rengârenk "Vorspeise"ler; yağın içinde yüzen kabak, patlıcan, domates kızartmaları ve şişlere takılmış, kararmaya yüz tutmuş Adana kebaplarını, pirzolaları seyrediyorlardı. Bir köşede koyu yoğurtla karılmış, üzerinde ilk bakışta hangi bitkiye ait oldukları belli olmayan, geniş yeşil yapraklar bulunan bol sarmısaklı cacık soyuna ihanet etmişcesine uyukluyordu. Taze, köpüklü ayran çoktan tarihe karıştığından, su geçirmez şekilde hazırlanmış karton kutulardaki ayranlar, kola, fanta ve biralarla birlikte aynı buzdolabında bulunmanın sıkıntısı içinde, kimseye belli etmeden için için köpürüyorlardı.

Mermer tezgahın üzerinde lahmacun açan ve her halinden Türkiyeli olduğu belli olan usta, elinin altında şekillenen hamurun hıçkırığını duymamıştı. Ama Döner içten gelen bu hıçkırıkları iyi tanıyordu. Lahmacun'un ilk ağlayışı değildi bu. Zaman zaman kendisi de etini kızartan tüp ateşine salıyordu sürgün gözyaşlarını ve onu anlayabilecek hiç kimse yoktu çevresinde.

"Niye ağlıyorsun ağam?"

"Nasıl ağlamıyayım gözüm? Bizi rezil ettiler, bizi iğdiş ettiler, kanımıza ekmek doğradılar, soyumuzu kuruttular" dedi Lahmacun, derin derin içini çekerek. Ustanın elleri makina hızıyla çalışıyor, açtığı hamurun üzerine bol salçalı, biberli, yarısı ince bulgur, ya-

rısı kıyma, kırmızımtrak bir karışımı yayıyordu.

"Biz eskiden böylemiydik kurban" dedi Lahmacun. "Bizi böyle taşlara mı çalarlardı? Nerede o gözünü yediğim, on santim kalınlığındaki tahta hamur tezgahları. Hele şu üzerime koydukları harca bak. Ulan lahmacuna bulgur konulduğu nerede görülmüş, dandik. Zaten koyduğun ne, iki tutam harç. Salça dersen güneş yüzü görmemiş, geceleyin yıldızları saymamış, çürük domateslerden oluşan makine salçası. Bulgur dersen kadın kız elinde yıkanmamış, eleklerden ağıtlarla geçmemiş, değirmen suyunun türküsünü dinlememiş, altında tezek yanan kazanlarda kaynamamış, güneşin altında kurumamış, sevda türküleriyle elenmemiş bulgur. Kıymaya bak, kıymaya! Yarısı sıyırma, yarısı gayırma. Bağırsağı, iç etini, kemik üstünü karıştırmış, iç yağını basmış, çekmiş, kıyma diye sürmüşler piyasaya. Ne biberi biber, ne tuzu tuz harcın. Bir de elektrikli fırına atıyorlar beni, pişmeden kavruluyorum. Ben ağlamayayım da kimler ağlasın kurban?"

"Ula dünya puşt oldu biliyor musun? Benim halim senden iyi mi sanıyorsun" dedi Döner. "Hele biçimime bak, boru gibiyim. Daha bu sabah buzluktan yeni çıktım, anam dinim dondu haftalarca. Ne içim iç, ne dışım dış. Her yanım sulanıyor ateşi görünce. Bir fabrikada, hayatında hiç döner görmemiş adamlar, duvara çamur sıvar gibi sardılar kıymayı aha bu demirin üzerine. Kıyma da kıyma olsa, kim başına ağlaya. Dediğin gibi harbi karışım. Barsağı, gursağı, kelle derisi, hayvan gerisi, ula ne arasan var içinde. Yağlı kıymayı top top edip geçirdiler demire, kokmasın diye de bolca baharat kattılar. Üzerimi naylonla sarıp, sonra yallah buzluğa. Şimdi benim adım Döner mi allahını seversen? Döner gibi kokmuyorum bile."

"Ah ağam ah! Buranın kıyması nasıl kıyma olsun? Koyunu, kuzusu, ineği, danası ne yiyor ki kokasın. Bizim dağların nergisi, reyhanı, kekiği, nevruzu, çiğdemi, kırkbir çeşit kokusu mu var buralarda? İneğe, koyuna tuzu bile gramla veriyorlar. Dayanıyorlar hormonu, dayanıyorlar suni yemi, bir şişiyor hayvanlar, yarısı su. Taze otu gördüğü mü var hayvanların? Bir damın içinde yüzü, ikiyüzü bir arada yaşıyorlar, gün güneş yüzü görmeden. Hormondan şişip, dana olmadan inek oluyorlar, yallah bıçağın altına.Yedikleri yemlerden deliriyor hayvanlar."

"E, hadi onu anladık, bu dürzü aşçılara ne oluyor? Niye içime biraz kuyruk yağı katmıyorlar? Hiç değil o zaman kokum dağları aşar, insanın iştahını açar."

"Ula güldürme beni. Buranın koyununda kuyruk mu var da katsınlar? Koyunların kuyrukları pürçüklü gibi. Nerede o bizim herbiri beş altı kilo çeken, kucak dolduran kuyruklar? Gahırdağın adını bile bilmiyorlar burada."

"Benim zoruma ne gidiyor, biliyor musun gardaş? Adımız döner olmasına döner de, o elektrikli bıçakla kesmiyorlar mı, ölüyorum. Millet rahata alıştı ki

sorma. Eskiden koca palalarla kesiyorlardı bizi. O bıçakları keskinlemesi bile bir neşeydi dönerciler için. Bir de ardımda durmadan 'Piş, piş' diye bağıran bu gaz ateşi yok mu, kahroluyorum. Nerede o odun kömürünün kokusu, nerede onun ateşinin gövdemi kucaklaması. Bu ateş bir yanımı yakıp, bir yanımı donduruyor."

"Ben, ya ben? Nerede o fırınlar, nerede o külün etime yapışması, nerede o kömür cızırtısı. Odun közüyle kızarmış taşların üzerinde pişmekle, elektrikli sacda oturmak bir mi?"

"Bizi rezil ettiler gardaş, bize olmadık kötülüğü reva gördüler."

"Hele de piştikten sonra o içime katılanlar yok mu, içim bulanıyor Döner, içim. Lahmacun dediğin nasıl yenir? Yanında biraz yeşil soğan, biraz maydanoz, bol limon, hadi biraz sumah, hadi acılı yiyene biraz daha acı... Ama bunlar ne ediyorlar? Karışık salata, olmadı cacık, olmadı üstüne beyaz peynir, o da olmadı acı salça, zeytin... Al sana kirli çamaşır bohçası gibi bir dürüm. Ben lahmacun muyum, çamur deryası mı, bilemiyorum. Nasıl içleri kaldırıyor gardaş bunu, nasıl yiyorlar? Hadi yiyen yiyor da bu aşçı dümbüğüne ne demeli? Nasıl ihanet ediyor ata, dede sanatına?"

"Ben de öyleyim lo. Döner dediğin nasıl yenir? Bol tereyağlı taze pirinç pilavının üzerine 'Kes ağama yüz' diye bağıran mı, bembeyaz, ipincecik lavaş ekmeğine sarıp, dürümleyen mi kaldı? Nerede o soğan salataları? Şimdi ne ediyorlar; bir tike ekmeğin içine salata, cacık, peynir, acı sos sonra da ben. Hiç olacak iş mi ula? Ben et miyim, ot muyum, anlamıyorum."

"Bir de burada benim adıma, Türk Pizzası diyorlar. Aslımı, astarımı inkar ediyorlar kurban, soyuma ihanet ediyorlar. Yav pizza nerenin bir kere? İtalyanlar yapmıyor mu pizzayı? Benim adım ne; Lahmacun. Niye İtalyan pizzasını pizza diye satıyor da, bunlar be-

nim adımı Türk pizzası ediyorlar? Lahmacun'un götü mü kurudu?"

"Uyduruyorlar ula, uyduruyorlar. Hele bak şu yemek listesine, hangimizin adı gerçek. illegalmişiz, sanki sınırdan gizli geçip gelmiş, iltica etmişiz gibi hepimize sahte birer kimlik çıkardı bunlar kardaş, Alman'a yutturuyorlar."

"E hadi Alman'ı anladık da, bizim vatandaşlar nasıl yiyorlar bu çeri çöpü? Biri de itiraz etse bayram edeceğim. Bulgurdan ben, kıymadan sen."

"Of be of, nerede o eski halim. El büyüklüğünde parça parça etleri biberle, sütle, yağla ovup, türkülerle dizerlerdi akşamdan kocaman şişin üzerine. Arasına kuyruk yağı katarlardı. Usta olan dönerciler yeşil biberi, kırmızı domatesi yerleştirirdi parça etlerin arasına. Tam tepeye de aha böyle kocaman bir soğanı geçirirlerdi, padişah tacı gibi. Adımız o zamanlar Yaprak Döner'di. Ye ye doyma. Kokusunu yedi mahalle öteden esans gibi çek içine. Şimdi kıyma kavurmanın adına döner diyorlar. Ben bu hallere düşecek döner miydim?"

"Ne diyorum biliyor musun Döner gardaş? Sattırmıyalım ula kendimizi, kırdırmayalım soyumuzu. Kokalım, çürüyelim... Yiyenin midesine oturalım, dert edelim, tırik edelim, tuvaletten çıkamasınlar."

"Nasıl edelim bunları gardaş, yoğuran onlar, kesen, kızartan onlar. İçimize sinmese de geçeceğiz o boğazlardan."

"Ah ula gardaş, dünya puşt oldu, bizi memleketimizden sürüp buralara getirdikleri yetmezmiş gibi bir de rezil ettiler. Gamım gasevetim onadır."

"Susun ulan" diye haykırdı Cacık soğutucunun içinden. "Yeter ulan imansızlar, benimki zaten bana yetti, bir de siz dert katmayın derdime. Şu yoğurda bakın bir kere, neresi yoğurt bunun? Ne mayası maya, ne sütü süt. Koku dersen hak getire. Bir de buna katılan şu hıyarlara bakın? Boyları elli santim, naylonun içine girmişler. Her biri kolum kalınlığında. Tadı hıyar değil, kokusu hıyar değil, bir tek adları hıyar. Üzerime süs diye konulan şu maydanoz yapraklarının iriliğine bakın hele, kabak yaprağından iriler. Sarmısaklar bile Avrupalı olmuş, ne kokusu var ne iştah açıcı bir yanı. Çamurun içinde kalmışım burada, boğuluyorum ulan, bir de siz tuz olmayın, yarama."

Cacığın yakınmasını duyan yemeklerin hepsi birden bağırmaya başladılar. Patlıcan rengi sarı kabağa vurdu, kabak karpuza dönmüş domatese. Bir ağıt korosu kapladı dükkanın içini. O sırada içeriye giren bir müşteri; "Bir lahmacun istiyorum, cacıklı, peynirli, salatalı, zeytinli olacak, biraz da döner katın içine, üstüne de acı sos" dedi.

Yemeklerin hepsi birden haykırdı: "Puştlar, katil puştlar! Ulan bizi bu hale koyanın da, satanın da, yiyenin de..."

Yuuz pin

H. TUĞRUL ATASOY

Dostluk başka bir şey. En güzel yanı ise, dostlarınızdan hayatın getirdiği zorunluluklar nedeni ile ne kadar uzak kalırsanız kalın tekrar bir araya geldiğinizde ayrı kalınan günler hiç yaşanmamış oluyor. Bir süredir artık dostluklarımın bir çoğunun doğup yeşerdiği şehirden uzaklarda yaşıyorum. Bu nedenle eski şehrimde kalan dostlarla hayattan kendi adımıza çalabildiğimiz günlerin sayısı azaldı. Geçen yaz üç beş günlüğüne de olsa izin günlerimiz çakıştı ve bu zaman dilimini güneyde bir üçüncü şehirde dostluğumuza ayırmaya karar verdik. Kısa süreli tatilimizin ilk günü sabah kahvaltısından sonra kaldığımız tahta evlerden oluşan pansiyonumuzda uzun uzun sohbet ettik. Zaten geç kalktığımız için sohbete ara verdiğimizde ikindi vakti olmuştu. Artık biraz denize girelim diyerek ağır adımlarla tozlu patikaya çıktık. Kaldığımız pansiyondan denize gitmek için tarihi kalıntıların içinden geçen yaklaşık bir kilometrelik bir yolumuz vardı. Uzun sohbetin ve halen gökyüzünde hükmü süren yakıcı güneşin etkisi ile yol boyu konuşmadık. Sahile vardığımızda sol yanımızdaki küçük kayalık tepeciğin gölgesi deniz ile birleşmişti. Güneşlenmeyi sevmediğimizden her zamanki gibi sola dönüp gölgenin denize ulaştığı yere yöneldik ve bu sakin günde küçücük dalgaları ile küçük taşlık kumsalı okşayan denizin bir metre uzağında ellerimizdeki havluları yere bıraktık.

– Hadi açılışı yapalım, dedim

– Ben daldım bile, deyip suları sıçrata sıçrata iki koca adım atıp kendisini sulara bıraktı Can.

– Abi taşın güzelliğine bakın, dedi hayranlık dolu bir hayretle Cemal.

Bu ani tepki, ayaklarına henüz su deymiş olan Hasan ile beni durdurdu. Hasan, şaşkın bir yüzle önce etrafına, sonra Cemal kardeşimizin baktığı yöne baktı,

– Hangisi lan, etrafta binlerce taş var

– Oğlum suyun içindeki kayayı diyorum, şu herkesin tepesinde olduğu.

– Yaa, gördün mü yanlış hesap nerelerden dönüyor, biz ona taş demiyoruz, dedim.

– Ben bi yakından bakayım o kayaya güzel şeyler var gibi üstünde, deyip Hasan suya daldı hızla.

Dakikalar içimde yaşlanan zamandı

AKMAN GEDİK

Okyanusların gümbürtüsünden
duymuş olmalısınız, ey insanlar!
duymuş olmalısınız suyun sesinden
kuşun kanadından,
börtü böceğin cızırtısından
rüzgar fısıldamış olmalı kulağınıza
ölümle kuşatıldığımız bu fırtınalı günleri
bu korkunç günleri,
kabus geceleri duymuş olmalısınız
boranlar fısıldamış olmalı
eyy insanlar!
mutlaka anımsamalısınız
sırdaş olmalısınız, yoldaş olmalısınız
omuz vermelisiniz bu günlerde
bizim çığlıklarımızı
çırpınışlarımızı
bağırtılarımızı duymuş olmalısınız
duymadım demeyin, Tsunami felaketini
görmüş olmalısınız televizyonlardan
ağlayan çocuk vardı... benim o işte
gözyaşlarımdan tanımalısınız
hıçkırıklarımdan
annemi, biraz önce yitirdim
babamdan haberim yok hala
küçük gözlü olduğuna bakmayın annemin
gülünce kocaman kocaman gülerdi
yutarken hırçın dalgalar onu
elimi uzattıydım son kez
dalgalar aldı onu, benden önce
... dakikalar o an
içimde yaşlanan zamandı
bağırtılar, gözlerimde kopan geleceğimdi
yüreğim yanıyor
yitirdim her şeyimi Tsunami'de
yaşamak sancıdır içimde şimdi
duygusuzlaştım
düşlerim bir tufanda kaldı
talan edildi bir varla yok arası
öfkem...
içimde patlamaya hazır bomba
bir şey yapamamanın çaresizliği
gözlerimdeki
tutun ellerimden
uzatın ellerinizi
umut,
ki insanı yaşama bağlayan nedenlerden
bozguna uğradı umutlarım şimdi
Tsunami silip süpürdü, alıp götürdü
evsizim
barksızım
kimsesizim şimdi
delirmiş okyanus aldı herşeyimi
kaşla göz arası bir zaman diliminde
takatım kalmadı yeni sevinçlere
acemi bir gezgin gibi döner dolanırım
olan bitenlere
çaresiz gözlerle bakmaktan usandım
uzatın ellerinizi
kimbilir belki
bir yürek asılır hayata yeniden
yoksa,
torunlarınıza anlatacağınız
bir efsane kalır kitaplarda...
delirmiş bir ummanın,
çıldırmış dalgaları içinde
diye başlayan...

Bu arada Can kayanın yolunu yarı etmişti. Cemal ile ben de suya girip ağır ağır diğerlerinin peşinden o yana doğru yüzmeye başladık. Kayanın 5-6 metre açığına geldiğimizde Can kayaya çıkmıştı bile. Kayanın üstü oldukça kalabalıktı, sivri çıkıntıları nedeni ile insanlar ağır ağır en tepesine tırmanıyor, oradan kendisine güvenenler en şık atlayışları ile seyredenlerin beğenisini kazanmaya çalışıyordu. Söylemeye gerek yok sanırım en tepeye çıkma ve atlama cesaretini gösterenler erkekler, onların oraya çıkmasına neden olan veya suyun içinde ya da kayanın alt kesimlerinde atlayanları izleyenler ise bayanlardı. Hasan yüzerek kayanın etrafında bir tur attıktan sonra, suyun içinde Cemal ile benim tembellik yaptığımız ve atlayanları seyrettiğimiz yere geldi.

- Ne oldu Can atladı mı hiç?
- Yok be, sırasını bekliyor, dedi Cemal
- Bence cesaretini topluyor oğlum, artık o kadar

Öfkeler, ihanetler ve ustura

HAMDİN TUTUMLU

herkesin
sırtına atlayıp uzaklara kaçtığı
bir at'ı oldu
dervişler, şövalyeler, savaşçılar ve hainler
geçmiş devirlerin geçkin hesaplaşmalarında
öfkelerini şaha kaldırdı dervişler
katedral kapılarında dilendi şövalyeler
bedenlerinde taşıdı kılıçlarını savaşçılar
tutsakların ise ruhlarında
bağlı kement ve pranga izleri

herkesin yeninde gizli
tetikte bir ustura beklemekte
-pusatlar kuşandı, kılıçlar bilendi-
genlerdeki tuzaklarla mayalı
küllendiğini sandığımız ihanetler depreşti

ne bizi taşıyacak atımız kaldı
(katledildiler
ne de kör bir usturamız
(zamanda tükettik hepsini
ihanet ise
(bizim etmeye ne zamanımız oldu
ne de fırsatımız.
27.09.2004

genç değil, dedim bende.

– Can hadi oğlum, cesaret, diye bağırdı Hasan.

Can, atlamayacağım niyetim yok der gibi bir işaret yaptı. Bu sırada sırtında büyük bir döğme olan ki aradaki mesafeden ne döğmesi olduğu seçilemiyordu, orta boylu hafif balık etli esmer bir bayan izin isteyerek atlamak isteyenlerin arasından seri hareketlerle kayanın tepesine doğru ilerlemeye başladı. Kısa sürede en uca ulaşıp, diğerleri gibi beklemeden enfes bir atlayış yaptı ki bu kadar olur. Sonra iki-üç kulaçta tekrar kayaya ulaştı, yine seri hareketlerle en tepeye ulaşıp bu kez sırtını denize dönerek durdu ve bir başka enfes atlayış yaptı. Sonra kıyıya doğru yüzmeye başladı. Bundan sonrası görülmeye değerdi işte. Kayanın üstündeki herkes donup kaldı, kimsenin atlamaya cesareti kalmamıştı. Sırayla insanlar sessiz sedasız suya girdiler, kimse atlamadı. Kısa süre sonra suya atlamaya niyeti olan kimse kalmamıştı. Kendileri için düzenlenen eğlencenin bittiğini anlayan kayanın alt kesimindeki bayanlar da ağır ağır suya girip kayayı terk ettiler bir süre sonra. Biz de kayada kalanlar ile sohbet eden dostumuza hadi kıyıya der gibi el sallayıp rotayı karaya çevirdik. En son Can kıyıya ulaştığında biz çoktan kurulanıp denizi seyretmeye koyulmuştuk. Hasan, Can kurulanırken kendi kendine güldü.

– Can oğlum iyi ki atlamaya kalkmadın ha! Yoksa sen de madara olacaktın, dedi.

– Ya cidden ne atlayışlar yaptı, İspanyolmuş hatun.

– Atlayışı bir yana bırakın sonrasındaki sahne enfesti ama, dedim

– Valla öyle, millet dersini fena aldı, dedi Hasan

– Sanmam, kapitalizm işler yine, dedi Cemal.

Hepimiz soran gözlerle kendisine baktık. Cemal kendinden emin ayağa kalktı, tişörtünü giydi, şaşkın şaşkın bir yanıt bekleyen bizlere döndü,

– Şimdi herkes ben niye atlayamıyorum deyip düşünmez, yanlışını falan görmez, daha iyi atlamak için çalışmaz, sanki marifet döğmedeymiş gibi gidip döğme yaptırır, dedi ve ekledi, hadi gidip bir şeyler içelim.

– Ee! ne duruyorsunuz gidelim, eleman olayın ana

Uykucu

ERAY KORKMAZER

tarihin ağırlığından olsa gerek
yastığımla olan sıkı dostluğum

kamp kurmuş kanın ve çeliğin
karanlık soğuğu göz kapaklarıma
gizli bir bahçedir oysa cennet gözlerimin
arkasında
mutluluk müebbede mahkum

göz değmesin diye göz bebeklerime
egemen oldu korku güneşin asi bakışlarına
emziririm bu yüzden onları yalnızlığın
göğsünde
ki saklı dururlar hep karanlığın gölgesinde

temasını orta yere koydu var mı daha iyi bir yorumu olan? dedim diğerlerine.

Yok der gibi başlarını salladılar, eşyalarımızı alıp yola koyulduk. Yol boyu sessizlik hakimdi yine, pansiyonun önüne gelince,

– Yaa, hem bir şeyler içelim hem müzik dinleyelim, dedi Hasan eliyle biraz ilerideki salaş barı işaret ederek.

Öneri kabul gördü, gidip biralarımızı alıp girişin yanındaki masaya oturduk. Daha ilk yudumlarımızı almıştık ki yanı başımızda bir ufaklık belirdi. Sarışın, gri-mavi renk gözlü 5-6 yaşlarında gösteren bir erkek çocuğuydu bu. Bir elinde tuttuğu, üzerlerinde boyalı kalemlerle yazılmış kargacık burgacık yazılar bulunan yassı taşları bize doğru uzattı.

– Yuuzz pin, yuuzz pin, dedi bozuk ama sevimli bir Türkçe ile.

– Yüz bin liramız yok be ufaklık daha yeni geldik sonra alırız tamam mı? dedi Can ufaklığa.

Ufaklık hemen başka bir masaya yöneldi. Bir elinde taşları, öbür elinde boya kalemleriyle.

– Bu şirin zırzop kim yaa!, dedim

– Babası ile yazları buralarda gezinip duruyor, babası burada mutfakta çalışıyor, Hollandalı mı Alman mı? öyle bir yerlerden, herifin kafası hep iyi, eşinden ayrılıp oğlanı kaptığı gibi kendisini Akdeniz'e atmış, iki yıldır buralarda. Oğlan uyanık ama, gidip yassı taşları topluyor, sonra buradaki müşterilere ilginç şeyler yazdırıyor, sonra yine o taşları yüz bin liradan millete satıp altı yüzbin lirayı denkleştirince gidip dondurma alıyor, diye Can olayı açıkladı.

– Vay uyanık, dedi Hasan.

Ben Cemal'e dönüp sen ne diyorsun gibilerinden bir el hareketi yaptım. Cemal bunun üzerine omzunun üzerinden ufaklığa doğru baktı. O sırada ufaklık, daha bu saatte günlük alkol sınırına yaklaşmış görünen barın müdavimlerinden birisine elindeki taşları uzatmış, en şirin bakışını takınarak, 'yuuzz pin' demek üzereydi. Alkollü müdavim sert ve beklenmedik bir şekilde masaya vurdu.

– Git lan başımdan, git dedi.

Bir anda tüm başlar ve tüm kızgın bakışlar o masaya ve alkollü müdavime yöneldi. Müdavim buna hiç aldırmadı. Bakışlarını ufaklıktan alarak tüm barı gözleri ile şöyle bir taradı. Sonra tekrar ufaklığa dikti bakışlarını.

– Oğlum, ham madde bizden, işçilik bizden, sonra da bizim malımızı bizim emeğimizi bize satıp elin yabancısının dondurmasına yine bizim paramızı yatırıyorsun, dondurmayı da sen yiyorsun iyi iş be! Yürü git başımdan, dedi ve içkisinden bir yudum alıp arkasına yaslandı, tahta tavanı seyretmeye koyuldu.

Bu sözler üzerine tüm başlar adam haklı der gibi sallandı ve herkes kaldığı yerden kendi muhabbetine döndü. Ufaklık ise hiç aldırmadan bardan dışarıya doğru yürüdü. Patika yoldan geçenlere dikti gözünü.

– Ee? Cemal yorum bekliyoruz, dedim.

– Dedik ya oğlum kapitalizm işte, hayat dersi bu kitaplarda yazmaz, dedi ve kendisine has kahkahasını patlattı.

– Son noktayı koydun yine eleman, dedi Hasan.

Can ile kafalarımızı sallayarak saygı ile karışık onayladık Hasan'ın sözlerini. İyi başlamıştı kısa sürecek tatilimiz.

Sizce nece Bizce Felluce

EŞREF YILMAZ

– Okyanus Ötesine Sorumdur -
Nece konuşulur orda
Rüzgarın oğlu kızıl reis öleli?
Şimdi burada felluce felluce!
Felluce bir sonbahar
Yapraklar sarı
Çocuklar kefen bezine sarılı -kızıl...

Nece ağlanır orda
Kırmızı çocukların bizonları öleli?
Şimdi burada felluce felluce!
Bir de analarca figanca
Matarasız oğulca
Direngen delikanlıca...

Nece ölür babalar orda
Ramboları üşütükçe öleli?
Şimdi burada felluce felluce!
Sağır tanrılar dövünür
Mezopotamya mıydı meze toprakya mı?
Kanar da kanar Fil ülkesi
Yanar da yanar tarihin asmasız bahçesi

Nece dövüşülür orda
Kuzeyi güneyi - tüm yönleri kör edeli?
şimdi burada felluce felluce!
Dicle Fırat taşacak felluce felluce!
Kaç bin yıllık nadaslar sürülecek
Açacak gözünü düşen her tohum
Övünecek çocuklar felluce felluce!

2004

Berlinale 2005

ANUŞ PAZARCIYAN

Yarışma bölümü

Paradise Now
(Hollanda/Fransa/Almanya 2005)

Yönetmen: Hany Abu-Assad
Oyuncular: Kais Nashef, Ali Suliman, Lubna Azabal, Amer Hiehel, Hiam Abbas

Filistinli yönetmen Hany Abu-Assad, Filistinli oyuncularla orijinal mekânlarda çektiği "Cennet Şimdi /Hemen" isimli filmle bu yılki Berlinale'de yarışma bölümüne kuşkusuz en önemli katkıyı sunmuş. Filmi önemli kılan anlatımındaki yenilik vb. değil. Anlatım açısından klasik bir doku/dram Paradise Now. Oldukça düz, sade, temiz bir anlatımı var. Film bir sinema filmi, belgesel değil. Fakat bir çok dokümanter filmden bile daha fazla inandırıcı. Bunda süssüz, düz anlatımın, filmde hiçbir özel müzik kullanılmamasının vb. büyük payı var. Bu formel yapısı ile de ortalamanın üzerinde, evet iyi bir film Paradise Now.

Fakat nasıl anlatıldığından çok anlatılan şey önemli kılıyor filmi.

Anlatılan Nablus'ta yaşayan iki Filistinli genç fedayi-canlı bombanın yapacakları eylem öncesi iki günü. Cemal ve Halet bir tamircide çalışan iki arkadaş. Filmin girişinde bir iki sahnede Nablus'un gerçekte büyük bir açık hava hapishanesi olduğunu, Filistinli iki genç insan için burada yaşamanın aslında zindan hayatı olduğunu, onların bu hayata ve bu hayatı onlara yaşatan işgal rejimine karşı -haklı olarak- nefret dolu olduğunu görüyoruz. Aslında çok sevecen, fakat gelecekten bir beklentileri olmayan patlamaya hazır iki bombadır Cemal ve Halet. Ve onların böyle olmasının nedeni içinde yaşadıkları açık zindan ortamıdır.

Burada durup bir şeyi eklemek istiyorum. Yukarıda "haklı olarak" dedim. Hany Abu-Assad filmin hiçbir yerinde aslında kendisi açıkça "haklı" vb. değerlendirmesi yapmıyor, görünürde objektif bir gözlemci, yalnızca var olanı resimliyor. Var olanın, gerçeğin yorumsuz resmi yüreği nasır bağlamamış herhangi bir insan için, Nablus'ta isyanın haklı olduğunu kabul etmek için yeterdir. Nablus'ta yaşayıp da işgal rejimine karşı nefret duymamak zordur. Daha ilk resimlerde bunu duyumsuyorsunuz. Yalnızca resimlerin gücüyle. Hiçbir Hollywoodvari dramatik müzik desteğine vb. ihtiyaç duymadan sizi 'taraf' yapmayı beceriyor Abu-Assad.

Gelişme içinde Halet ve Cemal'in örgütlü ve intihar komandosu olduklarını öğreniyoruz. Her ikisine de değişik kişiler aracılığıyla eylem zamanı geldiği, eylemin bir gün sonra Tel Aviv'de gerçekleştirileceği, önlerindeki gecenin aileleri ile geçirecekleri son gece olduğu, eylem hakkında hiç kimseye bir şey söylememeleri gerektiği bildiriliyor. Her ikisi de daha önce gönüllü olduklarını bildirdikleri eylem için hazır olduklarını belirtiyorlar; bir dizi gönüllü arasından kendilerinin seçilmiş olmasından duydukları sevinç ve gururu dillendiriyor. Halet ve Cemal batı medyasının İslamcı intihar komandosu klişesindeki fanatik dinci manyaklar değil. Evet dinine bağlı Müslüman insanlar. Namazlarını kılıyor, dualarını ediyorlar. Fakat intihar eylemi sonrasında "iki melek tarafından gelinip alınacakları" "cennete gidecekleri" sözlerini kuşkuyla

J Ü R İ

Bu yılki Jüri'nin başkanı **Roland Emmerich**'ti. Hani şu ABD'li rejisörlerden daha Amerikan yurtseveri! "Independence Day", "Universal Soldier", "Patriot" filmlerinin Alman rejisörü. Geçen yıl da "Day after tomorrow" ile iklim felaketi üzerine yürüyen güncel tartışmalara Hollywood'un "katkı"sını sunan kişi. Geçen yıllarla karşılaştırıldığında Emmerich'in jüri başkanlığına getirilmesi, gerçekte geriye atılan birkaç adım anlamına geliyor. Emmerich çok kötü bir sinemacı. Öne çıkan tek özelliği Hollywood'da "başarılı" bir Alman olması!

Jüri Üyeleri ise şunlardı:

Litvanya'dan **İngeborga Dapkunaite.** Ukraynalı bir kadın oyuncu. 1994'de Nikita Michalkow'un Oscar ödüllü dramı "Bizi aldatan Güneş" filminin baş kadın oyuncusu. Hollywood'un kaptıklarından. 1996'da Mission İmpossible, 1997'de Tibet'te 7 yıl filmlerinden daha çok tanınır. Geçen yıl Berlinale Yarışma bölümünde gösterilen "Kışın ortasında 25 derece" filminde oynuyordu.

Çin'den **Bai Ling.** Şimdi ABD'de yaşayan Çin'li Bai Ling'in en temel özelliği olarak onun güzelliği sayılıyor. Festival tanıtım broşürü People isimli Amerikan dergisinin Bai Ling'i "yaşayan en güzel 50 insan" listesi içinde saydığını "bilgi" olarak veriyor. Jüri üyeliği için gerçekten çok "güzel" ve yerinde bir seçim! Her halde oynadığı birbirinden berbat Hollywood filmleri (Wild West, Sky Captain vs.) bir film festivali jürisinde onun ne aradığı sorusunu sorduruyor. Emmerich ve Bai Ling, Berlin'in Hollywood özenticiliğinin işaretleri olsa gerek. (Festivalin açılış günü festival şefi Kosslick'in göbeği açık Bai Ling'le ilgili yaptığı "festivalin en güzel göbeği" esprileri(!) de gelinen yerdeki seviye açısından ilginçti!)

Almanya'dan **Franka Potente.** 1998'de Tom Tykwers'in gerçekten orjinal "Lola Koşuyor" filmiyle ünlenen Franka Potente'nin başına Hollywood geldi! Bourne I ve II (II'de öldürdüler zavallı kızı! Aslında Potente için eğer yeniden diriltmeye filan kalkmazlarsa kötü de olmadı) bir yeteneğin Hollywood usulü nasıl harcanabileceğini gördük. Herhalde Hollywoodlu(!) Alman olması onun bu yılki jüri bileti olmuştur.

Hollanda'dan **Wouter Barendrecht.** Bu yılki jürinin yapımcı kontenjanından üye. Herhalde Berlinale şefi ve festivali babasının çiftliği gibi yöneten Dieter Kosslick'in "dear friend"lerinden biridir. Yoksa -iki Greenway filmi dışında- önemli bir filmde yapımcı olarak imzası yok.

İtalya'dan **Nino Cerutti.** Ünlü modacılardan biri Cerutti. Film festivali jürisinde ne işi mi var? Efendim kendisi uzun süreden beri kimi ünlü yıldızların film giysilerinin tasarımcısı imiş. Festival tanıtım broşüründe Dolce Vita'da Anita Ekberg'in, Air Force One'da Harrison Ford'un, Eyes Wide Shut'da Tom Cruise'ın giydiği elbiselerinin tasarımının Cerutti'nin olduğu bilgisi veriliyor. Herhalde jürinin film konusunda en uzman kişisi olabilir Cerutti. Uygundur.

Ukrayna'dan **Andrei Kurkov.** Jüri üyeliği bağlamında gerçekte olabilir denilebilecek tek insanı bu yılki jürinin. Ukrayna'nın ünlü yazarlarından olan Andrei Kurkov, 20'nin üzerinde senaryoda imzası olan, aynı zamanda kameraman olarak da bir dizi filmde çalışmış olan bir sanatçı. Nasıl olup da bu jürinin içinde yer aldığı tabii cevap isteyen bir soru. Belki festival düzenleyicileri kendi terbiyesizliklerinden utanıp almışlardır kendisini jüriye!

dinleyecek kadar da dünyevi insanlar. Aslında kendi yaşlarında başka ülkelerde yaşayan gençlerden çok farklı değiller. Fark yaşadıkları dünyada! Bu dünyayı belirleyen etrafının çevrili olması, ülkenin işgal altında olması, her ailede "şehitler" olması, her an işgalciler tarafından aşağılanma, öldürülme tehdidi altında olunması, "gelecek"in gerçekte "yok" olması!

Halet ve Cemal eylem günü, onlara eylem haberini

getiren yoldaşlarıyla eylem hazırlığına gidiyorlar. Bu hazırlıklar tam bir tören. Törenin bir bölümünde dualar içinde gençler adeta düğüne gider gibi, damat gibi traş ediliyor, yıkanıyor, namaz kılıyor. İlginç olan her ikisinin de gerçekte en güzel damat giysileriyle, düğüne giden Yahudi yerleşimciler olarak gitmesi eyleme. Ardından törenle bombalar bağlanıyor vücutlarına, canlı bomba haline geliyorlar. Sonra videoya çekilen eylem açıklaması, eylemcilerin son sözleri geliyor gündeme. Burada önce Halet bol Allahlı iyi bir nutukla eylemin nedenlerini açıklıyor. Bitirdikten sonra soruyor "Nasıldım?" Kameramandan aldığı "Allah kahretsin bir bozukluk var. Kaydetmedi" cevabıyla çileden çıkıyor. Sonra ikinci baskı çekim yapılıyor. Bu çekimin başında Halet annesine su filtresini en ucuz nerden alabileceği konusunda mesaj veriyor. Sabah evden çıkarken vermeyi unuttuğu bilgiyi şimdi bu son sözü ile ulaştırıyor annesine! Bu fasıl bittikten sonra, grubun yaşayan bir efsane olan şefi bizzat gelerek kutluyor kendilerini. Artık eyleme hazırdırlar.

Arabayla Nablus'un etrafını çeviren çitin kenarına kadar getiriliyorlar. Karşı tarafta kendilerini arabayla bekleyen ve eylem yerine götürecek olan kişi beklemektedir. Çiti aştıktan sonra bir askeri devriyenin geldiğini görürler. Bekleyen araba kaçar. Eylemciler kaçmak, Nablus'a geri dönmek zorunda kalırlar. Kaçış sırasında birbirlerini kaybederler. Halet önden kaçar. Cemal bir süre İsrail topraklarında kalır. Bir otobüse binip pimini çekmeyi düşünür. Fakat otobüste küçük bir kız çocuğunu gördüğünde vazgeçer. Nablus'a dönüp Haleti aramaya başlar.

Bu arada Halet eylemci örgütüne haberi ulaştırmıştır. Eylem şimdilik suya düşmüştür. Halet'in bombaları indirilir vücudundan. Ölmeye hazır Halet vücuduna yapıştırılmış flasterler çıkarılırken büyük acı çeker. Haber örgüte ulaşır ulaşmaz Cemal'in bildiği bütün yerler boşaltılır. Eylemin böyle kazaya uğraması tesadüf olmayabilir. Birinin işgalcilere bilgi uçurmuş olması mümkündür. Bu Cemal olabilir. Olmasa bile Cemal İsrail'li işgalcilerin eline geçmiş, konuşmuş olabilir... vb. Halet'in kabul etmediği, etmeyi kategorik olarak reddettiği olasılıklardır bunlar. Cemal hiçbir şekilde gammaz olamaz onun için. Cemal'i bulma görevinin verilmesini ister kendine. Verirler. Nablus'ta Cemal'in Halet'i, Halet'in Cemal'i aradığı, birbirlerini hep kısa aralıklarla yitirdikleri hummalı bir kovalamaca başlar. Bu arada Cemal'in geçmişinde karanlık bir nokta olduğunu, babasının örgüt tarafından işbirlikçi ilan edilip öldürülmüş olduğunu öğreniriz. Bunun yanında Halet ile birlikte Cemal'i onu bir "çılgınlıktan" vazgeçirmek için arayan ve babası çok ünlü bir devrim şehidi olan genç kadın Suha arasında geçen ilginç bir tartışmanın tanığı oluruz. Halet intihar eylemlerinin haklılığını savunmaya çalışırken, Suha bu eylemlerin amaca uygun olmadığını ısrarla savunmakta bunu gerekçelendirmektedir. Abu-Abbas yine yalnızca tanıklık yapmaktadır kamerasıyla. İntihar eylemleri bağlamında bütün önemli lehte aleyhte argümanları Halet ve Suha'nın tartışması içinde sunmaktadır bize. Hangisini doğru bulacağımız, bu argümanlara yenilerini ekleyip eklemeyeceğimiz bize kalmıştır.

Sonunda babasının mezarı üzerinde bulurlar Cemal'i. Örgüte giderler. Örgüt bir gammazlık olmadığı, tesadüf olduğu sonucuna varır. Eylemi bir gün gecikmeyle yapma kararı verilir. Tel Aviv'e kadar salimen varır eylemciler. Bu noktada, Suha ile yürüttüğü tartışmadan etkilenmiş olduğu görülen Halet Cemal'i eylemden vazgeçirmeye çalışır. Cemal vazgeçmiş gibi yaparak, Halet'i geri gönderir. Son sahnede Cemal'i bir otobüs içinde görürüz. Bu kez otobüs önemli ölçüde İsrail askeri ile doludur. Kamera Cemal'in yüzüne kilitlenir. Zoomla Cemal'in gözlerine doğru gideriz kamerayla. Sonra perde beyazlanır.

İşgal, işgale karşı mücadele, bu mücadele içinde intihar eylemleri bugünün dünyasının önemli gerçekleri. Paradise Now Filistin'de iki genç somutunda bu sorunları tartışmak için mükemmel bir araç sunuyor.

Bu filmi de herkes görse çok iyi olur. Tabii Türkiye'ye gelip gelmeyeceği, gösterime girip girmeyeceği soru işareti.

Sometimes in April
(ABD/Ruanda)

Yönetmen: Raoul Peck
Oyuncular: İdris Elba, Pamela Nomvete, Debra Winger vd.

Bu yıl Berlinale'nin temel teması Afrika idi. Afrika'dan ve Afrika üzerine bir dizi film gösterildi. Biri yarışma filmi, diğeri yarışma dışı iki film Ruanda'da 1994 yılında yaşanan soykırımı konu ediniyordu. Yarışmada Raoul Peck'in "Sometimes in April"i gösterildi.

Film soykırımdan on yıl sonra geri dönüşlerle soykırımı anlatıyor.

Öykünün anlatıcısı Hutu'lu bir öğretmen. Film bir dershanede başlıyor. Öğretmen çocuklara Clinton'un 1994'deki basın toplantısının kasetini gösteriyor. Çocuklardan biri "Engellenemez miydi? Ne yapılmalıydı?" sorusunu soruyor. Bir başka çocuk kızarak "Unut geçmişi. Bunlar artık geride kaldı!" tavrı takınıyor. Öğretmenin soruya cevabı yok. Dersten sonra çocuğun yanına giderek, gerçekten sorunun yanıtını bilemediğini söylüyor.

Evine döndüğünde Tanzanya'da Birleşmiş Milletler (BM) Savaş Suçluları Mahkemesi'nde tutuklu olarak

yargılanan kardeşinden gelen bir mektup bekliyor onu. Kardeşi "Bana yazma, gel!" diyor mektubunda. Beraber yaşadığı kadın da gitmesi gerektiğini anlatıyor. Öğretmenin çocukları ve çok sevdiği eşi Joanna'nın kayıp olduğunu öğreniyoruz bu arada.

Film on yıl geriye gidiyor. 2004'de tutuklu bulunan kardeş, Hutu ırkçısı bir radyonun en ünlü ajitatörlerinden biridir. "Haşarat", "Hamam böceği" olarak adlandırılan Tutsi ve onları destekleyen "Hutu hainleri"ne karşı soykırımın sorumlu ve suçlularından biridir. 2004'de öğretmenlik yapan kardeş ise, 1994'de Hutu ordusunun yüzbaşı rütbesinde bir subayıdır. Bir Tutsi ile evlidir. Ve soykırıma karşıdır. İki kardeşten soykırım suçlusu olanı, ağabeyinin eşi ve iki erkek çocuğunu güvenlikli olan 5 yıldızlı bir otele götürmek için yola çıkar. Akrabalık bağları herşeye rağmen siyasi görüşlerin üzerine çıkabilmektedir. Bu Türkiye'de de çokça yaşadığımız bir fenomen. Subay kardeşin bir de kız çocuğu vardır. Çocuk bir Katolik okulunda yatılı olarak okumaktadır. Onunla ilgili olarak baba çocuğun güvenlikli bir yerde olduğu düşüncesindedir.

Bu ailenin somutunda 1994'deki soykırımın nasıl geliştiğini izleriz filmde. Eşini ve iki erkek çocuğunu kardeşi ile yola çıkaran, kız çocuğunu da Katolik okulunda güvenlik içinde sayan baba kendisi gibi orduda olan ve fakat soykırıma karşı olan bir arkadaşı ile birlikte kendini güvenlik altına alabilmek için yola çıkar. Yolculuk tam bir cehennem yolculuğudur. İyi bir Hutu subay olarak, hainlikten dolayı(!) aranan arkadaşını öldürmesi emri verilir kendine. Beynine silah dayanır. Bu arada yolda insanların nasıl hunharca, gaddarca, barbarca katledildiğini görür, yaşar. İnsanlığından utanır.

Bu arada seyirci onun görmediğini de kızının "güvenlikli" Katolik okulunda görür. Hutu "milis gücü"

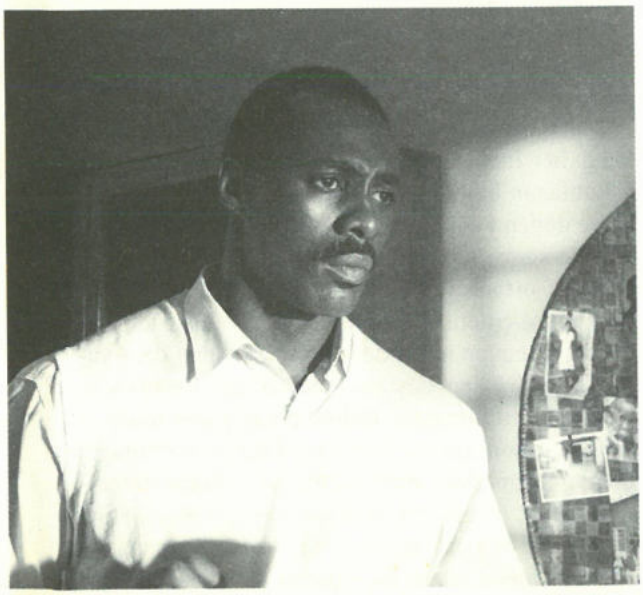

Interhavme'li çapulcular, ordu önderliğinde kapıya dayanmış, "hamam böcekleri"ni istemektedir! Çocuklar panik içinde saklanacak yer ararken, Katolik okulunun baş papazı çocukları saklamaya çalışan kadın öğretmene, "Çare yok, teslim edelim..." demektedir. Sonra kalaşnikoflu askerler girer çocukların bir bölümünün kadın öğretmenle birlikte sığındığı mekâna. Kumandan emreder "Hutular bir yana, Tutsiler diğer yana". Kimse kıpırdamaz yerinden. Çocuklar çılgın ırkçılığa karşı sessizce direnirler. Sonra emir tekrarlanır. Yine kimse kıpırdamaz. Çocuklardan biri, "Biz hepimiz biriz!" der. Yumrukla devrilir yere. Öğretmen müdahale eder, yapmayın filan demeye kalkar, midesine yediği dipçik darbesiyle devrilir. Ardından emir bir kez daha tekrarlanır. "Tutsiler bir yana, Hutular bir yana!" Kimse kıpırdamaz. Hepsini tararlar. Kan gölü içinde üst üste yığılır vücutlar. Sonra ellerinde sopalar, maçetelerle İnterhavme milisleri girer içeri. Ordunun başladığını tamamlarlar.

Filmin gelişmesi içinde batının ikiyüzlü tavrı -belgesel bir tarzda, o dönemin basın toplantılarının filmleri üzerinden- gösterilir. Gelişme içinde kaçıncı gün, kaç kişinin öldürüldüğü bilgileri yazılarla verilir.

Yeniden 2004'e döneriz. Eski subay, kardeşinin çağrısına uyup, Tanzanya'daki BM Savaş Suçluları mahkemesine gider. Duruşmaları izler. Onunla birlikte tanıkları, tanıkların ağzından soykırımı dinleriz.

Aslında kardeşini bu soykırımın suçlularından biri olarak gördüğü için onunla hiç görüşmek istememektedir. Fakat sonunda eşinin ve çocuklarının akıbetini öğrenmek için görüşmeye gider. Çocukları yolda taranarak öldürülmüştür. Eşi ise yaralı olarak kurtulmuş, bir kiliseye sığınmış, fakat kilisede de Tutsi olduğu için tecavüze uğramış, eline geçirdiği bir el bombasının pimini çekerek Hutu milislerin

içinde intihar etmiştir. "Sometimes in April"de Raoul Peck, yalnızca soykırımı inanılır bir biçimde anlatmakla kalmıyor, aynı zamanda bir soykırımın "adaletli" bir biçimde yargılanmasının mümkün olup olmadığını da sorguluyor. Verdiği açık bir cevap yok. Fakat her halükârda bu yargılamalardan bir sonuç çıkmasa da soykırım tanıklarının tanıklık etmelerinin hem kendileri için, hem gelecek için "unutmamak" için önemli olduğunu söylüyor.

Film "Hiç unutmayın!" çağrısı ile bitiyor. Etkileyici, bir insanlığa çağrı yapıtı Sometimes in April.

Yarışma dışı

Hotel Rwanda

(İngiltere/Güney Afrika/İtalya)

Yönetmen: Terry George
Oyuncular: Don Cheadle, Nick Nolte, Sophie Okonedo, Joaquin Phoenix

Terry George'da Hotel Rwanda ile 1990'lı yılların ortalarında Ruanda'da yaşanan soykırımı konu edinen bir film yapmış. Berlinale'de yarışma dışı gösterildi.

Bir aile. Erkek (Paul Musesabenga /Don Cheadle) Hutu. Ruanda'da halkın büyük çoğunluğunu oluşturan, fakat sömürgecilerin böl-yönet siyaseti sonucu bütün sömürgecilik dönemi boyunca ülkenin yönetiminden uzak tutulan kesimden yani. Kadın Tutsi. Ruanda'da nüfusun küçük bir bölümünü oluşturan, fakat sömürgeciler onları kendilerine daha yakın buldukları için, ülkenin yönetici elitini oluşturan kesimden. Üç çocukları var. Adam ülkenin beş yıldızlı otellerinden birinde menejerlik yapıyor. Kendisi de elitin içinde. Beyazlar, Tutsiler, Hutular... tanıdıkları hep elit tabakanın insanları. Mutlu bir küçükburjuva ailesi. Paul Musesabenga için siyah, beyaz, hutu, tutsi benlik tanımlama için işe yarayan kavramlar değil. Aile, başarı onun için benliğin esas unsurları. Bir derdi yok. Herkesle iyi geçinir, geçinebilir durumda. Otelin patronları için o yükselen, güvenilir bir yıldız. Filmin girişi mutlu iki aileyi, İngiliz çimleriyle kaplı bir bahçede çocukları ile oynarken gösteriyor. Hotel menejeri Paul'un eşinin erkek kardeşi ve eşi ve çocukları ikinci aile. Akşam evlerine gitme hazırlığı içindeyken dışardan sesler geliyor. Ateş ediliyor. Çığlıklar. Bir askeri birlik bir takım Tutsi komşuları tutukluyor. Ağabey ve eşi ve çocuklar geceyi orada geçiriyor. Evlerine gitmiyorlar.

Gece Paul eşiyle durumu değerlendiriyor. Eşi etkili ve yetkili dostlarını araya sokarak komşularına yardım etmesini istiyor. Paul henüz "hakkın yerini bulacağı" hayalindedir. Tutuklama varsa, bunun bir nedeni de olabilir düşüncesindedir.

1994'te, sömürgeci güçler çekilmiştir. Hutular yönetimdedir. Eski elit tabakanın ulusundan olanlara, Tutsilere baskı uygulanmaktadır. Tutsi azınlık bu baskılara karşı Ruanda Yurtseverler Cephesi adlı bir örgüt içinde yönetime karşı "isyan" etmiş, silahlı mücadeleye girişmiştir. Tutsi'ler 'isyancı' olarak ülkenin bir bölümünü elinde bulundurmaktadır. Hükümet ile "isyancı"lar arasında barış görüşmeleri yürümektedir. BM'nin 300 kişilik bir "Mavi Bereliler" barış gücü, barış görüşmelerine aracılık etmekte, bir de ülkedeki beyazların koruyuculuğunu yapmaktadır. Hutular içinde barış görüşmelerinden memnun olmayan, bütün Tutsileri kafaları ezilmesi gereken "haşarat", "hamam böceği" olarak gören güçlü bir kesim vardır. Ordu içinde güçlü olan bu kesim aynı zamanda Hutu ırkçılarından güçlü bir milis kuvveti, İnterhavme isimli örgütü oluşturmuştur.

Soykırım için ortam hazırdır. Bu ortamı yaratmış olan sömürgecilik ve sömürgecilerdir gerçekte. Fakat şimdi onlar "uygar" batılılar olarak görünürde "barış" istemektedirler. Sömgürgeciler (bu somutta Belçikalılar, başka somutta isimleri Fransız, Alman, İngiliz, Amerikan vs. olabilir) ülkeye geldiklerinde ülkedeki azınlık etnik gurubun içinden, çoğunluğun ezilmesi için işbirlikçi bir elit yaratmış, etniler arasındaki çelişmeleri alabildiğine körüklemiş, kullanmıştır. Bölmüş ve yönetmiştir. Sömürgeciler geri çekildiklerinde, geride bıraktıkları halklar arası nefret olmuştur. Hutu çoğunluk, ezilmişliğinin horlanmışlığının acısını kendilerinin düşmanı olarak gördüğü Tutsilerden çıkarmak düşüncesine yatkındır. Bu düşüncenin onlar içinde yaygınlık kazanmasının maddi temellerini atmıştır sömürgecilik.

1994'de barış görüşmeleri yürüten Hutu başkanın, barış görüşmelerinden dönüşte uçağı düşürülerek öldürülmesi, soykırım için fitili tutuşturur. Derhal daha önceden hazırlanan biçimde, Hutu milis güçleri yakaladığı her Tutsiyi hunharca katliama başlar.

Katliamın başladığı günün akşamı oteldeki işinden evine dönen Paul, eşi ve çocuklarının yanında bir dizi Tutsi komşusunu evinin kilerinde saklanmış bulur. Oğlu ise ortada yoktur. Daha sonra onu kan içinde evin bahçe çitlerinin arasında bulur. Panik içinde eve taşıdığı çocuğun üzerinden kanları silerler. Çocuk yaralı değildir. Kan başkalarının kanıdır. Korkmuştur çocuk, dili tutulmuştur. Ölümü görmüş, yaşamıştır.

Bundan sonrasında film, Hutu Paul'un komşularını otele götürmesinin, daha sonra oteli -beyaz efendiler oteli ve ülkeyi terk ettikten sonra, otel yönetimi resmen de ona devredilmiş olur- Tutsi sığınmacılara açışının, otelin adeta bir sığınma kampına dönüşü-

nün, Hutulu menejerin ölümü göze alarak, yüzlerce Tutsi'nin hayatını kurtarışının, bu arada yaşanan korkunç bir jenosidin öyküsünü anlatır.

En ağır barbarlık koşullarında bile insanlığını hatırlayan bir insanın öyküsü üzerinden, onun saf bakış açısıyla anlatılan bir öyküdür anlatılan.

Bu arada güya uygar, barış sever, insanlık değerlerini yüksek tutan vs. Batı'nın (ya da bir bütün olarak emperyalizmin) adına konuştuğu tüm değerlerin gerçek anlamının sıfır olduğunu da batı değerlerinin bir savunucusu olan Hutu menejerin gözünden görür ve gösterir film. Emperyalist efendiler için Ruanda'da Hutu ve Tutsilerin birbirini kesmesi fazla önemli değildir. Önemli olan "kendi" vatandaşlarıdır. Onları "kurtarırlar". Kendi emperyalist çıkarlarıdır. Onlar da Ruanda'da fazla büyük değildir. Bir süre vazgeçebilirler! Öyle de olur. Sonuçta Tutsi nüfusunu bütünüyle yok olmaktan kurtaran BM'nin vb. müdahalesi değil, silahlanmış ve savaşan Tutsilerin kendisi olur.

Film yaşanmış bir öyküyü büyük inandırıcılığı olan bir biçimde anlatmayı başaran her insanı etkileyecek, yer yer insanlığından utandıracak, ırkçılığa karşı mücadeleye çağıran bir film.

Herkesin görmesinde, ders almasında yarar var.

Tickets

(İtalya/İngiltere)

Yönetmen: E. Olmi, A. Kiarostami, K. Loach
Oyuncular: Carlo Della Piane, Valerie Bruni Tedeschi, Silvana de Santis vd.

Bir dizi yarışmada bir sürü ödüllü, sinemayı iyi bildiklerini daha önceki filmleriyle kanıtlamış sevdiğim üç yönetmen yanyana gelip, Innsbruck-Roma seferini yapan bir trende birbirine bağlı üç ayrı öyküyü anlatıyorlar. Her üç öyküde de öyküleri birbirine bağlayan Arnavutluk göçmeni bir aile var. Büyük anne, anne, üç çocuğu. Roma'da bekleyen kaçak babalarına kavuşmak için yoldalar. Her üç öyküde de bu göçmen/yabancılara karşı ırkçı tepkilerle, kimi acıma temelinde olan, kimi ezilmişlerin dayanışması kategorisine giren yaklaşımları şu veya bu ölçüde görüyoruz.

Birinci öyküde Olmi, bizi içine kapanık, 70 yaşlarında yalnız bir profesörün çocukluğa, gençliğe dönüş fantezileri ile tanıştırıyor. Şiirsel, melankolik bir öykü izliyoruz. Öykü göçmen ailenin çocuğuna götürülen bir bardak sıcak sütle bitiyor. Olmi belki de kendini anlatıyor.

İkinci öyküde Kiarotsami dediği dedik, kendisi ile ve dünya ile barışık olmayan, emretmeye alışık cadaloz, yaşlı bir general eşi kadının öyküsünü anlatıyor. Yanında askerlik görevini 'sivil hizmetli' olarak yapan ve sözün gerçek anlamında emireri olarak kullandığı bir genç adam var. Öykü genç adamın baş kaldırıp, kadını terk etmesi ile bitiyor.

Üçüncü öyküde Loach, kamerasını Roma'da oynanacak bir futbol maçına gitmekte olan üç Celtic Glasgow takımı taraftarı ile, Arnavut göçmen ailenin ilişkilerine yoğunlaştırıyor. Ailenin Beckham formalı genç oğlu, aslında onlarla ezilmişlerin dayanışmasını sergileyen Celtic taraftarlarının birinin tren biletini çalıyor. Yanlarında para olmayan taraftarlar, zor durumda kalıyorlar. Suçlayıp bileti geri alma, ve yardım etme ikilemi arasında gelip gidiyorlar. Aslında yardım edecek fazla imkanları da yok. Yardım etmeleri en azından içlerinden birinin tutuklanması ve maçı görmemesi ile sonuçlanabilir. Buna rağmen sonuçta insanlık kazanıyor. İçlerinden ırkçı klişeleri en fazla tekrarlayanı veriyor biletini. Ve dünyaya iyimser bakışını hep sevdiğim Loach tabii sonunda onların da polis tarafından engellenmesini engelliyor.

Böyle küçük, hoş bir film Ticket. Fazla bir özelliği yok. Olmasa da olur. Hal böyle olunca ve filmi yapan yönetmenlerin daha önce neler yaptığı bilindiğinde bir hayal kırıklığı. Yoksa eh işte.

Forum bölümü

Bulutları Beklerken

(Fransa/Almanya/Türkiye/Yunanistan)

Yönetmen: Yeşim Ustaoğlu
Oyuncular: Rüçhan Çalışkur, Rıdvan Yağcı
İsmail Baysan, Dimitris Kaberidis

Güneşe Yolculuk'tan beş yıl sonra nihayet yeni bir Yeşim Ustaoğlu filmi. Beş yıl bekletti bizi Ustaoğlu. Meraklandırdı. Sonunda "Bulutları Beklerken"le yeniden çıktı karşımıza. Emek dolu, sevgi dolu, akıl dolu bir film Bulutları Beklerken.

Güneşe Yolculuk'ta Yeşim Ustaoğlu bir kimlik/benlik sorgulaması, seyahati içindeydi. Türkiye'de Kürt sorununu, Kürt kimliği sorununu tartışıyordu. Bu tartışma tabii her zaman aynı zamanda egemen ulusun insanının da kimliğinin/benliğinin sorgulanmasıdır.

Bulutları Beklerken'de Yeşim Ustaoğlu Türkiye'deki insanların kimlik/benliklerini araması yolculuğunu sürdürüyor. Bu kez kamerasını Doğu Karadeniz kıyılarına, Pontuslu Rum kimliğine çeviriyor. Yaptığı iş zor ve cesur bir iş. Kutlamak gerek.

Anlattığı öykü, Lozan anlaşmasında "nüfus değiş tokuşu" adı verilen ve yüzbinlerce insanı yerinden yurdundan eden karşılıklı zorunlu göçten etkilenen Pontuslu Rum bir ailenin, en başta da o aileden bir kadının öyküsü. İrene / Ayşe'nin öyküsü. Zorunlu göç sırasında küçük erkek kardeşi Niko'ya sahip çıkamayan, kız kardeşi ile birlikte bir Türk ailenin evlatlık edindiği ve Ayşe ismiyle önce Mersin'de yaşayan, bir süre sonra yine Ayşe olarak ailesinin yaşadığı topraklara gelip yerleşen İrene olduğunu ancak rüya ve kâbuslarında hatırlayabilen bir kadının öyküsü. Bu kadın zorunlu/zoraki göçten elli yıl sonra birlikte yaşadığı ve son yıllarında sırtında taşıdığı yatalak ablasını kaybedip tek başına kaldığında dünyada, yıllardır bastırdığı "Ben kimim?", "Niko nerede?", "Ailemin geri kalanı nerede?" sorularıyla yüzleşmek zorunda kalıyor. Bu yüzleşmede önce kendisini üzerlenmek zorunda kaldığı sahte kimliğiyle tanıyan, belki seven çevresiyle bağını "Kesin, siz benim yıllardır neler çektiğimi bilemezsiniz!" çığlığıyla kesip tek başına yaylada kalarak "bulutları bekliyor". Sonra kaldığı kasabaya kendi geçmişini aramaya gelen, Rusya'ya göçmüş olan bir Pontuslu Rum'la konuşmaları ve onun yazdığı bir mektup ertesi ailesini aramak için girişimde bulunma kararı veriyor. Pontuslu Rumların yoğun olarak göçtüğü Selanik'e gidiyor. Film kendisinin varlığından bile haberi olmayan –çünkü Niko'daki resimlerde İrene yoktur– Niko'yu bulması ile bitiyor.

Film sakin ve usta bir sinema diline sahip. Fazlalık yok. Beş yıllık bir uğraşı, çekim ve kesimde düşünülmeden yapılmış hiçbir şey olmadığını görüyorsunuz. Emeğe saygı duyuyorsunuz. Oyuncuların bir çoğunun yöre insanları olduğunu bildiğinizde ve aksayan bir oyuncu görmediğinizde Ustaoğlu'nun nasıl büyük bir iş başardığını görüyorsunuz.

Bulutları Beklerken, konusuyla ve anlatımı ile iyi bir film. Fakat hem konusu, hem de şimdi beğenisi sinemada Hollywood filmleri ile, tv'de soap operalarla esir alınmış geniş kitle açısından ters gelecek neredeyse hareketsiz anlatımı ile seyri zor bir film. Korkarım "gişe"de başarısız olacaktır.

Ben Bulutları Beklerken'i de gerekli ve cesur bir film olarak sevdim. Herkesin bu filmi görerek desteklemesini isterim.

Yine de bir şeyi söylemeden bitirmeyeceğim:

Güneşe Yolculuk'u, Bulutları Beklerken'den daha çok sevmiştim. Kendi kendime nedenini sordum. Vardığım sonuç şu:

Güneşe Yolculuk'taki kimlik aramasında özellikle Kürdistan'daki resimlerde canlı, sıcak bir renk hakimdi. Bu filme, anlatılan öykü ölümlü ve üzüntü verici de olmasına rağmen, genelde umut dolu iyimser bir hava veriyordu. Bulutları Beklerken'deki hakim renk ve ton gri! Bir sahne var: Kamera yaylada bulutların yavaş yavaş ve fakat engellenemez bir biçimde yaylayı nasıl esir aldığını görüntülüyor. Sinemada ürperiyor, üşüyorsunuz. Gri filme kasvetli, kötümser bir hava veriyor.

Güneşe Yolculuk'ta bir dizi sahnede cıvıl cıvıl bir hareket, hareketlilik, canlılık vardı. Bulutları Beklerken'de hareketsizlik, bekleme hakim.

Güneşe Yolculuk yarına açık ve dönük bir filmdi. Bulutları Beklerken, geleceğe değil, geçmişe bir yolculuk.

Biri olmakta olanı, ikincisi olmuş bitmiş olanı; birincisi geleceği olanı, ikincisi geleceği olmayanı, ölüp gideni anlatıyor.

Fakat her ikisi de Türkiye sineması açısından başyapıtlar içinde.

ÖDÜLLER

Bu yıl Berinale'de ödüller şöyle dağıldı:

Altın Ayı: Güney Afrika'dan Mark Dornford-May'ın yönetmenliğini yaptığı U-Carmen Khayelista isimli filme. Bizet'in bilinen Carmen'inin Güney Afrika'da bir 'township'e aktarılarak bütünüyle Lhosa dilinde söylendiği ilginç bir uyarlaması. Keyifle izlenebilen ve fakat fazla önemli olmayan bir film.

Gümüş Ayı (Jüri Büyük Ödülü): Gu Chang Wei'ın yönettiği "Kong que" (Tavus Kuşu) isimli Çin filmine. Çin'in en ünlü kameramanlarından (Hoşçakal Metresim) olan Gu Chang Wei'ın ilk yönetmenlik denemesi. Üç kız kardeşin Kültür Devrimi ertesinde başlayıp 1984'de bir hayvanat bahçesi gezisinde, Tavus Kuşu kafesi önünde biten öyküsü.

Gümüş Ayı (Yönetmenlik Ödülü): Mark Rothemund'a, Sophie Scholl-Son Günler filmi için. İyi niyetli bir film. Fakat en iyi yönetmenlik bağlamında daha iyileri vardı. Örneğin, Hany Abu-Assad, Raul Peck. Gümüş Ayı (En iyi Kadın Oyuncu): Julie Jentsch'e, Sophie Scholl için.

Gümüş Ayı (En İyi Erkek Oyuncu): Lou Taylor Pucci'ye, Mike Mills'in çektiği Thumbsucker (Baş Parmak Emici) isimli filmdeki oyunu nedeniyle.

Gümüş Ayı (Sanatsal Anlatım): Tayvanlı Tsai Ming-Liang'ın "Tian Bian yi duo yun" isimli filmine.

Gümüş Ayı (En İyi Film Müziği): Alexandre Desplat'a "De battre mon coeur s'est arrete" isimli filmin müziği için.

Altın Ayı (Kısa Film): Peter Mackie Burns 'un "Milk" isimli filmine.

Gümüş Ayı (Kısa Film): Jay Duplass'ın "Intervention" isimli ve İzabella Plucinska'nın "Jam Session isimli filmine.

Cam Ayı (Çocuk Filmleri): Mike de Jong'un "Bluebird" isimli filmine.

Cam Ayı (14+): Luis Mandoki'nin "Voces Innocentes" isimli filmine.

Mavi Melek (En iyi Avrupa filmi): Hany Abu-Assad'ın "Paradise Now" isimli filmine.

Alfred Bauer Ödülü: Tsai Ming Liang'ın "Tian bian yi duo yun" isimli filmine.

Homo/Lesbo Film Ödülü/Teddy Ödülü: Anahi Berneri'nin "Un ano sin amor" isimli filmine.

Teddy Ödülü (Dokümanter film için): Veronika Minder'in "Katzenball" isimli filmine.

Wolfgang Staudte Ödülü: Yan Yu ve Li Yifan'ın "before the flood" isimli filmine.

Ökümenik Jüri Ödülü: Mark Rothemund'un Sophie Scholl filmine.

Fipresci Ödülleri: Yarışma bölümünde Tsai Ming Liang'ın filmine. **Panorama bölümünde** Monika Borgmann-Lokman Slim-Hermann Theissen'in "Massaker" isimli filmine, Forum bölümünde Liu Jiayin'in "Niu Pi" isimli filmine.

Caligari Ödülü: Liu Jiayin'in "Oxhide" filmine.

Barış Film Ödülü: Bahman Ghobadi'nin "Kaplumbağalar da Uçar" filmine.

Alman Sinemaları Birliği Ödülü: David Mac Kenzie'nin "Asylum" isimli filmine.

Amnesty International Film Ödülü: Hany Abu-Assad'ın "Paradise Now" filmine.

Panorama Seyirci Ödülü: Radu Mihaileanu'nun "Git ve Yaşa" isimli filmine.

Sinema notları

ANUŞ PAZARCIYAN

■ İYİLER...

Sinemanın kazancı...

"Yağlı Yıllar Bitti", 2004 Cannes Film Festivalinde yarışma bölümünde yer alan bir Alman filmi idi ve ödül almasa da hem seyirci tarafından oldukça tutuldu, hem de eleştirmenlerden oldukça övgü aldı.

Filmde 2000 yılları başlarının Almanya'sında dünyaya açık gözlerle bakan, medyanın aptallaştırıcı etkisinin bilincinde olan ve bir şeyler yapmalı diyen üç gencin öyküsü anlatılıyor. Haksızlığın devasa boyutlarda olduğu, fakat insanların bilinçlerinin esir alınmış olduğu bir ortamda, güçlü bir hareketin ve örgütlenmenin olmadığı yerde ne yapılabilir?

Filmdeki gençlerden aynı evde kalan iki arkadaş Jan ve Peter kendilerince bir şeyler yapıyorlar! Villaların olduğu semtlerde iyi bir hazırlıktan sonra ev sahiplerinin olmadığı ortamlarda villalara girip evlerin altını üstüne getiriyorlar, mobilyaları üst üste yığıyorlar. Hiçbir şey çalmıyorlar. Bir not bırakıp gidiyorlar. Bıraktıkları iki standart not var: "Yağlı Yıllar Bitti" ve "Sizin çok paranız var! İmza: Veliler." Zenginler gözlendiklerini bilsinler. Rahat uyuyamasınlar!

Üçüncü genç Peter'in sevgilisi genç kız. Berlinale'de Sophie Scholl rolüyle en iyi kadın oyuncu ödülünü kazanan Julia Jentsch oynuyor. Yaptığı bir araba kazası sonucu 90 bin euronun üzerinde borçlanan, geleceği borç ödeme üzerine kurulu, garsonlukla geçinmeye ve borç ödemeye çalışan, isyancı ama umutsuz biri.

Peter'in yokluğunda Jan ile aralarında sevgiye dönüşen bir yakınlaşma olur. Borçlu olduğu adamın evine girerler. Cep telefonunun evde unutulması sonucu eve yeniden girmek zorunlu hale gelir. Bu ikinci girişte ev sahibi üzerlerine gelir. Polisi çağırır. Tek

Die fetten Jahre sind vorbei
(Yağlı Yıllar Bitti!)
(Almanya 2004)

Yönetmen: Hans Weingartner
Oyuncular: Daniel Brühl, Julia Jentsch, Stipe Erceg, Burghart Klaussner

çareyi ev sahibini kaçırmakta bulurlar. Güney Almanya'nın bir dağ evinde gizlenmeye başlarlar. Kaçırdıkları kişi 68 kuşağının devrimcilerindendir. Şimdi ise sistemin parçasıdır. Taşıyıcısıdır. Sistem bir çok devrimci gibi onu da hazmetmiş, kendi hizmetine almıştır. Aralarında iki ayrı kuşağın kendini açıklamaya çalıştığı akıllı diyaloglar yaşanır.

Film aslında "bir şeyler" yapmaya çağıran, bunun en berbat ortamda bile mümkün olduğunu söyleyen, düzene elini verenin kolunu kaptırmasının kaçınılmaz olduğunu gösteren umut verici bir film. Oyunculuğu ile, filme yer yer dokümanter havası veren video dijital tekniği ile de iyi.

Hans Weingartner bu ikinci filmiyle de sinema için bir kazanç olduğunu gösteriyor.

Team Amerika: World Police
(ABD 2004)

Yönetmen: Terry Parker
Oyuncular: Kuklalar

İlginç bir kukla filmi

Bir itiraf: Kanadalı bir ekibin yaptığı ve Amerikan tarzı yaşamla gırgır geçen, hiçbir tabu tanımayan South Park isimli karton filmlerin sürekli izleyicileri olmasını, bu dizinin -içlerinde yargılarına değer verdiğim bir bölüm insanın da yer aldığı- kimileri için adeta bir kült statüsünde olmasını bir türlü anlıyamıyordum. Bu yüzden genç bir arkadaşım bu ekibin yaptığı bir kukla filmi olduğunu söyleyip filme gitmeyi teklif ettiğinde, teklife hiç sıcak bakmamıştım. Fakat ortalıkta ikna edici bir alternatif olmadığı için, biraz da meraktan tabii sonunda arkadaşımın önerisine uydum. İyi ki de uymuşum!

Team Amerika, kukla figürlerinin her türlü doğallıktan uzak hareketleri ile, basit resim-karton kulis önünde çekilmiş bir film. Aslında bir film, bir sinema eseri değil. Filme çekilmiş bir kukla oyunu.

İçerik olarak provokatif, hiçbir siyasi-ahlaki tabuyu tanımayan, küfürbaz, adeta herkesle ve her şeyle gırgır geçen bir oyun. Bir yanı ile en acımasız bir emperyalist yaklaşım/saldırı eleştirisi, bir yanı ile en acımasız bir liberal kültür eleştirisi. Ve bunu kuklalarla, gülerek, güldürerek yapan bir oyun.

Filme ismini veren "Team Amerika" Dünya Polisini oynayan -iki erkek iki kadın- 4 kişilik bir ekip. Bunların bir de merkezde oturan şefi ve bütün dünyada egemenliği sağlayan bir merkezi bilgisayarı var. Filmin hemen girişinde bu ekibin nasıl çalıştığını görüyoruz: Ekip bir terörist grubun elinde "kitle imha silahı" Paris'te bir suikast hazırlığı içinde olduğu haberini alıyor. Ve derhal uçaklarına, helikopterlerine atlayıp Paris'te serseri mayın gibi dolanan -tabii Arap, Müslüman, şefleri Bin Laden tipli- teröristleri yok ederek, dünyayı kurtarmaya gidiyorlar. Dillerinde team'in temel şiarı "Amerika! Fuck Yeah!" Öyle de davranıyorlar. Teröristleri ortadan kaldırma, insanlığı kurtarma ateşi içinde Paris'in gördüğü en büyük kitle katliamını, bu arada Eyfel Kulesi, Louvre Müzesi gibi Fransa'nın ulusal baş yapıtlarını da yerle bir ederek yaşatıyorlar Parislilere! Paris yanıp yıkılmıştır. Olsun. Fuck Yeah. Dünyayı kurtardı team Amerika!

Fakat bu kurtarma operasyonu içinde ne yazık ki team'imiz içinde, sarışın psikolog team arkadaşına aşık olan ve ona evlenme teklif eden yakışıklımız hain bir terörist kurşununa kurban gidiyor. Dünyayı kurtaran kızımız hüzünleniyor, depresyonlara giriyor.

Bu arada fakat teröristlerin dünyayı yok etmekten vaz geçmedikleri, "Kuzey Kore diktatörü Kim Jong İl'in teröristlere kitle imha silahları vereceği" bilgisini veriyor her şeyi bilen bilgisayar. Team Amerika dünyayı kurtarmak için iyi rol yapmasını beceren bir vatansevere ihtiyaç duymaktadır. Bu vatansever Broadway'in en yakışıklı ve en ünlü müzikal oyuncusu olan Gary'nin kişiliğinde bulunuyor.

Gary ile ilk tanıştığımız sahne, "hepimiz aidsliyiz" müzikalinde aynı isimli şarkının söylendiği sahne. Yalnızca bunun için bile görmeye değer dediğim ve filmi sevmeye başladığım sahne bu. Sonra onun şef tarafından team amerikaya kaza-

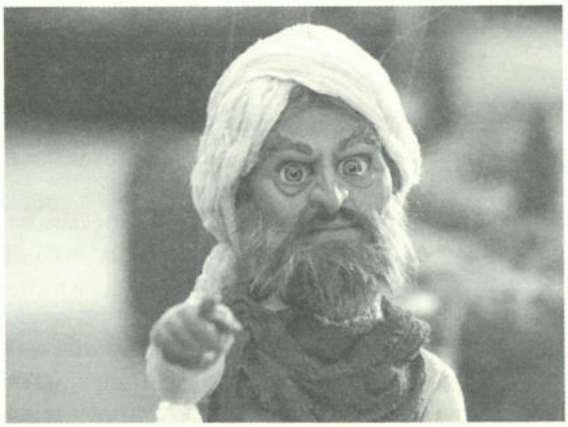

nılması, Kahire'de terörist kahvesinde terörislerin içine ajan olarak sızması, ardından team amerikanın piramitleri filan yok ederek dünya kurtarma misyonuna çıkması filan geliyor.

Tabii Gary ile sarışın yalnız psikologumuzun birbirlerine aşık olmaları ve ardından kukla pornosu da geliyor.

Ardından Amerika'da Hollywood liberalleri ile gırgıra geliyor sıra. Sean Penn, Alec Baldwin, Susan Sarandon, Helen Hunt vb. aslında uzaydan dünyaya egemen olmak için gönderilmiş bir böcek olan Kim Jong İl'in barış isteğini ciddiye alıp onun kuklası oluyorlar. Fakat barış için, öldürmekten savaşmaktan, suikast yapmaktan filan da çekinmiyor bunlar. Artık çok konuştuk yeter, biraz da eylem diyen Michael Moore intihar komandosu olup, team amerikanın merkezini havaya uçuruyor.

Kahraman Gary depresyonlara girip içkiye vuruyor kendini. Ve acıklı şarkılarla aşkını dile getiriyor: "Benim sana en az Ben Afleck'in oyunculuk dersine ihtiyacı olduğu kadar ihtiyacım var!" vs. vb.

Sonunda tabii Team Amerika bir sürü macera ertesinde dünyayı yok olmaktan kurtarıyor. Bu arada Hollywood da temizlenmiş oluyor.

Amerika... fuck yeah!

Bence görün bu filmi. Belki siz de sonra South Park sevenleri derneğine üye olursunuz.

Aviator / Havacı
(ABD 2004)

Yönetmen: Martin Scorsese
Oyuncular: Leonardo di Caprio, Cate Blanchett, Kate Beckinsale, John C. Reilly, Ian Holm, Alec Baldwin, Alan Ada, Jude Law vd.

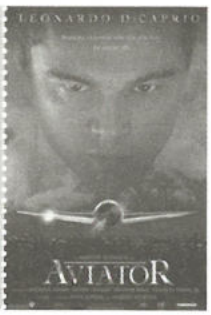

Bir Scorsese filmi

Amerikalı uçuk-kaçık milyarder Howard Hughes'ın yaşam öyküsü, daha doğrusu onun 1947'ye kadar olan kesiminin öyküsü.

Howard Hughes'un yaşam öyküsü gerçekte bir olağanüstü yetenekli, dahi denebilecek bir insanın tutkusunun, dahilikle çılgınlık arasındaki ince çizginin öyküsü. Tutku, havacılık, film ve bu arada Hollywood'un en güzel birkaç kadın yıldızına tutku. Fakat en başta havacılık tutkusu. Dünyanın en hızlı, en yüksek uçan insanı olmak, dünyanın en hızlı, en yüksek uçan uçağını, en büyük uçağını inşa etmek: Genç yaşta petrol çıkarmada kullanılan delicileri üreten bir firma mirasına tek başına sahip olan Howard Hughes'un en büyük tutkusu bu. Petrol aramada kullanılan delici başlıklarını üreten firmadan kazandığı tüm serveti bu tutku için kullanan, uçaklarının prototiplerini kendisi uçan bir zengin Howard Hughes. Öğrenimini görmediği halde, en iyi uçak mühendisini cebinden çıkartacak kadar uçak yapımından anlayan, havacılık alanında bir çok ilke imza atan bir "çılgın milyarder".

Martin Scorsese de sinemaya tutkun biri. O şimdi aynı zamanda film yapımcısı olan, film yapımında da en büyük, en güzel vb.ni, mükemmeli arayan Hughes'un öyküsünde biraz da kendisini anlatıyor. Hollywood ve Hughes birbirlerine hep yabancı kaldılar. Scorsese de öyle.

Filmde Hughes bütün zayıflıkları ve üstünlükleri ile, deha ile çılgınlık arasındaki ince çizginin aşıldığı noktalarda da acımasızca resmediliyor. Caprio ABD'nin güneyinde aslında "dıştan" yalnızca mikrop, pislik, hastalık gelir korkuları ile büyüyen, annesi ile ödipal bir ilişki içinde olan, ve bunu Hollywood'un ünlü kadınlarıyla yaşadığı aşk ilişkilerinde de taşıyan, Hughes portresini çok güzel bir oyunla inandırıcı çiziyor. İki yıl önce şi-

zofren matematikçi rolüne verilen Oskar bu kez bir başka şizofrene verilirse hiç şaşmamak gerek.

Hughes'ın hayatı çok renkli bir hayat. Onun hayatından bir kesit aktarılırken çok kolaylıkla basit bir Hollywood melodramı, bir don Juan öyküsü, sulu bir komedi, Amerikan rüyasına övgü düzen bir film, bir Amerikan yurtseverliği filmi vb. vb. çıkabilirdi.

Martin Scorsese kendine yakışanı yapıyor. Hollywood kalıpları içinde görünürde bir biyografik film yapıyor, fakat filmde ABD toplumunun bir kesitinin ilginç sosyolojik bir portresini de çiziyor.

Bir yandan Hollywood'un onun dışından gelenlere karşı tavrı, lonca tutuculuğu, iki yüzlü, sahte, oyuna dayalı ilişkileri, diğer yandan siyasetle-sermayenin nasıl iç içe girdiği, sermayenin siyaseti nasıl belirlediği vb. hiç bir öğretmen edasına girmeden geçerken sergileniyor.

Geçen yıl New York Çeteleri ile ABD'nin kuruluş mitosuna yönelen Scorsese, Aviator'da bir başka mitosa "serbest rekabet" mitosuna, siyasetin bağımsızlığı mitosuna vb. yöneliyor.

(Not: Aviator'la Scorsese bu yılki Oscar ödülleri için 7. kez en iyi yönetmen adayları arasında yer aldı. Ve 7. kez de vermediler ona en iyi yönetmen Oscar'ını! Aviator "en iyi film" dalında da adaydı. Orda da vermediler. Bu iki daldaki ödüller, en iyi baş kadın oyuncu (Hillary Swank) ve en iyi yardımcı erkek oyuncu (Morgan Freeman) oscarları ile birlikte Clint Eastwood'un "Million dolarlık Bebek" isimli boksör dramına gitti.

Aviator bu dallara göre daha önemsiz olan 5 dalda deyim yerinde ise amorti Oscarı aldı: En iyi kadın yardımcı oyuncu (Cathe Blanchett- filmde Katherine Hepburn'u çok sevimli oynuyordu), En iyi Kamera (Robert Richardson), En iyi sanat Yönetmeni (Dante Faretti/Francesca Lo Schiavo) En iyi Kostüm (Sandy Powell) ve en iyi Montaj/Kurgu (Thelma Schoonmaker). Holywood Scorsese'nin ekibini ödüllendirdi, Scorsese'yi yine es geçti. Her zaman olduğu gibi.

En iyi erkek oyuncu ödülü, Ray'deki başarılı oyunu nedeniyle Jamie Fox'a gitti. Bu aynı zamanda geçen yıl ölen Ray Charles önünde saygıyla eğilmenin de bir ifadesi olarak okunmalı.

Bu yılki Oscar ödülleri içinde benim en çok sevindiğim ödül, Charly Kauffmann, Michel Gondry ve Pierre Bismuth'a giden en iyi orijinal senaryo ödülüdür. Unutma Beni (Eternal Sunshine of the spottles mind) isimli film gerçekten de geçen yıl gördüğüm filmler içinde senaryo açısından en başarılı olanıydı. (Bkz. Sinema Notları, Güney sayı 30, sayfa 80-81)

■ İKİRCİKLİLER...

2046
(Çin/Fransa/Almanya/Hongkong)

Yönetmen: Wong Kar Wei
Oyuncular: Tony Leung, Gong Li, Takuya Kimura, Faye Wong, Ziyi Zhang, Carina Lau, Maggie Cheung vd.

Bir düş kırıklığı...

Wong Kar Wei birkaç yıl önce "in the mood for love" ile Cannes film festivaline katılmış ve büyük başarı kazanmıştı. Genelde eleştirmenlerin övdüğü filmler, "normal" sinema seyircisinin beğenisini kazanmaz, eleştirmenlerden büyük övgüler alan bir dizi film dar bir cineast çevrenin dışında seyirci bulamaz. Wong Kar Wei'ın "in the mood for love"ı bu kuralın dışına çıkan az sayıda filmden biri oldu. Film hem sinema eleştirmenlerinin, hem de normal sinema seyircisinin beğenisini kazandı. En azından Batı Avrupa'da böyle oldu. Film gerçekten de imkânsız bir aşkı anlatan öyküsü ile "zamanın ruhu"nu yakalamıştı, "aşk duyguları"na hitap eden şiirsel dili ile, müzikle resmin mükemmel birleşmesi ile, mükemmel kamerasıyla iyi aşk filmlerinden biri idi. Formel yapısı ile de sinemaya yeni bir soluk getiriyordu.

Wong Kar Wei, şimdi 2046'da "in the mood for love"daki erkek kahraman Chow'un 1960'ların başında bulup/yitirdiği imkânsız aşkının izini sürüyor. Chow'un aklı hala 1960'ların başında Honkong'taki imkansız aşkı Su Li Çen'in hayali peşin-

dedir. Şimdi bütün kadınlarda Su Li Çen'i aramaktadır. "In the mood for love"ın çekingen, kırılgan aşığı şimdi tam bir Don Juan olmuştur. "In the mood for love"da seks neredeyse yoktu. Buna rağmen film erotizm doluydu. Bu kez seks, hem de satın alınır, satılır bir meta olarak çokça var. Fakat erotizm yok. Gerçek sevgi yok. Aşkın gerçeği yine, bu kez başka bir biçimde, imkânsız. Wong Kar Wei filmini Chow'un kaleme aldığı 2046 isimli (bu Chow'un in the mood for love da Su Li Çen'le kaçamak buluştuğu otel odasının numarasıdır) bilim kurgu romanı üzerine kurguluyor. 2046 insanların yitirdiği anılarını bulup yaşadıkları bir evrendir. 2046'ya gidilebilir, orada yaşanır, fakat oradan dönüş yoktur. Chow'un romanının kahramanı (ki kendisidir bu gerçekte) oradan dönen tek kişidir. Roman onun anlatımları üzerine kuruludur. Chow romanda gerçekte kendi yaşadıklarını, imkansız aşkı arayışını anlatmaktadır. Üç değişik kadınla yaşadığı öyküde, gerçek aşkı bir kez yaşadığını, onun da sürdürülmesinin imkânsız olduğunu, her yeni ilişkide aranan gerçek aşkın bir daha bulunamayacağını anlatmaktadır. Wang Kor Wei yer yer Chow'un birebir yaşadıklarını anlatırken, yer yer bunun romana yansımalarını anlatmakta ve sürekli anlatım düzlemlerini, zamanı değiştirmektedir.

Sinema dili olarak ve formel yapısı ile yine usta işi bir filmle karşı karşıyayız. Kimi resimler ve bunun müzikle birleşmesi yer yer "in the mood for love"ın duygu yüklü düzeyini yakalıyor. Fakat yalnızca yer yer. 2046'da "in the mood for love"ın fazla söze ihtiyaç duymayan tavrı yok. Tersine hemen her resim ve olay Chow'un ağzından açıklanıyor, açıklanmak zorunda kalıyor. Geveze bir film 2046. Gevezelik, resimlerin açıklanması gerekli, çünkü öykü ve kurgu "ben sanat yapıyorum" diye bas bas bağırıyorlar. Öykü ve kurgu olağanüstü yapay. Yapaylığı da sırıtan konumda. 2046, Batı Avrupa'da sinema eleştirmenlerinin yine büyük beğenisini kazandı, büyük övgüler aldı. Görüşümce aldığı övgüler fazla. "In the mood for love" ve aldığı övgülerle karşılaştırıldığında bir düş kırıklığı 2046.

Görseniz de olur, görmeseniz de!

Tehdit – The Clearing
(ABD 2004)

Yönetmen: Pieter Jan Brugge
Oyuncular: Robert Redford, Willem Dafoe, Helen Mirren, Matt Craven

Tam bir oda oyunu film...

Bir Amerikan kenti. Araba satıcılığından yükselmiş bir orta zengin ailesi. Wayne Hayes (Robert Redford) her sabah yaptığı gibi bir buse ile ayrılır eşinden (Helen Mirren). Her zamanki evden ana yola çıkan kavşakta yerden gazetesini almak için arabanın kapısını açar, eğilir. Fakat gazete yerinde yoktur. Gazete her zamanki yerinde değil, caddenin ters tarafında geridedir. Arabadan iner, gazetesini alıp arabaya biner. Yola çıkacakken camına vurur bir eski çalışanı. Camı indirir konuş-

mak için. Bir kaçırılma öyküsü böyle başlar.

Filmin bundan sonrasında paralel kesimlerle bir yandan eve gelmeyen kocasının peşine düşen Helen Mirren'in bu kaçırılmayı nasıl yaşadığını, diğer yanda da kaçıran (Willem Dafoe) ile kaçırılan arasındaki sonu ikinci için ölümle biten bir günlük yolculuktaki ilişkiyi görürüz. Film çok usta oyuncularla tam bir kaçırılma anatomisi sunar bize.

Helen Mirren'in usta oyunculuğunda geçmişe dönüşleri, geçmişte yaşanmış acıları, içe atılmış üzerine konuşulmak istenmeyen yaralanmışlıkları ve sevgiyi, sevgiyi bir başka kadınla paylaşmak zorunda kalışı, paylaşmak istememeyi vb., özel hayatını polislerle paylaşmak zorunda kalmanın verdiği çaresizlik duygusunu vb. görürüz.

Willem Dafoe ile Robert Redford'un kaçırma ediminin güya gerçek düzenleyicilerinin beklediği orman evine yürüyüşleri sırasındaki diyaloglarında kaçıranla kaçırılan arasındaki ilişkiyi, kaçırma ediminin gerçek arka planını öğreniriz. Kaçırılanı kendi işsizliğinden sorumlu tutmaktadır kaçıran. Haklıdır da o somutta. Fakat kaçırılan yalnızca kurallarına göre oynamıştır oyunu. Amacı birilerini işsiz bırakmak filan değil, yükselmek zengin olmaktır yalnızca. Bu da suç değildir herhalde!?

Sonunda kaçırma ediminin en başından itibaren öç almak için yapıldığını ve tek kişinin işi olduğunu görürüz.

Aslında çok usta oyuncularla tam bir oda oyunu film. Yalnızca oyuncular için bile görülmeye değer.

Kuşkusuz konunun arka planı daha iyi anlatılıp sorunun tek kişinin intikam sorunu olmadığı ortaya konabilirdi. Yönetmen, yapımcılar, senaryo tercihini, sistemi sorgulamama yönünde yapmış.

Tam bir oda oyunu film...

Anna (Nicole Kidman) çok sevdiği eşini bir kalp krizi sonucu kaybetmiş (film bütün film boyunca yüzünü hiç görmediğimiz, yalnızca sesini başlangıçta kara perdede duyduğumuz, sonra kar üzerinde arkadan birlikte eve doğru koştuğumuz ve bir köprü altında düştüğünü gördüğümüz bu sevgili/eşin ölümüyle ve onun hemen ardından bir çocuğun doğumu ile başlıyor) başarılı bir iş kadını, genç bir duldur. Eşi öldükten 10 yıl sonra nihayet yeniden evlenme hazırlıkları içindedir. Fakat eşini de unutmamıştır hala.

Düğün hazırlıkları içinde yapılan partilerden birinde 10 yaşında bir çocuk çıkar gelir. (Cameron Bright) Anna'ya kendisinin Sean (Anna nın ölmüş eşi) olduğunu söyler. Anna ve Anna'nın ailesi bu iddiaya güler. Fakat çocuk inatçıdır ve Sean ile Anna arasındaki ilişki bağlamında anlaşılmaz derecede çok şey bilmektedir. Anna giderek çocuğun Sean olduğu konusundaki iddiasını ciddiye almaya başlar. Aralarında ödipal bir ilişki başlar. Anna evlenme hazırlığı yaptığı kişiyi terk edip, çocukla kaçma, onun reşit olmasını bekleyip onunla evlenme planları yapar.

Fakat bu arada çocuğun Sean değil, ona An-

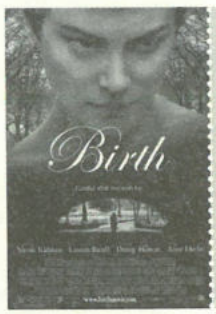

Birth
(ABD 2004)

Yönetmen: Jonathan Glazer
Oyuncular: Nicole Kidman, Cameron Bright, Danny Houston vd.

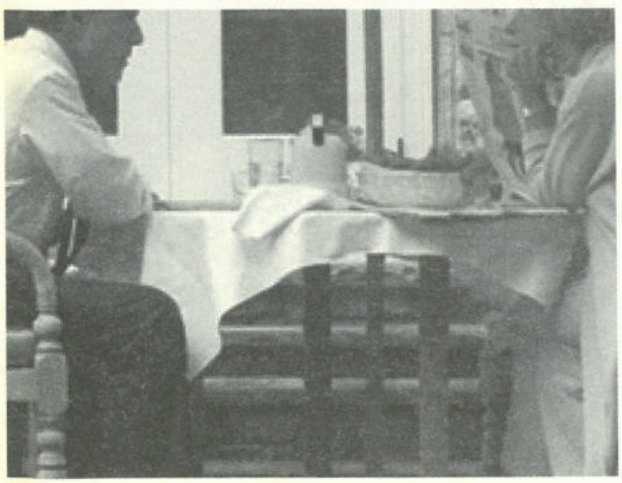

na'nın yazdığı mektupları okuyan bir yalancı olduğu çıkar ortaya. En azından reinkarnasyonu kökten reddedenler için çocuğun gizemli bilgilerinin rasyonel açıklaması yapılabilir.

Glazer fakat filminde hem reinkarnasyoncular hem de yeniden doğumu bilimsel olarak reddedenler için açıklama izleri koyuyor. Sonu açık bırakıyor.

İlginç, özellikle çocuğun çok iyi oynadığı, formel olarak seyredeni bağlayan yoğun bir film.

SAW
(ABD 2004)

Yönetmen: James Wan
Oyuncular: Cary Elwes, Danny Glover, Monica Potter, Leigh Wannel, Tobin Bell

İlginç bir film...

Ne idüğü belirsiz bir yerde karanlıkta, su dolu bir küvetin içinde uyanan genç bir adam. Ayağından zincirle bir boruya bağlanmış. Dehşet içinde neredeyim, kimse var mı seslenişleri ve zincirden kurtulma çabaları. Ona sakin olmasını söyleyen bir ses. Sonra göz kamaştıran ışık. Floresan lambalarının soğuk ışığı. Mekânı yoklayan kamera. Pislik içinde her tarafından borular geçen, camsız bir mekân. Küvetli gencin karşısındaki duvarda yine ayağından zincirle borulara bağlanmış bir başka adam. Mekânın ikisinin de ulaşması mümkün olmayan orta yerinde kan gölü içinde yatan, beynine kurşun sıkarak ölmüş bir adam, elinin yanında tabanca.

Her iki "tutsak"ın ceplerinde birer kaset. Kasetçalar ölünün yanında. Binbir güçlükle kasetçalara ulaştıktan sonra her ikisinin de verilmiş görevlerini öğreniyoruz: Elde bir demir testeresi vardır: (Bunun zincirleri kesmek için yeterli olmadığını, fakat eti ve kemiği kesecek güçte olduğunu gelişme içinde öğreniyoruz.) Tutsaklardan doktor olanının, Dr. Gordon (Cary Elwes) görevi belli bir saate kadar, fotoğrafçı olanı (Adam: Leigh Whannel) öldürmektir. Nasılı kendi bileceği iştir. O saate kadar görevini yerine getirmez ise, o zaman kızı ve eşi öldürülecektir.

Öykü bu. David Fincher'in 7'sinden sonra hasta seri katil filmlerine eklenen yeni halka SAW. Bu janrdan hoşlananlar

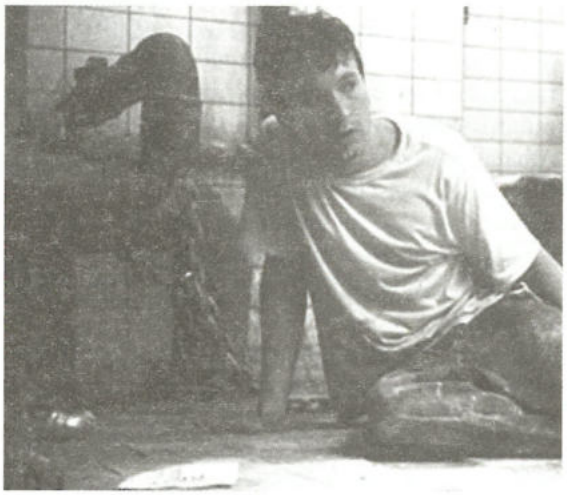

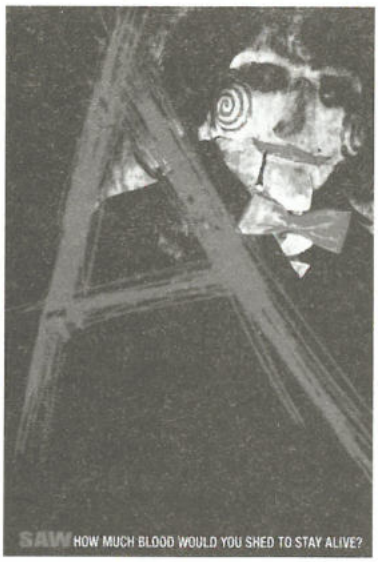

için ilginç bir film. Film dili olarak iyi, daracık bir mekânda iki kişi ile yoğun bir atmosfer yaratmayı başarıyor Avusturalyalı James Wan bu ilk uzun metraj sinema filminde. Başoyunculardan Leigh Whannel, James Wan'la birlikte senaryoyu yazmış. Bir ilk olarak oldukça başarılı.

■ "EH İŞTE" YA DA "OLMASA DA OLUR"LAR...

Bridget Jones-The Edge of Reason
(ABD 2004)

Yönetmen: Beebah Kidron
Oyuncular: Renee Zellweger, Colin Firth, Hugh Grant, Jacinda Baret, Jim Droadbent, Gemma Jones

tılan romanın. Bridget Jones I, baş figürü oynayan Rene Zellwegerin sevimli oyunuyla kitabın başarısını sinemaya da yansıttı. Tabii beklenen oldu. Bridget Jones'un devamı geldi.

Birinciyi ikinci roman ve aynı ekiple ikinci film izledi. Bridget Jones II'de, Bridget'i kariyeri ile aşkını birleştirme çabaları içinde görüyoruz. Bir sürü macera –bu arada saflık sonucu yaşanan uyuşturucu kaçakçılığı suçlaması ve hapis– ertesi mutlu sona varılıyor. Bridget Jones aşkı ile evlilik limanında demirliyor.

Oyuncular iyi, özellikle Zellweger yine doğrucu Davutluğu ile bir çuval inciri berbat eden sevimli tipi başarılı çiziyor. Yer yer akıllıca diyaloglar ve bir iki yerde Hollywood'un romantik aşk filmlerini iyi "ti"ye alan sahneler de var. Fakat bir bütün olarak ele alındığında sinemadan çıkar çıkmaz unutabileceğiniz, Bridget Jones I'de yeni olanı tekrarladığı noktada zaten eskimiş olan olmasa da olur bir film.

Olmasa da olurdu...

Helen Fielding'in Bridget Jones-Kahvaltıda Çukulata'sı son on yılların en çok okunan kadın yazar/romanlarının başında geliyordu. Öyküsü anlatılan dikte edilen güzellik normları içinde biraz topluca, çikolatayı çok seven bundan da fazla rahatsız olmayan bir kadındı. Bir yanı ile öykü moda diktasına başkaldırı öyküsü olarak okundu, sevildi. Filme çekilmesi gecikmedi tabii bu çok sa-

Oceans Twelwe
(ABD 2004)

Yönetmen: Steven Soderbergh
Oyuncular: George Clooney, Brad Pitt, Matt Damon, Catherine Zeta Jones, Julia Roberts, Andy Garcia, Vincent Cassel vd.

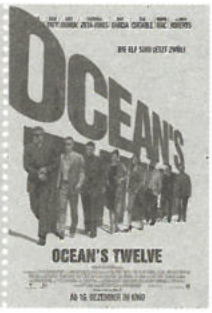

Seyri hoş, içi boş...

Bundan iki yıl önce "usta hırsız" Danny Ocean'ın (George Clooney) kurduğu 11 kişilik bir ekiple Gazino sahibi Benedict'i (Andy Garcia) nasıl 160 milyon dolarlık bir vurgunla soyduğunu seyretmiştik. Oceans Eleven'de usta hırsız Ocean Benedict'in yalnızca 160 milyon dolarını değil, aynı zamanda sevgilisi Tess'i de götürmüştü. Benedict'in 160 milyon doları sigorta tarafından ödense de, onun kendisine böyle oyun oynayan bir çeteyi rahat bırakmayacağı, intikam peşinde koşacağı belli idi. Tabii devamın gelip gelmeyeceğini belirleyecek olan seyirci idi. Görünen odur ki, Ocean'ın birincisi yeter kasa yapmış. İki yıl sonra şimdi devamı sinemalarda. Ekip aynı ekip, yalnızca bu kez düzine tamamlanıyor. Europol'un başarılı dedektiflerinden ve daha önce Ocean'ın onbirinin Rusty Ryan'ın (Brad Pitt) kısa süreli sevgilisi olan İsabel Lahiri de sonunda aşktan ve biraz da genetikten ekibe dahil oluyor!

Bu kez anlatılan öykü, Ocean'ın takımından daha usta hırsız olduğunu ispatlamak isteyen bir tiple, Ocean'ın ekibinin girişmek zorunda kaldığı bir hırsızlık yarışı.

Bir iki hoş espri (birinde ekip yan yana geldiğinde, Ocean dışındakilerin kendilerinden neden Ocean'ın ekibi olarak söz edilmesinden duydukları rahatsızlığı dile getiriyorlar; bir diğerinde filmde Tess'i oynayan Julia Roberts, Tess Olarak Julia Roberts'i oynuyor. Raslantı sonucu Bruce Willis'i oynayan Bruce Willis de tarihin en büyük soygunlarından birini gerçekleştirmek üzere müzeye giren ekiple birlikte Tess/Roberts'in peşinde müzeye giriyor.) dışında yeni olan bir şey yok.

Sabun köpüğü gibi bir film. Seyri hoş. İçi boş. Kısa sürede unutabilirsiniz.

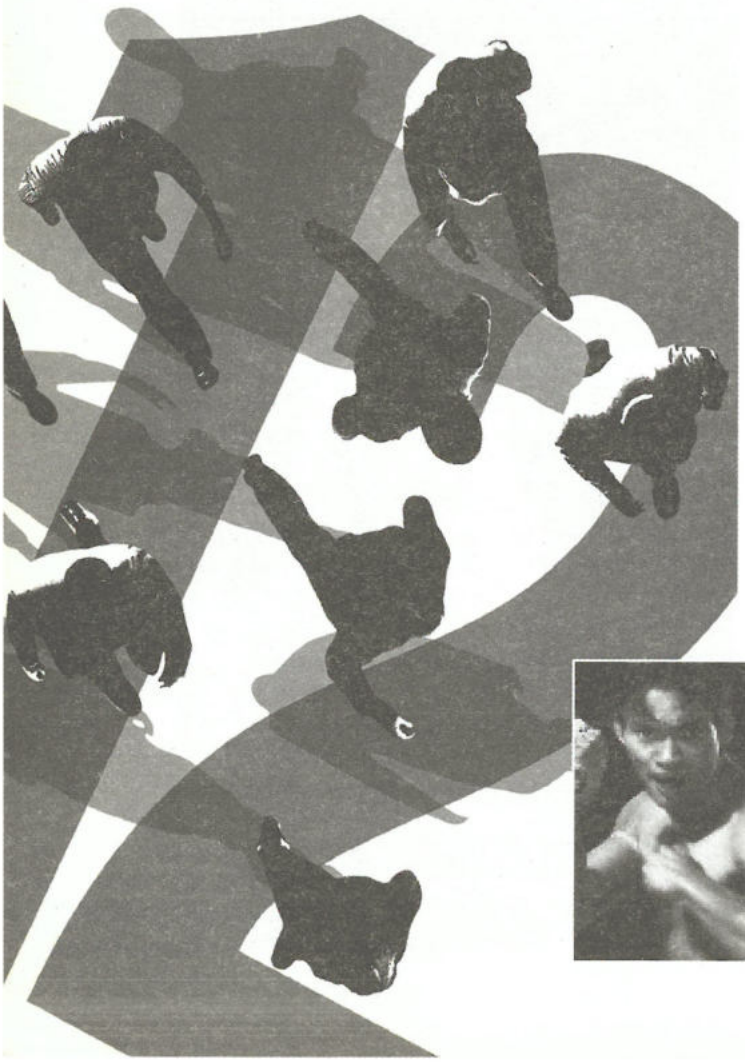

İyiler, kötüler...

70'li yılların ünlü janrı idi Asya dövüş sporları filmleri. Bruce Lee bu filmlerin en ünlü oyuncusu idi. Filmlerde çelişmeler basit bir iyi /kötü şeması temelinde dövüşlerle çözülüyordu. Filmleri sonrakilerden ayıran temel özellik dövüş sahnelerinin otantikliği, fazla bilgisayar vb. kullanılmaması idi.

İyiler, çok iyi dövüştükleri halde, bu güçlerini ve yeteneklerini kişisel çıkarları için kullanmayan,

Ong Bak
(Tayland 2003)

Yönetmen: Prachya Pinkaew
Oyuncular: Tony Jaa, Petchtjai Wongkambo vd.

alçak gönüllü insanlardı. Bunlar ancak zorunlu kaldıklarında dövüşürler, dövüştüklerinde de tabii kurallara uygun dövüşürler, ustalarının öğütlerini bir an unutmazlar, her türlü kalleşliği yapan kötüleri sonunda yenerlerdi.

Şimdi Tayland kaynaklı Ong Bak isimli film 1970'li yılların filmlerinin geleneğini yeniden canlandırmak için çıkmış bir film gibi. Konusuyla, oyunuyla, tekniğiyle sanki zaman tünelinden çıkıp gelmiş bir film.

O gelenek yeniden canlandırılabilir mi? Sanmam. O anlamda Ong Bak, tekil bir örnek olarak kalacaktır her halde. Fakat bu filmde başrolü oynayan Tony Jaa'yı Hollywood'un Tayland'da bırakacağını sanmam. Onu her halde önümüzdeki dönemde bir dizi Hollywood "eastern"inde görürürüz.

Olga Benario
Devrime Adanan Bir Yaşam
(Almanya 2004)

Yönetmen: Galip İyitanır
Oyuncular: Margrit Sartorius, Michael Putschli vd.

İyi niyet iyi film demek değil...

Olga Benario çok renkli, çok dolu bir hayat yaşamış, devrimci–komünist bir kadın. 1908'de Münih'te doğan Olga 15 yaşından itibaren bilinçli–örgütlü bir komünisttir. 1927'de eşi Otto Braun (hapisten kaçırıldıktan sonra Komintern görevlisi olarak Çin Devrimi'ne katılır) ile birlikte Berlin'de tutuklanır. Serbest kaldıktan sonra, Otto Braun'un kaçırılması eylemine katılır, yer altına geçer. 1927 sonrasında Komintern görevlisi olarak çalışır. Sonraki sevgilisi ve eşi Louis Carlos Perestes'le birlikte Brezilya'da devrimi örgütleme işine girişir. 1936'da tutuklanır. Brezilya egemenleri onu gebe olmasına ve Nazilere verilmemesi için yürüyen enternasyonal kampanyaya rağmen Nazilere teslim eder. 1942'de temerküz kampında ölür.

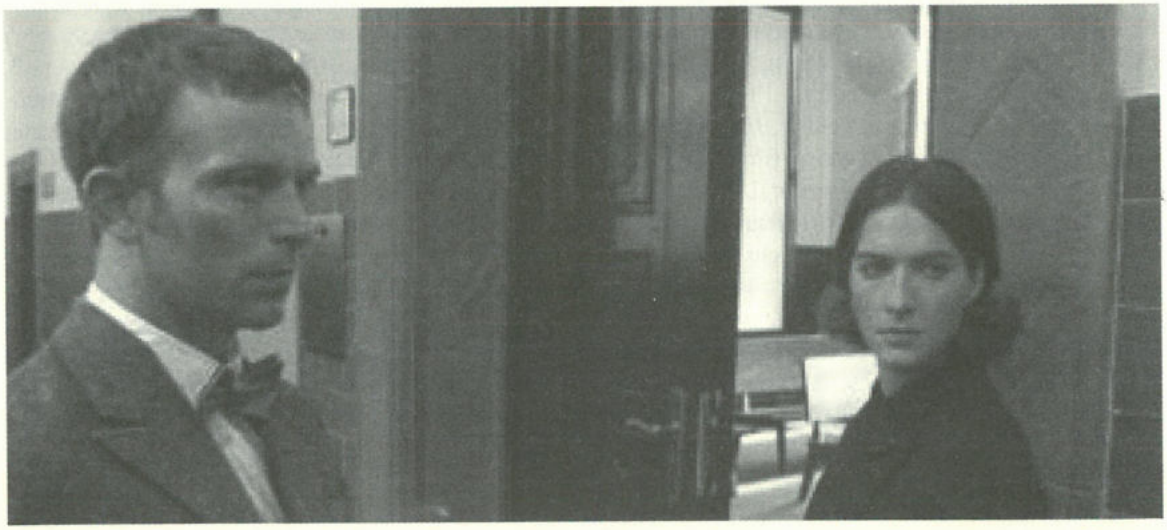

Galip İyitanır bu devrimci komünist kadını tanıtmak için yola çıkıp bir film yapmış. Kuşkusuz bu çok iyi bir şey. Olga Benario gibi bir insandan öğrenecek çok şey var. İyitanır fakat Olga Benario'yu nasıl anlatacağına karar verememiş gibi geldi bana. Film dokümanter film mi, yoksa sinema filmi mi bir türlü karar veremiyor. Yer yer tanıklar konuşuyor, belgeler gösteriliyor. Yer yer de Olga'nın hayatındaki kimi duraklar oyuncular tarafından canlandırılıyor.

Bütün eksiklerine rağmen, iyi niyetli ve Olga Benario hakkında merak uyandıracağı ölçüde yararlı bir film.

■ KÖTÜ...

İskender
(ABD 2004)

Yönetmen: Oliver Stone
Oyuncular: Colin Farrell, Arngelina Jolie, Val Kimler, Anthony Hopkins, Rosario Dawson, Jared Letho, Gary Stretch
Müzik: Vangelis

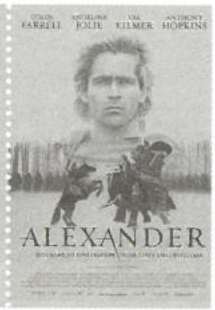

Kötü bir Stone filmi...

150 milyon dolar bütçe. Oliver Stone hem yönetmen, hem de senaryo yazımına katkıda bulunmuş. Bir sürü iyi oyuncu. Vangelis müziği. Ve üzerine çok mitler üretilmiş tarihi bir kişilik. Bütün bunların yanyana geldiği yerde kötü bir film çıkması için özel çaba gerekir sanırdım. Oliver Stone gibi bir yönetmenin kötü bir film üreteceğini de hiç beklemezdim.

Yanılmışım. Haksızlık etmemek için baştan belirteyim: Bu film bir Oliver Stone filmi olmasaydı, Hollywood konfeksiyoncusu normal yönetmenlerinden birinin filmi olsaydı, o zaman "eh işte-olmasa da olurlar" kategorisi içinde ele alırdım. Stone gibi şimdiye dek ürettiği her filmde egemen akım sineması dışına çıkmaya çalışan birinin böyle bir filme imza atmasına kızdığım için kötü diyorum. Yoksa, eh işte! Epey uzatılmış, o anlamda birazcık sıkılarak da olsa seyredebileceğiniz, sinemadan çıktıktan çok değil iki saat sonra unutabileceğiniz bir film İskender.

Oliver Stone kendi kendine ve seyircisine böyle bir kötülüğü nasıl yapar?

Bir dizi mülakatında bu konuda aslında niyetinin iyi olduğunu anlıyorsunuz. Oliver Stone, tarihi İskender figüründen yola çıkarak, en iyi niyetli yayılmacılığın bile sonuçta hüsranla biteceğini anlatarak, bugünkü Bush siyasetinin çıkmazını göstermek istiyor... (muş kendi anlatımına göre.)

İskender (Colin Farrell) kendini baş tanrı Zeus'un sevgilisi olarak tanımlayan, oğlunu babasına karşı kışkırtan, oğluna babasının Zeus olduğunu anlatan, sürekli yılanlarla oynaşan bir manyak anne (Olympia – Angelina Jolie) ile, kaba saba, fetihci, şiddete tapan ve iktidar düşkünü bir manyak babanın (Filip – Val Kilmer) oğlu. Anasının yılanları arasında anasının yatağında, babasının anasına tecavüz girişimleri, anasının babasına galiz küfürleri arasında büyüyen bir çocuk. Anası tarafından babasının yerine kral olması için yetiştirilen, Aristo'dan Yunan kültürünün üstünlüğü ve doğunun barbarlığı dersleri ile büyüyen bir çocuk. Bu arada gerçek sevgiyi homoseksüel dostu, çocukluk arkadaşı Ephaiston'da (Jared Jeto) bulan bir kişilik Stone'un İskenderi. Bu kişiliğin tarihsel İskender figürüyle ne kadar bağı vardır, tarihçilerin bileceği şey. Fakat eğer Stone'un gerçek derdi anlattığı gibi bugünkü ABD ile paralellikler kurmak ise, o zaman filmin önemli bölümünü Freudcu klişelere ayırmasını anlamak zor. Bush ailesi varsayalım ki filmde çizilen aile tipi bir ailedir; baba ve ana Bush manyaktır, oğul Bush homoseksüeldir vb. Olsa ne olur? Bu ABD emperyalizminin saldırgan yayılmacı politikasının açıklaması olur mu? Böyle bir yaklaşımla eleştirildiği söylenen politika aslında aklanmış olmaz mı? Bu politikanın ardında duran gerçek güç, gerçek iktidar sahipleri, ABD tekelci sermayesi, en başta silah ve petrol tekelleri gözlerden gizlenmiş olmaz mı?

Filmin giriş bölümünde nasıl bir ortamda, hangi eğitimle krallığa yetiştiği anlatılan İskender ikinci bölümde, ödipal bir nefret/sevgi ile bağlı olduğu babası Filip'in bir suikast sonucu öldürülmesi üzerine çok genç yaşta kral oluyor. Filmde bu suikastte İskender'in ve herşeyden önce de Olympia'nın ne rol oynadığı sorusunun cevabı açık bırakılıyor. Aslında hem İskender'in, hem de annesinin Filip'i öldürmek için yeter nedenleri vardır. İskender'in babasının ölümünden duyduğu acı sanki gerçekmiş gibi görünüyor. Olympia ise göstermelik de olsa üzüntü belirtisi göstermiyor. Sonuçta suikasttaki tetikçiler hemen yakalanıp öldürülüyor. Ve suikast Pers kralı barbar(!) Darius'a

malediliyor. İskender dünya hegemonyası dalaşında esas rakibi olarak gördüğü "doğu"ya karşı -barbar oldukları anlatılanlara karşı- babasının başlattığı intikam-fetih seferine çıkıyor. (Burada Baba Bush'un başladığını oğul Bush'un sürdürmesine, 11 Eylül "suikastı" sonrası terörist ilan edilenlere karşı savaş ilan edilmesine göndermeler, paralellikler oldukça açık). İskender seferinin amacının "uygarlık ve demokrasiyi" barbarların ülkesine de taşımak olduğunu ilan ediyor. Sonra Darius'un ordusu ile İskender'in ordusu karşı karşıya geliyor. Burada İskender'in ordusuna yaptığı konuşmayı Bush Jr.'ın 11 Eylül sonrası yaptığı konuşma olarak da dinleyebilirsiniz! Tabii İskender'in orduları yeniyor.

İskender önderliğindeki batının "uygar" dünyasının orduları, doğunun barbar(!) dünyasının merkezi Babil'e fatihler olarak girer. İskender düne kadar barbar bildiklerinin yaratmış olduğu uygarlığa hayran olur. Bu andan itibaren artık Stone'nun İskender'i doğu ve batı uygarlığını -evet kılıç zoruyla- birleştirme vizyonuna sahip bir ütopya savaşçısına dönüşür. Doğu / Batı kültürünü birleştirmek amacıyla hatta annesinin adeta ikizi olan bir yerel prensesle (Roxane - Rosalio Dawson) evlenir. Babasından devraldığı yönetici / savaşçıların tüm tavsiyelerine rağmen, geri dönüp zenginlik içinde yaşamak yerine, büyük düşünün peşinde doğu seferini sürdürür. Hindistan içlerinde yürüttüğü savaşlardan birinde yaralanır ve sonuçta yorgun bir savaşçı olarak ölür. Kurmayı düşlediği dünya imparatorluğu kısa süre içinde iç çekişme ve savaşlarla çöker.

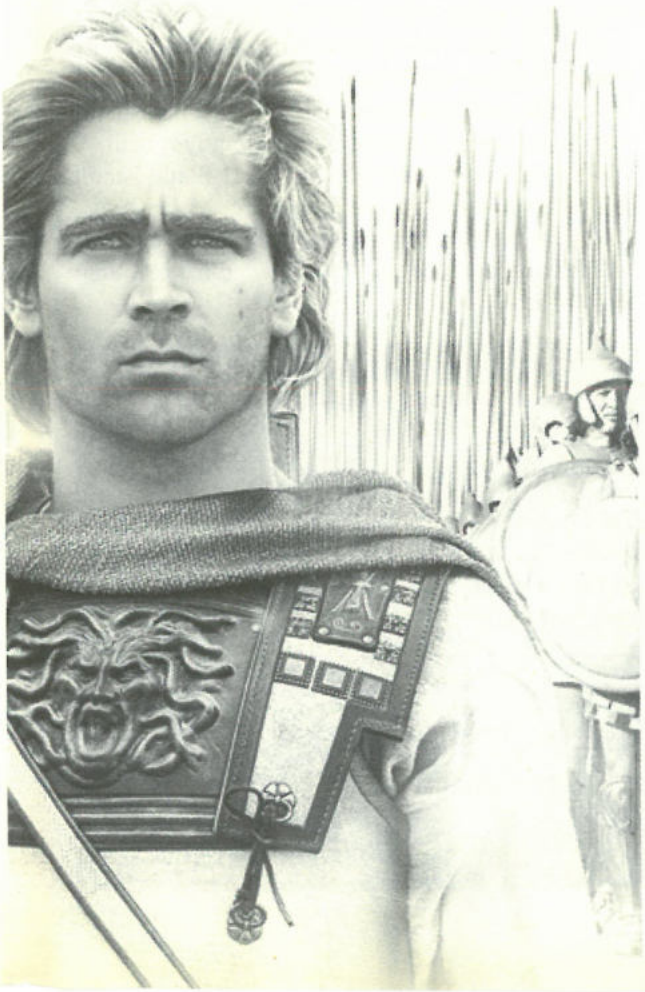

Stone'un İskender'i sonuçta zamanında en yakın savaş arkadaşlarının bile anlayamadığı bir demokratik dünya imparatorluğu vizyoneri ve Stone böyle bir vizyonun da sonuçta olmazlığını, yenilmeye mahkum olduğunu anlatıyor. Bugünkü ABD politikası ile Stone'nun kurulmasını istediği benzerlikler de aslında yalnızca tek ayak üzerinde sekmiyor, tam sakat! Demek istediği acaba Bush vb. nin de İskender gibi bir vizyona sahip olduğu mudur? Stone'nun Bush siyaseti konusunda düşündüklerini bilenler, Stone'nun niyetinin böyle bir benzetme yapmak olmadığını, olamayacağını bilirler. O zaman geriye bir tek şey kalıyor. İskender filmiyle Stone, en demokratik ve iyi niyetli dünya hegemonyası vizyonlarının ve bunların savaşla, fetihle gerçekleştirilmeye kalkışılmasının bile sonuçta barbarlıkla biteceğini söylemek istiyor. İstediği bu olabilir de... Söyleyemiyor. Ortaya kötü bir tarihi kostüm filmi çıkıyor. İskender Stone'un en özensiz (İskender döneminin dünya haritası... İngilizce yazılar filan!), en sıkıcı (en az bir saat daha kısa olabilir film, hiç bir şey kaybetmez), en kadın düşmanı (filmde iki kadın karakter var Olympia manyak, iktidar delisi; Roxane dişiliğini salt iktidar için kullanan bir iktidar delisi, ha bir de Darius'un sarayında kendilerini galiplere sunan kadınlar var), bir iki savaş sahnesi dışında resimlere güvenmeyen en geveze (filmde bir iki savaş sahnesi dışında aynı zamanda gevezelikle yorumlanmayan sahne yok gibi. Bütün gevezeliğe rağmen sinematografik açıdan en başarılı savaş sahnelerinden de -Gaugemela- fakat nasıl olup da İskender ordusunun kazandığını çıkarmak pek olası değil!) filmi.

Film Yunanistan'da özellikle İskender'i homoseksüel ilişkiler içinde göstermesi nedeniyle Helen şovenistlerinin tepkisini çekti. Burada da Stone aslında her yoruma açık bir kapı bırakan tavır içinde gerçekte. Öyle ki, şimdiye kadar özellikle açık sözlülüğü ve tabu görülenleri kırma konusunda cesareti ile tanınan Stone'nun büyük stüdyo şeflerinin bir dediğini iki etmeyen bir tavır içine girdiğini düşünüyorsunuz ister istemez.

Sonuç: Bir Stone filmi olarak kötü İskender. Büyük İskender'den kötü bir Stone filmi çıkmış. Sinema açısından olabilecek en iyi şey, bu filmin kasa yapmamasıdır. O zaman Stone belki yine iyi filmlere döner!

■ KÖTÜNÜN KÖTÜSÜ...

Blade: Trinity
(ABD 2004)

Yönetmen: David S. Goyer
Oyuncular: Wesley Snipes, Jessica Biel, Kris Kristoferson, Ryan Reynolds, Parker Posey vd.

Ben gittim siz gitmeyin!

Vampir filmlerini (Roman Polanski'nin 1966'da çektiği akıl dolu "Vampirlerin Dansı" dışta tutulursa, ki o da gerçekte bir vampir filmi değil, o janrın bütün klişelerini kıran bir bir vampir-komedi idi) oldum olası sevmemişimdir. Yalnızca gece yaşayan ölmemiş ölüler, kan ile beslenen yaratıklar, kalplerine kazık çakıldığında nihayet rahmete kavuşanlar, sarımsak ve haçla yenilenler... vs. bana hep insanlar acaba bunun nesini sever, beğenir sorusunu sordurmuştur. Bir de akılsız, yalnızca 'ekçin için ekçin' action filmleri –bunların tekniği ne kadar iyi olursa olsun– bana hep bu kadar salaklığın seyircisi kimdir sorusunu sordurmuştur. Bu yüzden de modern vampir action filmi olduğunu parçalarında gördüğüm Blade filmlerine gitmemiştim. İlk ikisinin büyük ticari başarısı ertesinde şimdi üçüncüsü çekilince hem merakıma ve hem de sevdiğim bir insanın ısrarına yenildim.

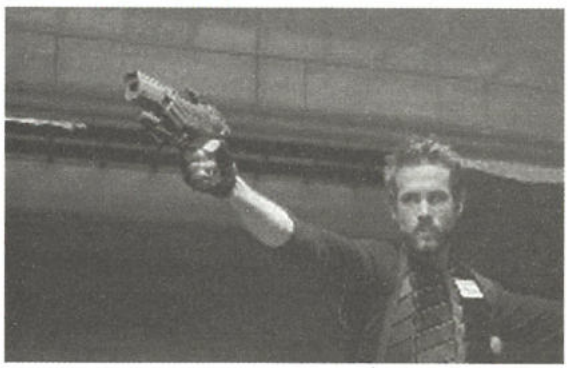

Blade III'ü gördüm. Belki bugüne kadar gördüklerim içinde "en akılsız", "en kötü"ler içinde yer alabilecek ölçüde "başarılı" bir film olduğu için gördüğüm iyi oldu. Diyaloglar kötü, senaryo kötü, oyun kötü... kötü, kötü kötü... Aptallığın üst perdesi. Öykü anlatmaya değmez. Ha özel efektler, teknik iyi . İyi de, bunun için yalnızca yazık diyebiliyor insan.

Film kötü. Daha kötüsü de var: Popcorn/cola sineması ağzına kadar dolu. Aslında ne kadar gürültü olursa olsun, rahatsız etmez. Çünkü sahnedeki aptal gürültü, her gürültüyü bastıracak seviyede. Ve ağzına kadar dolu sinemada insanların büyük çoğunluğu filmi büyük bir keyifle izliyorlar. Büyük ihtimalle filmin sonunda geleceği ilan edilen 4' üncüsüne de giderler! Keyifle izlerler. Aptalca vampir numaraları değil, bu olgu dehşete boğuyor beni.

Ne olur, ben gittim, siz gitmeyin! Blade ismini görünce sinemadan uzak durun.

Hoş bu janrdan hoşlananlar için boş laf bu söylediklerim, ama olsun. Ben söyledim. Ruhumu kurtardım.

Seyithan

MAZLUM VESEK

Geliyorum Keje,
Ayaklarımın altından kayan
Yenice toprağına basarak
Geliyorum Keje,
Bin bir yerim kanayarak
Bin bir acıyı bedenimde taşıyarak
Geliyorum Keje
Tüm müşküllerimi ardımda bırakarak
Hatta ölüm denen türküyü
Yüreğimin orta yerine yoldaş ederek
Geliyorum, sana geliyorum
Yedi yıl bekledin ya beni...
Mezarındaki kanlı papatyanın yanına koymak için
Elimdeki nergisleri taç yaparak
Geliyorum Keje

—İnce bir daldım Seyyit'im üstüme konan serçelerin cıvıltısıyla
Seni bekledim
Rüzgar esti, kırılmadım bükülmedim
İçimdeki sevda için, dedim
Şimdi alnımdaki yaradan
Kan sızar papatyanın üstüne
Nergislerin kokusunu alıyorum
Adımlarını duyuyorum
Seyyit'im, burada bekliyorum
Varamasan da yanıma; rüzgarla, tohumla, suyla
"üstümde bir karış ot bitse gene beklerim"

Dağ gibi devrildi Seyyit
Tüfeğin namlusu nergis doluydu
(...)
Tüfeğin namlusu suyla dolu

Keje, toprağın gelini
Seyyit yine uzakta
Ama sonsuzlukta seninle
Seyyit'e uzat elini
Bir yıldız kayar gecede
Seyyit karanlıkta seninle

09.09.2002 / Adana

Bilgi Üniversitesi Yayınları'ndan 100. kitap:
OSMANLI'DA KURUMLAR VE KÜLTÜR
– Murat Belge –

Ocak ayında 4. Kuruluş Yılı'nı geride bırakan İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın 100. kitabını, Türkiye'nin önde gelen düşün ve sanat insanlarından Murat Belge'nin bu ay içinde yayınlanacak *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür* adlı yapıtı oluşturuyor.

Kurulduğu günden bu yana "üniversite yayıncılığında yeni bir dönem, yeni bir anlayış" ilkesini temel edinen İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, gerçekten ülkemizin akademik yayın hayatında yeni bir döneme damgasını vurarak, alışılmışın dışında bir yayın anlayışını geliştirdi ve üniversite yayıncılığında "ilk"lerin öncülüğünü yaptı. Bugüne kadar alışılmış sınırların dışına çıkamayan, toplumun farklı kesimlerinden okurlara ulaşmakta güçlük çeken akademik dünya; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın çok yönlü bir anlayışla geliştirdiği, dinamik, değişken, toplumun artan taleplerine cevap veren bir yayıncılıkla buluştu. Bunun örneklerini çeşitli üniversitelerin giderek artan yayınlarının yanısıra kurumlaşmış bir yapı içinde olan eski üniversitelerin de süregelen yayın programlarını daha çağdaş yöntemlerle uygulamasında görüyoruz. Bunlar, son yıllarda Türkiye'de giderek düşünsel içeriği zayıflayan, "çok satma" gibi kaygılarla güncel gelişmelere basit çözümler getiren, gelip-geçici değerlerin yarattığı ürünlere itibar edip, yarına, gelecek kuşaklara bırakacağı birikimi ciddi bir yayıncılık anlayışı ile birleştiremeyen yayıncılık açısından umut verici gelişmelerdir. İşte her fırsatta bu gerçekleri dile getiren, Türkiye'de gerek üniversite gerekse üniversite dışı yayıncılığımızın tüm mirasına sahip çıkan, açtığı sergiler ve düzenlediği kurultay vb. etkinliklerle de bunu kanıtlayan İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, sözkonusu iki alanda da eser veren Prof. Dr. Murat Belge'nin eseriyle100. kitabını yayınlıyor.

BELGE'NİN BİRİKİMİ

Belge, yılların verdiği bilgi birikimiyle birlikte adım adım, tarih denilen ve çok iyi bilinmeyen bir kıtayı, kendi deyişiyle keşfedip, "tanıdık" kıldığı bu eserinde, Osmanlı tarihinin "klasik" olarak nitelendirilen dönemini ele alıyor. Ancak bunu yaparken, bir tarih çalışması için her zaman bilinen ve tekrarlanan "geçmişte ne oldu?" sorusunu doğrudan bir çıkış noktası yapmıyor. Bununla birlikte bu soruyu da gözardı etmeden, geleneksel eğitim sisteminin dayandığı "ezberci" yöntemlerin bellettiği ve tarihsel olguları nedensellik ilişkileri dışında tutan, tarihin "millet", "din", "ırk" ya da bunların karışımı bir "öz"e göre oluştuğuna dayanan ilkelere karşı çıkıyor.

Türkiye'de tarih bilincinin ulaştığı kötü sonuçların, bilinçli ideolojik çarpıtmanın yanısıra tarihe bakış açısındaki yüzeysellik ve yetersizlikten de kaynaklandığını öne süren Belge, orta öğrenimde "ezber" yöntemiyle "geliştirilen" zihnî alışkanlıkların Osmanlı tarih "müfredatını" sadece birtakım önemli yılların, anlaşma hükümlerinin yoğun bir şovenizmle belletildiği ve herkese neye inanması gerektiğini bildiren "otoriter" bir sesin egemen olduğu boğucu bir alan olarak tanımlamaktadır. Tarih yazımında nedensellik ilkesinin temel bir metodoloji olması gerektiğini vurgulayan Murat Belge'nin bu eseri, öncelikle orta öğrenim düzeyinde olanlara değil, üniversitede "tarih bölümü"nde öğrenim görenlerle birlikte Osmanlı tarihine ilgi duyan tüm öğrencileri hedefliyor. Ama sadece bu da değil; Belge'nin bu önemli kitabı okumaya düşkün herkesin okuyup, "resmî" tarihin boğucu bulutlarını dağıtabileceği bir eser.

Murat Belge'nin *Osmanlı'da Kurumlar ve Kültür* adlı eseri kendi içinde üç ayrı kitaptan oluşuyor. "Kronoloji" adını taşıyan **Birinci Kitap**'ta kuruluş döneminden 19. yüzyıl başına kadar beş bölüm, "Kurumlar" adıyla yer alan **İkinci Kitap**'ta Osmanlı'da hanedan ve yönetim biçiminden ekonomi ve toplumu içine alan sekiz bölüm, "Kültür" adındaki **Üçüncü Kitap**'ta da bilim ve felsefeden edebiyat, musiki ve el sanatlarına uzanan beş ayrı bölüm bulunmaktadır. Kitapta yer alan ikiyüzü aşkın renkli resim ve görsel malzemenin yanısıra çerçeve yazılar, harita ve tablolar da bulunmaktadır. Geniş bir kaynakçanın da bulunduğu kitapta, dünyada ve dönemin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki politik, toplumsal, ekonomik, kültürel ve bilimle teknoloji alanındaki tüm olaylar ayrıntılı bir kronolojik çizelgede verilmektedir.

Murat Belge, yeni kitabı hakkında şunu söylemektedir: *"(...) bu kitabı yazarken, "geleneksel", daha doğrusu "resmî" diyebileceğimiz Osmanlı tarihçileriyle ve onların orta öğrenim (tabii yer yer yüksek öğrenimi de kapsar) tarih "müfredatı" olarak geliştirdikleri şeyle, tarihin dönemlendirilme mantığından başlayarak, "katıksız olgu" tanımının biraz dışına çıkan her konuda kavga halindeyim. Bu kitabı okuyacak herhangi birinin dikkatini çekecek ilk özelliklerden birinin bu olduğunu sanıyorum."*

Kemal Urgenç'in yeni karikatür kitabı: Eylülname

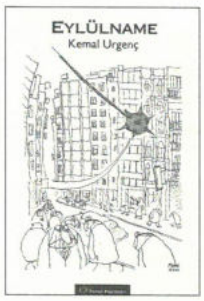

Sosyal Yayınevi Edebiyat, Sanat, Estetik Dizisinin 17. kitabı olarak Kemal Urgenç'in Eylülname karikatür çalışmasını yayınladı. Urgenç, "Eylülname" ismini verdiği yeni çalışmasıyla ilgili olarak şunları söylüyor:

"Küçüktüm, ortaokul yıllarımdı. Dönemin başlangıcını o günlerde yaşadım. Babam darbeyi ilk duyduğunda "Memleket 50 sene geriye gitti," demişti. Öyle bir dönem başlamıştı ki boyutları, etkileri, dalgalanmaları hâlâ içinde bulunduğumuz yaşamımızın gözeneklerinde canlılığım koruyacaktı.

Bu dönemin toplumsal karşılığı aslında bir düğümdü. Hem de Gordion'un kördüğümü. Uzun yıllar öncesinden planlanmış. Hayatımızın hazırlıksız anında, genç bir kuşağın üstüne atılmış bir düğüm. Bilinen efsanede; Gordion'un düğümü, Frigya kralı Midas'ın babası Gordios'un arabasının düğümüydü. Gordios bu arabayı Zeus'a sunmuştu. Boyunduruğuna da çözümü bilinmeyen bir düğüm atmıştı. Bu düğümü çözebilen Asya'nın hakimi olacaktı. Büyük İskender Gordion'a geldiğinde bu arabayı göstermişler. Kendisi de en iyi bildiği yöntemiyle çözmüş düğümü. Kılıcıyla ikiye biçerek. Bu düğümün ilmiklerinde; korku, onaylama, çürütücü sessizlik ve sinme gizli. Sırasıra dizilmiş bu ilmikler düşlerimizin yok edici bir kapsülü olmak istedi. Bunlar içinde en güçlüsü, belki de unutkanlık ilmiğiydi. Bu politik yalnızlık ve umutsuzluk ortamında düğümü, çözecek şeylerin biri de mizah ve karikatür sanatı gibi geliyor, bana. Karikatürün bize sorduğu soruları ve arayış çabasını bu kitaptaki çizgilerin içindebulabileceğinizi umuyorum."

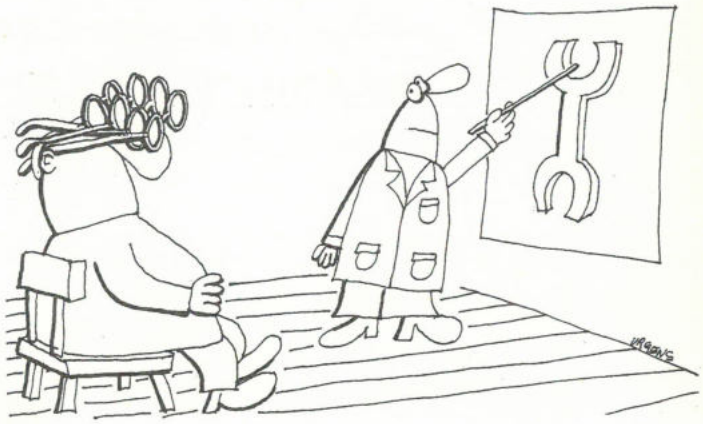

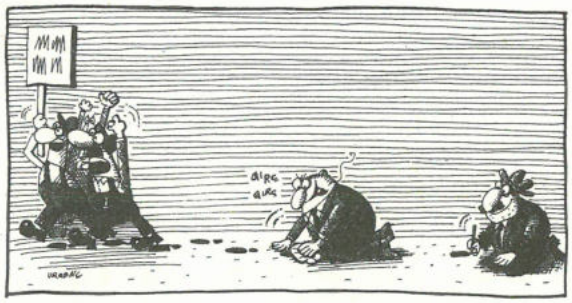

Kemal Urgenç *1966, İzmir (Ödemiş) doğumlu. 1982 yılından bu yana karikatür çizmektedir. Yeni Gündem, Sokak, Yeni Düşün, Yarın, Birikim, V Özgürlük, Varlık. Edebiyat ve Eleştiri dergilerinde ve de günlük basında (Radikal 2 ve Cumhuriyet gazetelerinde) çizgileri yayınlandı. Bir grup çizer ve yazar arkadaşıyla Homur Mizah Gazetesi'ni çıkardı. Değişik şehirlerde kişisel sergiler açtı. Karikatür yarışmalarından ödüller kazandı. Animasyon çalışmaları yaptı. Kitapları; Düşişleri Bakanı, Beyaz Yumurta. Çocuk kitapları; Barış'ın Düş Oyunu, Bans ve Dünya Dostları, Barış'ın Aradığı Sır.*

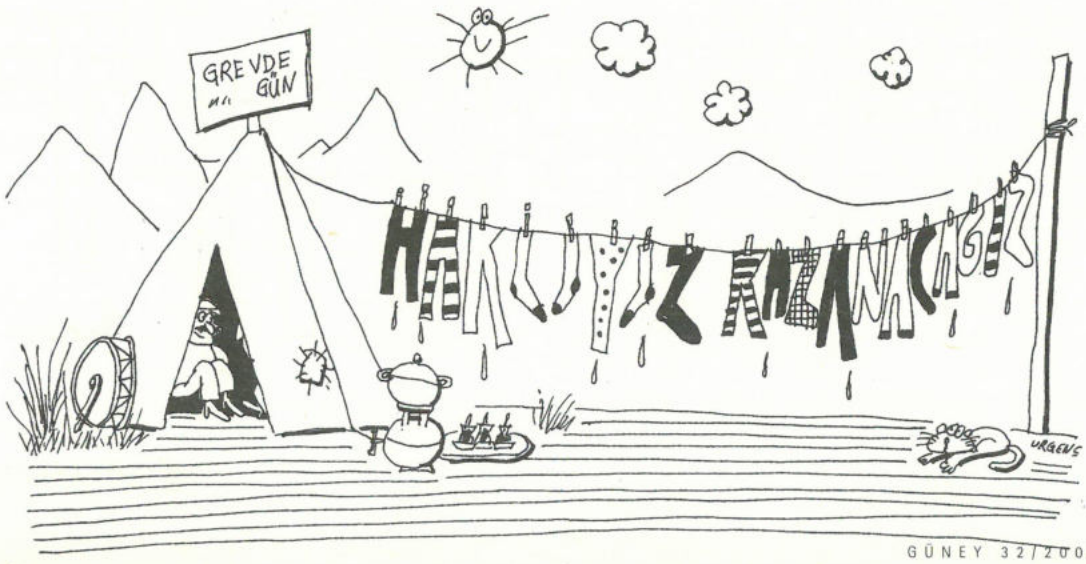

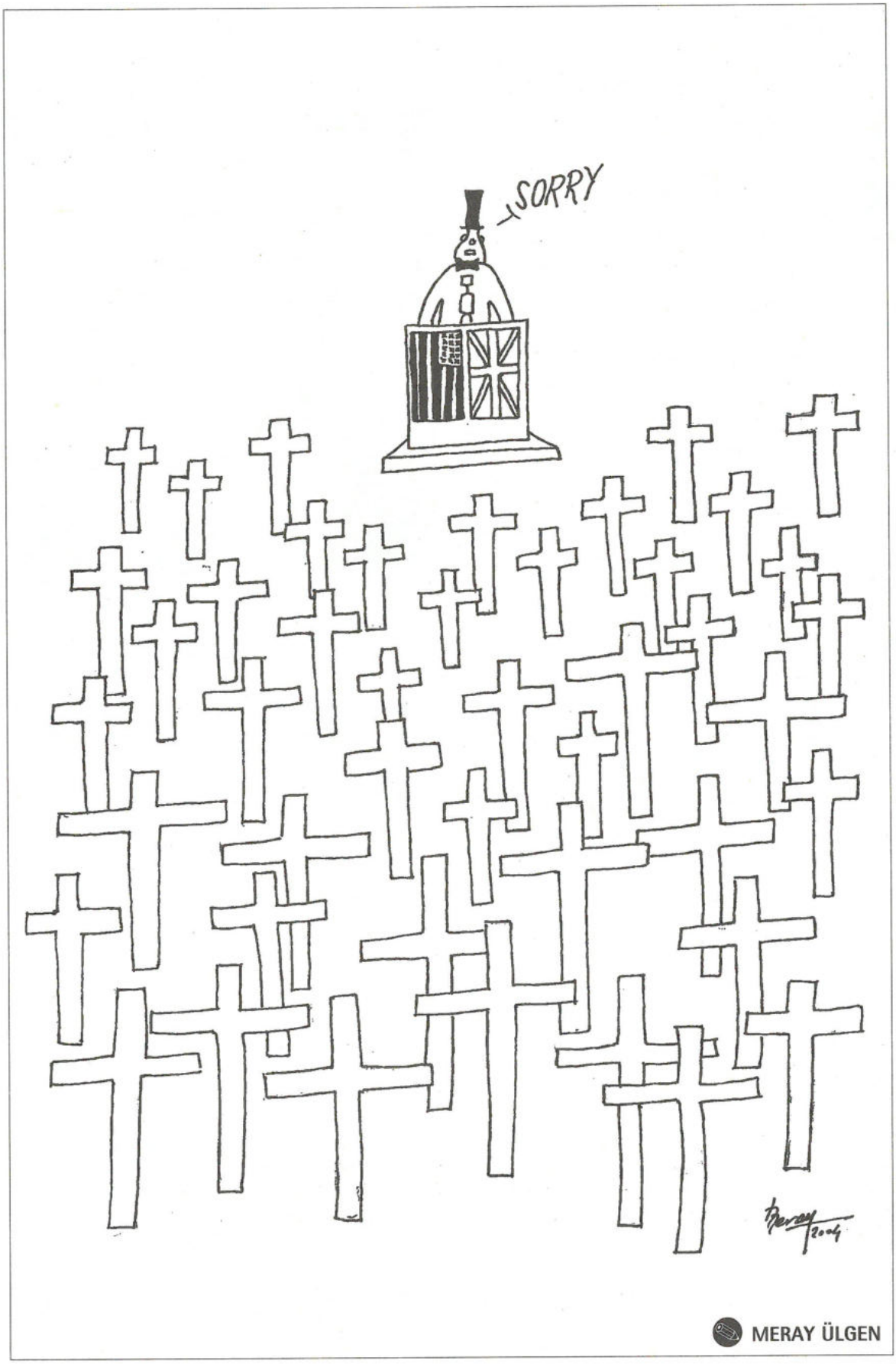

MERAY ÜLGEN

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

BÜYÜK ERDEMLER RİSALESİ
ANDRE COMTE-SPONVILLE

Büyük Erdemler Risalesi Fransız eğitimci ve düşün adamı André Comte-Sponville'in Fransa'da aylarca çok satan kitaplar listesinde yer almış bir eseri. Comte-Sponville, erdemi harekete geçen ya da geçebilen bir güç olarak tanımlarken; erdemin aynı zamanda öğrenilebilir bir şey olduğunu ancak bunun için en başta ne yapmamız ya da ne olmamız gerektiğini anlamaya çalışmak gibi bir çaba içinde bulunmamızın şart olduğunu belirtiyor.

YENİ DÜŞÜN ADAMLARI
BRYAN MAGEE

Çeviri editörlüğünü Mete Tunçay'ın yaptığı *Yeni Düşün Adamları.* Bryan Magee'nin yıllar önce BBC'de yayınladığı 20. yüzyılın en önemli on beş düşün insanı ile ayrıntılı konuşmalarının kitaplaşmış biçimidir. Magee bunu yaparken geniş bir okuyucu kitlesine felsefenin geçen yüzyılın sonlarındaki konumunu, tartışmalarını rahat ve anlaşılır bir biçimde sunma amacını güdüyor.

*"FRANKENSTEIN'*IN YAZARI" MARY SHELLEY'NİN ROMANCILIĞI
ERİNÇ ÖZDEMİR

Erinç Özdemir, son yıllarda kadın romantizminin en önemli temsilcilerinden biri olarak görülmeye başlanan Mary Shelly'nin yazarlığını, romanlarındaki eril ve dişil romantizm öğelerinin çatışmasını, bunların romantizm, aydınlanma ve domestiklik açılarından nasıl biçimlendirildiklerini, romanların içerdikleri çok anlamlılık ve belirsizlikleri irdeleyerek inceliyor.

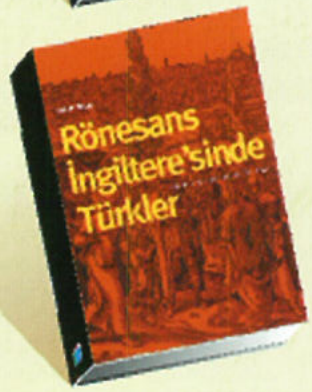

RÖNESANS İNGİLTERE'SİNDE TÜRKLER
NAZAN AKSOY

Prof. Dr. Nazan Aksoy, bu eserinde, 16.yüzyılda İngiltere'de yazılmış Türkleri konu alan oyunların anlamını tarihi açıdan yorumlarken, bu oyunların yazıldıkları dönemi bütün özellikleri ile değerlendirip tarihsel arkaplanlarını eleştirisel bir yorumla ele alıyor. Aksoy, Batı edebiyatı ve tiyatro sanatında çeşitli dönemlerde farklı biçimlerde kendini gösteren Türk imgesinin, Osmanlı Devleti'nin gücüne, her dönemin ve ülkenin özgün koşullarına bağlı olduğunu savunuyor.

üniversite yayıncılığında yeni bir dönem, yeni bir anlayış

İnönü Caddesi No:28 Kuştepe 34387 Şişli İstanbul Yayın: (0212) 311 50 00
Satış Dağıtım : (0212) 217 28 81 / 217 28 62 Fax: (0212) 347 10 11
e-posta: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Online Satış • www.bilgiyay.com

James Nachtwey (ABD) · "Sığınmacı kadın ve oğlu", Darfur

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ